

ASRAN

ASOCIAȚIA SCRITORILOR ROMÂNI DIN AMERICA DE NORD

Destine Literare

ANUL 16 · NR. 61 · OCTOMBRIE-DECEMBRIE · 2022
WWW.DESTINE-LITERARE.COM

Uniunea Ziaristilor Profesioniști
din România

Dana OPRITĂ · <i>Punct.</i>	3	Alina N. FELD · <i>Apocalyptic Self-Portraits</i>	84
Poezii de iarnă · <i>Iarna</i> · Vasile Alecsandri •	5	Sudhakar GAIDHANI · <i>Poeme</i>	88
<i>Decembre</i> · George Bacovia • <i>Iarna pe uliță</i> ·		Victor ALBU · <i>Poeme</i>	90
George Coșbuc		Alexandru CAZACU · <i>Poeme</i>	91
Miron MANEGA · <i>Bustul și amintirile...</i>	8	EUTERPE	
Nicholas DIMA · <i>The Purpose of Life and the</i>	9	Paul LEU · <i>Ecouri la premiera absolută a operei</i>	92
<i>Meaning of Death</i>		<i>Crai Nou</i>	
IN MEMORIAM · Al. CĂPRARIU	11	Dorin NĂDRĂU · <i>Un demers reparatoriu binevenit:</i>	95
Vasile IGNA · <i>Poeme</i>	12	<i>primul film artistic despre George Enescu</i>	
Adrian GRAUENFELS · <i>Poeme</i>	13	Adriana ROGOVSCHI · <i>O stea a căzut... O stea</i>	97
Ruxandra CESEREANU · <i>Poeme</i>	14	<i>învinge timpul...</i>	
Anca SÎRGHIE · <i>O prietenie creatoare</i> · Ștefan	15	IN MEMORIAM · Carmen SYLVA	99
<i>Augustin Doinaș și Radu Stanca</i>		Theodor DAMIAN · <i>Science and Religion: The</i>	100
Ioan N. ROȘCA · <i>Pomele de la Maria Eich, scrise</i>	21	<i>Transcendent Ground of Order</i>	
<i>cu o peniță de aur</i>		Marian NICOLAE · <i>Poeme</i>	104
Theodor DAMIAN · <i>Poeme</i>	25	Dumitru ICHIM · <i>Ce a însemnat pentru mine</i>	107
IN MEMORIAM · Iulia HASDEU	27	<i>Părintele Stăniloae?</i>	
Crina DECUSARĂ BOCSAN · <i>Interviu imaginar</i> ·	28	EMINESCU. ÎNTOTDEAUNA EMINESCU	
<i>Who are you, Iulia Hasdeu?</i>		Mihai EMINESCU · <i>Epigonii</i>	109
Ioan HAINEȘ · <i>Publicistica marilor scriitori români</i>	31	Alina N. FELD · <i>Epigonism sau ontologie</i>	112
· Bogdan Petriceicu Hasdeu		<i>reactivă: Eminescu și Nietzsche</i>	
UZPR · <i>Evenimente</i> · septembrie - decembrie	33	Dumitru ICHIM · <i>Poeme</i>	116
Victoria MILESCU · <i>Poeme</i>	34	Dorin NĂDRĂU · <i>Mirificul nord al statului</i>	118
Georges FRIEDENKRAFT · <i>Poeme</i>	35	<i>Michigan</i>	
Ioan es. POP · <i>Poeme</i>	36	Maria NIȚU · <i>Dincolo de realitatea imediată</i>	120
IN MEMORIAM · Florența ALBU	39	Ioana GIURGIU · <i>Între două vieți</i>	124
Dana OPRITĂ · <i>Alt mod de a spune nu</i>	40	Smaranda Kafka · <i>Images and reflections</i>	129
Titus VÎJEU · <i>Flash-back</i> · <i>Exilul de acasă</i>	43	Dana OPRITĂ · <i>Poeme</i>	132
Nicholas DIMA · <i>Dincolo de cer: Realitate, Iluzie,</i>	48	Liviu PENDEFUNDA · <i>Poeme</i>	133
<i>Știința și Conștiința Confesiune</i>		Milena MUNTEANU · <i>Relativizări</i>	134
Passionaria STOICESCU · <i>Poeme</i>	51	Adrian GRAUENFELS · <i>Santa Croce, pizza</i>	135
Roxana PAVNOTESCU · <i>Poeme</i>	53	Roxana PAVNOTESCU · <i>O altă istorie a violenței</i>	137
Daniel CORBU · <i>Poeme</i>	54	<i>cu Édouard Louis</i>	
Marius SIMON · <i>Plimbare, toamna</i>	55	Primii pași... printre cuvinte	
IN MEMORIAM · Vasile NICOLESCU	57	Iulia-Anamaria GHIDIU · <i>Poeme</i>	140
Dana OPRITĂ · <i>Poeme</i>	58	Dorian STOILESCU · <i>Poeme</i>	141
Ioan N. ROȘCA · <i>Între dorința luminii sacre și</i>	59	Camelia-Carmen STĂNESCU LUCA · <i>Poeme</i>	143
<i>agresivitatea realității</i>		IN MEMORIAM · Benjamin FUNDOIANU	144
Dumitru ICHIM · <i>Spre insula Manitoulin</i>	62	Eugen DUMITRU · <i>Veronica și îngerul de pază</i>	145
Radu ȘERBAN · <i>Haiku</i>	65	Dana OPRITĂ · <i>Poeme</i>	149
Emil ALMĂȘAN · <i>Poeme</i>	68	Liviu MARTIN · <i>Note de jurnal american 5</i>	150
Miron MANEGA · <i>Poeme</i>	69	Vavila POPOVICI · <i>Băgarea de seamă</i>	151
Vasile BAGHIU · <i>Poeme</i>	71	TURNUL DE VEGHE	
Ileana COSTEA · <i>Există căsătorii perfecte?</i>	72	Rosemarie HAINEȘ · <i>„Toată arta războiului se</i>	153
IN MEMORIAM · George RANETTI	73	<i>bazează pe înșelătorie”</i>	
Anca SÎRGHIE · <i>Copiii Anei Blandiana și filtrele</i>	74	Radu VIDA · <i>Perfecțiunea numerelor impare</i>	155
<i>celebrității</i>		Simon de BISSENOȘ · <i>Istории din întunerici</i>	157
Passionaria STOICESCU · <i>Despre o călătorie</i>	81	Mihai PĂCURARU · <i>Poeme</i>	159
<i>luminoasă în lăuntru și în afara sinelui</i>		Anca SÎRGHIE · <i>Un nou simpozion Constantin</i>	160
IN MEMORIAM · George ȚĂRNEA	83	<i>Noica, la Câmpulung Muscel</i>	

IN MEMORIAM · Zaharia STANCU	164
Adrian GRAUENFELS · Yehuda AMICHAJ	165
ISTORIA... ISTORIEI	
Georges BOISNARD · <i>Trei luni, trei momente din istoria României</i>	167
Anca SÎRGHIE · <i>Avram Iancu în literatura română</i>	172
Mariana PÂNDARU-BÂRGĂU · <i>Țara Zarandului, țara gorunilor</i>	179
ORAȘUL MEU	
Ștefania VÎȚ · <i>Hunedoara · tezaur de amintiri</i>	181
Ileana COSTEA · <i>Să lăsăm să cadă cuvintele în amintirea poetei Ana TRESTIENI</i>	185
IN MEMORIAM · Șt. O. IOSIF	189
Mircea Florin ȘANDRU · <i>Poeme</i>	190
Titus VÎJEU · <i>Un monolog despre Monolog</i>	191
Dana OPRITĂ · <i>„Scrisori pentru Alcinte”</i>	192
IN MEMORIAM · Ion STRATAN	195
IN MEMORIAM · Acad. Eugen SIMION	196
Cornel UDREA · <i>Ascultă cum ninge decembre...</i>	201
URĂRI DE ANUL NOU	
Dana OPRITĂ · <i>Iată, vin colindători!</i>	202
Liviu PENDEFUNDA · <i>Binecuvântată fie Limba Română</i>	203
Alexandru CETĂȚEANU · <i>Urări de Crăciun și Anul Nou!</i>	204

ASOCIATIA SCRITORILOR ROMANI DIN AMERICA DE NORD

PUNCT.

Și totuși..., Povestea a continuat până la Punct. Adică acum...

Așa cum ați aflat deja, numărul 61 este ultimul realizat de mine ca redactor-șef. Ca toate celelalte și acesta a fost lucrat cu grijă și mare atenție la calitatea materialelor incluse. În plus, am dorit să fie o imagine cât mai clară a ceea ce am încercat: să transform revista „Destine Literare”, într-o revistă care să promoveze într-adevăr cultura română în străinătate. Revista să nu însemne doar locul de întâlnire „în scris” a membrilor ASRAN, al cărei membru fondator și eu însămi sunt. Așadar, nu și materiale de calitate, ci **doar** materiale de calitate.

Mai mult ca niciodată, ați găsit și veți găsi și în acest număr o abundență de nume de referință ale culturii noastre actuale, din diasporă și, mai ales, din țara unde ne-am născut. Ei, prin ceea ce am făcut și făptuim, direct sau indirect, îi facem adâncă reverență. Cu dor sperăm în renașterea ei, pe care o merită și pe care o poate împlini. Doar să vrea. Doar să vrem. Doar să fie lăsată...

Fiind un număr de sfârșit de an, mi l-am închipuit ca pe sacul lui Moș Crăciun, în care există, pentru fiecare, cel puțin un cadou, după bogată dărnicia sa și multele noastre preferințe. Așadar, va fi poezie (foarte, foarte multă poezie, firește, fiindcă ea, și mai întâi ea, este aproape de sufletul meu). Sunt prezenți: Dumitru Ichim, Passionaria Stoicescu, Victoria Milescu, Theodor Damian, Mircea Florin Șandru, Adrian Graunfels, Vasile Igna, Ioan es Pop, Ruxandra Cesereanu, Daniel Corbu, Roxana Pavnotescu, Miron Manega, Radu Șerban, Emil Almășan, Victor Albu Vasile Baghiu, Alexandru Cazacu, Dorian Stoilescu, Carmen Stănescu, Mihai Păcuraru, Dana Oprită, Marian Nicolae, dar și texte ale minunatului poet din Franța, Georges Friedenkraft, alături de traduceri realizate de Adrian Grandfels din valoroasa poezie a lui Yehuda Amichai, amândoi din Israel; Sudhakar Gaidhani, din India, nelipsitul nostru colaborator, pe care, alături de Georges Friedenkraft, eu l-am întâlnit în țara lui, la Congresul Mondial al Poeților, WCP, în 2019, este și el prezent cu traduceri în engleză realizate de Anand Jog din originarul scris în marathi și varianta în română, la care am fost ajutată de Robert Nissen.

Veți putea citi, de asemenea, pagini de proză, semnate de: Ioana Giurgiu, Eugen Dumitru, Smaranda Kafka, Marius Simon, Ileana Costea, Dana Oprită, Simon de Bissenos, Cornel Udrea, alături de un alt fragment din *Monologul pentru teatru*, pe care l-am scris cu ceva vreme în urmă, însoțit de o traducere în engleză, de data aceasta, semnată Irina Popescu; cronici de carte, articole cu subiecte variate, fragmenete din volume pe care le-am considerat interesante, note de călătorie... Vă las să le descoperiți singuri, răfoind revista și oprindu-vă să citiți ce veți considera că vă aduce informații noi sau care rezonază cu spiritul dvs. Eu doar vă asigur că aveți de unde alege. Semnează: Anca Sîrghie, Ion Haineș, Theodor Damian, Ioan N. Roșca, Nicolae Dima, Crina Decusară Bocșan, Alina N. Feld, Dumitru Ichim, Radu Vida, Miron Manega, Dorin Nădrău, Maria Nițu, Rodica Lăzărescu, Milena Munteanu, Roxana Pavnotescu, Liviu Martin, Vavila Popovici.

Nu lipsesc, rubricile permanente cu care v-am obișnuit: **IN MEMORIAM**, care, de data aceasta, include nu doar versuri ale poezilor care ne-au părăsit (Al. Căprariu, Iulia Hasdeu, Florența Albu, Vasile Nicolescu, George Ranetti, George Țârnea, Carmen Sylva, Benjamin Fundoianu, Zaharia Stancu, Șt. O. Iosif, Ion Stratan), dar și emoționantele pagini scrise de Titus Vîjeu: „Flash-back – Exilul de acasă”, în care îl comemorează pe George Astaloș, ale cărui poeme au fost incluse în această rubrică într-un număr anterior. Alături de regretatul poet, dramaturg, eseist, prieten, sunt evocate și alte amintiri legate de locuri, oameni, personalități ale culturii române și nu numai. Mărturii și considerații despre vremuri și oameni care vor pieri și ele, odată cu a doua lor moarte, aceea a celor care mai au aceste amintiri; **EMINESCU. ÎNTOTDEAUNA EMINESCU** – veți putea citi o interesantă abordare a poemului „Epigonii”, realizată de Alina N. Feld (NY City, SUA); **TURNUL DE VEGHE** – pentru acest număr, Rosemarie Haineș, cea care a inițiat și a realizat această rubrică timp de doi ani, ne propune o actualizare a uneia dintre premisele „Artei războiului”, cartea strategului militar și filosof chinez Sun Tzu: „Toată arta războiului se bazează pe înșelătorie”; **ISTORIA...ISTORIEI**, rubrică realizată de istoricul Georges Boissard. Cele **trei momente din istoria României**, din cele trei ultime luni ale anului, pe care le acoperă acest număr al „Destinelor Literare”, sunt: **8 octombrie 1599 – Bătălia de la Șelimbăr, 24 noiembrie 1927. Moartea lui Ion I.C. Brătianu și 30 decembrie 1947 – Abdicarea forțată a regelui Mihai; EVENIMENTELE**

UZPR, rubrica realizată de Ion Haineș, cel care, de-a lungul acestor trei din urmă ani, a semneat și multe cronici și articole. De data aceasta s-a oprit la „Publicistica marilor scriitori români – Bogdan Petriceicu Hasdeu”, un fragment din volumul în lucru dedicat presei din țara noastră.

Dintre rubricile pe care le-am creat, care au apărut doar sporadic, dar care au fost realizate cu aceeași dăruire, nr 61 al DL găzduiește: **ORAȘUL MEU** – un fotoreportaj despre Hunedoara, realizat de o tânără și talentată colaboratoare, Ștefania Viț și **PRIMII PAȘI... PRINTRE CUVINTE**, rubrică pe care am inițiat-o pentru a încuraja debutanții și pe cei aflați la începutul carierei lor literare, așa cum este Lulia-Anamaria Ghidiu, o tânără și ea tot din Cluj-Napoca. Aproape în fiecare număr au existat articole care au avut muzica drept subiect. Neobositul Paul Leu, din Kenmore, Washington, SUA și articolele sale bine documentate, incluzând nu doar multe informații, ci și fotografii, înseamnă o bucurie a minții și a sufletului. Pentru mai multe numere, aceste articole și nu numai, au stat sub numele muzei muzicii, **EUTERPE**, dorința mea fiind să rămână chiar o rubrică permanentă, la care a mai colaborat, printre alții, cunoscutul muzicolog Adriana Rogovschi, prezentă și în acest număr cu un articol pe care am rugat-o să-l scrie despre două soprane române care au cucerit lumea: Virginia Zeani și Mariana Nicolesco. La aceeași rubrică, în acest număr, puteți citi un articol semnat de către Dorin Nădrău, despre primul film artistic dedicat lui George Enescu.

Fiind o revistă internațională, ca de obicei, am acordat atenție traducerilor. În acest număr, în franceză, engleză și bulgară, realizate de: Ion Roșioru, Marius Simon, Adam J. Sorkin, Nicolas Dima, Maria Bugariu, Robert Nissen, Irina Popescu, Radu Șerban, Lora Nenkovska.

E trist când cineva își încheie drumul în viața aceasta. Trist pentru noi, cei care rămânem aici mai săraci fără ei. Gândul spre ei va exista întotdeauna, sperăm și după plecarea noastră, a celor care i-am cunoscut. Doru Dinu Glăvan, președintele UZPR, uniunea sub auspiciile căreia se află revista „Destine Literare”, ne-a părăsit acum un an. Mulți dintre membrii Cenaclului acestei reviste, la care domnia sa a participat de multe ori, l-am comemorat la sfârșitul lunii octombrie. Am dorit ca și în cadrul revistei să fie rememorată personalitatea sa, dar nu prin înșiruirea paginilor scrise de diferiți oameni care l-au cunoscut, mai bine *non multa, sed multum...* Am considerat că o astfel de reverență spune mult mai mult, decât nesfârșite cuvinte, chiar dacă acestea nu vor fi niciodată suficiente să vorbească despre Doru Dinu Glăvan. Mi s-a părut că persoana cea mai potrivită să scrie astfel despre marele dispărut nu poate fi decât cel mai apropiat colaborator al său. Așadar, l-am rugat pe Miron Manega, să facă acest lucru.

Eugen Simion, critic și istoric literar, eseist, președintele Academiei române, profesorul multora dintre noi care am absolvit Universitatea din București, secția română, tocmai ne-a părăsit și el, în aceeași lună octombrie. În memoria lui, ca un omagiu adus mării familii a filologilor scriitori, am publicat în acest număr de revistă, un interviu realizat de Rodica Lăzărescu în 2018.

Dacă tot suntem în luna decembrie, vă las să vă bucurați de lectura a trei dintre cele mai cunoscute și dragi poeme dedicate acestui anotimp. Iar pentru finalul numărului 61 al „Destinelor Literare”, spre a reintra în spațiul de visare al iernii și al zăpezilor copilăriei, am păstrat rândurile pline de tandră emoție semnate de Cornel Udrea și vă invit să *ascultăm* împreună *cum ninge decembre...*

Aceste zece numere și acești trei ani petrecuți împreună la realizarea revistei „Destine Literare” lasă în urmă amintirea unei munci intense, făcută cu dăruire totală, dar și cu sentimentul fericit că am reușit să aduc revista la nivelul la care este astăzi, recunoscută și apreciată. Mulțumesc membrilor colectivului de redacție, profesionalismului, promptitudinii cu care au răspuns cerințelor mele, calității lor umane deosebite. Ei sunt Ion Haineș, Radu Vida, Rosemarie Haineș și Robert Nissen. De asemenea, îi mulțumesc artistului plastic Tatiana Rogovsky, din Portland, Oregon, SUA, pentru realizarea vignetelor rubricilor și desenele pentru ALT ARICI... TOT POGONICI. Desigur, fără talentul tehnoredactorului Valentin Luca, din Montreal, Canada și atenția cu care a tratat fiecare propunere și exigență a mea, revista nu ar fi avut înfățișarea deosebită, ca un ecou, pe măsura conținutului.

Doresc, însă, să mulțumesc în mod special fondatorului revistei, Alexandru Cetățeanu, pentru că mi-a propus să conduc *Destinele literare*. O încercare pentru orice membru UZPR, dar, dacă acesta este în primul rând om de televiziune, ca mine, provocarea a fost și mai mare, fiindcă a trebuit să găsesc modalități de a da cuvântului, aceeași putere pe care o are imaginea. Îi mulțumesc și pentru că, astfel, am câștigat câțiva minunați prieteni.

Și vă mai rog un lucru. Cu mâna pe inimă vă rog: nu uitați că *în fiecare zi este este Ziua Limbii Române*. Iubiți-o, respectați-o, ocrotiți-o, păstrați-o curată și sfântă. Repet: *modul cel mai simplu și mai eficient de a cinsti limba natală este vorbind-o și scriind-o corect*.

Acesta este ultimul număr al revistei unde Dana Oprîță semnează ca redactor-șef, dar, așa cum v-am avertizat în mai multe rânduri, în ianuarie 2023 va vedea *lumina internetului* al treilea Supliment, un proiect ce îmi aparține în totalitate, căruia Valentin Luca i-a asigurat realizarea grafică. Era oricum programat să existe, pentru a încheia „coviada”, cum am numit eu haosul acestor din urmă trei ani.

Spuneam: *Și totuși...*, *Povestea a continuat până la Punct*. Adică acum... Revista va merge mai departe. Firește. Mă liniștesc spunându-mi că va fi pe mâini bune. Trebuie să fie așa.. Doar că vor fi alte mâini...

Așadar, eu mă opresc aici. Pun *Punct*.

Iarna
Vasile Alecsandri

Din văzduh cumplita iarnă cerne norii de zăpadă,
Lungi troiene călătoare adunate-n cer grămadă;
Fulgii zbor, plutesc în aer ca un roi de fluturi albi,
Răspândind fiori de gheață pe ai țării umeri dalbi.
Ziua ninge, noaptea ninge, dimineața ninge iară!
Cu o zale argintie se îmbracă mândra țară;
Soarele rotund și palid se prevede pîntre nori
Ca un vis de tinerețe pîntre anii trecători.
Tot e alb pe câmp, pe dealuri, împregiur, în depărtare,
Ca fantasme albe plopii înșirați se perd în zare,
Și pe-ntinderea pustie, fără urme, fără drum,
Se văd satele perdute sub clăbuci albi de fum.
Dar ninsoarea încetează, norii fug, doritul soare
Strălucește și dismiardă oceanul de ninsoare.
Iată-o sanie ușoară care trece peste văi...
În văzduh voios răsună clinchete de zurgălăi.

Decembre
George Bacovia

Te uită cum ninge decembre...
Spre geamuri, iubito, privește -
Mai spune s-aducă jăratec
Și focul s-aud cum trosnește.

Și mână fotoliul spre sobă,
La horn să ascult vijelia,
Sau zilele mele – totuna -
Aș vrea să le-nvăț simfonia.

Mai spune s-aducă și ceaiul,
Și vino și tu mai aproape, -
Citește-mi ceva de la poluri,
Și ningă... zăpada ne-ngroape.

Ce cald e aicea la tine,
Și toate din casă mi-s sfinte, -
Te uită cum ninge decembre...
Nu râde... citește nainte.

E ziuă și ce întuneric...
Mai spune s-aducă și lampa -
Te uită, zăpada-i cât gardul,
Și-a prins promoroacă și clampa.

Eu nu mă mai duc azi acasă...
Potop e-napoi și nainte,
Te uită cum ninge decembre...
Nu râde... citește nainte.

larna pe uliță

George Coșbuc

A-nceput de ieri să cadă
Câte-un fulg, acum a stat,
Norii s-au mai răzbunat
Spre apus, dar stau grămadă
Peste sat.

Nu e soare, dar e bine,
Și pe râu e numai fum.
Vântu-i liniștit acum,
Dar năvalnic vuiet vine
De pe drum.

Sunt copiii. Cu multe sănii,
De pe coastă vin țipând
Și se-mping și sar râzând;
Prin zăpadă fac mătăanii;
Vrând-nevrând.

Gură fac ca roata morii;
Și de-a valma se pornesc,
Cum prin gard se gălcevesc
Vrăbii gureșe, când norii
Ploi vestesc.

Cei mai mari acum, din sfadă,
Stau pe-ncăierate puși;
Cei mai mici, de foame-aduși,
Se scâncesc și plâng grămadă
Pe la uși.

Colo-n colț acum răsare
Un copil, al nu știu cui,
Largi de-un cot sunt pașii lui,
Iar el mic, căci pe cărare
Parcă nu-i.

Haina-i măturând pământul
Și-o târăște-abia, abia:
Cinci ca el încap în ea,
Să mai bată, soro, vântul
Dac-o vrea!

El e sol precum se vede,
Mă-sa l-a trimis în sat,
Vezi de-aceea-i încrunțat,
Și s-avântă, și se crede
Că-i bărbat;

Cade-n brânci și se ridică
Dând pe ceafă puțintel
Toată lâna unui miel:
O căciulă mai voinică
Decât el.

Și tot vine, tot înoată,
Dar deodată cu ochi vii,
Stă pe loc – să mi te ții!
Colo, zgomotoasa gloată,
De copiii!

El degrabă-n jur chitește
Vrun ocol, căci e pierdut,
Dar copiii l-au văzut!
Toată ceata năvălește
Pe-ntrecut.

– „Uite-i, mă, căciula, frate,
Mare cât o zi de post –
Aoleu, ce urs mi-a fost!
Au sub dânsa șapte sate
Adăpost!”

Unii-l iau grăbit la vale,
Alții-n glumă parte-i țin –
Uite-i, fără pic de vin
S-au jurat să-mbete-n cale
Pe creștin!

Vine-o babă-ncet pe stradă
În jocul rupt al ei
Și încins cu sfori de tei.
Stă pe loc acum să vadă
Și ea ce-i.

S-oțărăște rău bătrâna
Pentru micul Barbă-cot.
– „Ați înnebunit de tot –
Puiul mamei, dă-mi tu mâna
Să te scot!”

Cică vrei să stingi cu paie
Focul când e-n clăi cu fân,
Și-apoi zici că ești român!
Biata bab-a-ntrat în laie
La stăpân.

Ca pe-o bufniță-o-nconjoară
Și-o petrec cu chiu cu vai,
Și se țin de dânsa scai,
Plină-i strâmta ulicioară
De alai.

Nu e chip să-i faci cu buna
Să-și păzească drumul lor!
Râd și sar într-un picior,
Se-nvârtesc și țipă-ntruna
Mai cu zor.

Baba și-a uitat învâțul:
Bate,-njură, dă din mâini:
– „Dracilor, sunteți păgâni?
Maica mea! Să stai cu bățul
Ca la câinii!”

Și cu bățul se-nvârtește
Ca să-și facă-n jur ocol;
Dar abia e locul gol,
Și mulțimea năvălește
Iarăși stol.

Astfel tabăra se duce
Lălăind în chip avan:
Baba-n mijloc, căpitan,
Scuipă-n sân și face cruce
De Satan.

Ba se răscolesc și câinii
De prin curți, și sar la ei.
Pe la garduri ies femeii,
Se urnesc mirați bătrânii
Din bordei.

– „Ce-i pe drum atâta gură?”
– „Nu-i nimic. Copii ștregari.”
– „Ei, auzi! Vedea-i-aș mari,
Parcă trece-adunătură
De tătari!”

Bustul și amintirile...

Pe 31 octombrie s-a împlinit un an de când Uniunea Ziaristilor Profesioniști din România nu mai are un președinte ales. De când Doru Dinu Glăvan nu mai este, fizic, printre noi. Au rămas doar bustul de la intrarea în sediu și amintirile. Dar, mai ales, amintirea faptelor lui, pe care, din când în când, e bine să ni le reamintim. A redat, pentru cel puțin două mandate, profesiei de jurnalist, statutul pe care l-a avut cândva, în istorie. A avut curajul să spună lucrurilor pe nume, când alții nu le rosteau nici măcar în șoaptă. A știut până unde se întinde diplomația și când aceasta devine dezonorantă. Patriotismul nu era pentru el o vorbă goală sau o cocardă la momente festive. A riscat, așa cum au riscat strămoșii lui, în numele identității naționale. Alegerea lui Eminescu drept reper absolut al profesiei de jurnalist n-a fost un act de conjunctură, ci de credință. În 2018, când se pregătea promulgarea „Legii Vexler” a luat atitudine cu un curaj care i-a speriat pe mulți, foarte mulți confrăți... Acesta era Doru Dinu Glăvan, președintele Uniunii Ziaristilor Profesioniști din România, autorul celui mai important proiect de breaslă: resuscitarea demnității de ziarist, într-o lume care se face praf.

Recviem

Tu, care nu m-ai văzut niciodată plîngînd,
Tu, care n-ai ucis niciodată,
Te-ndepărtezi ca lumina topindu-se blînd
Din nevăzut murmurînd: Niciodată!

Niciodată mai trist, niciodată mai blînd!
Ca frunza de plop luminînd retezată
Sub bocancul cazon al acestui orînd:
Niciodată, nicicînd, nicăieri, niciodată.

Edgar Poe, histrionul, de m-ar prinde furînd
Acest fir de cenușă curată,
I-aș șopti, ca și ție, acum, plîngînd:
De ce tu, de ce eu, nicăieri, niciodată?

Vei mai fi, vei mai sta, într-o baltă de rînd,
Nufăr alb încrustînd o erată
A obștescului mîl, pînă cînd, pînă cînd
Va-nceta acest muget, acest plîns: Niciodată.

Lucrarea este un act de donație făcut de soții Daniela și Constantin Gumann din Salzburg (Austria), membri marcantți ai Uniunii Ziaristilor Profesioniști din România, dar și membri ai Asociației Scriitorilor Români din Austria. Domniile lor au suportat toate cheltuielile aferente. Lucrarea a fost realizată de sculptorul Romeo Protopopescu (firma NE&RO). Dezvelirea bustului a avut loc la data de 12 iulie 2022, la sediul central al UZPR din Bulevardul General Gheorghe Magheru, București.

The Purpose of Life and the Meaning of Death

We should accept by now that we humans are dual beings. As bodies, we are part of this material world; as souls, we belong to a spiritual realm. For some important reason, the two must advance together. As physical bodies, we are just the packaging in which our DNA is advancing, thus increasing our intelligence and our capacity for gathering knowledge. Hopefully, this increase is for the benefit of the soul.

Scientifically, the DNA is the primordial code of the universe locked up in our cells. It is the genetic language that carries an unimaginably huge amount of information for building our physical bodies. This information is neither matter nor energy, but some sort of highly complex *software* enabling the body to become an increasingly better biological machine. Yet, scientists have concluded that our DNA could not have evolved by itself; it must have its origin in an outside intelligent source, and it ought to have been done by *intelligent design*. Furthermore, DNA is an extremely advanced mechanism, but it is not perfect. It is though infinitely better than anything done by humans. With every generation our DNA is improving itself, probably for the final purpose of helping the soul. As for souls, we should be on our way to achieving cosmic consciousness. How we define consciousness is left to every religion, philosophy and culture. An umbrella word like a Supreme Force should satisfy the majority of people. Believers call it God!

From science we know by now that matter and energy are never lost; they just morph into something else. From paranormal experiences, we have learned about the transition of the souls into another realm. Death per se does not exist! Physical death is just a transformation! The very act of dying is a shift of consciousness from the material world to a spiritual one. Most religions concur with this idea. Christianity, Old Egyptian beliefs, Hinduism, the Tibetan Book of the Dead, as a few examples, they all claim the immortality of the soul. Where and how did our souls originate is difficult to answer, but recent research has begun to shed light on their existence and evolution. Many people who have returned to their physical bodies after an apparent clinical death described this transition, which initially they did not even perceive as death. What happen after our physical expiration?

In his recent book *Medicine Re-Written*, Shefi dedicates an entire section to the process of dying and its aftermath. Unfortunately, he offers no bibliographical support for the challenging ideas that he espouses. Some of the ideas appear to be taken from the *Tibetan Book of the Dead*. He also speaks of the physical body as of a 'school uniform' that is discarded by the spirit after having graduated what he calls the 'Earth University.' In my book *Journey to Freedom* and based on my own experience I considered life on earth as attending a 'Prison School.'

As time passes, however, my idea of a prison-school kept stretching. When I was 20 years of age and isolated in the underground punishment cells of the prison of Aiud in Romania, I could feel the walls of the cell every few steps I took. I could feel the walls, because with lights off as an additional punishment, I could not see them. Actually, I remember putting my hands in front of my eyes to 'see' if I could see them, but I could not. The longest period of time that I was so isolated was for two weeks at a time, receiving regular food every third day. Yet, my mind was free to wonder. And I recollect vividly my day dreaming of those days. Among others, I was dreaming of becoming a priest and taking my congregation to visit the Holy Places in Jerusalem. I reasoned, however, that I should never try to become a priest or a medical doctor because in my opinion these two professions were in fact 'missions' that required total dedication. More often I dreamt about physical freedom and global journeys that I only achieved decades later. Those wonderful imaginary trips that I dreamt of in prison took me all over the world and did not cost me a penny. My spirit was free to roam wherever I wanted even in the confinement of the smallest cell. Then, while in prison at large, the limits of my freedom were the walls of the larger rooms as well as the tall outside walls of the institution. When I was eventually freed, communist Romania was the political prison of my soul. Later, I tasted intellectual freedom in Western Europe and America and took full advantage of it. Gradually, I had pushed the 'prison walls' of the soul to the four corners of the earth, but I discovered that I needed spiritual freedom. Now, with my life counting down on the horizon, I feel imprisoned again and I yearn for escaping. This time, however, the prison is matter itself, my own physical body! This time my soul wants to escape and join the infinite freedom of the spirit world. Did I make it? Did my soul evolve enough to deserve such aspiration? What will happen to my soul when the time will come?

(from the volume 'The Purpose of Life - An Essay', Xlibris LLC, 2014)

SCOPUL VIEȚII ȘI SENSUL MORȚII

Ar trebui să acceptăm de acum că noi oamenii suntem ființe duble. În calitate de corpuri fizice, facem parte integrantă din această lume materială; ca suflete, aparținem însă unui tărâm spiritual. Din motive mai puțin înțelese, cele două trebuie să avanseze împreună. În calitate de corpuri fizice, noi suntem doar ambalajul în care progresează ADN-ul, mărindu-ne astfel inteligența și capacitatea de a ne spori cunoștințele. Această creștere trebuie să fie în folosul sufletului.

Din punct de vedere științific, ADN-ul este codul primordial al universului, un cod ascuns în celulele noastre; este limbajul genetic care poartă un imens volum de informații pentru făurirea corpurilor fizice. Aceste informații nu sunt nici materie, nici energie, ci un fel de software extrem de complex care dă posibilitatea corpului să devină o mașină biologică din ce în ce mai bună. Totuși, savanții au dedus că ADN-ul nu ar fi putut să existe și să evolueze singur; că trebuie să fi fost conceput de o sursă inteligentă din afară, idee cunoscută drept intelligent design. Mai mult decât atât, ADN este un mecanism extraordinar de avansat, dar nici el nu e perfect. Este totuși infinit mai bun decât orice realizare omenească. Cu fiecare nouă generație ADN-ul se îmbunătățește pe sine, probabil pentru scopul final de a ajuta evoluția spiritului.

Cât despre suflete, noi toți ar trebui să fim pe drumul dobândirii conștiinței cosmice. Cum definim această conștiință este lăsat pe seama fiecărei religii, filosofii și culturii. Un cuvânt-umbrelă precum Forța Supremă ar trebui să satisfacă majoritatea oamenilor. Creștinii îi spun Dumnezeu!

Din știință știm deci că materia și energia nu se pierd câtuși de puțin; ele doar se transformă în altceva. Din trăiri paranormale, am aflat despre trecerea sufletelor într-un alt tărâm. Moartea per se nu există! Moartea fizică este doar o transformare! Actul ca atare al morții este mutarea conștiinței dintr-o lume materială într-una spirituală. Majoritatea religiilor sunt de acord cu această idee. Creștinismul, străvechile credințe egiptene, Hinduismul, Cartea Tibetană a Celor Morți, toate susțin nemurirea sufletului. De unde și cum au luat naștere sufletele, e greu de răspuns dar cercetarea recentă a început să facă lumină asupra existenței și evoluției lor. Mulți oameni care s-au întors la corpurile lor fizice după o moarte aparentă au descris în detalii această perioadă de tranziție, pe care la început nici măcar nu au perceput-o ca moarte. Ce se întâmplă după obștescul nostru sfârșit fizic?

În cartea sa *Medicine Re-Written*, Shefi consacră un întreg capitol procesului agonizant al morții și efectelor lui. Din păcate, el nu oferă sprijin bibliografic pentru ideile incitante pe care le susține. Unele idei par luate din cartea *Tibetan Book of the Dead*. El vorbește de asemenea despre corpul fizic ca despre o „uniformă școlară” de care sufletul nu mai are nevoie după ce a absolvit „Universitatea Pământeană”. În cartea *Journey to Freedom* și bazat pe propria mea experiență penitenciară, am considerat viața pe pământ un fel de „Școală-Închisoare”. Dar, pe măsură ce timpul s-a scurs, ideile mele despre o școală-închisoare s-au tot extins.

Când aveam 20 de ani și eram izolat în celulele de pedeapsă din beciul închisorii Aiud, puteam simți pereții celulei la fiecare câțiva pași pe care-i făceam. Îi puteam doar simți deoarece cu lumina electrică stinsă ca o pedeapsă în plus, nu puteam vedea pereții. De fapt, îmi amintesc că puneam mâinile în fața ochilor ca „să văd” dacă le puteam vedea, dar nu puteam. Cea mai lungă perioadă de timp petrecută sub celularul închisorii Aiud a fost vreme de două săptămâni, timp în care primeam hrană din trei în trei zile. Cu toate acestea, gândul meu era liber să zboare și să exploreze infinitul. Și mi-amintesc cu însuflețire cum visam cu ochii deschiși în acele zile.

Foarte adesea visam despre libertate fizică și călătorii globale pe care le-am realizat doar decenii mai târziu. Acele minunate călătorii imaginare m-au dus pretutindeni în lume și nu m-au costat nici un ban. Gândurile mele erau libere să răătăcescă oriunde vroiam chiar în acea mică celulă. Apoi, în închisoare în general, limitele libertății erau pereții încăperilor mai mari și zidurile exterioare ale instituției. Când am fost în fine eliberat, România comunistă a fost închisoarea politică a sufletului meu. Mai târziu, am simțit gustul libertății intelectuale în Europa Occidentală și America și am profitat din plin de el. Treptat, împinsesem „zidurile închisorii” din suflet către cele patru colțuri ale pământului, dar am descoperit că aveam nevoie de libertate spirituală. Acum, când mă apropii de orizontul vieții, mă simt din nou întemnițat și tind spre evadare. De această dată, închisoarea e materia în sine, propriul meu trup! Acum sufletul meu vrea să evadeze și să se alăture libertății infinite a lumii spirituale. Am evoluat oare îndeajuns de mult ca să merit o asemenea aspirație? Ce se va întâmpla cu sufletul când va sosi vremea?

(fragment din volumul, „Scopul și Semnificația Vieții - Un eseu” (*The Purpose of Life - An Essay*),
Traducere și note de Constantin Sfeatcu, Versiune finală în limba română de Nicholas Dima, Editura VIGA, 2015)

Desen de Paul SIMA

AL. CAPRARIU
20.12.1929 – 04.02.1988

Moara

Macină moara, fără oprire,
Apele vremii o-mping înainte,
Toate le schimbă în amintire:
Gheața din lacrimi, iubirea fierbinte.

Macină moara, astîmpăr n-are.
Toate le sfarmă, pe îndelete.
În praf preschimbă tot ce e mare.
Macină moara cu ură și sete.

Macină moara, fără oprire.
Ei măcinarea i-a fost ursită.
Face din toate făină subțire –
Pentru uitare, ori pentru pită.

Dar și peste moară scris e să vină
Ziua aceea fără iertare
Cînd o s-o macine, pînă-n ruină
O altă moară, cu mult mai mare.

din volumul antologic
„Cicatricile penumbrei”, 1988

Trompe-l'œil

În dreapta nu-i ce vezi, în stânga poate
nu-i vânt cel ce a nopții steaguri frânge
nu-i pălăria șarpelui, nici stolă de abate
norul ce-aspiră-al soarelui de vată sânge

Deasupra nu-i ce nicăierea nu e
nu-i stea, nici Drum de Robi ori Căi de Lapte
nimica nu-i, nimic bătut în cuie
precum în palmă-s cuie trei sau șapte

De urci pe scară, scara te coboară
în temnițe fierbinți pline de gheață
ce cade jos de-ndată iarăși zboară
viața urcă-n moarte născând viață.
Până târziu, când iară-i dimineață
și Cel Născut pe Înviat omoară.

Tipar

Acum lumina cade dintr-o parte
din cealaltă se prelinge smoala
prin sita tot mai rară ce împarte
spre dreapta harul, mai spre stânga boala.

Înspre apus, năluci cu fălci de fum
smulg răsăritului un scurt popas
îl țintuiesc în crucea unui drum
unde domnește Craiul de pripas

al unui fără de hotar ținut
cu sori de neguri și planeți de lut.
Și toate sunt aieva lor, și tac.
Numără zilele-n gând, ori se prefac?

Meșterul își merită

Meșterul își merită numele.
El a văzut cum se stinge lumina
și cum lumina se-ntoarce spre el
ca săgeata ce despică firele de nisip
numărându-le.
Între două capcane stă prada
vânătorul-copil învață azbucnea
se privește-n oglindă
scrie ridurile, redesenează
o veveriță și o ghindă.
Pagina e vecină cu paragina
invadată de mărăcini
buruieni spermatofit
brusturi și urzici ofilite.
Aruncă o privire
spre un aeroplan
și spre un ceas cu cuc
ce zboară năuc
de un veac și aproape un an.
Dedesubtul lui nu e nimic
doar un lan pitic de pelin
și-o pădurice de pin
unde nimicul durează cât un suspin.

*(poeme din volumul „Capcanele”,
Editura Limes, 2022)*

Götterdämmerung

Pe o muzică de Wagner

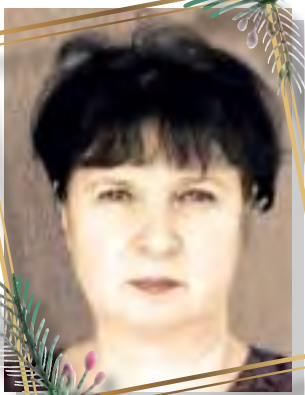
Zeii? care zeii? Unde sunt?
 întreabă obosit eroul
 la apusul zilei, la sfârșitul câmpului de luptă
 între oase frânte și mâini retezate
 stă el Wagner
 cu bagheta sa ridicată în aerul
 din fildeș și argint cunună,
 la apus de viață,
 după câteva războaie nefericite eroul
 legenda spulberată, visul și ocară națiunii sale
 iar pe maestrul de sunet, un tânăr blond și visător
 cu ochi albaștrii, la început de carieră
 cu speranțe mari cât cerul
 de peste Berlinul distrus
 acum curățat de avioane și bombe incendiare
 străpuns doar de bravele
 triluri ale trompetelor aurii
 legate cu șnururi groase de pieptul martirilor
 în aerul respirat de cai și mareșali,
 de Herr Doktor și secretara sa Else
 toți în căutarea adevărului absolut
 a acelui daseinheideggerian, nemișcat
 în mișcarea lui perpetuă

eliptică în jurul soare luis pre apusul fantastic
 al zeilor ce se sinucid în marea
 mereu mai roșie, mai sângerie
 până la o durere care nu madoare
 alinată de vederea tinerei femeie
 care își aranjează ciorapii de mătase
 cu gestul pasionat
 al dorului de pace care va veni ea
 peste un oare care scurt timp...

extravaganța

extravaganța e un cuvânt latin
 seamănă cu prestanța sau cu parul tau castaniu
 din care îmi fac mustăți și barbă
 și plete pentru zilele de post
 când iubirea e pusă la afumat
 de țigările trase în piept adânc
 cu setea unei scufundări
 lagunele verzi ale minții ne dau de furcă
 când jucam șah cu soldații celuiilalt
 în machiaveli ce mișcări pe tabla de lut
 de ne fuge pământul de sub picioare
 ne sclipesc ochii a răzbunare
 nebunii mor decapitați în piața Spaniei
 regina tristă își spală rochia plină de sânge
 sub haine, nudă îi este fericirea
 descojită cum e de corsete
 e o biată femeie
 atât de singură
 că din milă
 ajutăm la calculul infinitezimal
 golind tezaurul regelui plin de aur concret...

Cafea

Dimineața, cafeaua e dragoste,
câteva fărâme cuantice în ibricul de sticlă
și în cele două cești umane,
s-a sfârșit cu ghicitul în zațuri din vremea comunismului,
la capăt ceștile-s fără urme de ruj,
în diminețile postcomuniste de-acum.
Și totuși cafeaua neagră e încă dragoste.
Uneori, din piept se aude cuvântul oklahom,
o rămășiță day-dream sau o pojghiță de pavor,
dar niciunul din noi nu știe de unde vine,
fărâmele cuantice locuiesc într-o țară cu mandragore.
Ar fi nevoie de un mazagran prin hoteluri de la periferie,
ca timpul să fie răscolit în pigmentii lui,
la radio, uitat deschis peste noapte, cineva buchisește:
If you endure I endure all.
Cândva, la spartul zorilor, ne amintim flash-uri
despre concursul dronelor pe un stadion din Dubai.
Dimineața, cafeaua e încă dragoste.

O tăietură din ziar de prin 1930

Zepelinul va rămâne pe cer
atâta vreme cât dragostea va fi o foaie nomadă,
așa am citit într-o tăietură de ziar de prin 1930,
lăsată de bunica într-un sertar cu lămâiță uscată.
Laolaltă, suntem un metrou.
Bunicii noștri s-ar mira de-această dihanie,
chiar dacă ar zâmbi misterios.

Dumnezeu se află și el pe internet

știu că undeva am păstrată în sertar o tandrețe uitată,
într-un oraș unde nu se întâmplă aproape nimic
decât că noaptea e carbonizată ca toate nopțile
iar zilele sunt umede de la toate așteptările,
făpturi pale ivite la ferestre au pielea înnisipată de la țigări
și de la circulația extremă în sublumile din computer.
Dumnezeu se află și el pe internet, ca să vegheze asupra insomniei.

este aici ceva

este aici ceva care nu mai funcționează omenește
tristețea iute ca o brânză de capră
singurătatea lovită în gât cu un baston
măsurătoarea dintre înălțare și cădere cu umflături de tifos
fiecare cu geamantanul de piele psihice dispărute
cu bulinele de confetti și cu piulițele din inimă
dar poate că în sfârșit bucățile se vor lipi laolaltă
ca trupul lui hristos fugit nestruciat din giulgiu
(glorie celor îngropați în smirnă).

O prietenie creatoare

ȘTEFAN AUGUSTIN DOINAȘ ȘI RADU STANCA

Prietenii între scriitori sunt rare. Și mai puține sunt cele ce stau sub semnul creației. Celebră între toate la români este apropierea poetului Mihai Eminescu de humuleșteanul Ion Creangă, pe care l-a conștientizat de talentul său narativ și amândoi sunt considerați astăzi clasici ai literaturii române. Nesemnaltă încă, prietenia dintre Radu Stanca și Șt. Aug. Doinaș a avut o factură aparte, pentru că epoca apropierei lor era dramatică politic și liniile destinului le-au fost cu totul diferite. Ei aparțin generației literare formate solid sub raport intelectual și cu deschideri enciclopedice în perioada interbelică. Radu Stanca își dobândise renumele de „Veniamin” al poezilor de la revista „Gând Românesc” din Cluj, unde absolvise Liceul „Gh. Șincai”, clasat pe locul al doilea la absolvire, remarcat de Ion Chinezu. Debutând la 15 ani, el a împânzit presa transilvană atât ca poet cât și ca recenzent al unor cărți recent publicate. Cu doi ani mai tânăr, Ștefan Popa, (viitorul poet Șt. Aug. Doinaș) ca elev, urmase Liceul „Moise Nicoară” la Arad, unde profesorul de română i-a fost Alecu Constantinescu, tatăl lui Paul Everac. Acesta i-a deschis calea nu doar spre poezii români clasici ci și spre Mallarmé sau Paul Valéry. Dintre criticii literari, liceanul arădean a fost călăuzit de Vladimir Streinu, socotit un adevărat dascăl în teoria poeziei. El a debutat în 1939 în revista condusă de George Călinescu „Jurnalul literar” de la Iași, publicând în „Viața literară”, „Kalende”, „Viața Românească”, „Claviaturi”, „Universul literar”, „Țara”, „Curentul literar”.

Taifunul care a tulburat viața Transilvaniei odată cu Diktatul de la Viena din 30 august 1940 a produs mutații decisive și în activitatea Universității „Regele Ferdinand I” de la Cluj, care s-a văzut nevoită să-și adăpostească facultățile în cea mai mare parte la Sibiu. Starea de spirit tensionată din care se alimentează convingerile profesorilor și studenților clujeni aflați în refugiu la Sibiu o fixează Lucian Blaga cu un sincer patetism: „Până ieri am fost o țară mare, din punct de vedere etnic și geografic, astăzi suntem o țară mult mai mică. Totuși, ni s-a dat să trăim 20 de ani în orizontul unei țări largi, aproape împărătești... Cu acest orizont în inimă o putem lua spre viitor.”¹⁾ Cuvântul profesorului dobândește valoarea unui program al generațiilor de studenți pe care îi modela nu doar spiritual, ci și moral. Zestrea intelectuală cu care ei soseau la Sibiu i-a situat într-un empireu la care nu vor ajunge următoarele câteva generații ce se vor forma în anii postbelici ai proletcultismului, ele fiind supuse unor repetate reșezări axiologice.

Studenții clujeni soseau la Sibiu cu un potențial de entuziasm, ce va primeni atmosfera orașului-cetate. Inițiativele în plan artistic și cultural sunt reluate în ritm alert, pentru că noi apariții publicistice universitare se intersectează cu spectacole de teatru ale studenților. La Facultatea de Filozofie și Litere din Cluj, Stanca urmase primii doi ani. În schimb, Doinaș, sosește direct la Sibiu în 1941. Se înscrie la Medicină, urmând în paralel și cursurile de la Filozofie și Litere. Este facultatea la care trece în 1944, fascinat de universitari străluciți precum Lucian Blaga, Liviu Rusu, Nicolae Mărgineanu și D.D. Roșca. Interesul literar provocat de apariția în ianuarie 1941 a publicației „Curțile dorului”²⁾, „revistă de literatură a studenților în litere și filosofie”, îngrijită de redactorul responsabil Radu Stanca, crește și datorită publicării capitolului *Experiență și superstiție* din volumul blagian *Despre gândirea magică*, aflat atunci sub tipar. De altfel, profesorul Blaga însuși deschide nr. 1 al revistei cu poezia intitulată semnificativ *La curțile dorului*. Colaboratori dintre studenți sunt Ovidiu Drimba, Cornel Regman, Ion Oană, Romeo Dăscălescu, Ionel Neamtzu, Eugen Todoran și Radu Stoichiță.

Lui Doinaș îi aparține cea mai edificatoare mărturie despre momentul apropierei lui de Radu Stanca, despre care avea o părere excepțională: „Când, începându-mi studenția, l-am cunoscut în toamna anului 1941 la Sibiu, Radu Stanca era un poet pe deplin afirmat în peisajul cultural al Transilvaniei. Dar nu acest prestigiu l-a impus, curând, ca „șef de generație” în dreptat mai restrânsul nostru grup de ucenici într-ale scrisului. Nu: Radu

1. L. Blaga, *Rânduri de început*, în „Curțile dorului”, an I, nr. 1, ianuarie 1941, p. 2.

2. Revista „Curțile dorului” va apărea două numere, respectiv nr. 1 în ianuarie și nr. 2-4 în lunile februarie-aprilie 1941.

Stanca era fascinant, în acei ani, prin vasta sa cultură filosofică, literară și muzicală, prin profunzimea și finețea disocierilor sale estetice, prin vivacitatea spiritului său elevat, prin verva sa incomparabilă și printr-o vitalitate exuberantă...³⁾. Portretizarea continuă în aceiași termeni superlativi, încheindu-se cu o considerație asupra dublării amicitiei omenești cu una creatoare: „Mai mult decât orice, însă, m-a impresionat nevoia lui omenească de a căuta și provoca, dincolo de camaraderia literară, relația adâncă a prieteniei durabile, formative.”⁴⁾ Înainte de a se cunoaște ca studenți, ei se vor fi întâlnit ca tineri poeți în pagini de reviste, mai presus de toate. La Sibiu, însă, cei doi studenți au comunicat direct, cu scop creator. Doinaș și-l amintește pe Radu în plimbările lor stradale, recitând în gura mare versuri în limba germană din lirica lui Hermann Conradi, poetul care murise la numai 38 de ani. Iată un nebănuit prolog la destinul ce-i va fi hărăzit și lui, creator de geniu stins la 42 de ani, adică mult prea repede ca talentul său să-și fi dat întreaga măsură. Tot Doinaș evocă exercițiul lor de amicitie creatoare, când pornind de la un același vers ori de la un enunț celebru, ei se întreceau scriind fiecare în stilul său câte o poezie. Doinaș nu ezită să recunoască superioritate prietenului său, remarcând în termeni superlativi la Radu „rolul unui ferment prețios”, modelator pentru întregul grup cerchist prin „... cultivarea unei poezii înțeleasă ca artă a compoziției, nu ca simplă expresie confesivă, respingând deopotrivă purismul estetic și impuritatea umorală brută”⁵⁾. Ei se întâlnesc în cenaclurile urbei, așa cum a fost festivalul literar organizat de Cenaclul ziarului „Curierul” în cadrul manifestărilor româno-americane de la Sibiu și Mediaș din 15-16 decembrie 1945. Invitați împreună cu alți cerchiști ca Ion Negoitescu și Cornel Regman, cei doi baladiști citesc din poeziile lor alături de scriitorul consacrat Paul Constantinescu și strălucita profesoară Ecaterina Săndulescu, dovedind astfel prestigiul dobândit de ei în societatea culturală sibiană.

Tinerii poeți ilustrează un gen literar pe care atmosfera orașului medieval, socotit de ei la modul romantic un nou Hei le-o inspiră, versurile structurându-se acum și aici tot mai ferm. Stilul lui Stanca devine mai expresiv în trasarea misterului ce învâluie siluete aparținând unui trecut tulbure. În *Nocturnă (Intru-n Sibiu...)* sau în versurile intitulate *Un cneaz valah la porțile Sibiului*, poetul nu ezită să introducă în text chiar și numele orașului de refugiu. Astfel, în poezia intitulată *Poem (Prietenul meu Ioan Negoitescu)* apar versurile: „Cu ochelari de soare minte veacul- / De el și-ascunde ochiul, tristul, viul / Îi place-n primul rând nimicul, fleacul / Zambila-n piept, tristețea și Sibiul!”. Sunt doar câteva repere ale burgului medieval de pe malurile Cîbinului intrate durabil în geografie liricii lui Radu Stanca. Această realitate se va extinde și asupra teatrului cu care își va împlini Stanca tot aici destinul său creator.

Întorcându-ne la un moment important pentru manifestarea sibiană a universitarilor clujeni, în plan cultural, inițiativele lor sunt foarte interesante. Tânărul profesor de estetică Liviu Rusu avea asupra „ucenicilor” lui o influență benefică, inoculându-le din entuziasmul și înflăcărea sa. Cursurile lui Liviu Rusu erau frecventate cu mult interes. Se constituie în curând gruparea „Prietenii Seminarului de estetică”, ce se va metamorfoza în Cercul Literar de la Sibiu. Universitarul Blaga are un rol major în formarea studenților săi în general, dar îndeosebi asupra celor care fac parte din Cercul Literar de la Sibiu, printre care se numără tinerii străluciți ca Radu Stanca, Ion Desideriu Sîrbu, Șt. Aug. Doinaș etc. La Sibiu Blaga redactează, începând cu 1943, revista *Saeculum*, care va apărea timp de un an. Tinerii colaboratori atacă în mod convingător „pășunismul”, (termen inventat de Stanca) ce periclita în artă prin impostură autentică valoare estetică. Radu Stanca, asistent la catedra de Filosofia culturii și doctorand, publică articole ce tratau teme filozofice ale stilului⁶⁾. Dexteritatea cu care studenții se mișcau în universul ideilor generale atrăgea atenția apreciativă a reputaților profesori ce îi inițiaseră în domeniul filosofiei. Într-un articol publicat în „Țara”, D.D. Roșca „vede semn bun în creșterea interesului pentru filozofie la tineretul românesc de azi. E bine că și-n Ardeal se înmulțește numărul tinerilor serioși care pipăie cu degete sensibile pulsul precipitant al vremii.”⁷⁾ Se dădea astfel o replică lui Ion Vlasiu care în aceeași publicație sibiană atacase pe studenții semnatari ai *Manifestului* adresat lui Eugen Lovinescu⁸⁾. Acest document ce atestă nașterea cerchismului, va fi dezvoltat de Ion Negoitescu, care considera într-o pagină memorialistică de mai târziu că numai bazat pe tradiția transilvană „se poate crea o substanță românească majoră”⁹⁾.

Cerchiștii semnau texte în revistele epocii spre a-și etala public ideile, iar în 1945 scot propria lor publicație „Revista Cercului Literar” care apare din ianuarie până în august. Cu exigența ce-l caracteriza, Șt. Aug Doinaș nu ezită să sancționeze lipsa de valoare a materialelor apărute în „Luceafărul” din ultima perioadă, revistă

3. Șt. Aug. Doinaș, *Radu Stanca*, în vol. *Măștile adevărului poetic*, Editura Cartea Românească, București, 1992, p. 136-137.

4. *Ibid.*, p. 137.

5. *Ibid.*, p. 138.

6. Vezi Radu Stanca, *De la stilul istoric la stilul filosofic*, în „*Saeculum*”, 1943, an I, nr.6, p.96 și *Stilistica-o nouă disciplină a filosofiei?*, în „*Saeculum*”, an II, ianuarie-februarie 1944, p. 72-74.

7. D.D. Roșca, *Interesant tineret ardelean*, în „Țara”, Sibiu, an III, nr. 626, din 20 iunie 1943, p. 2-3.

8. I. Vlasiu, *Slăbiciuni*, în „Țara”, Sibiu, an III, nr.608, 28 mai 1943, p.3-4.

9. I. Negoitescu, *Scrisoare către Radu Stanca*. 8 septembrie 1946, în *Un roman epistolar*, Editura Albatros, 1978, p. 48-49.

despre ale cărei pagini va afirma că „rămân niște moaște”¹⁰⁾. Radu Stanca semnează în „Revista Cercului Literar”, nr. 1, ianuarie, 1945, trei balade de excepțională frumusețe: *Tristețe înainte de luptă*, *Lamentația poetului pentru iubita sa*, și *Lamentația Ioanei d'Arc pe rug*. În nr. 3, martie, 1945, apar: *Balada celor șapte focuri*, *Spada regelui*, *Domnița blestemată*, *Infidelul*, *Cea mai frumoasă floare*, *Capul de față*, *Turn înecat*. În nr. 4, aprilie 1945, e publicată poezia *Pisica*. În nr. triplu, iunie-august 1945 e publicată balada lui Doinaș *Mistrețul cu colți de argint*. Era vremea capodoperelor la cei doi baladiști. Baladele lui Radu Stanca, apărute chiar de la primul număr al „Revistei Cercului Literar”, ni se relevă ca supuse unor rigori artistice superioare, întrunind virtuțile exemplarității atât prin echilibrul imagistic, prin cantabilitatea versurilor, cât mai ales prin grefarea dramaticului pe esența astfel potențată a meditației lirice. În afară de *Mistrețul cu colți de argint*, capodopera incontestabilă a lui Doinaș, nici *Balada celor trei punte de vedere*, nici *Sf. Gheorghe cel Fals*, nici *Alexandru refuzând apa*, nici *Trandafirul negru*, *Balada schimbului în natură*, *Crai de ghindă*, *Balada întrebării lui Parsifal*, *Acela-care-nu-se -teme- de- nimic* nu pot egala fantezia debordantă cu care Stanca a ilustrat specia aceasta revitalizată sub condeii lui de poet neoromantic.

Amândoi cerchiștii teoretizează balada ca gen literar modern. La Sibiu, Radu Stanca intră astfel în perioada de apogeu a creației lui lirice. Fără ezitare, el formulează în nr. 5 al „Revistei” o teorie a genului în *Resurecția baladei*, sugerând căile de modernizare prin altoirea lirică și dramatică a esenței epice tradiționale a speciei. Febrila căutare din *Tristețe înainte de luptă* etalează în evantai făgașele tipic stanciene ale unei fantezii baroc-plasticizante. Densitatea elementului livresc la Doinaș era teoretizată de autor în eseurile sale, unde lirismul se cerea controlat de rațiune: „Adeziunea la atare reguli implică refuzul de plano al unei secreții lirice fortuite și necontrolate, a acelei transpirații afective care ar vrea să ia locul unei arte elaborate și hrănite cu merinde spirituală.”¹¹⁾ Această discrepanță se menține, chiar dacă Doinaș recurge la aceeași recuzită medievală, mitologică și cosmică din care se nutrește specia și chiar dacă în niciuna dintre etapele viitoare ale scrisului său limba folosită nu va mai avea o aceeași armonie ca în baladele începutului său sibian. Această factură livrescă a baladelor lui Doinaș face înțeleasă afirmația lui N. Manolescu concluzionând cu referire la întreaga lui creație că: „Natura poeziei lui Doinaș constă în cultura ei. Dacă există o evoluție, ea seamănă mai degrabă cu o acumulare lentă și misterioasă decât cu o schimbare bruscă la față. Poetul nu învață, ci se învață. Tânărul Doinaș se hrănește din presentimentul maturului Doinaș.”¹²⁾ Dimpotrivă, la prietenul său, ca infuzie a lirismului în magma epică a baladei, poezii precum *Pisica* sau *Tristețea înainte de luptă*, *Lamentația poetului pentru iubita sa* și *Lamentația Ioanei d'Arc pe rug*, ca să ne oprim doar la aceste exemple dintr-un șir mult mai larg, vădesc profilul original al viziunii lui Radu Stanca, nu numai raportat la creatorii cenaclului sibian, ci, după opinia noastră, chiar și pe planul poeziei românești contemporane.

Cu mult mai bogată este creația baladistului Stanca inspirată de noul reper geografic, care i-a fecundat talentul. Realitatea este că nimic din ce descoperea Radu acum în „orașul surpriză” nu găsisese în Clujul adolescenței sale. „Intru-n Sibiu domol ca-ntr-o poveste / În care port viziera peste față”. Închipuirea lucrează harnic, când cneazul valah devine castelan în Spania și măștile lirice se schimbă neîncetat. În noua „cetate a umbrelor”, studentul Radu Stanca se simte ca peștele-n apă. Atmosfera cetății lui Hermann îl inspiră pentru baladele sale. Întovărășit de colegii săi apropiați, poetul-actor visa, ca un personaj matein, căci „adesea oprit lângă un stâlp al bisericii luterane, asculta sunetele de orgă pe muzica lui Dietrich Buxtehude și Johann Sebastian Bach. Așa și-l amintește Nicolae Balotă pe poetul alături de care s-a cufundat în arpeggiile încântătoare ale *Oratoriului de Crăciun* sau ale *Pasiunii după Matei* din muzica lui Bach, când Dressler, organistul revărsa torente de suneri terestre peste capetele noastre plecate. Ne îmbătăm cu acordurile pure iscate de piciorul pe pedală și degetele pe claviaturi ale cantorului”. După ceasuri de intens studiu, în „amurguri mai frivole”, numărați printre aleșii invitați, ei ascultau un rondo de Haydn la clavecinul „cu picturi galant-mitologice pe tăblii, și cu sfeșnice de argint de o parte și de alta a portativului în vreuna dintre sălile palatului Brukenthal.”¹³⁾

Din fecunda floră memorialistică a cerchiștilor face parte și mărturisirea cu funcție identitară a lui Șt. Aug. Doinaș: „Eu m-am născut a doua oară, spiritual, în cadrul acestui Cerc Literar datorită acestui mediu, datorită vecinătății lor, datorită laboratorului pur filosofic și literar în care mă aflam împreună cu prietenii mei, am putut să devin ceea ce am devenit. Spun în mod absolut categoric că fără ei nu aș fi devenit ceea ce sunt.” Nu ne va mira defel faptul că Ion Negoitescu avea să-i scrie din Cluj în 24 iulie 1946 lui Radu, care nu întâmplător i-a fost cel mai bun prieten între studenți, cu nostalgia evocării Cercului Literar de la Sibiu: „A fost permanent acea

10. Șt. Aug. Doinaș, *Revista revistelor*, în „Revista Cercului Literar”, an I, 1945, nr.3, p. 80.

11. Șt. Aug. Doinaș, *Poezie și modă poetică*, Editura Eminescu, 1972, p. 110.

12. N. Manolescu, *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, Editura Paralela 45, Pitești, 2008, p. 921.

13. N. Balotă, R., *Sibiul baladesc*, în „Tribuna”, seria nouă, an XIV, nr. 6 (680), din 5 febr., 1970., p.5.

adevărată viață „cerchistă” a mea, printre fantomele trecutului, de la Schiller la Goethe și de la Goethe la Schiller, între care sta fantoma cea mai apropiată și mai vie pentru mine: Radu Stanca. Crede-mă că sunt cuprins de o puternică și răscolitoare emoție, când scriu aceste rânduri.¹⁴⁾ Ca o replică, Radu va estima amicitia pentru Nego drept o „uriașă capodoperă a vieții mele”. În mod cert, el nu va izbuti să mai ridice pe altcineva la aceeași înălțime prietenească la care îl situa pe Negoșescu. Doinaș acoperea cu totul alte valențe, ca ferment creator pentru poetul rămas la Sibiu. Dar, după risipirea prietenilor lui în 1945, ideea cerchistă dăinuie. Stanca organizează la Sibiu niște reuniuni ad-hoc cu câțiva apropiați (Ioana Postelnicu, Regman și fratele lui, Aichelburg), bucuros să le citească din piesa lui în manuscris *Critis*. La modul halucinant, Radu îi mărturisește lui Nego că trăiește senzația prezenței cerchiștilor în preajma sa, într-o proiecție ireală: „Ca un abur ușor, te strecuri și tu, ca și ceilalți, Doinaș, Petroniu, Jaquier, printre zidurile interioare ale ticălosului meu burg. Ați dobândit, în depărtarea în care vă văd, ceva fantastic și nălucitor.”¹⁵⁾ Interesant este că enumerarea începe cu numele lui Doinaș, cu care păstra pe mai departe o amicitie temeinică, bazată pe apreciere în plan creator, mai ales.

Atunci când la finele anului 1945 ia inițiativa de a participa la o șezătoare literară a ziarului local „Curierul”, el are proiectul să pună în dialog Cenaclul bucureștean Sburătorul, din care ar fi urmat să sosească patru membri importanți, cu Cercul Literar de la Sibiu, din care este preocupat să aducă în urbe patru prieteni, printre care se afla, desigur, și Doinaș. Rațiunea unei asemenea inițiative este declarată explicit: „În fine, nu atât șezătoarea contează, cât faptul de a ne strânge cu toții.”¹⁶⁾

Chiar și în plan omenesc, la departajarea făcută atunci când iese dintr-o criză a bolii, Radu recunoaște în corespondența cu Nego că Doinaș i-a dovedit cea mai certă afecțiune. De aceea, înaintea celorlalți, lui îi va scrie cu ocazia Paștilor: „Lui Doinaș în mod special pentru *marea prietenie* de care a dat dovadă scriindu-mi foarte des, o îmbrățișare pe amândoi obraji. Celorlalți numai pe unul...” (s.n.)¹⁷⁾. Din 1944 în „Națiunea Română” Doinaș anunțase volumul de debut *Manual de dragoste*, ce nu va apărea, exact așa cum se întâmplase și cu câteva titluri promise de Radu Stanca în presă. Avea girul marelui E. Lovinescu, în cenaclul căruia citise, alături de Radu Stanca, în iunie 1943. În numărul din 1 ianuarie 1945 al publicației „Națiunea Română”, Șt. Aug. Doinaș publică poezia *Crai de ghindă*, dedicată lui Radu Stanca, o dovadă a admirației pe care i-o purta celui mai strălucit creator de versuri din Cercul Literar sibian.

După revenirea Universității „Regele Ferdinand” la Cluj, legătura cerchiștilor se păstrează prin corespondență, indiferent unde i-a plasat destinul pe fiecare dintre ei. Radu Stanca are sentimentul unității lor spirituale atunci când mărturisește lui Ion Negoșescu: „Tot azi am primit câteva scrisori de la băieții din Arad. Petroiu, în noul său mod stilistic, îmi confirmă impresii mai vechi despre latențe bogate, dar nefructificate. *Doinaș, scurt și expeditiv, mă îmbrățișează cu putere*. Puiu Cotruș, răsfirat și prolix, într-o singură frază îngrămădește întreaga scrisoare. Toți propun o întâlnire la Cluj în săptămâna ce vine. De îndată ce v-ați adunat, așadar, telegrafați-mi sau telefonați-mi ca să sosim cu Regman și noi.” (s.n.) Nici că se putea face o panoramă mai autentică a cerchismului postsibian ca aceasta! Tinerii aceștia abia scăpați de studenție aveau conștiința unității grupului lor. Modul cum caracterizează Stanca psihologic pe fiecare dintre cei trei cerchiști dovedea buna lor cunoaștere. Chiar și ideea unei revederi clujene li se pare un eveniment ușor realizabil. Interesant este și modul cum cei doi cerchiști rămași al Sibiu se distrează creator: „În lipsă de altceva ne distrăm cu Wolf Aichelburg scriind reciproc poezii. El românește, eu nemțește. Raletului una chiar i-o putem publica, de bună ce e. Pe cea care ți-o trimit eu să n-o blasfemiezi pentru că Ralet spune că e „f. bună”¹⁸⁾. Îi ține alături și speranța că vor obține finanțare ca să mai scoată în toamna anului 1945 un nou număr din „Revista Cercului Literar”. Chiar fără să poarte un dialog epistolar total, cum este cel cu Nego de la Cluj, Stanca simte o prietenie profundă pentru Doinaș.

O anumită solidarizare cerchistă se perpetuează atunci când Negoșescu îi comentează prietenului sibian modul cum trei dintre ei erau apreciați în „Calendarul Universul”, unde la rubrica „Anul literar” se scria despre ei: „Despre tine cel mai mult și cel mai favorabil, apoi puțin despre Doinaș și, în fine, nu tocmai respingător, despre mine. Vezi că nu suntem chiar uitați...”¹⁹⁾ În așteptarea unui teatru euphorionist, cerchiștii își comentează cu maximă exigență lecturile axate pe domenii esențiale, desigur fără vreă tangență cu imperativele oficiale.

În 1947, lui Doinaș i se acordă Premiul „Sburătorul” pentru volumul în manuscris *Alfabet poetic*, dar acest titlu va fi tipărit pe o carte abia în 1978, cu prilejul unei antologii. „Cartea marelor”, volumul din 1964, în mod

14. Ion Negoșescu, Scrisoare către Radu Stanca, 24 iulie 1946, în *Un roman epistolar*, Editura Albatros, București, p. 39.

15. Radu Stanca, Scrisoare către Ion Negoșescu, Sibiu, probabil 11-12 noiembrie 1945, în *Op. cit.*, p. 11.

16. *Ibid.*, p. 13.

17. Radu Stanca, Scrisoare către Ion Negoșescu, Sibiu, 5 aprilie 1946, în *Op. cit.*, ed. cit., p. 26.

18. Radu Stanca, Scrisoare către Ion Negoșescu, Sibiu, 3 noiembrie 1945, în *Un roman epistolar*, Editura Albatros, 1978, p. 8.

19. Ion Negoșescu, Scrisoare către Radu Stanca, Cluj, 29 decembrie 1947, în *Op. cit.*, ed. cit., p. 124.

necesar conține și câteva texte pe linie a ideologiei oficiale, menită să-i permită reintrarea în literatură. Lui Radu Stanca i se dă același semn de apreciere care este Premiul „Sburătorul pentru piesa *Dona Juana* în manuscris. Este o dovadă că Stanca și Doinaș urmau un traiect comun, așa cum evoluau într-un peisaj cultural plin de obstacole. Legăturile cerchiștilor se răcesc din cauza tensiunii politice la care erau supuși. Negoïtescu încearcă să explice epistolar cu evidentă amărăciune tăcerea prietenilor între care vechea legătură se rupsesse: „Doinaș nu dă niciun semn de viață. Teama, probabil, de a nu prilejui vizita noastră! Nici Deliu nu comunică.”²⁰⁾

În 1948 Ministerul Educației Naționale devine Ministerul Învățământului Public, condus de un comunist. În școli și universități, în întreprinderi și instituții de stat se organizează cursuri de reeducare a cadrelor didactice la toate nivelurile și a oamenilor muncii cu responsabilități sociale. Șt. Aug Doinaș a fost marginalizat din 1948 până în 1955, când era profesor în niște sate din zona Arad și avea interdicția semnăturii. Prietenii nu pot decât să-l compătimizească. „Mai rău îmi pare de talentul lui Doinaș, îngropat ca talantul parabolic.”²¹⁾ O caracteristică a corespondenței lui Stanca cu Nego este permanenta panoramare a cerchiștilor, care la nevoie recurg chiar și la traducerea în limba română a unor studii filosofice, trimise celorlalți, astfel ca la o discuția programată să poată participa cât mai mulți dintre ei. Soarta fiecăruia este problema tuturor. În 1950 se pune la îndoială însăși dăinuirea cerchismului. Nego semnaleză în „Almanahul literar” de la Cluj „articolul în care se vorbește despre Cerc, despre tine și Doinaș. Am auzit că la anticari se cere mult „Revista Cercului”, „Chinezul și Vianu se interesează, prin mesageri, dacă existăm.”²²⁾ În cultura românească Stanca și Doinaș sunt cei mai valoroși dintre cerchiști. Atunci când regizorul sibian anunță o nouă premieră, cum se întâmpla în vara anului 1950, cerchiștii găsesc cel mai bun prilej de reîntâlnire. În fapt, oriunde, dar îndeosebi la Cluj, regrouparea cerchistă este binevenită: „Doinaș a făcut cerere ca să fie numit sufleur la teatrul de aici – anunță Nego – și se pare că are șanse, încât ne vom mai aduna membrele noastre cerchiste, laolaltă, după atâta risipire, în cazul că vei reuși să vii și tu în ianuarie. La Sibiu el aduce și noile poezii, așa că poți organiza un mic cenaclu, unde sper să auzim ceva și din piesa de care mi-ai vorbit.”²³⁾ Cei doi corespondenți pun la cale scoaterea noii reviste „Euphorion”, trasând șantierul elaborării ei: „Dacă am reuși să-l mobilizăm pe Doinaș! Fiindcă ar trebui ca din primăvară să pornim, chiar și numai cu perspectiva interioară, la alcătuirea de sertar a unor adevărate numere „Euphorion”. Cu Doinaș nu se poate însă lucra decât avându-l la îndemână, în imediata apropiere.”²⁴⁾ Perspectiva reîntâlnirii cerchiste la fine de an provoacă explozia emoțională a lui Radu: „Mă bucur mai ales de revederea cu Doinaș pe care nu l-am mai văzut de atâta amar de timp și de care mi-e nespus de dor.”²⁵⁾ Pentru Negoïtescu poezia lui Doinaș este de tip euphorionist, tot astfel cum spectacolul *Hangița e* „o ciornă a viitorului teatru euphorionist”.²⁶⁾ Consecvent ideii, Negoïtescu realizează o antologie *Poezia Română* având ca repere pe Dosoftei și pe Doinaș, cea mai importantă realizare în cariera sa critică. La rândul-i, Doinaș realiza un poem dedicat Cercului literar de la Sibiu, așa cum fusese la început, cu cerchiștii având figuri mitologice, de valoare istorică în poezia română. Când primește noi versuri de la Doinaș, stabilit în Gurahonț, le apreciază la superlativ. În primăvara lui 1958 se anunță căsătoria lui Doinaș cu Irinel Liciu, celebra balerină, eveniment ce avea să-l echilibreze sufletește, după loviturile grele primite. El nu va mai înceta să scrie până la sfârșitul vieții sale.

Aprecierea de care se bucura Doinaș din partea prietenului său se va concretiza și prin recomandarea pe care Radu Stanca i-o face, astfel Doinaș fiind primit în 1956 ca redactor al revistei „Teatru”. Dar după un an, respectiv la 3 februarie 1957 va fi arestat și condamnat „pentru omisiune de denunț”, stând în temniță până în 5 februarie 1958. Este exclus din viața literară până în 1963, astfel că Radu Stanca așa îl va cunoaște până a închis ochii. Așa erau și alți cerchiști. Poet livresc, ale cărui versuri se nutresc din diferite domenii ale cunoașterii, în sensul goethean al cuvântului.

Revenirile pe care autorul *Mistrețului cu colți de argint* le făcea la Sibiu, așa cum a fost și cea prilejuită de conferirea titlului de Doctor Honoris Causa la Universitatea „Lucian Blaga”, eveniment la care am participat cu multă emoție și noi, erau agrementate totdeauna cu plimbări prin locurile aducerii aminte a studenției: „Am venit de multe ori la Sibiu, în acel Heidelberg al formării mele intelectuale, după dispariția lui Radu Stanca. Am străbătut aceleași străzi și piețe, ca pe vremea studenției noastre, am făcut din nou aceleași popasuri, mi-am rememorat evenimente pline de bucurie, de haz, de tristețe de elan și de resemnare... Dar niciodată, nici o clipă, nu l-am reîntâlnit pe neuitatul Radu Stanca, așa cum era atunci, ca pe o umbră vană, ca pe „mortul care

20. Ion Negoïtescu, Scrisoare către Radu Stanca, Cluj, 3 septembrie 1947, în *Op. cit.*, ed. cit., p. 107. Vezi și Scrisoarea din 21 oct. 1947, în *Op. cit.*, p. 114.

21. Ion Negoïtescu, Scrisoare către Radu Stanca, Cluj, 7 martie 1948, în *Op. cit.*, ed. cit., p.130.

22. I. Negoïtescu, Scrisoare către R. Stanca, Cluj, 3 mai 1950, în *Op. cit.*, ed. cit., p. 203.

23. I. Negoïtescu, Scrisoare către R. Stanca, Cluj, 30 august 1950, în *Op. cit.*, ed. cit., p. 218.

24. I. Negoïtescu, Scrisoare către R. Stanca, Cluj, 24 octombrie 1950, în *Op. cit.*, ed. cit., p. 224.

25. R. Stanca, Scrisoare către I. Negoïtescu, Sibiu, 15 dec. 1950, în *Op. cit.*, ed. cit., p. 231.

26. R. Stanca, Scrisoare către I. Negoïtescu, Sibiu, 6 iulie. 1952, în *Op. cit.*, ed. cit., p. 269.

umblă prin cetate”, ci întotdeauna ca pe o ființă aievea, ca pe un *alter ego* al meu, ca pe propria-mi tinerete, mai prețioasă-pentru mine, unul, da!-chiar decât copilăria mea. Mi-am reîntâlnit mereu colegul iubit ca frate întru ideal, ca partener la un Destin pe care mi-l visez sudat, topit, făcând una cu cultura poporului meu, ca pe un dascăl întru prietenie. Și de fiecare dată m-am simțit copleșit, alături de cascada lacrimilor sufletului, de povara datoriei spirituale pe care, surâzând, fără să-mi dau seama atunci, am contracta-o zi de zi, față de cea mai frumoasă figură din grupul nostru de tineri entuziaști.”²⁷⁾

Bogdan Crețu publică în „Observatorul cultural” din 21 aprilie 2022 articolul *Șt. Aug. Doinaș, cel mai goethean poet al literaturii române*, unde se panoramează atât dimensiunea antumă, cât și cea postumă a destinului său. Tocmai de aceea o vom cita cu larghețe, păstrând chiar și ortografia semnatarului: „Autorul a debutat cu un an mai înainte de Congresul al IX-lea al PCR, care a asumat oficial dezghețul ideologic. Apărut în același an, volumul lui Nichita Stănescu, *O viziune a sentimentelor*, încă mai conținea poeme strategice, obediente. Cel din 1965, *Dreptul la timp* – nici unul. Sînt încă anii dificili de tranziție, cînd scriitorii erau nevoiți, pentru a intra în sistem, să publice cărți sub nivelul lor, mai puțin talentate decât autorii lor (vorba aceluiași Nichita). Ceea ce azi poate părea compromis, pe atunci era o mare victorie. Cînd un poet *bolnav politic* reintra în circuit, era un semn că regimul se deschidea. Abia următoarele două volume, *Omul cu compasul* (1966) și *Seminția lui Laokoon* (1967), vor fi un fel de bilanț, vor recupera atît baladele din perioada cerchistă (hiturile absolute ale poeziei sale), cît și alte texte care-l impun clar printre cei mai importanți poeți ai epocii. Numai că, asemenea altora din „generația pierdută”, asemenea lui Ion Caraion sau Leonid Dimov, care fuseseră reduși la tăcere vreme de două decenii, *Doinaș scrie câțiva ani nu din prezent, ci din trecut*. În loc să debuteze propriuzis, el își antologhează scrisul. E o situație de neimaginat pentru noi, azi. Culegerea din 1968, *Ipostaze*, e o selecție de texte unul și unul, dintre care multe provin din prima perioadă a creației, cea baladescă.” Scandalul provocat de dosarul său de la securitate a fost declanșat în 2003 de cuvântul lui Adrian Păunescu în Parlamentul României, argumente fiind comentate de George Neagoe în cartea *Asul de pică: Șt. Aug. Doinaș*. Îl va apăra Gelu Ionescu, într-un articol din revista *Apostrof*, din 2014, „Cazul Doinaș” și mai consistent de Gabriel Andreescu, în cartea din 2016, *Existența prin cultură. Represiune, colaboraționism și rezistență sub regimul comunist*, care conchide, analizând profesionist documentele de la CNSAS, că poetul a fost o „sursă benignă” și că dosarul său „nu are conținut de poliție politică”. Argumentând că Doinaș este un goethean în sensul creator al cuvântului, ca om cu o cultură enciclopedică, Bogdan Crețu conchide că poezia sa „nu este elitistă, pentru că nu obligă la o receptare inițiată, ci digeră cultura și o transformă într-un limbaj natural. Printre livreștii noștri, Doinaș e între cei dintâi.”

În an centenar, remarcăm faptul că Șt. Aug. Doinaș se va instala antum în rândul scriitorilor notorii, dobîndind Premiul pentru Poezie al Academiei și premii ale Uniunii Scriitorilor. Este membru al Academiei Române. Încă antum el se va integra în peisajul liric european și universal. Cu totul onorant, în 1990 i se acorda Premiul European pentru Literatura KOV. Iată o atestare de care nu s-a bucurat și Radu Stanca, strălucitul baladist, ea, atestarea, rămînând cu prisosință în sarcina posterității.

27. Șt. Aug. Doinaș, *Radu Stanca*, Vol. cit., ed. cit., p. 144-145.

POEMELE DE LA MARIA EICH

scrise cu o peniță de aur

I. Afirmam cu alt prilej (despre volumul *Perihoreze*), că Theodor Damian scrie o poezie „la confluență cu celelalte valori spirituale”. Afirmatia este valabilă și pentru noul său volum de versuri *Poemele de la Maria Eich* (Editura Timpul, Iași, 2021), cu adăugirea (aplicabilă, de altfel, și creației sale poetice anterioare) că poezia sa interferează în cea mai mare măsură cu religia și cu valorile moralei religioase. Personal, nu folosesc pentru poezia sa sintagma *poezie religioasă*, pentru că aceasta ar implica ideea că poezia nu ar fi altceva decât servanta menită să îmbrace cu imagini concret-sensibile conținuturi pregândite ale religiei sau ale moralei religioase, ceea ce ar însemna ca imaginile poetice, fiind predictate de conținutul lor prestabilit, să-și piardă din spontaneitatea și, înainte de toate, din ambiguitatea specifică poeziei înalte dintotdeauna. Or, în *Poemele de la Maria Eich*, ca și în creația poetică daminiană anterioară, demersul autorului nu este dinspre religie spre poezie, ci invers. Este adevărat că multe dintre poeziile sale sunt centrate pe anumite leitmotive tematice, ideatice și emoționale de sorginte religioasă, dar acestea nu se impun automat asupra imagisticii poetice, ci transpar din jocul imaginilor și simțămintelor poetice, din care ar putea rezulta și alte înțelesuri decât sensul religios, accentuat finalmente, de multe ori, de către poet. Valoarea religioasă, chiar dacă domină, totuși nu determină valoarea poetică. În regatul poetic daminian, autorul are rol de monarh și implicit,

de conducător religios și nu de condus. Ca rege-poet, el mai curând sacralizează poezia decât să poetizeze religia. Există, desigur, și posibilitatea unui anumit lirism mistic, astfel că volumul include și unele imagini izvorâte din reflecții și trăiri biblice: „Mergi în urma stelei / ca astronomii / cei din vechime” (*Lăuntricul animal*).

Volumul *Poemele de la Maria Eich* are o structură tetrică, cele patru secțiuni fiind proporționate ca număr de poezii, în funcție de locul și rolul avute în carte. Primul grupaj, intitulat ca și întregul volum, constituie un fel de introducere, alcătuită din 12 poezii, iar ultimul, denumit *Foc*, este o încheiere formată din 10 poezii. Ciclurile din mijloc, *Apokalipsa* și *Germering*, mai variate tematic, sunt mult mai extinse, în fiecare dintre ele fiind incluse 36 de poezii. Ușor diferite prin motivele abordate, părțile volumului sunt unitare, alcătuind un discurs liric reflexiv, sapiențial. Ambianța care îi creează autorului, încă de la început, o stare de meditație lirică este aceea a mănăstirii Maria Eich (Maria cea din Stejar) din Bavaria. Imaginile vizuale și auditive mănăstirești nu sunt de o

mare diversitate: un bătrân călugăr clopotar, melodia clopotelor, lumânările arzând, pustia și tăcerea monastice, mestecenii seculari din jur, dar toate sunt deosebit de sugestive pentru trecerea de la viața obișnuită, laică la trăirile și sentimentele specifice vieții religioase, creștine.

II. În poemele cuprinse în prima parte a ciclului *Poemele de la Maria Eich* Theodor Damian pleacă de la lumina lumânărilor, simfonia clopotelor și glasul șters al unui călugăr mai bătrân decât veacul pentru a ajunge să descifreze (sau să încifreze) în ele posibilitatea unei înțelegeri mai profunde a vieții, a sensului ei luminos, a căii spre mântuire. Iată: lumânările puse în sfeșnice neseperate pentru vii și, respectiv, pentru morți constituie o imagine concretă, dar care trimite nu doar la amestecul vieții și al morții, ci și la motivația abstractă și aparent paradoxală, potrivit căreia „călugărul ne-a spus / nu le mai puneți în sfeșnice separate / căci n-ai cum să știi / câți vii sunt morți / și câți morți sunt vii” (*Maria Eich*). În același poem de început, clopotele, cu sunetele lor, produc o imagine concretă, auditivă, care nu se adresează vederii oculare, obișnuite, dar, prin aceasta, „povestesc” despre un alt fel de vedere, de „vederea în duh”. În alt poem, același glas al clopotului amintește de momentul delicat al cumpenii dintre viață și moarte, când spui rugăciunea Tatăl nostru: „Limba clopotului / vrăjită / cântă dulce și parfumat / ca atunci când doctorul / te ține între viață și moarte / iar tu te rogi / și nu ne duce pe noi în ispită” (*Prin lacrimi*). Un efect asemănător, de aducere aminte a întoarcerii spre cele veșnice, îl are și cântecul *Doamne, miluiește* al călugărului augustinian (*Herr, erbarme Dich*). Cântecul clopotelor de la Maria Eich este asociat și cu un cântec din copilărie, când, spune poetul, „lumea mea era un altar, mama se ruga pentru mine / în acatiste”, ceea ce îl face să asocieze dragostea mamei cu bucuria maicii sfinte și să exclame: „Bucură-te cea plină de har” (*Maria cea din Stejar*). Imaginea apei care curge printre stejarii Mariei și reflectă cerul cu apele lui îi prilejuiește poetului aceeași aspirație a ridicării de la plânsul de jos la ploaia care vine din lumea de sus, de la suferință la lumină (*Van Gogh*).

În a doua parte a ciclului *Poemele de la Maria Eich* imaginea concretă predilectă este aceea a pustiei monastice, folosită de poet pentru a introduce una din temele preferate ale liricii sale: pustia ca mediu de transfigurare moral-creștină la care a ajuns Maria Egipteanca. În sensul ei biblic, pustia nu este liniștită, pentru că nu este ușor de cucerit: „În pustia pe care / o vrei tu / facerea mâinilor tale / soarele nu arde îndeajuns / nu este destul de înalt / muntele pe care vrei să te sui / pentru tine / în pustia aceasta / liniște nu-i” (*La facerea lumii Maria*). Autorul atribuie Mariei din pustia Egiptului frumusețe și iubire, frumusețea fiind „amnarul / care aprinde iubirea” (*Frumusețea Mariei*) și crede că lumea se va salva prin cele două valori, spre care și el năzuiește: „din frumusețe mă nasc / și ea este ultimul drum / născătoarea iubirii / ca iubirea Mariei / în pustia Egiptului / *Amo ergo sum*” (*Amo*). El preamărește pustia care a „binerodit” pe Maria, dar despre care spune, cu privire la sine și la lumea de azi, că mai are nevoie să mântuiască / să fie mântuită: „Bucură-te pustie / care ai nevoie de mântuire / ca și sufletul meu pustiit / ca întreg pământul acesta” (*Bucură-te pustie*).

II. Al doilea ciclu al volumului, *Apokalipsa*, se înscrie în siajul celui dintâi, introductiv, completându-l cu viziunea biblică, potrivit căreia apocalipsa nu înseamnă un sfârșit dezastruos al lumii, așa cum se înțelege de obicei, ci o revelație despre reînviere, despre o trecere dinspre moartea din lumea de aici spre o altă viață, în lumea de dincolo: „Apokalipsa-i frumoasă / dacă știi s-o citești / și dacă o-nțelegi / cum îi place ei / dacă știi să te porți / și să trăiești / în așa fel / ca și cum mâine / ai intra / în împărăția celor morți” (*Apokalipsa*). Motivul trecerii din moarte în înviere este, de fapt, un alt laitmotiv al poetului, reafirmat nu o dată în ciclul amintit.

În consecință, multe texte poetice devin alegorice sau capătă forma unor parabole alegorice, a unor îndemnuri cu caracter moral. În cazul alegoriilor, poemele nu mai străbat drumul de la concret la abstract, ci refac mersul invers, plecând de la abstracții sau sentințe morale pe care le plasticizează prin comparare cu unele imagini concrete. Cuvântul care ni s-a dat ca să exprimăm divinul din noi este comparat cu semințele păpădiilor sau cu „sâmburele unei candelă” (*Du-te și spune*). Despre greutatea de a deveni din slăvit un smerit, numită *dezbrăcare de slavă*, se spune: „dar dezbrăcarea de slavă / este grea / precum zalele soldaților / medievali / precum desprinderea bobului de căldura din pleavă” (*Dezbrăcarea de slavă*). Un rău mai mare decât un rău este comparat cu „nesfârșita cădere / în marele hău / într-o gaură neagră / dintr-o galaxie necunoscută”, iar afirmația existențialistă a lui Sartre „infernul sunt ceilalți” devine „să dai vina mereu / pe altcineva” sau, mai concret spus, înseamnă că „ne trebuie la toți un țap ispășitor” (*Țap ispășitor*). „Să nu-ți greșești menirea” e totuna cu „să nu fii ca mirele vrăjit / care prinde mireasa / dar până la urmă / o scapă” (*Ca mirele vrăjit*). Cuvântul prin care poetul își împlinește menirea este „ca lațul / în care cititorul se prinde / devine verigă / pentru puntea / peste marele hău” (*Peste prăpastia trupului*).

Parabolele trimit, fie aluziv, alegoric, fie explicit, fără alte podoabe stilistice, la îngrădirea libertății și intruziunile etatiste actuale în viața oamenilor. Poetul își imaginează un palat de cristal, cu totul inclus, dar în care se simte ca într-o închisoare, pentru că „Acolo ni se vor da lecții / despre cine-l cinstește pe cine / cea mai sigură închisoare / este aceea în care ți se face / ca să te simți bine” (*Închisoarea*). El compară pandemia cu

pustia, îi numește pe asceți „eroii deșertului”, afirmă că „vine timpul și acum este / să cultivăm monahi” și îndeamnă la ospitalitate și la un lăcaș de mănăstire pentru „un străin, un bolnav, un pustnic... spre mântuirea noastră / de pustiire” (*Mântuirea de pustie*). În altă parabolă alegorică privitoare la venirea vremii care „și acum este”, povestește despre un zvon, o superstiție, o teorie conspirativă după care păsările aduc nenoroc, pentru că ar fi purtătoare de viruși, ceea ce i-a determinat pe oameni să le ucidă și să taie pădurile, acolo fiind „cartiere de cuiburi”, iar, în viitor, „oamenii vor crede că alții au cuiburi / în capul lor / și se vor omorî / oricine e suspectat / de cuib / trebuie injectat / înainte ca păsările din capul lui / să-și facă cuiburi / în alte capete / la pătrat” (*Uciderea păsărilor*). În același gen, remarcabil este și poemul despre acaparatoarea caracatiță electronică, „cea cu multe tentacule”, de care ne lăsăm înghițiți și „alergăm dintr-un / tentacul în altul”, astfel că „multele ne înghit / multul rămâne în urmă / precum căprioara bolnavă jertfită / ca să salveze o turmă” (*Caracatița electronică*). Iată și o parabolă lipsită de orice alegorie, despre aceeași vreme care va veni și acum este: oamenii nu se vor mai naște, ci se vor fabrica, sporirea informației va spori și confuzia, nu se va mai putea distinge între minciună și profeție și fixa un țel, se va inventa o altă limbă, vei fi examinat dacă știi să te maschezi, să respecti distanța – legea fundamentală, să fii robot, să fii amendat pentru nesupunere și închis pentru că nu-ți poți plăti amenda (*Vine vremea*).

Theodor Damian rămâne încrezător în puterea oamenilor de a se redresa și mântui prin generozitate și dăruire. În câteva poeme el atribuie și poetului un rol eminent în elevarea spirituală a semenilor săi. Adresându-se unui poet imaginar, ca și lui însuși, afirmă: „totul este / să aduci în versul tău / tăria, înaltul / să nu-ți greșești menirea... să nu fii ca mirele vrăjit / care prinde mireasa / dar până la urmă / o scapă” (*Ca mirele vrăjit*). El afirmă că, asemenea lui Grigore Vieru care a publicat volumul *Strig către Tine*, poetul îl strigă pe Dumnezeu „pentru că a fost trimis / ca să strige / precum pietrele / când evidența e îngropată / precum mireasa / când lipsa mirelui / inima-i frige” (*Poetul strigă*). Până și criticul literar are datoria să contribuie la creșterea poeziei: „Nu după felul cum pe scriitori / i-ai triat / sau după cum ai dat nume / curentelor / vei fi judecat / ci după cum l-ai ridicat / pe cel căzut / și după câți în jurul tău / ai crescut” (*Către criticul literar*).

III. În ciclul *Germering* poetul păstrează laitmotivul reînvierii din *Apokalipsa*, în legătură cu care introduce, în mai multe poezii, laitmotivul iubirii, ca mijloc de a depăși greutatea lumii terestre și de a accede la lumina și seninătatea lumii celeste. Iubirea mântuitoare este pentru Divinitate, dar și a omului pentru semenii săi, cu expresia ei cea mai firească, aceea dintre bărbat și femeie. *Germering* este un loc de „pace și liniște”, legat de München prin „alei binemirosoare”, ceea ce predispune la reflecții asupra capacității omului de a renaște prin credință, mai ales că acolo există și un templu cu o „cristelniță / pentru botez / deschisă tuturor” (*La Germering*). Minunile nu le face chiar omul, dar acesta se poate pregăti pentru ele: „Minunile le face altcineva / dar numai dacă trăiești / după poruncile lui / și mergi la ușa templului său / acolo minunea te va afla” (*Minunile le face altcineva*). Faptul că am iubit, spune poetul, și că „nu uităm / ce-am iubit / aici este taina și cheia” să trecem „din ziua aceasta / spre aceea fără de asfințit” (*Nu uităm ce-am iubit*). Este, evident, o iubire curată pentru celălalt, pentru divinul dinlăuntrul omului și din afara lui. Theodor Damian se singularizează în contextul liricii românești prin faptul că operează un transfer reciproc între iubirea pură și înflăcărată dintre mire și mireasă (sau, mai larg, dintre om și lumea omului) și iubirea dintre om și Divinitate. Prin punerea iubirii umane sub semnul Divinității, el amintește întrucâtva de *Cântarea cântărilor* a înțeleptului rege Solomon, care accentua, însă, pe dimensiunea laică a iubirii. În viziunea poetului român, pentru că este menită să străbată și să învingă însăși pustia, ea, iubirea, „este deșertul / ori arzi / ori nu arzi / pentru căldicel / încă nu s-a decis” (*Căldicel*). De aceea, deviza vieții este „arde” (*A venit îngerul*). Pentru focul interior, „la adăpost de vitregiile vremii”, nu există o ploaie care să-l stingă (*Arderea ca viața*). Adresându-se omului pentru a-l încredința de divinul nepieritor al eului uman, poetul îi spune: „Tu ești literă / din Cuvântul rostit / la marele început”, astfel că „pentru tine / nu există nicio groapă / în asfințit” (*Ești literă*). Litera-suflet-om din Cuvânt nu dispăre, deoarece Cuvântul divin rămâne etern, dar e nevoie ca și omul să iasă din „cuib” și să strige, ca Divinitatea să-l audă și să vină la el (*Stau în cuib*). În mai multe adresări, poetul îl îndeamnă pe om nu doar să iasă din „cuib”, ci și să lupte pentru a-și cuceri eul divin, spunându-i că „lupta cu tine însuși / rămâne singurul tău război / câștigat” (*Singurul tău război*), sau, incluzându-se și pe sine, „să învățăm / să punem zâmbetul / în cuvânt” (*Cuvintele zâmbitoare*), sau să-și iubească dușmanul dinafară, dacă acesta a fost creat de cel dinlăuntru: „O, dușmanul meu necesar / cum am putut să nu-l iubesc / cum am putut să trăiesc / atâta timp în zadar” (*Dușmanul necesar*). Uneori, poetul exprimă și sentimente de cumpănă, de îndoială, afirmând că, în cerul despicat de fulger, omul poate vedea crucea Domnului, dar nu știe „dacă Dumnezeu va veni / să se răstignească / pe ea” (*Crucea lui Dumnezeu*).

IV. Grupajul final, *Foc*, trimite, în chiar prima poezie, la focul interior al inimii, dar și al dumnezeirii, care te macină precum un dor (*Foc*). Celelalte poezii curg liniștit și frumos către sau dinspre acest foc, prin care poetul meditează asupra legăturii dintre om și Divinitate. În spiritul amintit, trei poeme sunt dedicate, nu întâmplător,

oraşului Zaragoza, nu pentru că şi acolo există o catedrală cu nume asemănător celei din Eich, *Maria del Pilar* (Maria cea de pe stâlp), ci datorită faptului că sufletul citadelei, care se manifestă în oameni (*Zaragoza I*), denotă o viaţă „liniştită / simplă / decentă / frumoasă”, de comunicare şi înţelegere, făcând din Zaragoza un „nume mistic, transcendent / învăluit în frumos / în drum spre Împărăţie / spre celălalt mal” (*Zaragoza II*), dar în care lumea care „curge domol / pe trotuare / ca norul greu de ploaie / dar şi ca focul” îmbină cele două contrarii şi trăieşte în ele ca într-un vis (*Zaragoza III*). Alte două poezii au titluri şi conţinuturi asemănătoare şi actuale: în prima se spune că „A venit timpul / să introducem un nou concept / corectitudinea metafizică / în baza căruia / nu ne raportăm / la ceea ce piere / ci la ce este veşnic” (*Metaphysically correct*); în a doua se reclamă şi pentru îngerii dreptul la „metaphysical correctness”, pentru că „ei sunt singurul necesar / alter-ego / clădindu-mi fiinţa pe drumul dintre / eu şi tu” (*Certitudine metafizică*). Un ultim fragment, cu ecou panteist, din ultimul poem: „Duhul sfânt / este şi suflare de vânt / glas subţire / cum îl auzi / în vuietul valurilor Rinului” (*Taina Rinului*).

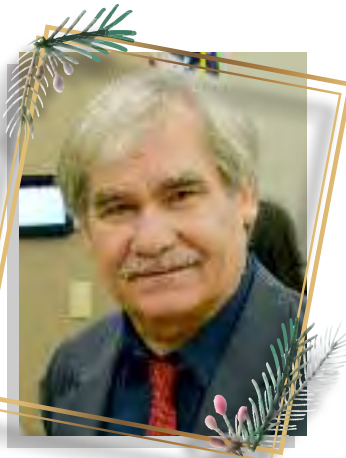
VI. Scrise cu o peniţă de aur, *Poemele de la Maria Eich* amintesc prin problematica şi concentrarea lor ideatică şi imagistică de un alt volum cu cele mai frumoase poezii ale autorului, *Semnul Isar*. În ambele pluteşte aceeaşi atmosferă de cumpănă între viaţa de aici şi viaţa de dincolo, cu deosebirea că în *Semnul Isar* în cumpănă era numai poetul, de unde şi nota mai personală a poeziilor, pe când în actualul volum însăşi lumea umană, în care se include şi autorul, se află în trecerea de pe un braţ al balanţei pe altul, ceea ce conferă poemelor o pronunţată tendinţă spre înfrăţirea eului auctorial subiectiv cu eul celuilalt, al semenului său şi, finalmente, al comunităţii umane din care fiecăruia face parte. *Poemele de la Maria Eich* amintesc de cele din *Semnul Isar* şi printr-o concentrare a imaginilor, astfel încât orice comparaţie în plus, figură stilistică în care poetul excelează, ar fi de prisos, şi se disting prin faptul că mijloacele poetice converg spre contopirea lor cu multiplele leitmotive tematice şi simbolice care structurează noul volum, prezente numai în parte în fiecare dintre volumele anterioare: pustia, trecerea dinspre moarte spre viaţă, iubirea creştină ca mijloc al mântuirii, rolul poeziei şi al poetului în declanşarea iubirii supreme, râul mereu curgător, omul călător prin lumea sa pământeană, caracterul paradoxal al vieţii şi al existenţei, dincolo de aspectele lor formale, distinctive, obişnuite (*Logica şi paradoxul*). Altminteri, ca şi în creaţiile poetice anterioare, deşi în vers alb, poemele au o anumită melodicitate interioară, susţinută şi de rimele (unele rare, precum îngerii-străfulgeri ş.a.) care apar nu după un anumit număr fix de silabe, ci în funcţie de respiraţia, de obicei mai amplă, a frazării poetice; imaginaţia poetică realizează unele tablouri grandioase şi conexiuni surprinzătoare („Plouă pe acoperişul lumii / ... dansul picăturilor / deasupra / ca un step spaniol / răsunând aproape sinistru / într-un univers impasibil / ilegal / şi gol”); abstracţiunile sunt personificate şi concretizate („ne intră boala în trup / ca hoţul în casă” sau „În fiecare zi trece învierea / pe lângă noi” etc.); sau, dimpotrivă, concretul este abstractizat („Fluviul curge / prin faţa ochilor tăi / ca o ispită blândă” etc.).

Scrise cu logica inimii şi cu bătăile de inimă ale minţii, *Poemele de la Maria Eich* îl reconfirmă pe Theodor Damian ca pe o voce cu un timbru personal, inconfundabil, în concertul poeziei reflexive româneşti contemporane.

DOINA FALCON · ODĂ TOAMNEI

www.doina.ca

La facerea lumii Maria

În pustia aceasta
liniște nu-i
doar mestecenii din Eichenstrasse
mai păstrează în frunzele lor
sămânța tăcerii
vântul le mișcă
cu harul cu care mișcă în noi
unduirile Învierii
Nu te plânge
pustia poate că nu e a ta
așa cum mărul din curtea vecinului
la care poftești
ca bogatul via lui Nabot
poate nu ești făcut pentru ea
O singură stăpână
are pustia
un singur nume
se rostește acolo
ca un fel de *fiat lux*
la facerea lumii
Maria
Dar pentru tine
ceasul acesta nu a venit
nu ești gata să arzi
ca măcăcinii
în soarele de amiezi
să-ți clarifici
cu încăpățănare de martor
sau de pustnic
în care dintre cei doi domni
crezi
În pustia pe care
o vrei tu
facerea mâinilor tale
soarele nu arde îndeajuns
nu este destul de înalt
muntele pe care vrei să te sui
pentru tine
În pustia aceasta
liniște nu-i

Închisoarea

Există ceva în vântul acesta
ce-mi face bine
și mă sperie totodată
mă cheamă, mă prinde
mă închide
ca-ntr-un palat de cristal
unde ești
rege/regină
când bate toaca
după spargerea de țarm
a primului val
Las totul pentru această-nchisoare
mâncare, băutură, servitori,
ca-ntr-o croazieră cu totul inclus
ce ni se pune la îndemână
este mai important decât
unde suntem și unde-am ajuns
Acolo ni se vor da lecții
despre cine-l cinstește pe cine
cea mai sigură închisoare
este aceea în care ți se face
ca să te simți bine.

Du-te și spune (I)

De când am căzut
dincoace
trebuie să vorbim
ni s-a dat cuvântul
ca să nu ne lege
dincolo
vorbim
ca să nu uităm
ce să mișcăm
ce să trăim
căci vine timpul
când moartea ne fură
cuvântul
așa cum păpădiilor
după înflorire
le fură semințele
vântul
Vine o vreme
când de dincolo
ne ajunge un semn
când cuvântul abia
pâlpâie-n noi
ca sămburele unei candelă
cu prea mult
sau prea puțin
untdelemn
De când am căzut
dincoace
trebuie să vorbim
Du-te și spune că nu ești
decât ceea ce ai primit
să-ți faci inventarul
să vezi câte lumini
în alții ai semănat
și câte candelă
și chibrituri
ai risipit
Du-te și spune
până ce cuvântul
îți va cădea din gură
prea greu
până când ancora
vieții tale
încă nu s-a încurcat
în lanțul ei ruginit
du-te și spune
cât bine ți-a făcut ție
Dumnezeu

(poeme din volumul
„**Poemele de la Maria Eich**”,
editura Timpul, 2021)

Iulia HASDEU
14.11.1869 – 29.09.1888

O, Doamne!

O, Doamne! Cer iertare, aș vrea acum să mor!
N-am șaisprezece ani! Dar viața mea-i amară,
Și inima mi-e tristă, speranțele nu cobor
Și fără de prieteni, ruina mă-mpresoară!

Mai bine e să mor. Nici nu mai pot să plâng,
Și lacrimile au un farmec ne-ntrecut ...
Când nu mai pot de-o vreme nici lacrimi să mai
strâng,
Vreau moartea să-mi aducă odihna ei de lut.

Ne me defends pas de pleurer ...

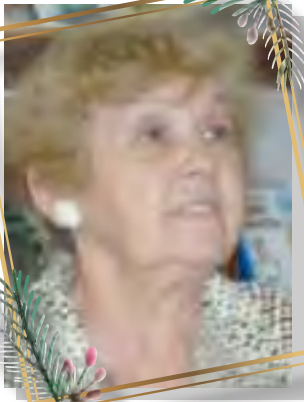
Ne me defends pas de pleurer
si j'ai le don des larmes
pleurer, deja c'est esperer
c'est avoir moins de larmes!

ne sais-tu donc pas que les pleurs
sont a l'aime brisee
ce qu'est a de mourantes fleurs
une fraiche rosee ?

c'est un dernier soulagement
du cœur qui desespera
c'est son epanouissement
quand la douleur le serre

pleurer, deja c'est esperer
c'est avoir moins de larmes!
ami, laisse moi donc pleurer
si j'ai le don des larmes!

Interviu imaginar Who are you, Iulia Hasdeu?

Este o glumă, bine înțeles. Niciodată nu aş fi întrebat-o așa pe copila de 18 ani, despre care citisem că locul ei trebuia să fie în istoria literaturii ca scriitoare română de expresie franceză. Așadar...

Autorul [Aut.]: Cine ești tu, Iulia Hasdeu?

Iulia Hasdeu [I.H.]: Numește-mă cum vrei: *Lilica*, *Iulia* sau *Julie*. Sinceră să fiu, aş vrea să mi te adresezi cu *Camille Armand*, pentru că dorința mea a fost ca așa să-mi apară numele pe o carte.

[Aut.]: Ai dreptate. În afară de romanul vieții tale *Camille Armand*, pseudonimul Iuliei Hasdeu, eu nu am aflat în librării o carte cu acest autor.

[I.H.]: Îți voi povesti pe rând despre ce este vorba, pentru că am acceptat să avem discuția asta dintr-un singur motiv. Cineva (nu am reținut cine) și-a intitulat versurile: „*Oamenii sunt umbre*”, dar eu spun: oamenii sunt lumină, și unii dintre ei devin strălucitori prin ce fac pentru alții. De aceea lumina asta nu pierde.

... A trecut mai mult de un secol de când am apărut pe lume ca o steluță firavă, așa cum sunt toți copiii când se nasc. Era luna noiembrie, pe la jumătatea ei, în anul 1869 când într-o casă cu etaj din buricul târgului Bucureștilor, era strada Carol I – acum îi spune strada Franceză – la numărul 14 am scos primul scâncet. Toți părinții se bucură când casa li se umple de lumina adusă de un suflețel. Ei m-au dorit nespun, așa că tata a hotărât să port același nume ca mama, din dragoste pentru ea. Tatăl meu Bogdan Petriceicu Hașdeu era deja cunoscut în societatea bucureșteană ca profesor la facultate și ziarist, iar mama mea, o „aprigă ardeleancă” Iulia (născută Faliciu) se trăgea dintr-o familie respectabilă din Roșia Montană. De aceea mie mi se spunea *Lilica* sau *Lilicuța*. Mai târziu, când am fost elevă la liceul Sevigne din Paris și apoi la facultate la Sorbona, în cataloage eram *Julie Hasdeu*.

[Aut.]: Dar tu, *Lilica* – pentru că suntem încă în primii ani ai tăi de viață – unde ți-ai petrecut copilăria?

[I.H.]: Ce ani minunați au fost! Când tatăl meu a fost numit director la Arhivele Statului din România (pe atunci director însemna că era cel mai important

conducător într-o instituție!) familia a avut acolo reședința pe dealul Mihai Vodă, chiar în curtea bisericii Mihai Vodă, iar în spate cimitirul cobora până la Dâmbovița unde femeile albeau rufe. Mult mai târziu, amintindu-mi ce zile frumoase am petrecut acolo împreună cu prietenele mele Florica, Matilda, Alexandrina am scris o poezie în franceză și ziceam acolo: „zile de farmec pline”. Ele erau mai mari decât mine ca vârstă, dar eu compuneam piese de teatru pe care le jucam în fața musafirilor prieteni de-ai tatei. Ei se amuzau, mă puneau la încercare, nu le venea să creadă că le compusesem atunci pe loc și mă laudau că am o memorie grozavă și imaginație bogată. De fapt era adevărat, căci și mai târziu pentru toate cursurile și

examele am avut nevoie de dispensă de vârstă, iar imaginația îmi dă aripi, nu e povară. Tata se fălea cu mine și poate că tocmai de aceea s-au auzit voci invidioase că premiile luate de mine s-ar datora și influenței lui.

[Aut.]: *Se dădeau examene pe vremea ta?*

[I.H.]: Desigur. În București încă nu era Școală de fete și am dat examenele cumulate pentru clasele primare la Colegiu Sf. Sava, împreună cu clasele de băieți și am luat premiul întâi, iar la Conservator am primit premiul întâi cu cunună. Însă de pregătit m-am pregătit acasă, cu profesori aleși de tata dintre studenții dumnealui (le mai puneam și porecle câteodată), am studiat pianul cu domnișoara Ernestina, germana și engleza cu doamna Walch, mama prietenei mele, citeam poveștile Contesei de Segur în franceză. Pur și simplu îmi plăcea să învăț cât mai mult și cât mai repede. Tata mă controla sever la aritmetică și la geografie și istorie și mereu aflam lucruri noi. Dar dumnealui nu a știut decât despre romanul *Viața și faptele lui Mihai Viteazu*, scris pe la vreo șapte ani; dând peste un capitol în caietul de istorie m-a sfătuit să pun data de câte ori scriu ceva în afara temelor de școală. Apoi așa am făcut toată viața. Bine înțeles că romanul meu era sub influența povestirilor auzite de la el, l-am scris cu greșeli de ortografie, litere sărite, dar pe înțelesul copiilor cu ecou de mândrie și patriotism.

[Aut.]: *Așadar ai fost un copil precoce, talentat, sânguincios...*

[I.H.]: Pentru vremurile acelea, adică înainte de 1881, se poate spune că eram isteță și silitoare, însă astăzi copiii știu 2-3 limbi străine de la grădiniță. Totul trebuie raportat la acele vremuri. Îi scriam mamei felicitări în engleză la patru ani, mă iscăleam pe cărțile de poezii în limba germană, deci vorbeam în limbi străine, așa că nu mai e nevoie de exagerări că la doi ani scriam... Mărturie stau caietele mele de școală păstrate, în care sunt și piesele mele de teatru scrise în versuri în limba română: *Soldatul venit din bătălie*, *Dama de la circ* și altele. Dar toate acestea să le zicem succese se datorează părinților mei, cu care mergeam la teatru, am asistat la întoarcerea trupelor din război pe podul Mogoșoaiei, ascultam discuțiile din biroul lui tata ș.a.

[Aut.]: *Ești prea modestă, se spune că lumea știe prea puțin despre tine.*

[I.H.]: Cine vrea să știe, poate afla. Cine trebuie să știe, știe, pentru că așa mi-am dorit dintotdeauna.

Am știut și se dovedește că am o stea ce mă călăuzește și înseamnă că azi trebuia să mă cunoști.

[Aut.]: *Dar cum ți-ai continuat studiile?*

[I.H.]: În anul 1881 am plecat însoțită de mama la Paris și am reușit să fiu primită la Colegiul Sevigne.

cu dispensă de vârstă. Am petrecut jumătate din viață în România până la 11 ani și apoi „fiica lui Hașdeu” – adică eu – mi-am continuat studiile departe de țară spre a fi apreciată pentru meritele mele în orașul luminilor, la Paris. Am continuat cu bursă și am început lecțiile particulare de canto, pian, desen și pictură, pe rând. Am plătit ambiția cu dorul de țară, de tatăl meu, dar – în mod ciudat – distanța în sute de kilometri ne-a apropiat dureros de mult.

[Aut.]: *Se spune că toți profesorii tăi îți preziceau un viitor strălucit. Tenorul Lawers ți-a interpretat câteva din compozițiile muzicale în saloanele pariziene, maestrul Maillart te-a primit la atelierul său de pictură, profesorii de greacă veche și latină (pentru că vroiai să parcurgi în original lucrările marilor poeți ai lumii) te pregăteau pentru sume modice.*

[I.H.]: Probabil că cei care urmăreau traseul meu prin știrile de la tatăl meu iubit au contribuit la acea aureolă de tânără genială la învățătură, dar ei nu au știut despre caietele mele literare.

[Aut.]: *Mulți consideră o exagerare în entuziasmul cu care se vorbește despre Lulia Hasdeu.*

[I.H.]: Acuzația este gravă din mai multe cauze. 1) succesele mele trebuie să fie apreciate în contextul epocii; 2) trebuie cunoscut motivul pentru care Bogdan Petriceicu Hașdeu a contribuit la apariția mitului Lulia Hasdeu și 3) necunoașterea operelor mele.

[Aut.]: *Știu că de-a-lungul anilor ai trecut mai multe praguri, ba chiar cred că cele actuale sunt din ce în ce mai înalte.*

[I.H.]: Este adevărat. Pe treapta cea mai recentă stă afirmația că nu se știe nimic despre mine, că nu s-a făcut destul spre a fi de cunoscută și, pe de altă parte că, dacă tatăl meu nu mi-ar fi publicat volumele de poezii nu aș fi fost considerată genială.

[Aut.]: *Așa este?*

[I.H.]: Bogdan Petriceicu Hașdeu nu a știut cum serile și nopțile, după ce terminam pregătirea temelor școlare eu mă retrăgeam în lumea mea de visare. Eu eram la Paris cu mama, iar el era la București și în scrisori discutam despre pregătirea mea, întâmplări zilnice, articolele din presa românească – mai ales din ziarele dumisale. l-am arătat câteva poezii numai în ultima vacanță petrecută în România. Durerea lui când a aflat de tuberculoza neiertătoare – pe atunci – și neputința de a lupta cu soarta mea și șocul când a găsit caietele cu versuri pregătite pentru tipar l-au determinat să publice post-mortem volumele *Oeuvres posthumes* în 1889 și 1890.

[Aut.]: *Au fost tipărite în Franța la Librairie Hachette Paris / Socec Bucarest. De ce?*

[I.H.]: Pentru că, într-adevăr cele mai frumoase versuri scrise în pragul maturizării mele erau în

limba franceză. Tata, doborât fizic de durere nu a mai avut răgazul să publice nici romanele pentru copii și nici poveștile în limba română. Pentru noua mea dăinuire acest moment este o treaptă peste care am trecut când s-au publicat *Trandafirul Moșului*, *Sanda*, *Povestea ghiocelului*, *Domnișoara Ursuză*, *Năzdrăvăniile Denisei*, *Cugetările* în română și franceză și s-a dovedit că miile de file cu romane și piese de teatru sunt scrise de adolescența Iulia B.P.Hasdeu.

[Aut.]: *Asta a fost o treaptă greu de urcat?*

[I.H.]: Desigur, pentru că fiecare pas se împleticea cu altul. *Bourgeois d'Avril* și *Chevalerie* au fost ciclurile de poezii cele mai îndrăgite de mine, iar motto-urile poeziilor au dovedit nu numai cunoașterea multor limbi de circulație, ci și faptul că eram într-o perioadă de formare sub influența marilor poeți ai vremii. Alt motiv de denigrare a fost bănuiala că tatăl meu ar fi intervenit cumva în șlefuirea versurilor. S-a aflat numai după dispariția mea, din scrisori, că aș fi dorit să aibă pe copertă la autor numele *Camille Armand* ca să nu se asocieze numele meu cu cel al marelui om de cultură Bogdan Petriceicu Hașdeu, care era tatăl meu.

[Aut.]: *Tu consideri că publicarea în Franța și România a textelor franțuzești nu a avut aspecte avantajoase?*

[I.H.]: Nu despre asta este vorba. Bogdan Petriceicu Hașdeu, un savant al Europei, a înțeles că trebuie să alegi o limbă de largă circulație ca să fii cunoscut. Și avea dreptate. Cele mai elogioase conferințe despre opera mea au fost făcute de Angelo de Gubernatis și de Sully Prudhomme care nu cunoșteau limba română spunând că „în Franța am făcut cea mai mare onoare țării mele”

[Aut.]: *A fost singurul impediment? Eu cred că la noi în saloanele bucureștene se vorbea curent limba franceză, în anii următori studiul limbii franceze era în programa școlară, numeroși tineri aveau studiile făcute la Paris. Noi suntem o țară francofonă.*

[I.H.]: Categoriec nu despre asta este vorba. A urmat perioada comunistă, în care cunoașterea limbilor străine se considera snobism. Se învăța limba rusă începând din clasa a patra. Dar am trecut și peste acest prag când în edituri de ținută s-au publicat operele clasicilor; la un secol de la nașterea mea a început să se vorbească despre volumele bilingve de poezii ale Iuliei Hasdeu ;în „Gazeta literară” s-a publicat poezia *România*, prima dovadă că am scrieri în românește.

[Aut.]: *Deci tu ai trecut peste secolul de despărțire și ți-ai aflat prieteni în secolul XX.*

[I.H.]: Ba chiar mai departe în timp, prin cei care îmi citesc romanele pentru copii publicate doar în zilele de după 1990 (*Le fils gate / Fiul răzgâiat*, *Mademoiselle Maussade / Domnișoara Ursuză*, *Princesse Papillon / Prințesa Fluture*) în ediții

bilingve. Copii m-au îndrăgit, iar părinții lor, răsfoind corespondența familiei Hașdeu au înțeles drama dinastiei de cărturari Hașdeu.

[Aut.]: *Este un cuvânt dur: „dramă”.*

[I.H.]: Din păcate, este cel mai potrivit pentru că destinul acestor erudiți ai căror descendentă sunt eu, Iulia Hasdeu a fost nedrept: Tadeusz Hasdeu a scris lucrările sale istorice și juridice în limba polonă și este prea puțin cunoscut în România, deși referirile erau la Țara Moldovei; Alexandru Hâjdeu, membru fondator al viitoarei Academii Române a scris în limba rusă lucrări valoroase despre istoria statelor române; Boleslav Hasdeu a fost o personalitate afirmată în domeniul științelor în Austria. Eu l-am moștenit pe tata, care s-a afirmat ca deschizător de drumuri în istorie și jurnalism, literatură comparată, formator de școală, recunoscut de Academii din Franța, Germania, Elveția, Rusia. Cât despre mine, poeziile mele nu au fost citite pe când trăiam.

[Aut.]: *Aș vrea ca cei de astăzi să-ți fie contemporani, sau – mai bine zis – Iulia Hasdeu rămâne contemporană tuturor generațiilor, mai ales după ce ți-am citit și descifrat volumul de Cugetări.*

[I.H.]: Adolescenții și tinerii ca mine rămân mereu vizători, încredători în viitor, se simt zburători, deși felul de manifestare diferă. Iubesc iubirea și dăruirea, brodează pânza așteptărilor cu speranțe. Sunt vizionari, așa cum am fost și eu când notam în jurnalul meu imaginar: „Sub un nume necunoscut voi ajunge până la voi”.

[Aut.]: *Așa vezi tu viitorul?*

[I.H.]: Desigur, ne vom întâlni mereu pe aceeași lungime de undă spirituală și îmi doresc ca șezătorile noastre, ca cele din documentarea pentru teza mea de doctorat despre” teodiceea poporului român” să fie în casa în care m-am născut.

[Aut.]: *În București, pe strada Franceză nr.14, marcată cu o placă memorială, semn că nu te uităm.*

PUBLICISTICA MARILOR SCRITORI ROMÂNI

BOGDAN PETRICEICU HASDEU

(26 februarie 1838, comuna Cristinești, jud. Hotin
25 august 1907, București)

Poet, prozator, dramaturg, filolog, folclorist, enciclopedist, jurist, lingvist, istoric și om politic, ziarist, academician, este una din cele mai proeminente figuri ale culturii și literaturii române.

Opera lui literară și științifică, de vaste dimensiuni, demonstrează calitățile excepționale ale unei personalități enciclopedice de tip renașcentist, geniu romantic ce s-a afirmat cu strălucire în atâtea domenii.

Debutază ca ziarist în revista „România”, editată la Iași în 18 noiembrie 1858. Revista avea ca deviză unirea Principatelor. Cele patru numere ale revistei cuprind articole în care se comentează evenimentele politice, menționându-se atitudinea statelor europene față de Principate.

Înainte de Hasdeu, literatura română a avut gazetari de mare valoare, ca Mihail Kogălniceanu, Nicolae Bălcescu, Dimitrie Bolintineanu, Cezar Bolliac, C.A. Rosetti.

În numărul din 9 ianuarie 1859, Hasdeu scrie un articol elogios la adresa lui Cuza. În această revistă, Hasdeu se oprește asupra epocii medievale, studiind inscripțiile și scrierile vechi.

După încetarea apariției revistei, Hasdeu va edita „**FOAE DE STORIA ROMÂNĂ**”, Iași, „**Anul Unirei**”.

Hasdeu scoate o nouă revistă, „**FOIȚĂ DE ISTORIE ȘI LITERATURĂ**”, Iași, martie-iulie 1860, în care precizează metoda de abordare a istoriei: prin abordarea critică a deocumentelor.

Un studiu fundamental publicat în paginile acestei reviste, „**Perit-au dacii?**”, e o dovadă de critică a izvoarelor referitoare la istoria dacilor.

În octombrie 1862, apare revista „**Din Moldova**” (ulterior, „**Lumina**”), în care se face cunoscut ca teoretician literar și ca prozator, cu nuvela „**Duduca Mamuca**”, pentru care a fost adus în fața justiției, acuzat de pornografie.

Acum publică o serie de articole, „**Mișcarea literelor în Eși**”, apărute în câteva numere. Hasdeu prezintă panorama mișcării teatrale și literare din Iași. Constată că repertoriul teatral are un caracter senzațional și melodramatic. El critică și jocul actorilor, care nu se potrivește cu caracterul personajelor.

În 1863, Hasdeu e destituit din învățământ, iar „**Lumina**” e suprimată.

Datorită sprijinului lui A. C. Cuza, pleacă la București (1863), unde continuă activitatea enciclopedică începută la Iași. La legătura cu Cezar Bolliac și începe să lucreze la ziarul „**Buciumul**”.

În activitatea sa, se observă o preocupare tot mai mare pentru problemele politice. O serie de articole publicate în „**Buciumul**” se ocupă de *votul universale*. În ziarul „**Buciumul**”, publică romanul istoric „**Ursita**” (1864), neterminat, și monografia istorică „**Ion Vodă cel Cumplit**” (1865).

Fondează revistele satirice „**Aghiută**” (1863-1864) și „**Satyru**” (1866).

Ca dramaturg, se impune prin drama romantică în versuri „**Răzvan Vodă**” (1867), devenită „**Răzvan și Vidra**”. Colaborează la ziarul „**Românul**” (1867) și la ziarul „**Sentinela română**” (1867). Publică articole politice în ziarul „**Traian**” (1866-1870) și în revista „**Columna lui Traian**” (1870-1873).

În articolul program „Traian”, își propune să încurajeze literatura națională și să combată imixtiunea străinătății, ca și „Dacia literară” altădată.

Primul obiectiv al criticilor sale îl constituie monarhia. Președinte al societății „Românismul”. (1869).

În anul 1873, apare primul volum din monumentală „Istorie critică a românilor. Vol. II, (1875), neterminat, de o erudiție impresionantă.

Ca profesor la Universitatea din București, deschide un curs de filologie indo-europeană (1875). Din 1896 până în 1900, predă un curs de Elemente dacice în limba română.

Director al Arhivelor statului (1876-1900).

Membru al Academiei Române (1877). „**Cuvente den betrani**”(1878, 1879, 1881) este o contribuție fundamentală la lingvistica mondială Din monumentalul **Etymologicum Magnum Romaniae**

a apărut doar patru tomuri. (1886-1898). De precizat că Hasdeu a depus o muncă uriașă, deoarece și-a propus ca pentru fiecare cuvânt să facă o monografie în care să arate originea lui, dezvoltarea istorică a sensului, felul în care e întrebuițat de clasici, formele dialectale, derivatele etc. În cele 3000 de pagini pe care le-a realizat n-a putut ajunge decât până la cuvântul „bărbat”.

Ultima contribuție importantă a lui Hasdeu în domeniul publicisticii este „**Revista nouă (1887-1895)**. Dintre colaboratori amintim câteva nume care, ulterior, vor deveni nume de referință în literatura și cultura românească: Barbu Ștefănescu de la Vrancea, Al. Vlahuță, D. Racoviță, I. Bianu, Nicolae Iorga.

Din păcate, la 17 septembrie 1888, se stinge din viață fiica sa Iulia, fată de o inteligență precoce, ceea ce-i provoacă lui Hasdeu o schimbare totală de atitudine și de comportament. Hasdeu intră acum într-o perioadă spiritistă, are manifestări ciudate. La Cămpina, își construiește un castel straniu, enigmatic al cărui plan, pretinde el, a fost realizat sub dicteul luliei. „Revista nouă” va deveni cripta relicvelor literare ale luliei.

Spre sfârșitul vieții, acceptă o colaborare la „Apărarea Națională”, preluând de la 1 ianuarie 1902 și direcția acestui ziar, cu deviza „românism și ortodoxism” și cu țelul declarat de luptă împotriva țarismului.

Vorbind despre B.P. Hasdeu, G. Călinescu spune că el „a fost un geniu universal și se poate afirma că a izbutit aproape peste tot”. (Istoria literaturii române de la origini până în prezent”, Fundația pentru literatură și artă-1941, p.320-332).

Vorbind despre B.P. Hasdeu, G. Călinescu spune că el „a fost un geniu universal și se poate afirma că a izbutit aproape peste tot”. (Istoria literaturii române de la origini până în prezent”, Fundația pentru literatură și artă-1941, p.320-332).

UNIUNEA ZIARIȘTILOR PROFESIONIȘTI DIN ROMÂNIA

evenimente UZPR

(Septembrie – Octombrie – Noiembrie 2022)

Rubrică de Ion HAINEȘ
membru UZPR

Nu cred că cineva poate nega viața intens zbuțuită a jurnalisticii românești. Uniunea Ziaristilor Profesioniști din România este o entitate eclatantă, miezul ei civic fierbând în evenimente de mare interes, dovadă certă a utilității ei publice.

Creațiile individuale și manifestările colective, atât de către cei în câmpul muncii, cât și de către jurnaliștii pensionari, aduc un incontestabil puls cu care ea, Uniunea și filialele ei, domina viața cotidiană.

Lunile de toamnă au adus în atenția publicului activități de mare însemnătate, atât pentru comunitățile locale, cât și pentru viața gazetarilor înșiși. Este imposibil de consemnat lansările de carte, articolele, știrile și comentariile de pe *site*, din revista proprie, interviurile de la radio și televiziune. Așadar, am selectat, pentru luna **septembrie**

reușita WonderFest, un tradițional Festival Național de Film pentru Tineret. UZPR a fost coorganizator, la Constanța realizându-se o ediție plină de substanță. În prag de răpciune a apărut revistei (nr.27/sept.2022), în care se disting aceia dintre membrii breslei care abordează provocările ecologice ale vremurilor în care trăim.

A fost lansat, în

luna **octombrie**,

concursul de eseuri „Arta de a trăi împreună”, concurs care și-a propus să promoveze acceptarea și înțelegerea tinerei generații pentru eliminarea factorilor de ură în societate și înlocuirea acestora cu iubirea și respectul față de ceilalți. În 21 ianuarie, 2023 vor fi premiați, de către Asociația pentru Dialog și Valori Universale, acei tineri (elevi clasele IX-XII; studenți, masteranzi și doctoranzi) care vor prezenta cele mai valabile „cugetări” asupra subiectului dat. Tot în luna lui brumărel s-a detașat, ne spunea dul Ovidiu Zamfir, membru al comisiei de atestare UZPR, „Eminescu, jurnalistul – sub semnul operei titanului Bogdan Petriceicu Hașdeu și Asociația culturală Iulia Hașdeu”. Iar în luna noiembrie a.c., acțiunile au continuat, cu Asociația culturală „Iulia HAȘDEU” – SEARĂ DE MUZICĂ ȘI POEZIE, TEATRU, DANS, dedicată ”copilului genial și polivalent”, care a fost fiica istoricului, filologului, lingvistului, scriitorului, ziaristului, filosofului și cercetătorului B.P. Hașdeu. Este de menționat faptul că, mai toate filialele din țară au acordat spații generoase comemorării fostului președinte al UZPR, Doru Dinu Glăvan la trecerea unui an de la dispariția sa. Dintre aceste manifestări s-a detașat acțiunea Filialei „Pamfil Șeicaru,” Buzău, și slujba de pomenire a preotului Mihai Milea, membru al Uniunii Ziaristilor Profesioniști din România.

Cel mai important eveniment pentru

luna **noiembrie**

a anului 2022 a fost marcat de excelența în profesie. Gala a prilejuit, după cum ne spunea președintele UZPR, domnul Sorin Stanciu, premiera celor mai buni dintre cei mai buni gazetari ai vremii. După *laudatio*, Iancu Aizic, Tanța Tănăsescu, Virginia Vedinaș, Pompiliu Comșa, Dan Constantin, Sorin Ghilea, redacția DADA Tv, Claudiu Dumitrache, Maria Țoghină, Mihai Pânzaru PIM, Petru Batue, Nicolae Muscalu, Laurențiu Sfântes, Daniela Cupșe Apostoaiei, Cornel Sorescu, Cristi Popovici, pr. Eugen Tănăsescu și Sergiu Cioiu a primit diplome și felicitările conducerii UZPR. Tot în luna lui brumărel, proaspătul președinte al Filialei Cluj '91 a UZPR, redactorul șef al cotidianului Făclia, Cosmin Puriș, organizează, după succesul expoziției foto „Vizita familiei Regale la Universitatea Babeș-Bolyai” (fotografii inedite 1930), o expoziție de Artă Sacră, icoane și restaurări pe sticlă, care va marca Ziua Națională a României și Sărbătorile Crăciunului.

Radu VIDA
membru UZPR

Victoria MILESCU

Un crin și-un trandafir

Se uită pe fereastra mea un crin și-un trandafir
N-au fost aduși de tine, nu, nici de un musafir

Se uită pe fereastra mea uimiți și curioși:
Unde sunt cei ce te-au iubit, nebunii tăi frumoși

Și dintre toți cel ce o vară ți-a fost și prinț și zeu
Crezând că soarta îți zâmbește și-ți va zâmbi
mereu?

Un crin și-un trandafir se uită prin geamul ferecat –
E semn că Dumnezeu și moartea încă nu m-au uitat.

Liniște

Ce liniște s-a lăsat deodată în casă
Ca și cum nimănui de nimic nu-i mai pasă

Ce liniște în lucrurile încremenite
Neștiind ce să facă stând nefolosite

Ne-nțelegând de ce nu mai sunt în putere
Deși hrănite cu vorbe de lapte și miere

Ne-nțelegând cum timpul șterge cu un burete
Totul și adoarme apoi în ceasul de pe perete...

Dar poate că acesta-i drumul

Dar poate că acesta-i drumul pe care eu acum nu-l
văd
Și mi se pare că-i același vechi și îndelungat
prăpăd

Dar poate că aceasta-i calea cu firul ei întortocheat
Printre căderi de lacrimi grele cu gustul dulce ori
sărat

Mă cheamă-ncet, m-ademenește un susur de la
antipod
Poate e șarpele de apă, poate e vipera din pod

Sunt când pe drum și când pe cale, ba mă grăbesc,
ba merg încet
Pe sloiuri și roind de soare către destinul meu
incert.

Un lis et une rose

Par la vitre de ma fenêtre regardent, curieux, vers moi
Un lis et une rose fraîche, mais nul n'est apporté par
toi.

Je lis la question muette qui s'insinue dans leurs yeux
doux:
Où sont ceux qui t'adoraient, où sont-ils tes beaux
fous

Et surtout où est-il ton prince charmant qui tout l'été
Te fit espérer que le sort te sourirait à jamais?

Un lis et une rose regardent par la fenêtre fermée –
Signe que Dieu et la mort ne m'ont pas oubliée.

Silence

Combien de silence dans ma maison tout d'un coup
On dirait que tout le monde s'en fout

Combien de silence dans les choses figées
Restées, les pauvrettes, sans nulle utilité

En ignorant pourquoi leur pouvoir s'éteint
Bien que nourries de mots de lait et de miel

En ignorant comment le temps murmure
Eu s'endormant tout doux dans la pendule...

Mais c'est peut-être le chemin

Mais c'est peut-être le chemin que je ne vois pas
Mais c'est peut-être le même long et ancien dégât

Mais c'est peut-être la même route un peu plus
détournée
À cause de mes douces et chaudes larmes salées

Un murmure d'outre bord m'appelle tout doucement
Est-ce la vipère du pont ou, de l'eau – le serpent

Le pas pressé ou à pas lent, je suis ma vie et mon
chemin
Sur de la glace ensoleillée vers mon jamais connu
destin.

(traducerea Ion Roșioru)

Anul 16 · Nr 61

Douleur en partage

En souvenir de la chatte de mon grand-père

Pour s'être saoulées de luzernes
les brebis se sont endormies
la lune a fait taire la ferme
même les grillons se sont tus
sous les fleurs des légumineuses
ou sous les dômes de fourmis
toute la campagne est dormeuse
la nuit a sécrété ses toiles
comme une araignée à l'affut
le village est baigné d'étoiles
entre Véga et Bételgeuse

Dans l'écurie discret recoin
Inaccessible inattendu
vers la douce chaleur du foin
tassé sous les pierres des auges
qui sent bon le seigle moulu
la digitale et le colza
la fleur de mélisse et la sauge
l'entrée est réservée aux chats

C'est là à l'abri des regards
qu'elle a voulu donner naissance
à quatre délicieux petits
hors de portée des grands blafards
de leurs deux pattes leur violence
de leurs bâtisses leurs bâtons
c'est là qu'elle posé son nid
là qu'elle rêve en permanence
en ronronnant à l'unisson
avec quatre amas de poil gris
la vie est douce en leur présence
le paradis c'est mes chatons

L'allaitement fut réussi
ce sont vraiment des enfants sages
pourtant il a fallu sortir
les jours passent comme mirages
les petits ont beaucoup grossi
il est temps d'affronter l'orage
il faut quitter notre palais
vers les grands blafards et quérir

pitance pour les tout petits
pour eux quelques lapées de lait
ou ces doux chatons vont mourir

Chez les blafards pas de clémence
seul importe l'appât du gain
à la ferme un seul chat suffit
point de lait et point de pitance
à des estomacs sans profit
sur la tête un coup de burin
et les petits chatons sont morts
la vache rumine en silence
les brebis sont indifférence
le regard rongé de remords
la chatte erre sur le purin
nul ne partage sa souffrance

In memoriam Arthur

Celui qui devint un prodige
à métamorphoser les mots
et sans lequel notre vertige
n'aurait pas d'élans animaux

dont la vigueur était verbale
comme les branches de bois brut
mais aussi d'écho gutturale
comme brame le cerf en rut

dont l'adolescence sensuelle
dopait nos rêves capitaux
de la couleur de nos voyelles
de l'ivresse de nos bateaux

avant que les balles le touchent
issues d'un Verlaine égrillard
carolomacérien de souche
naquit comme un bébé braillard

promis à toutes aventures
commerce d'ivoire et de peaux
mais une vie austère et dure
feu notre maître Arthur Rimbaud

banchetul

așa a fost mereu în casa noastră:
trei paturi prin care trebuiau să treacă
pe rând toți. și fiecare, vreme de generații, a urmat acest traseu și asta a devenit cu timpul lege
și pe asta s-a întemeiat casa noastră.
noi suntem ultimii născuți. celor nou născuți
li s-a venit să șadă-n colțul luminos al încăperii. suntem prea proaspeți pe lume ca să înțelegem că în casa asta
mai sunt și alții. lumea noastră
e doar patul luminat de sub fereastră.

trec ani buni până băgăm de seamă că părinții stau și ei aici, dar într-un alt pat, mai îndepărtat la care lumina
ajunge cu mult mai greu.
ei fac mai puțin zgomot, se mișcă mult mai încet decât noi. dar trec ani buni până să înțelegem asta.

și într-o zi descoperim că dincolo de ei, în colțul cel mai întunecat al încăperii, e un al treilea pat
și când aflăm încetăm să mai râdem –
noi credeam că acolo, în umbră, se termină întreaga lume
și acum găsim că cineva suflă acolo și nimeni
nu-l ia în seamă;
mi se spune doar: acolo este bătrânul casei, este tatăl tuturor. deci acolo este un tată, deci colțul acela există,
îmi spun. apoi ne obișnuim și uităm și doar noaptea
îl auzim pe cel din colțul acela cum găfâie neplăcut – dracul l-a pus în aceeași încăpere cu noi.

îmi locuiesc încă patul de lângă fereastră dar nu mai râd de cel care găfâie în colțul opus:
în sinea mea cred că în chip voit nu ne e arătat.
și când este scos într-o zi afară, e scos din încăpere
cu umbră cu tot și pentru noi rămâne un mare necunoscut. mi se dă voie să pipăi doar scândura nouă a sicriului.

în schimb, tatăl meu, din patul al doilea, trece cu umbră cu tot în patul celui plecat,
eu trec în patul lui, o carne tânără ocupă patul meu dinainte,
dar totul se petrece încet și dintr-un
pat în altul se trece după multă așteptare, a câștiga următorul pat e urmarea unei bătălii grozave,
unei înclăștări lungi și ascunse.

cei din primul pat râvnesc deja la al doilea, se vede asta în ochii lor, eu însumi mă simt
mănat noaptea de-o râvnă grozavă să-i iau locul celui din al treilea pat, care găfâie acum
tot mai neplăcut în colțul lui întunecat.
și într-o zi, patul al treilea este iar ușurat și
cel de acolo este scos afară și bine vârat în patul al patrulea peste care se pune capac, să nu se întoarcă
cumva, pentru că
patul lui a și fost ocupat și în patul al doilea s-au și năpustit ceilalți
și în primul pat se aud oaspeți noi care încă nu aud
cum cineva începe să găfâie-n patul din fund și acela sunt chiar

și-n clipa-aceea ziua păru a se-nțeți.

the banquet

it has always been like this in our house:
three beds through which everybody has had to pass one after the other, and all of us, for generations,
have followed this path and this has in time become law and our house has founded itself upon it.
we are the latest born. to the newly born
it has been given to sit in the bright corner of the room. we are too fresh in this world to understand
that there are others, more people, in this house. our world is only the bed lit by the window.

a good many years go by till it comes to our notice that our parents live in here too, but in a different bed, farther
along,
which the light reaches with much more difficulty.
they make less noise, they move more slowly than we do. but a good many years pass till we understand this.

and one day we discover that beyond them, in the darkest corner of the room, there is a third bed and when we
find this out we stop laughing –
we thought the whole world stopped there, in the shadows.
and now we find out that someone is breathing there and no one
pays any attention to him; i am told only: that is the old man of the house, he is everyone's
father; therefore there is a father, therefore that corner exists, i tell
myself.

then we become accustomed and forget and only at night
do we hear the one in that corner with his annoying breathing – it's the devil that put him in the same room with
us.

i still live in the bed next to the window, but i don't laugh any more at the one breathing hard in the opposite
corner:
deep in myself i believe it's on purpose that he isn't shown to us. and when he's carried out one day, he's carried
from the room together with his shadow and he remains for us a great unknown. i am allowed to touch only the
new board of the coffin.

in exchange, my father, from the second bed, moves on together with his shadow into the bed of him who has
gone, i move into his bed, young flesh occupies my former bed,

but everything happens slowly and one passes from one bed into another only after much waiting: taking over
the next bed comes only after a terrible fight, a long hidden struggle.

those in the first bed already long for the second, this can be seen in their eyes, i myself feel
pushed at night by a burning desire to take the place of the one in the third bed, who is breathing hard now more
and more disagreeably in his dark corner.

and one day, the third bed is unburdened again and
the one in there is carried out and properly shoved into the fourth bed,
over which a lid is put to keep him from somehow coming back, since
his bed has already been taken and the others have already rushed
into the second bed and in the first bed one can hear new guests who don't hear yet
how someone starts breathing hard in the bed in the back and that one is myself

and in that moment, the day seemed to get more intense.

Traducere în limba engleză de Adam J. Sorkin

Банкетът

в нашата къща винаги е било така:
три легла, през които подред трябва да
минат всички. и всеки, няколко поколения подред, извървя
това трасе и то с времето стана закон
върху него са положени основите на нашия дом.
ние сме последните родени. на новородените
им е отредено да седят в най-светлия ъгъл на стаята.
твърде нови сме на този свят, та да можем да разберем, че
в тази къща има и други. нашият свят
е само осветеното легло под прозореца.
минават доста години, преди да осъзнаем, че родителите
също живеят тук, но в друго легло, по-отдалечено,
където светлината достига доста по-трудно.
те шумят по-малко, движат се доста по-бавно от мен.
но минават дълги години, преди да разберем това.
и един ден откриваме, че зад тях, в най-тъмния
ъгъл на стаята, има и трето легло,
и когато го научаваме, преставаме да се смеем –
ние мислехме, че там, в сянката, свършва целият свят,
и сега научаваме, че там някой въздиша и никой
не му обръща внимание,
само ми се казва: там е старецът на къщата, бащата на всички.
значи, там има един баща, значи, този ъгъл съществува, си казвам.
после свикваме и забравяме и само нощем
чуваме онзи в ъгъла как неприятно пъхти –
дяволът го е сложил в същата стая с нас.
живея още на леглото си до прозореца, но вече не се смея
на онзи, дето пъшка в противоположния ъгъл,
в себе си вярвам, че нарочно не ни е показван.
и когато един ден бива изваден от стаята, изчезва с все сянката си,
а за нас остава един голям непознат.
разрешава ми се само да пипна новата дъска на ковчега.
в замяна моят баща, от второто легло, преминава с
все сянката си в леглото на заминалия си,
аз отивам в неговото и млада плът заема предишното ми легло.
но всичко става бавно и от едното легло
в другото се преминава след дълго чакане, спечелването
на следващото легло е следствие от жестока битка,
от продължителна и прикрита схватка.
тези от второто легло копнеят вече по първото, това
се вижда в очите им, аз самият нощем се чувствам
обзет от изгарящо желание да заема мястото
на онзи от третото легло, който сега пъшка
все по-неприятно в тъмния си ъгъл.
и един ден третото легло отново е изпразнено
онзи в него е изнесен навън и хубаво положен в четвъртото легло,
над което се слага капак, да не би някак да се завърне, понеже леглото
му вече е заето, а във второто легло вече са нахлули другите
и в първото легло се чуват нови гости, които още не чуват как
някой започва да пъшка в леглото в дъното и този някой съм точно...

И В ТОЗИ МИГ ДЕНЯТ СЯКАШ СЕ ВЪЗПЛАМЕНИ.

Traducere în limba bulgară de Lora Nenkovska

Florenta ALBU
01.12.1934 – 03.02.2000

Mâinile

Mâinile repetau gesturile,
– tata semăna, săpa,
aprindea focul,
prefira sământa dintr-o mână în alta,
strângea, risipea,
mângâia – niciodată n-am să stiu
ce mângâia, plecând –
închidea poarta
și nu întorcea nici un semn
pentru noi, rămasii în prag.

Cuvintele muriseră întâi,
mai trăiau gesturile,
mâinile repetându-le până la istovire,
îndreptându-le încă,
încet, cu grijă, cu sfintenie –
asa se taie pâinea, asa se seamănă,
asa se aprinde focul;
până la gratie și abstract,
până la sensul definitiv:
Semănatul,
Mângâierea,
Închinăciunea,
Închisul porții.

Dana OPRITĂ
SUA

ALT MOD DE A SPUNE NU

Situația în care se afla era, oricum, mediocră, prin urmare nu pierdea nimic. Statutul de acel „cineva” îi era de acum depășit și de nesuportat. Mai mult, i se părea de datoria lui să încerce eliberarea din furia unui cotidian ce sfârșea, de fiecare dată, în absurd. I se părea de datoria lui să-și îngăduie o portiță de salvare, un colac de scăpare, ceva care să fie și pentru el. Doar pentru el. Un egoism care echivalează, probabil, cu banalul, chiar dacă vorbim despre instinctul de conservare, neglijatul, însă, instinct de conservare. Și, ca un ocaș căruia i se pierduse urma, își calcula revenirea la viață, cu aceeași conștiințiozitate cu care complotase pentru a se îndepărta de ea. Numai că acum, lipsit de orice urmă de putere, nu-i mai rămânea nimic altceva de făcut, decât încercarea aceasta disperată de a fi, în sfârșit, *cineva*. Nu „cineva” care a trântit ușa sau care cumpără laptele în fiecare dimineață. Cineva cu adevărat. Măcar în ochii lui, ceea ce, în fond, este cu mult mai important. Mai ales că nu era vorba de a cere ceva dintr-o realitate „minunată, dar care lipsea cu desăvârșire”, ci doar de o excesivă modestie. În plus, i se spusese de prea multe ori, dacă nu mereu, că nu e bun de nimic și că ar fi mai bine să nu se trezească a doua zi. Chiar și așa, încă nu era sigur sau, pur și simplu nu avea curajul să își schimbe viața, în cazul în care destinul nu mai era cu putință, fiindcă, oricum, tot n-ar fi folosit la nimic. Nimănui. Doar să aibă un motiv care să îi arate drumul înainte. Cît o mai fi fost el să fie.

Își amintea. Făcuse multe lucruri bune în monotona lui viață, de ar fi să ne luăm după ce spuneau cei din jur. Mai puțin ea. Ea le considera firești, prin urmare, trecuseră neobservate. Nici nu mai avea importanță cum se ajunsese la această obișnuință obositoare, în care totul era previzibil și nimic viu. Trecuseră atât de mulți ani de cînd își legaseră viața împreună. Pe atunci, cu funde colorate, acum, încadrată în chenar mortuar. Totul era formal. Inclusiv o virtuală despărțire oficială, fiindcă cea fără actele doveditoare se culcușise demult în patul lor. În viața lor. Totul era lipsit de orice logică. Mai rău este că inclusiv existența lui i se părea acum inutilă. O marionetă ce-și balansează corpul dezmembrat, cu sau fără sforile ajutoare. Atît.

Și dacă ar afla că acel „ceva”, care i-ar mai fi putut oferi o șansă, de fapt nu există? Speranță deșartă și nimic altceva? Și, dacă ar înțelege, ce s-ar face atunci?!

– Ce-ai spune de o plimbare la pădure?

N-ar spune nimic. Oricum, știa bine că întrebarea era retorică. Avea nevoie de un însoțitor, care, de data asta, se întâmpla să fie chiar soțul ei. Coincidență. El nu avea, însă, nici un chef să se plimbe „la pădure”, mai ales cu ea alături. Dar nimeni nu-l întreba ce vrea el. Totul era o nesfârșită formalitate, o prefăcătorie cu greu mascată. Nu, nu avea pe altcineva, așa cum credea colocatarea casei în care locuia, care se întâmpla să îi fie soție. Deși, poate, și-ar fi dorit să existe un suflet căruia să-i pese de le.

– Ei! N-auzi!? Ce-ai spune de o plimbare la pădure?

Știa dinainte răspunsul pe care avea să i-l dea, oricît de departe ar fi fost de adevărul pe care el îl gîndea, rostit de alte buze. Însă nu înceta să sperie într-o schimbare, care ar fi putut readuce măcar liniștea de odinioară. Chiar dacă odată cu timpul ce se scursesese peste ei, aflase că totul fusese doar în imaginația lui.

– Dacă vrei tu...

– Vreau, că d'aia te-am întrebat!

Așa era întotdeauna. Nu-și putea explica cum începuse această stare de fapt. Ar fi vrut să o privească în ochi și să-i explice ce simte el, își dorea să primească un răspuns, chiar dacă nu i-ar fi plăcut ce avea să audă, dar măcar ar fi știut ce gîndește ea despre toate astea... Ar fi vrut să o facă de atîtea ori, dar, în ultima clipă, renunța. De ce?, era o bună întrebare.

– E rîndul meu să conduc mașina, nu?

Nu, nu era, dar, desigur, mereu era „rîndul ei”. Putea înțelege dorința ei copilărească de a se afla la volanul singurei lor mașini. Nu putea accepta, însă, diabolica ei ambiție de a-l controla pe cel al propriei lui vieți. Ce importanță mai putea avea?! Se întreba, din nou, dacă între ei fusese, măcar la început, ceea ce se numește îndeobște iubire. Nu-și putea răspunde decît cu mare aproximație. Probabil că da, altfel, acest compromis pe

care îl trăia nu avea nici un sens. Deși. Fusese și întâmplare și obișnuință și, mai ales, acel gând sinistru, care se cheamă „speranță”. Că pînă și cele mai inocente și fermecătoare vise se pot transforma în realitate. Își amintea.

– Ar trebui să fumezi mai puțin...

Sigur. Aici avea dreptate. Ar fi putut chiar să se lase înduioșat de atîta grijă, dacă n-ar fi coborît ca o ghilotină, continuarea:

... că se împute totul în jur de la țigările tale ieftine!

Chiar dacă și-ar fi permis unele scumpe, răspunsul ar fi fost același. Încercase. Iar atunci primea reproșuri că aruncă banii pe fereastră. Da, sigur că, medical vorbind, ea avea dreptate, însă era singura lui „bucurie” care îi rămăsese. Nu-i nimic – de acum înainte, nu va mai fuma în prezența ei! Nu fiindcă ar fi ascultat-o, așa cum, desigur, îi va spune de fiecare dată cînd va avea ocazia, ci fiindcă voia să-și rezerve această plăcere doar pentru el.

Și totuși, ar trebui să încerce măcar să facă ceva, să scape de obsesia acestei obișnuințe morbide, care îl anula ca om. Parcă nici nu exista altfel, decît prin reproșurile ei. Ele erau singurele dovezi că el este o ființă vie. În fiecare clipă își imagina că avea să se întîmple ceva care îi va transforma radical existența. Ceva „frumos”, firește. Să poată oferi un sens, e drept tardiv, unei vieți consumate între certuri, învinuiri și speranță – din nou speranță! – că se va putea schimba ceva. Se gîndea la „trenurile” pe care le ratase, la cele care nu veniseră niciodată, la eterna lui așteptare. Poate că tocmai aici a greșit. Cine știe?! Ce importanță mai avea?! Iubirea...

– Da' spune și tu ceva! Mă doare gura de cît vorbesc!

„Atunci taci!”, ar fi vrut să-i spună, dar nu i-a spus. Continua să perceapă doar murmurul vocii ei, ușoarele întreruperi, probabil pauzele în care aștepta un răspuns care nu venea sau doar momentul în care inspira. Își amintea. Nici o bucurie nu o putea împărtăși cu ea, ea, pentru care renunțase la tot ce însemna propria lui identitate. Ca să-i fie ei bine. Ei.

– Dacă vrei să rămîi în mașină, bine...

Asta se traducea, de fapt, printr-o afirmație, un imperativ pe care nu-l putea anula, care nu suporta nici o alternativă. Dar dacă se înșela, totuși?

– Eu mă duc să mă plimb.

Cel puțin în acea după amiază, nu mai voia să fie „damă de companie”. Singur sau cu ea alături, nu simțea nici o diferență. Ba da. Că atunci cînd nu era lîngă ea, era liniștit, așa încît a preferat să rămînă în mașină și să fumeze în voie. Cu fereastra deschisă, ca să evite discuțiile. Continua să își amintească. Toate gîndurile îi repetau ce știa și el foarte bine, dar refuza să creadă. Nu-i ușor să-ți asumi titlul de ratat. Primise această distincție demult, o decorație strălucitoare, pe care o atîrna, la vedere, de reverul oricărei situații. Ca pe o scuză în care părea că se complăce. Deși se răsplătise singur cu acest calificativ, ce, la fel de bine se putea aplica și în definirea relației cu ceilalți. Din nou își amintea – dacă ar fi acceptat acea propunere, tot asta ar fi gîndit acum despre el? Acea întîlnire neașteptată, miraculoasă, din anii nu prea mulți în urmă, i-ar fi putut schimba, oare, destinul, găsind, în sfîrșit în iubire, poate cea adevărată de data asta, calea de a se considera un om împlinit? Ar mai fi fost acum pus în situația de a nega aproape totul din existența lui? Atît de mulți „dacă” îi dădeau ameteți. Din ce în ce mai mult credea că destinul lui se consumase în acești termeni, fără să poată face nimic altceva, decît să i se supună, iar acum, pradă neliniștii, voia să afle unde a greșit. Fiindcă era sigur că greșise. Simțul ridicolului îl împiedicase să se prăbușească definitiv. Și totuși, ce se întîmpla acum cu el? Întrebările îi zgîriau carnea, îi tăiau respirația. Răspunsurile întîrziu să apară. Chinul absenței lor îl îndepărta de o realitate pe care refuza să o accepte. Să o mai accepte. Îl durea tot ce intra în contact cu el, se prăbușea într-o prăpastie despre care nu știa mai nimic. Așa că de ce să nu mai fumeze, de vreme ce asta era singura mîngîiere, pentru care știa bine că va plăti, cînd va veni timpul? Nu acum, slava Domnului, nu acum...

– Cum poți să stai în mașină, cînd e atît de frumos afara!? D'aia ai făcut burtă! Ești nesimțit!

Chiar își închipuia că îl mai interesează cum arată?! Da, se îngrășase, însă era un trup pe care, oricum nu îl recunoștea, de care nu îi păsa că sperie oglinda sau că e încă un lucru care îi grăbește sfîrșitul. Cu cît mai repede, cu atît mai bine. Apoi, a auzit-o spunînd ceva care era în perfectă contradicție cu afirmația pe care o făcuse cu doar cîteva minute înainte, cea legată de vreme, însă nu i s-a părut aberant și nu i-a dat nici o importanță. Nici măcar nu a ridicat privirea spre cer să afle dacă e vreun nor amenințător. Aproape tot ce se întîmpla cu ei friza absurdul, deci, nimic nou pe nici un front.

– S-ar putea să înceapă să plouă, hai să mergem.

Să mergem, așadar. Cui, ce-i pasă?! Ce importanță avea? Soare – ploaie, ploaie – soare, totuna. Putea să se gîndească la orice, oriunde. La urma urmei ce mai conta din toată existența lui de „ratat model”. Ciudat amestec de revoltă și de abandon. Ar fi preferat să fie în categoria celor „săraci cu duhul”, să trăiască ce i se oferea, fără să știe că s-ar fi putut și altfel. Fără să înțeleagă ce se întîmplă. Fără să aștepte răspunsuri la inutile întrebări. Ar fi vrut să nu mai aibă acel zîmbet încremenit pe buze.

Și totuși, dacă ar abandona tot? Dacă ar pleca pur și simplu? Adică nu chiar „pur și simplu”, fiindcă toți știau ce trăia el acasă. Dar nu era cazul să se iluzioneze că i-ar fi luat cineva apărarea, dacă ar fi făcut, totuși, acest gest. Ea s-ar fi plîns, și-ar fi smuls părul din cap, dacă ar fi fost cazul, ar fi mărturisit ce calvar trăia lîngă el. Ea, pozînd în victimă. Îl pufnea rîsul. Sigur așa s-ar fi întîmplat. L-ar fi îndepărtat de prieteni, l-ar fi făcut de rîs pe unde ar fi apucat și ar fi avut grijă să apuce peste tot. Așadar, un alt fel de ratare, căreia nu era în stare să-i facă față. Mai bine cu acel rău pe care, putea, uneori să-l evite. În plus, mai făcea parte și din categoria celor care nu erau capabili să fie, să stea singuri. Lucru știut, de care se profitase cu vîrf și îndesat. Trebuia să-și asume acest handicap. Sau, poate, tocmai de aceea... Cît va rezista, va rezista. Slava Domnului că nu aveau copii! Atunci ar fi găsit scuza că nu-i poate lăsa fără tată. Prin urmare, nu avea nici un rost să se mai gîndească să plece. Fără a fi (cel puțin după datele din buletin), se simțea bătrîn, cumplit de bătrîn.

– Bagă tu mașina în garaj. Mă duc în casă repede, că de la ploaia asta îngrozitoare sigur mă voi îmbolnăvi!

Se pornise, într-adevăr, o furtună de vară, cu stropi mari și reci, pe care îi simțea ca pe o mîngîiere.

Probabil că, în afară de fumat, nu va trăi nici o altă bucurie. Ca și pînă acum. Un destin asumat, s-ar putea spune. Să îți asumi o astfel de soartă, nu-i lucru ușor, dar situația în care mă aflu este, oricum, mediocră, prin urmare nu pierd nimic.

(1984)

(din volumul „9 Povestiri fantastic de reale... și Altele”,
eBook, Editura SAGA, Israel, 2022)

<https://www.academia.edu/91110400/>

Dana_Opri%C8%9B%C4%83_Nou%C4%83_POVESTIRI_FANTASTIC_DE_REALE_%C8%99i_ALTELE_eBook

Flash-back Exilul de acasă

În vremea aceea mergeam destul de des la Paris și de fiecare dată trăgeam la un hotel liniștit, purtând un nume extras parcă din „frangleza” ce devenea dominată în Hexagon: *Passy – Home*. După ce eforturile fostului ministru Jacques Toubon de apărare a purității limbii franceze se dovediseră zadarnice, demnitarul Toubon fiind numit în zeflema Monsieur Allgood, noua „charabia” era tot mai prezentă „sur les grands boulevards”. În mod paradoxal, cei mai înverșunați apărători ai limbii melodioase a lui Voltaire și Rimbaud se dovedeau niște scriitori străini, pe care soarta îi adusese de voie, de nevoie în adoratul Hexagon. Unul dintre aceștia locuia la mică distanță de hotelul pe care-l alesesem din motive profesionale, căci reuniunile la care eram invitat ca membru al Comisiei Radio al URTI (Universitatea Internațională de Radio și Televiziune de pe lângă UNESCO) aveau loc de regulă în sălile de întruniri ale Casei Radio de pe Avenue du Président Kennedy, aflată la o zvârlitură de băț. În același imobil uriaș în formă de melc, se aflau la etajul V birourile Radio France Internationale pe care le frecventam în calitate de „correspondent à l'étranger”, titular al rubricii „Parlez-moi, parlez-moi français”. Dar mai înainte de asta, de cum reușeam să mă acomodez la hotel îi telefonam lui Georges

spre a-mi anunța sosirea în Orașul Lumină. Ca și cum atât ar fi așteptat, de fiecare dată la capătul firului, era lansată invitația „la o supă Dracula”. Problema era că la data aceea eu nu suportam supele, fapt ce nu mă împiedica să răspund invitației cu acest scop. În schimb plăcerea unei conversații cu un vechi prieten nu o puteam refuza. Drept care o luam pe *rue Felicien David* (nume de muzician) până la capătul dinspre *rue Gros* (nume de pictor) pe care-o străbăteam repede și apoi, trecând printr-un parc minuscul ajungeam în *rue de Boulainvilliers* (nume de aristocrat, fost *Seigneur du Passy*).

Cum bine se știe, *Passy* este supranumele celui de-al șaisprezecelea arondisment parizian, un fel de „perla coroanei” capitalei Franței (și pentru unii chiar a lumii). Blocul de la nr. 13 era unul modern, elegant și fusese ridicat – după cum avea să mi se spună – chiar pe locul imobilului în care viețuise Tristan Tzara. Ce lucru extraordinar, mi-am zis, ca la distanță de câteva decenii doi exilați, scriitori români, să fi folosit aceeași limbă de pământ a Parisului, la doi pași de Sena, fluviul în care murise Paul Celan și în care avea să sfârșească, tot prin proprie vrere, Gherasim Luca.

Astfel încât, de câte ori am pășit în acea clădire cochetă (în care până nu demult locuise și Georges Soria, faimosul istoric al revoluțiilor (franceză, bolșevică, etc. etc.) și ale cărui piese de teatru fuseseră publicate în a doua parte a anilor '60 la Editura pentru Literatură) eu însumi m-am întrebat ce simțea exilatul român, al cărui tată fusese trimis imediat după război la muncă forțată în URSS, la intersectarea pe scara blocului cu fostul inamic al troțkismului, chemat în Rusia lui Stalin ca oaspete de seamă și care realizase la Radio Moscova interviuri cu Maurice Thorez și alți cominterniști de vază...

Aceasta e Franța, gazdă primitoare pentru toată lumea și el simțise acest fapt încă din clipa în care, primind o bursă de studii din partea sacrosanctului *Institut de France* s-a decis să rămână în Occident. Dacă ar fi valorificat oportun originile germane ale familiei sale (numele Astalosz fusese obținut prin maghiarizare, în timpul imperiului) putea să revendice dreptul la o eventuală stabilire în *Bundesrepublik*, nobilul Vaterland ce știa să-și adune cimotoiile, indiferent de cetățenia dobândită în timp. Dar el a știut de la bun început că pentru el locul ideal rămâne Parisul, metropola artelor și artiștilor.

Și-ntr-adevăr se simțea la Paris ca peștele în apă. Chiar și după ce trecuse printr-o serie de dușuri calde și reci ale vieții de emigrant. Ca titular al bursei academice, acordate prin grația lui Pierre Emmanuel, marele poet al momentului, avusese parte de o excelentă primire.

Frecventase saloane literare, luase parte la vernisaje, întâlnise o sumedenie de personalități ale artelor lumii.

O caldă simpatie se îndrepta către acest june „năzdrăvan al Orientului” în clipele în care Occidentul își amintea încă faptul că în urmă cu doar trei ani, în tragicul august 1968 în care Moscova și aliații ei militari invadaseră Cehoslovacia, România își arătase demnitatea politică, veștejind public năvala tancurilor într-o țară (totuși) suverană.

Coincidența făcuse ca în acel an, 1968, piesa de teatru a lui George Astaloș **Vin soldații** să fi fost inclusă în repertoriul de examen de la *Casandra* al absolvenților IATC. Iar în contextul istoric în care soldații păreau a veni peste civilizația pașnică ce se reîntrupase după cel de-al doilea război mondial piesa avea să cunoască un mare succes în acel an în care un nou *Père Ubu*, locatar al Kremlinului, vorbea tot mai insistent despre „suveranitatea limitată” a țărilor din Răsăritul Europei, prinse în năvodul marilor pescari bolșevici. Din păcate, după momentul de glorie înregistrat de Ceaușescu prin incandescentul discurs din august '68, PCR avea să dea ușor-ușor înapoi, repliindu-se din teama că țara avea să împărtășească soarta Cehoslovaciei.

Piesa a fost scoasă de pe afișul *Casandrei* dar autorul a reușit s-o tipărească într-un volum, alături de alte lucrări dramatice, apărut cam în același timp cu o carte de poeme, intitulată și ea oarecum ludic, **Șotron**. Premiat de Uniunea Scriitorilor, George Astaloș începea să fie cunoscut și dincolo de spațiile boemei bucureștene în care-l cunoscusem încă de la venirea mea la facultate, în 1966, grație unui prieten comun, pictorul Mihai Sânzianu, ce avea să împărtășească și el aceeași experiență a exilului. Într-o seară de mai a lui '73 venise acasă la noi pentru a-și lua rămas bun. Pleca în Italia cu o bursă, aidoma tatălui său, profesorul Mihai Sânzianu care funcționase înainte de război la Accademia di Romania. Din nefericire, după schimbările politice postbelice a fost arestat în țară și condamnat pentru activitatea sa culturală eminentă, desfășurată în vremea în care la conducerea Italiei se aflase Benito Mussolini. (Astăzi, cine pășește în splendida clădire imaginată de arhitectul Petre Antonescu poate citi inscripția ce atestă că la inaugurarea ei, în 1929, luase parte însuși Il Duce). Ca să evite simetria unui destin, fiul a ales să nu se mai întoarcă în România. A părăsit însă peninsula, gemând de artiști și s-a stabilit în Elveția, unde și-a întemeiat o familie și a lucrat intens, dobândind cele mai calde aprecieri de la marele istoric al artei René Berger. L-am revăzut târziu, după 1990 când a sosit la București cu soția pentru a organiza în frumosul apartament din str. Școala Floreasca nr.2 o pomenire pentru mama sa, Demetra Sânzianu, fostă profesoară de limba română în mari colegii bucureștene.

În volumul II al cărții sale **Exil**, George Astaloș va consemna faptul că pictorul de la Lausanne, „un pictor de excepție a cărui dramaturgie a culorii nu are rival în Europa” ne era foarte prezent în amintire și că el a evocat „geniul lui Sânzianu împreună cu Titus Vîjeu într-o emisiune cu totul specială *Amintiri din micul și marele Paris*”.

Evident, acest lucru avea să se întâmple ceva mai târziu, după întoarcerea în țară a „fiului risipitor”.

Deci, să ne-ntoarcem în timp, în vremea începuturilor sale literare, omologate public. La *Podgoria* de pe Bulevard și la Nea Jerca, mandatarul din str. Povernei el era nelipsit, uneori dând senzația unei ubicuități pe care numai marii dramaturgi o pot oferi personajelor lor. (Poate de aceea, chiar după plecarea sa din țară, în 1971, mulți dintre noi aveau impresia că-l întrezăresc încă prin diverse „locuri de pierzanie” precum spațiile, mai degrabă colcviale decât bahice, ale Bucureștilor.)

De fiecare dată discuțiile din elegantul apartament parizian plecau de aici, prin evocarea unor oameni ce avuseseră un rol în destinul său scriitoricesc. Era cazul actriței și regizoarei Zoe Anghel Stanca, asistenta de la catedra de specialitate a IATC a regizorului Mony Ghelerter. Ea avusese inițiativa montării pe scena *Casandrei* a piesei sale de debut. Sau cel al poetului și prozatorului Benedict Corlaciucăruia avea să-i încredințeze manuscrisele nevalorificate și pe care acesta trebuia să le îngroape, (cu aprobarea mamei autorului) într-un loc foarte sigur. Nu știu nimic despre soarta acelor opere, cert este că Ben însuși avea să plece peste câțiva ani la Paris, fără a se mai înapoia vreodată în România.

Nu puteai să nu ascuți această Șeherezadă balcanică (deși cu ascendență teutonică!) vorbind despre câte-n lună și-n stele cu un farmec aparte. L-am numit într-o seară „Le Prince du Détour” pentru vaganța sa epică, aptă să te poarte în timp și în spațiu ca-ntr-un cântec de leagăn. Uneori obținea la propriu efectul soporific al unei „berceuse”. Am constatat faptul în timpul unei vizite făcute prin 1993 împreună cu un cunoscut gazetar și istoric, preocupat de organizarea la București a unei „fundații George Astaloș”. Proiectul a fost repede trecut în revistă iar gazda a început să ne povestească planul primei sale evadări din România. Avea doar doisprezece ani și gândul de a ajunge în America era tot mai puternic. Și-a luat merinde de drum și a urcat în primul tren, care în loc să-l ducă spre Vest ori, de ce nu, la Constanța, unde în port veneau vapoare din toată lumea și pe care le-ar fi putut accesa, l-a dus la Suceava, punct mort în orice tentativă de a ajunge în Lumea Nouă. Bineînțeles că întâmplărilor din timpul călătoriei li s-au adăugat cele din arestul poliției căci, găsit pe peron fără documente însoțitoare nu putea să nu stârnească suspiciunea autorităților. (Ne aflăm în 1945 într-o țară ruinată de război, cu mii de copii vagabondând precum cei din **Undeva în Europa**, filmul lui Gezá von Radvány.) Cert este că fiecare element narativ se amplifică, izvodind la rândul său și alte pățanii pe care el le comenta cu umor dar și cu o trăire pasională ce întreținea interesul ascultătorului. N-a fost însă cazul mai vârstnicului nostru prieten care, obosit de călătoria cu avionul și – poate – de freamătul orașului de pe Sena a adormit în fotoliu, fără a afla deznodământul pateticei aventuri. Povestitorul însuși s-a făcut cu eleganță a nu fi observat incidentul iar când,

la plecare, ne-am luat rămas bun, „inițiatorul fundației” i-a declarat că la doisprezece ani era cazul să aibe mai multe cunoștințe de geografie... „Poate de aceea m-am făcut geodez” i-a replicat gazda care a început pe loc, la ușa apartamentului să ne povestească admiterea sa în școala de ofițeri, de specializarea sa în geodezie și topometrie, despre cariera sa militară, nu foarte bogată, încheiată în 1964 cu demisia din rândul apărătorilor patriei. Atunci armata a pierdut un ofițer destoinic și literatura a câștigat un poet și dramaturg hotărât să se afirme acasă și în lume.

Peste ani, trăia la Paris mândria de a fi conaționalul lui Emil Cioran; (considerat unul din marii moraliști ai literelor din Hexagon, cel mai seducător de la Montaigne și La Rochefoucauld încoace), al lui Eugène Ionesco (dinamitarul teatrului clasic și părinte al dramaturgiei absurdului), al lui Gherasim Luca (socotit de Gilles Deleuze „un grand poète parmi les plus grands”)... Într-adevăr România dăruise Franței sute de scriitori și artiști dintre cei mai valoroși, a căror operă constituie mândria celor două culturi.

Știa că orice autor dornic să se înfățișeze în fața lumii are nevoie de un vehicul care să-i transmită mesajul. Și acest vehicul este o limbă de circulație internațională. El alesese franceza într-un moment în care aceasta încetase să mai fie regina ce stăpânise până la cel de-al doilea război mondial cancelariile statelor, bibliotecile și amfiteatrele universitare. Cu toate acestea, el viza o pătrundere și în alte spații, în care francofonia era tot mai puțin prezentă. A făcut demersuri fructuoase pentru a fi jucat în Statele Unite (îmi arăta cu mândrie afișul unui spectacol-coupé Ionesco-Astaloș), Canada ori Marea Britanie.

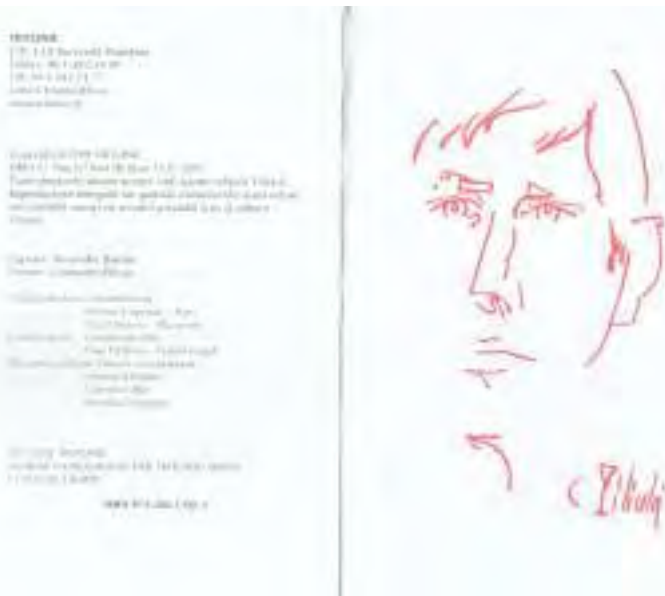
Știa că orice autor dornic să se înfățișeze în fața lumii are nevoie de un vehicul care să-i transmită mesajul. Și acest vehicul este o limbă de circulație internațională. El alesese franceza într-un moment în care aceasta încetase să mai fie regina ce stăpânise până la cel de-al doilea război mondial cancelariile statelor, bibliotecile și amfiteatrele universitare. Cu toate acestea, el viza o pătrundere și în alte spații, în care francofonia era tot mai puțin prezentă. A făcut demersuri fructuoase pentru a fi jucat în Statele Unite (îmi arăta cu mândrie afișul unui spectacol-coupé Ionesco-Astaloș), Canada ori Marea Britanie.

La Paris, întâlnirea cu Petrică Ionescu, absolvent al secției de regie-teatru de la IATC și emigrant politico-cultural în Occident a condus la montarea **Soldaților** pe scena de la Théâtre Adyar, aflat în inima orașului, la doi pași de turnul Eiffel și la alți doi pași (făcuți la dreapta) de *rue Saint Dominique* unde se află Ambasada Română încă din ministeriatul lui Titulescu. Bănuiesc că măcar o parte dintre funcționarii misiunii diplomatice s-au aflat în sală pentru a putea raporta la București ce se putuse naște din „monstruoasa coalțiție” artistică dintre cei doi „transfugi”.

Petrică Ionescu (devenit ulterior Petrika Ionescu) era un spirit nonconformist din naștere, chiar dacă ivirea sa pe lume avusese loc într-un spațiu securizat al noilor vremi. Natura lui era una intens insurgentă și, deși încă din vremea studiilor fusese decretat – alături de Tocilescu și alți câțiva – marea speranță a noii generații ce urma lui Radu Penciulescu, Lucian Giurchescu, David Esrig, Lucian Pintilie ori Valeriu Moiescu, dându-și seama la timp că în țară va fi mereu expus persecuțiilor, a luat calea Apusului fără a mai privi înapoi. Când a decis să rămână în Franța norocul lui s-a numit Fernando Arrabal. Promotor al așa-zisului *théâtre-panique* acest Salvador Dali al scenei și al ecranului a avut deplină încredere în mustăciosul valah, recomandându-l unor companii teatrale din Hexagon și U.K. Cariera regizorului român a fost una explozivă. Fie că a montat piese de teatru ori spectacole de operă, Petrică Ionescu a uluit publicul cu imaginația sa debordantă și cu soluțiile regizorale propuse.

Cam în același timp, piesa urma să cunoască ieșirea la rampă la *Arts Theater* din Londra prin grija lui Ion Rațiu, președinte al Uniunii Românilor Liberi și cuscru al doamnei Tutu Georgescu. Soția marelui dirijor George Georgescu își părăsise casa din strada Washington din București pentru a se stabili în capitala Franței. Această „cea mai frumoasă femeie din București” cum avea s-o numească peste ani Iosif Sava într-una din *Seratele Muzicale* consacrate primelor ediții ale Festivalului George Enescu, avea o energie remarcabilă și o inteligență pe potrivă. Când Astaloș s-a decis să vină în România ne-a făcut o vizită împreună cu doamna Georgescu – întoarsă și ea cu intenția recuperării unor proprietăți confiscate de comuniști – în apartamentul nostru din Băneasa. A stat îndelung în fața unui tablou de Mihai Sânzianu pe care-l botezasem „Calul nebun” și am evocat încă o dată „anii de ucenicie” din micile locande bucureștene, considerate de el adevărate „redacții formatoare”.

Astaloș se întorcea în România cu o certă aureolă literară, dobândită prin prezența pieselor sale pe diverse scene ale lumii și a cărților de poezii traduse în limbi de circulație. Se mândrea cu realizările de la *Nouvelle Europe* unde era redactor-șef, cooperând îndeaproape cu delicatul Mimmo Morina, scriitor de origine siciliană, stabilit după studii universitare la Palermo și Florența, în Marele Ducat al Luxemburgului. La revista ce apărea

aici vulcanicul Astaloș a făcut ani buni echipă eficientă cu timidul Morina, deschizând generos paginile publicației și autorilor (încă) noneuropeni din răsăritul Europei, între care am avut cinstea să mă prenumăr. George se dovedise un excelent camarad pentru confrății rămași dincoace de Cortină și s-a străduit să-i facă oarecum cunoscut Occidentului în care nici el nu avusese parte de primirea eclatantă la care sperase. Mai ales după încheierea bursei academice, avea să-și dea seama că proverbul galic „peu de biens, peu de soucis” (N-ai avere, n-ai nici griji) nu exprima deloc adevărul vieții de toate zilele.

A avut totuși puterea de a înfrunta viața și, chiar fără a rosti vorbele unui celebru personaj balzacian („*À nous deux maintenant. À nous deux Paris!*”) avea aceeași dorință a afirmării, deși izvorâtă din rațiuni diferite. Căci nu bunăstarea îl interesa cu precădere cât o glorie literară dobândită prin muncă tenace, devastatoare. Dar, ca să reziste, a trebuit să practice pentru scurtă vreme, ce-i drept, unele meserii epuizante precum cea de „cărăuș cu cârcă” în faimoasele Hale din inima Parisului, între timp mutate din rațiuni sanitare în afara orașului, la Rungis. Îmi mărturisea cum căra câte o jumătate de bou pe umăr, neuitând să adauge că era învățat cu „boii” încă din România. Aluzia era la „boii bipezi” ce-și asumaseră funcții politice importante. Dar asumarea acestei condiții proletare nu-l jena pe intelectualul Astaloș, care continua să scrie febril în puținele ore libere, să cultive contactul cu prieteni literari ori cu instituții de spectacol. N-a fost deloc ușor dar încet-încet lucrurile aveau să se echilibreze. Iar steaua ce avea să-i însoțească viața s-a numit Héléne, o doamnă delicată și înțeleaptă, care l-a iubit și pe care și el a iubit-o nespus. De la prima întâlnire din *rue* de Boulainvilliers mi-am dat seama de marele respect mutual, susținut de o certă compatibilitate de caracter, în pofida faptului că ea părea a trăi cu modestie în preajma lui iar el era – ca de obicei – într-o năvalnică ofensivă verbală. Femeia ce condusesese cu succes o mare întreprindere din Rouen era acum, la Paris, delicata soție a unui scriitor din îndepărtatul răsărit european, de a cărui genialitate nu părea a se îndoi vreo clipă. Astfel încât i se părea firesc să sprijine prin toate mijloacele literatura acestuia și să suporte cu stoicism vizitele dese și uneori prelungite ale conașionalilor, mai ales după liberalizarea pașapoartelor românești. Era și un sfetnic literar eficient, sugerându-i impetuosului scriitor și traducător variante menite să-i optimizeze travaliul. Dar proba cea mare a adorației ce i-o purta lui Georges s-a dovedit decizia de a-l urma în noua sa aventură românească. Spre deosebire de alți confrăți exilați ce se grăbiseră să se înapoieze (temporar, ori chiar pentru totdeauna) în România, mulți fiind prezenți în primăvara lui 1990 la prima Conferință Națională a Scriitorilor de după căderea comunismului, Astaloș nu s-a grăbit să o facă. Izbutise să-și aducă mama în Franța, se vedea uneori zilnic cu prieteni ca Jean-Pierre Lazar, un cineast pe care l-am întâlnit în *rue* de Boulainvilliers și care a fost uimit să afle că prestația sa ca asistent de imagine la primele filme ale Elisabetei Bostan ne rămăsese-n memorie sau ca Petre Răileanu fost redactor la Editura Militară și care avea să devină cel mai avizat cercetător al avangardei literare românești din Franța și care avea să-l însoțească, împreună cu un numeros grup de prieteni, pe ultimul drum într-o zi de la sfârșitul lunii aprilie 2014. Avea optzeci și unu de ani și deși părușe destinat unei existențe centenare se prăbușise brusc după dispariția lui Héléne. Țin minte că i-am telefonat în 23 aprilie pentru a-l felicita de ziua numelui. Mi-a răspuns cu aceeași prietenie dintotdeauna dar glasul îi era modificat de tristețea pe care o traversa. Am încercat să-l remontez spunându-i că sunt gata să reluăm noua serie a unei emisiuni radiofonice de succes *Întâmplări din micul și marele Paris* ce fusese difuzată de Radio România Actualități la o oră de mare audiență. Audiență pe care el reușise s-o sporească prin felul său incandescent de a povesti despre întâmplări mărunte ori grandioase. Am avut prilejul să-i aducem pe ascultători în spațiile a două civilizații puternice. Probabil că aceea a Hexagonului le era mai cunoscută chiar decât cea a Bucureștiului și pe care el o dezvăluia cu o anume frenezie. Se depășea astfel formula limitativă a lui Paul Morand («*Bucarest, un petit Paris au milieu d'un grand village*») pentru a pune în lumină contribuția românească la dezvoltarea civilizației europene. Fără excese ale interpretării dar și fără complexe. Ca urmare evocarea unor Eliade, Cioran și Ionesco prin prețioase amintiri personale era condusă întotdeauna spre spațiul germinativ inițial al operei lor, aflat în România natală.

Când îi sugeram de exemplu o nouă călătorie, pornind de la epitaful de pe mormântul lui Ionel Jianou „*Savoir vivre, vivre savoir*” se dezlănțuia într-o patetică rememorare a vieții și operei acestui mare critic de artă, exeget inspirat al lui Rodin și Brâncuși, a cărui operă era practic necunoscută publicului român. Avea darul de a pleda în fața eternității pentru identificarea și recunoașterea unor valori pe care România le dăruise lumii întregi.

Sper ca Radiodifuziunea să fi păstrat în arhivă aceste înregistrări, pentru mărturie în timp. Mai ales că instituția din strada General Berthelot a fost o gazdă generoasă a scriitorului româno-francez. Chiar dacă ideea unei fundații culturale care să-i poarte numele (aparținând primului director-general de după Revoluție, dr. Eugen Preda) nu s-a concretizat, Astaloș a fost prezent nu doar în grila de programe radiofonice ci și în planurile editoriale de la Casa Radio. Traducerile sale în franceză din poezia basarabească (**Versant lirique**) și din cea bucovineană (**Racines liriques**) refăceau harta unui teritoriu poetic divizat de o istorie blestemată, dar rămas unitar în simțirea autorilor prezenți.

O culegere de poeme unică în felul ei este **Derrière les barreaux** (*În spatele gratiilor*). Concepută ca o antologie a poeziei scrise de deținuții politici români în timpul regimului comunist ea grupează versuri ale unor scriitori români cunoscuți în țară (Vasile Voiculescu, Nichifor Crainic, Radu Gyr, Gabriel Țepelea, Șt. Aug.

Doinaș, Ion Caraion, Mihai Ursache), sau mai puțin știuți acasă, unde fuseseră interziși, fiind obligați să emigreze în Occident (Zahu Pană, Dumitru Bacu, Flora Cracea – pseudonim al Andraei Popescu – toți de origine aromână). Cei mai mulți beneficiază și de scurte prezentări ale vieții și operei. Doi autori sunt din păcate privați de acest util demers pentru că, după cum consemnează editura, „l'auteur des traductions n'as pas trouvé la biographie”. I-am reproșat amical lui George Astaloș că nu m-a consultat. I-aș fi putut semnala faptul că Eugenia Mureșanu fusese o poetă transilvană mult prețuită de Lucian Blaga și care împărtășise alături de soțul ei prim, preot și iubitor al artelor, calvarul temnițelor în anii '50. A avut o viață demnă de un roman. La eliberarea din închisoare, soțul a luat decizia de a se călugări iar poeta și-a refăcut viața alături de

marele filosof D. D. Roșca. După divorțul de acesta, a luat decizia emigrării în Statele Unite ale Americii, țara în care văzuse de altfel lumina zilei în anul 1913. Antologia lui Zahu Pană (poet arestat și de regimul generalului Antonescu și de comuniști), apărută dincolo de Ocean (**Poezii din închisori** – 1982) o include pe Eugenia Adams-Mureșan iar Astaloș cunoscuse, desigur, cartea.

Cât despre Adrian Hamzea, poet și traducător din germană și maghiară, pe care l-am întâlnit în redacția revistei *Astra* – el fiind brașovean – știu că fusese deținut în tinerețe în mai multe lagăre de muncă și închisori comuniste lăsând celor cu care împărtășise calvarul o amintire controversată.

Când i-am adus aceste precizări, Astaloș mi-a recomandat să citesc volumul unu din **Exil** ce urma să apară în câteva zile. L-am primit de la el cu o dedicație adresată soției mele: „Virginiei Vîjeu, patronul spiritual al poetului meu favorit”. Iar la pagina 112 a cărții, evocându-l pe Mihai Sânzianu nu uita să consemneze: „grație lui l-am cunoscut pe Titus Vîjeu, cel mai subtil analist al literelor românești”. Evident, era vorba de o exagerare dar ea vădea marea generozitate a acestui prieten de cursă lungă, ce știa să împartă gloria sa literară cu cei din preajmă...

... Nu trebuie uitat nici faptul că Radioul a inițiat prin redacția Teatrul Național Radiofonic o amplă operă de valorificare a creației sale dramaturgice. Una dintre piese (**Caviar, vodcă și bye-bye**) avea să facă o certă carieră internațională sub conducerea regizorală a lui Dan Puican și în interpretarea unor actori mult îndrăgiți ca Stela Popescu și Alexandru Arșinel. Turneele făcute pe mai multe continente în fața diasporei românești a reprezentat o veritabilă punte între românii risipiți prin diverse colțuri din lume.

Probabil că această lucrare culturală a lui Astaloș, intermediată de radioul național, a recomandat includerea și pe lista restrânsă a personalităților românești distinse de Președintele României cu ordine și medalii la împlinirea a 75 de ani de la înființarea Societății Române de Radiodifuziune. Umorele sale nestăvilit funcționa la Cotroceni la fel de bine ca și în cafenelele pariziene. Stăteam alături, așteptând să-și facă intrarea în sală șeful statului. M-a întrebat ce înlesniri derivă din acordarea distincțiilor. I-am răspuns că vom avea drept prin lege la un loc de veci gratuit și la o înmormântare cu onoruri militare. „Dacă-i vorba doar de atât, hai să vorbim cu Președintele să ne aprobe două locuri alăturate. Nu de alta, dar mai vorbim și noi când ne plictisim!”. Era incorrigibil. Nici o solemnitate nu-i putea anula predispoziția sa funciară spre comedie.

Când l-am condus pe ultimul drum, împreună cu alte zeci de prieteni și admiratori, am știut că ne despărțim de omul care ne fermecase atâta timp cu glumele și jocurile sale de cuvinte, cu poemele sale (de la **Șotron**-ul prefațat de subtilul Eugen Schileru în anii '70, la argoticele de peste veac din **Cântece de șuriu**), cu piesele sale însuflețite de o inteligență dramatică unică, cu romanele mărturisind că lumea precară în care trăim tot ce-am moștenit din vechime se adună într-un proverb sordid precum *pecunia non olet* (**Banii n-au miros**), cu eseurile sale modificând geometria clasică a literaturii.

Îmbrăcat în uniformă de colonel a armatei române scriitorul părea totuși trist. Se înapoiase într-o țară pe care o iubise întotdeauna dar care nu-și lecuisse bolile: pizma semenilor, ispita deriziunii în fața proiectelor de ținută, boicotarea valorilor. Fusese înconjurat de o mulțime de oameni dintre care unii știau ce înseamnă el pentru țară, chiar dacă instanțele literare omologate după căderea comunismului păreau a-l evita sistematic. Critica literară *mainstream* l-a ignorat, programatic se pare, fapt pe care nu l-a înțeles niciodată, ca și noi, ceilalți ce-i simțisem unicitatea într-o literatură, din ce în ce mai supusă modelor cu un parcurs dubios.

Trăise frenetic experiența occidentală, focalizată pe durată pariziană îndelungată și se întorsese într-un târziu pentru a rămâne-n țărâna unei capitale europene bezmetice. De acolo, din noul cimitir Ghencea militar, aflat pe o stradă fără sfârșit de la marginea Bucureștiului și numită Drumul Cooperativei (vai, ce titlu de piesă astaloșiană!) prietenul nostru pare a ne trimite din când în când salutul său preferat: *Bises et à bientôt!*

Dincolo de Cer:

Realitate, Iluzie, Știința și Conștiința Confesiune

Am trecut și eu câțiva ani prin închisori. Au fost ani fecunzi care la vârsta primei tinereți mi-au deschis ochii și m-au îndreptat spre filozofie și religie. Mi-au trebuit însă vreo două decenii de căutări să încep să-mi gășesc făgașul și alte decenii să mă impact cu soarta...

În cursul acelor ani de autoanaliza și cercetări am căutat răspunsuri la unele întrebări și frământări, dar mult timp fără rezultat. Am suferit în țara sub comuniști, dar nu mi-am găsit liniștea sufletească nici în America sub capitaliști. Târziu de tot mi-am dat seama că rădăcina frământărilor mele era neconcordanța dintre planuri și aspirații, pe de o parte, și realitatea de zi cu zi, pe de altă parte. Între timp, am încercat să gășesc consolare dobândind cunoștințe și am ajuns la concluzia că acumularea de cunoștințe nu este doar un drept, ci o datorie.

Cunoștințele sunt fără limite și stau la dispoziția tuturor celor care le caută. Dobândirea lor nu îți aduce însă liniștea dorită, ba chiar îți adâncește frământările. De fapt, noi nu înțelegem bine nici realitatea fizică din jurul nostru pe care o percepem prin simțuri: *Urechea te minte și ochiul te înșală!* Cunoștințele raționale trebuie filtrate prin inima pentru a ajunge la înțelepciune și la pace sufletească. Și în căutările mele m-am oprit în fața unei mari dileme. Care este sensul vieții? Mulți oameni și-au pus aceeași întrebare. Unul dintr ei a fost marele poet și martir al închisorilor Radu Gyr, autorul poeziei *Cine sunt eu Doamne?*

... Ești Doamne bun, eu pământean și rău / În dragoste nu-ți seamăn, nici în milă / Dar după răni, sunt chip din chipul Tău / De păr dospit din cer, nu din argilă... Atât de dulce știu să cad / Și-atât de greu mă înalț în sfere / Ca rădăcina mea în cer e / Iar fructul ei se coace's iad...

Oamenii se maturizează și ajung să-și pună probleme existențiale. Cine suntem, de unde venim și încotro mergem? Care este sensul zbuciumului nostru dacă până la urma tot în pământ ajungem? Care e scopul vieții?

Evoluția omului este comparabilă cu escaladarea unei piramide cu multe trepte, o piramidă al cărei vârf se pierde undeva dincolo de nori. Fiecare dintre noi vrea să ajungă cât mai sus și să descopere ce este dincolo de orizont. În realitate, există două orizonturi și amândouă sunt enigmatice și îi fascinează în egală măsură atât pe filozofi cât și pe savanți: Infinitul mic, infinitezimal, unde materia se contopește cu energia, și infinitul mare sau cosmic, unde se pare că totul dispare.

Microcosmos

Potrivit cercetărilor, cea mai enigmatică realitate fizică este realitatea cuantică. Aceasta constă din particule subatomice aflate în mișcare perpetua și din unde energetice care vibrează continuu. Aici se pare că *pulsează* inima universului.

La acest nivel infinitezimal are loc o încheștare, o transformare, și o preschimbare continua. Și marile mistere la acest nivel consta în faptul că limita dintre materie și energie și dintre realitate și iluzie nu e deloc clară iar noțiunile de timp și spațiu își pierd sensul. La anumite vibrații, energia se preface în materie și aceasta la rândul ei are proprietatea de a redeveni energie. În cadrul acestei *faceri, refaceri și prefaceri* perpetue se transmite însă *informația* trecerii de la o formă la alta. *Informația* rămâne însă și ea o mare enigmă. Realitatea cuantică mai conține și alte mistere. Fenomenele fizice la acest nivel pot fi observate și până la un punct pot fi măsurate, dar în același timp (care timp?) se pare că cel care le observa, omul, le influențează evoluția. Realitatea cuantică pare să fie deci și material-fizică și mental-transcendentară.

Personal, înclin să cred că la nivel cuantic se face trecerea de la lumea percepțiilor noastre *de aici* de pe terra, considerate reale, la lumea presupusă ipotetică *de dincolo*; de dincolo de orizontul nostru material! Lucrurile sunt însă mult mai misterioase și se complică. Unii oameni de știință au ajuns la concluzia că lumea noastră este doar o hologramă, o *fată morgana*, o iluzie pe care noi o considerăm realitate. Nu este ceva nou. Filozofia clasică indiana crede acest lucru de mii de ani. Și dacă universul material este o hologramă, nici noi oamenii nu suntem *cei reali*, ci doar reflecții ale *eu-rilor* noastre reale și complete de dincolo. Ne aflăm doar temporar aici într-un proces de creștere și descoperire plin de obstacole și încercări, dar ne împlinim numai *dincolo*.

Macrocosmos

Dacă la nivel cuantic materia se transformă în energie și invers, la nivel cosmic, atât materia cât și energia sunt *absorbite* de aspiratoare cerești, acele *găuri negre (black holes)* descoperite relativ recent de știință. Și dacă în natura nimic nu se pierde, *informația* care definește totul, dela atomi și obiecte fizice până la forme

superioare de viață inclusiv ființă umană, nu se pierde nici ea, ci doar trece în altă dimensiune. Și aici apar alte întrebări. Ce este omul și care e relația lui cu natura și cu universul?

Din punct de vedere strict științific și material, în esența lui intimă, omul este o combinație de particule încărcate energetic. Tot ce rămâne din el la expirare este o mână de cenușe, dar și o anumită cantitate de energie. Apoi, când e absorbită de aspiratoare, materia se *pulverizează*, dar unda de energie trece mai departe. Acea energie păstrează însă ceace știința numește *informația* iar religia o numește sufletul ori scânteia divină din om.

Din punct de vedere religios, omul este o creație divină; o mică scânteie cu un mare potențial de dezvoltare spirituală. Aici intervine noțiunea de Divinitate pe care nimeni nu o poate închista în cuvinte și defini. La acest nivel mental trebuie să ne ghidăm după adagiul *Crede și nu cerceta!* Sau, așa spune eu, *Cercetează, dar continua să crezi!* Pentru că, așa cum spunea Gyr... *Căci toate izvoadele tainelor noastre / Sunt mult mai presus de arhangheli și astre / În veșnică Ta'înțelepciune.* Un alt titan al închisorii, Nichifor Crainic, afirma și el într-o poezie dedicată divinității: *Tu cugeți, se naște; îngădui, durează; iubești, înflorește; respiri și vibrează...*

Suntem vibrații divine în tranzit pe pământ și în trecere prin deschideri și filtre cosmice. Trecând finalmente prin acele aspiratoare cerești, și potrivit legilor fizice, materia se transformă și aparent se pierde, dar *informația* înregistrată undeva în energie se transmite mai departe. Eu cred că prin acele portale, informația care definește omul, de fapt *conștiința*, trece *dincolo* printr-un proces evolutiv care nu se oprește la portalul fizic aspirator.

Un Paradox

Inițial, astro-fizicienii au crezut că în urma absorbirii materiei și energiei de către sorburile cerești se pierde totul, inclusiv *informația*. Într-un sorb negru s-ar pierde deci și scânteia divină din noi împreună cu întreaga noastră zestre intelectuală și spirituală. Acest lucru ar crea însă un paradox și ar contrazice legile naturii. Eu cred că aspiratoarele cerești reprezintă mașinile prin care o forță divină reciclează materia păstrând însă *informația* și odată cu ea tot ceace reprezintă *eul* fiecăruia dintre noi. În această ipoteză, *informația* despre care vorbește știința este, în cazul omului, însăși *conștiința*.

Personal, sunt tentat să cred că și conștiința trebuie să fie o formă de energie, deși energia însăși rămâne o enigmă. Energia pare fundalul pe care se sprijină tot universul; e constantă imuabilă prin care se pune totul în mișcare și prin care evoluează însăși viața. Este țesătura pe care se sprijină toată existența și pe care se dezvoltă și conștiința noastră. Iar conștiința este scânteia sădită de Dumnezeu în noi, scânteie care nu poate fi stinsă!

Recunosc că recurg la un salt pe care nu-l pot demonstra. Spre surpriza mea tot știința vine cu o nouă ipoteza: Sorburile cosmice nu sunt numai negre și reci; ele sunt și fierbinți (*Warm holes*) și prin noua interpretare ele au capacitatea de a păstra informația. Trecând prin sorburi / bariere, conștiința și zestrea noastră spirituală sunt doar triate, reciclate și dirijate către alte dimensiuni. Și prin implicație, se poate concluziona că materia poate fi anihilată, dar conștiința e nemuritoare. Ea aparține sferei spirituale.

Conștiința

Referitor la conștiință, lucrurile se complică. Știința nu o poate defini și nu știe cum să o interpreteze. Unii savanți au ajuns la concluzia că realitatea, așa cum o percepem noi, există doar în conștiința noastră; aceasta fiind adevărata realitate; cea dintâi și cea de pe urmă. Altfel, conștiința rămâne invizibilă, dar efectele ei sunt vizibile și omniprezente. În ultima analiză, conștiința însăși pare să fie adevărata realitate din spatele percepțiilor noastre. Fără conștiință, nimic nu există. Universul material pare doar o proiecție a unei conștiințe supreme din care o parte infimă este *eul* fiecăruia dintre noi. Și scopul nostru ar fi să ne împlinim potențialul și să ne reintegrăm în marea conștiința universală. Conștiința universală este însăși Divinitatea.

Conștiința crează lumea materială pe care noi o percepem ca atare. Conștiința este însuși sufletul nostru îmbrăcat în mai multe straie pe care la părăsirea trupului le leapădă și rămâne 'el însuși,' gol-goluț în fața tuturor și în fata divinității. Aici pe pământ ne putem îmbrăca cu haine frumoase și scumpe, dar adevărata frumusețe este cea din suflet. Mulți din cei îngâmfăți de eleganta costumelor lor pământești se pot trezi în realitatea astrală că au fost îmbrăcați de fapt în zdrențe. Conștiința se îmbracă în fapte bune: iubire, compasiune, iertare, dăruire, credința, respect pentru semenii...

Oamenii de știință cu deschideri filozofice și cu puțină credință sunt de părere că undeva la nivel cuantic trebuie să existe o conexiune, un fel de portal, prin care conștiința universală coboară *de undeva* din afară în lumea fizică și pătrunde în trupurile noastre. Aceasta ar însemna că venim dintr-o *lume primordială* și fără să vrem ajungem la Biblie! *La început a fost cuvântul și cuvântul a fost la Dumnezeu.* Apoi, conștiința fiecăruia dintre noi se maturizează, își împlinește potențialul și se re-leagă la origine, *re-ligare, re-ligie*; revine la divinitatea primordială de dincolo și de peste tot. Avem deci un destin implacabil trasat de sus în jos, dar evoluam de jos în sus printr-o soartă care depinde și de noi.

Există deci o Conștiință universală pe care noi o numim Dumnezeu; este *Absolutul* din care provine tot ceace există, inclusiv omul. Dumnezeu există în fiecare dintre noi prin *eul - scânteie divină* - din sufletele noastre prin care ne racordăm la univers. Ființele evoluat spiritual și intelectual, oameni de știință, filozofi și lideri religioși cu har divin, găsesc și primesc, atât prin efort propriu cât și prin revelație, idei care ajută omenirea să avanseze de la barbarie la emancipare spirituală. În acest sens, știința ne-a ușurat viața materială. Filozofia ne-a explicat

condiția umană. Marii lideri religioși ne-au ajutat să ne îmblânzim natura și să-l regăsim pe Dumnezeu.

Un loc aparte pe scara valorilor spirituale îl ocupa Isus, care a propovăduit iubirea și iertarea. El provine din cel mai desăvârșit cerc spiritual. Creatorul l-a trimis *de sus* să vină între noi pe pământ să ne arate calea de întoarcere; un drum spinos pornind *de jos*, dar care duce sigur la *El*. Isus a fost divin pentru că vine de la Dumnezeu, și a fost om pentru că a trăit și a suferit alături de noi. Isus ne-a arătat calea de reîntoarcere, calea mântuirii creștine.

(...)

Înapoi la Religie

Cei care cred fără să cerceteze refuza să-și complice existența cu asemenea preocupări și m-au trimis la Biblie. Religia ne cere într-adevăr să credem fără să cercetăm. Știința de azi evita însă cu orice preț să pronunțe numele divinității. De altfel divinitatea este imposibil de prins și definit în cuvinte. Poate că prin divinitate ne referim la tot ceace exista dincolo de cunoștințele noastre. Și deși omenirea a făcut pași uriași în domeniul cunoașterii, cea ce nu știm rămâne tot infinit. Savanții au înțeles probabil din instinct că scopul nostru este să cercetăm și să căutăm. Și tot din instinct ei nu îndrăznesc să pronunțe numele Domnului, dar vor să înțeleagă totul și să fie ca *El*. *El* ne permite acest lucru, ne încurajează de fapt căutările și ne ajută să-L redescoperim și să ne întoarcem acasă! Întoarcerea la Tatăl ceresc este o datorie.

În zilele pascale ale lunii mai 2021 mă gândeam că ar fi fost frumos dacă ar fi comentat și o față bisericească problemele metafizice ridicate în acest eseu. Cei cărora le-am trimis eseu nu au răspuns, în schimb am găsit pe internet o splendidă 'Pastorală la Învierea Domnului', semnată în sfânta zi de Paști de **P. S. Sebastian**, Episcopul Slatinei și Romanaților. Iată un fragment teologic ilustrativ:

„... După ce s-au răzvrătit împotriva lui Dumnezeu și au căzut din cer, îngerii cei răi și-au construit propria lor „împărăție” – o împărăție a răului și a întunericului. Furioși pe Domnul pentru că n-au putut ajunge și ei ca *El*, s-au răzbunat pe făptura Sa – pe om. Pe acesta l-au corupt, încă din vremea în care se afla el în grădina raiului, și au căutat permanent să și-l ia aliat în această „construcție” a răului. În lucrarea aceasta malefică au fost atrași, de-a lungul istoriei, deopotrivă: necredincioșii, ereticii, imoralii și trădătorii creștinismului, într-o încăpățănare ne bună de făurire a unei lumi fără Dumnezeu, clădită pe alte baze și pe alte legi decât cele rânduite de *El*. Asta și-au dorit toți aceia care s-au visat într-o lume plină doar de ei înșiși și de pretensele lor valori, crezând că pot exista și alte feluri de bine decât Binele Suprem, și alte tipuri de fericire decât cea instituită de Domnul prin intermediul celor nouă fericiri...” (Mt. 5, 3-11)

... Binele Suprem! ... Mântuitorul și ostile cerești se luptă în aceste vremuri grele cu forțele răului și îi cheamă la luptă pe toți credincioșii cu sufletul curat și cu brațele oțelite. Într-adevăr, a sunat goarna! Ce se întâmplă cu cei care se împotrivesc diabolic voinței divine? Există oare iadul așa cum e descris de Biblie?

Eu cred că iadul nu este așa cum și-l imaginează oamenii. Iadul exista în om și este mult mai crunt decât cel carnal și material. Lumea spirituală trăiește numai în pozitiv; ea nu cunoaște negații. Spiritele bune privesc doar înainte și tind către lumină divină. Ele se înalță în sfere de o frumusețe de neînchipuit la care ajung prin credință, prin înțelepciune, prin energia și prin iubirea pe care le-au acumulat în timpul vieții. Un proverb aborigen Australian, popor aflat pe primele trepte ale evoluției materiale, spune simplu și înțelept: *Toți suntem în vizită în acest moment și loc. Suntem doar în trecere. Am venit să observăm, să învățăm, să creștem, să iubim și să ne întoarcem acasă...*

Acesta ar fi scopul final al vieții și datoria celor care îl înțeleg este să-și atragă și semenii pe calea emancipării spirituale ori a mântuirii creștine. Oamenii care au făcut fapte bune și plăcute lui Dumnezeu se înalță și ajung în paradis. Cei care și-au risipit viața rămân în mizeria nimicniciei lor și privesc neputincioși la cei care se ridică la ceruri. Acesta a fi adevăratul iad pentru cei care l-au urmat pe diavol. Și mai cred că trierea se face la intrarea în acele deschideri cosmice care pentru unii sunt porțile raiului și pentru alții sunt într-adevăr găuri negre. Alegoric vorbind, acolo sta de pază Sfântul Petru. Problema e că există o singură intrare și multe ieșiri. Depinde de noi unde ajungem!

(Iulie 2021)

(fragment din volumul „Romanii și România: Între Pământ și Cer”, editura INST (Institutul național pentru studierea totalitarismului), București, 2021)

Anul 16 · Nr 61

Baladă pentru Nimeni

Mărturisesc,
mă-mpărtășesc –
nu-mi cere Nimeni
în duminica mică...
Duhovnicul meu e Poemul,
un preot îndatoritor
care mă ajută să uit,
să respir,
să mai mor,
să mă-ncurajez din frică...

E un blestem cu amară pecete
să nu simți ca toți,
noaptea să nu-ți dea liniște și pace,
ziua să vezi după propria lumină vorace
și apa sâmbetei să-ți dea sete.

Poate de-aceea iubesc copacii,
lumea nesăbuită a rădăcinilor lor scormonitoare
pe care Nimeni n-o poate privi,
n-o poate presimți,
dar care-i hrănește și-i ține-n picioare...

Nu-mi vede Nimeni rădăcinile colorate,
nu-mi aude Nimeni rădăcinile cântătoare,
șesătura lor de fire mărunte cotropind adâncurile
pentru o biată coroană de frunze,
fericită vremelnic de soare...

Iată trunchiul s-a jertfit,
el e *Isusul* meu
pentru nevolnica hârtie,
pe care mulți se chinuie să scrie,
pe care și eu am scris o nouă mărturisire,
un fel de vis în vis
din feciorelnică păcătuire -
ca patima adâncurilor colorate
să răzbească la suprafață
pentru Nimeni,
pentru încă o viață!

Balada dresorului

La cirul limbii, în menajerii personale
stau cuvintele-animale
fără blană și piele,
cu doar consoane,
vocale
și focul sensului de sub ele;
supuse cu-un bici de har
se pare că n-au habar
de ce acrobații pot fi în stare...

Dresorul le chinuie,
le-nțepenește,
le face să zboare laolaltă
sau pe rând, fiecare,
după cum îi șoptește-n ureche
gândul fără pereche...

Pentru zbor,
biciul are mirare și dor;
pentru țepeneală ține-o acadea
de-ntrebări și tânjeală
la răspunsul ce nu va veni;
dar halei, hap!
Sensul face scamatorii!

Nu doar cuvintele se dau peste cap,
ci și bietul suflet al dresorului
ce s-a vândut Demonului
cu însemne de Dumnezeu
pentru spectacolul altfel mereu
aplaudat sau huiduit (mai ales),
văzut fără-a fi cu adevărat înțeles.

La numărul cel mai palpitant,
cel cu trecutul prin foc,
toți îl cred pe bietul dresor un escroc!
Dar nimeni nu bănuiește
privindu-i fardul de clăun,
că rugul de foc prin care
sar leu, iepure sau hienă,
e chiar aureola lui pusă-n joc
ce nu-l mai ocrotește,
ci-l lasă la bunul plac al fiarelor din arenă,
al fiarelor de pe scaun...

Balada iubitului care nu m-a iubit

Recunosc cu credință,
patimă,
ură,
furie,
dar fără să fi păcătuit,
un singur iubit.
Ce osândă grea!
Locuiește în capul meu de-o viață
și nici măcar nu-l pot săruta...

Iarna-mi albește zarea,
dar găsesc și acum
fărâme din făptura lui
risipită pe drum –
un puzzle aiurit
pe care nu mai am cum,
n-am de ce,
n-am când să-l mai recompun;
în frunze-i simt ochii verzui,
în peștii piranha sărutările lui,
în nori trădarea...

Așa am ales setea și ceața,
cu altul mi-am încropit viața
și mi-am întortocheat cărarea:
i-am spălat aceluia picioarele,
podelele, rănille,
i-am dat foc,
i-am făcut loc în inima mea,
l-am stins, l-am slujit, l-am răbdat,
l-am potopit cu iubire-n adins,
dar z a d a r n i c,
din capul meu,
iubitul care nu m-a iubit, n-a plecat,
jerăgaiul lui nu s-a stins...

Mi-am ras țeasta, dar nu și gândul
când l-a-nghițit pe celălalt pământul;
părul mi-a crescut la loc,
singurătatea la fel,
am sângerat, am urlat,
nеспus m-a durut
dar partea aceea de creier
unde e-nșurubat el,
iubitul care nu m-a iubit,
a rămas neatinsă ca la-nceput...

Îl urăsc, mă urăsc,
îl desfid, mă dezic,
dar nu pot schimba nimic...
Propriul meu cap râde,
de mine râde
însângerat pe-o tupsie,
pentru c-am fost prea vie,
pentru că mi-a fost gâde.

Ca la găinile tăiate,
lângă inertul trup
disperatul meu cap se zbate,
urlă, se rostogolește
și scrie cu dragoste-ură,
un crâmpei din această tortură:
balada iubitului care nu m-a iubit,
dar pe care l-a,
îl,
va găzdui credincios.

www.doina.ca

Dezîntristarea mamei

Mama își poartă părul
pe povârnișul capului,
dar colțurile gurii
se uită mereu în jos
înciudate.

Prune uscate – obraji
pălesc de amarul
adunat sub limbă.

Nu se mai bucură mama
cu chipul ei frumos din geam -
de odinioară!

Copilul se dă de trei ori peste cap
și se preface într-un prinț frumos,
fără cap.
Mama întinde mâna către gâtul retezat
și din el crește
un trandafir înalt și roșu.

Apoi se mai dă odată peste cap
și se transformă într-un cal cu aripi
și el tot fără cap.
Tot așa, mama atinge coama calului
și din grumazul lui se ridică un nor de zăpadă.

Copilul continuă să se dea
de câte trei ori peste cap
și ia pe rând toate formele lumești.

De după paravan,
fluturile privește timid
dezîntristarea mamei.

Măiastra

Zburătăceală de aripă,
de pasăre,
de mare.

Spargere de apă,
de aer,
de clipă.

Săgeată de penetrat norul
și linia orizontului,
plesneală de apă
și de vânt.

Umbra zburătoarei
întinsă peste coama ghețarului,

uriasă cât pasărea lui Jupiter
când îl face pe Ganimede
paharnic peste cerurile
viciului..

Roller-boarder Moose

Roller-boarder Moose,
how overwhelming your loneliness is,
you are cutting through the rumbling woods
to find your nameless bride.

Restless Roller-boarder Moose,
you only need to stand still
and penetrate the darkened moon
with your fiery eyes –
for there she is!

Iluzoriile ninsori

Cândva, ninsoarea conținea
un elixir magic
și-ți fugărea fierbinte,
sângele prin vene.

Pe-atunci eu și iubita mea
cu obraji rotunjiți și roșii
zburam cu săniuță
prin meandrele firii.

Și ningeă într-una,
o zi, o lună sau un veac,
și timpul avea răbdare,
de vreme ce doar noi doi îl locuim
Tot pe atunci,
din spatele ferestrei,
sorbeam cu nesat
din absintul ninsorii.
Un spațiu redimensionat în alb și negru
ne împietrea
într-o ludică nemișcare.

.....

Acum,
un cer vag și îndoelnic
ninge artificial
după prescripția buletinului Meteo.

Închid ochii,
mă trece un gând,
ce mai păstrează sub limbă
acel magic și înmiresmat elixir.

Șamanul

De-un timp toți vor să le ghicesc viitorul
dar de fiecare dată uită
că în el se ascunde și moartea.
Despre mine ce vă pot spune
când deja ați aflat că sunt martorul orb
preamărind labirintul drum
al eșecului
SUNT SAMANUL CELEST CE-SI DUCE
LAAMĂNET TOATE NOPTILE ALBE
SI CEL CARE-ASEAZĂ
TABLOURI SENINE
PRIN GRĂDINILE SPAIMEI.
Zilnic întruparea nimicului
îmi scâncește la ușă
zilnic mângâi un trecut dolofan
supraponderal și apatic
și ca nimeni altul recunosc
degringolada și treptele răbdării
clipele amortite-n regret
aerul tremurat din mijlocul rugăciunii.
TOTI VOR SĂ LE GHICESC VIITORUL
DAR DE FIECARE DATĂ UITĂ
CĂ ÎN EL SE ASCUNDE ȘI MOARTEA.

O sută de greci glorioși

Până când vei tăbârci memoria asta
ca pe două îngemănate lumi
una a închipuirii lui Dumnezeu și alta
a închipuirii tale?
Și de ce prin sânge îți freamătă o sută de
greci glorioși cum gondolele pe canalele
Veneției
dar și perși și romani
și ruși și evrei și francezi
ba și americani (nu-i așa domnule Withman
și domnule Poe și domnule Ferlingetti?)
când tot ce-i fulgerător te consideră
zdreanță
când viforul urcă sângele tot mai sus
și niciodată disperarea nu se-mparte
la doi
iar moartea în fiecare ungher înflorește?

Până când, Sfinte Daniel, vei tăbârci
memoria asta cu două amestecate lumi
una a închipuirii lui Dumnezeu și alta
a închipuirii tale?

Nopti cu lună peste hematiile visului

O vară întreagă au căzut stele
și nimeni n-a știut să-mblânzească furtuna.
Ostenit am privit în oglinzile orașului:
VODKĂ. ÎNJURĂTURI. MĂTREAȚĂ. POEȚI.
TRIUMFALĂ PROVINCIE!
Ce bine ne cunoști prafule ieftin ilustrativ
dă-ne nouă azi ce ne dai și mâine
și izbăvește-ne pre noi de hazardul cel rău!
Halte târfe roboți!
Cei condamnați să ducă vecia mai la vale
fără repaos la carul deșertăciunii împing.
Cineva târaie funia peste lucrurile lumii
contemplând cu nesaț
gâtul norului negru convalescent.
Biserici imne ceruri.
Aseară într-o cafenea din Copou
prin fumul de țigări ca-n nouri
Moartea îmi vorbea în sanscrită despre grijile ei.
Ostenit am privit în strâmbele oglinzi:
Vodkă. Înjurături. Mătreață. Poeți.
Atâtea regrete și tot atâtea spumegândă
speranță.
Nopti cu lună peste hematiile visului.
POSTMODERNIȘTII DORM
BUCIUMUL TACE CU JALE.

Apocalipsa de fiecare zi

Iar tu poți să-ți închipui despre moarte orice.
După cum se rostește Școala din Frankfurt
și ne asigură călugărul din Assisi
decadenții din Köln șambelanul
din Chamonix și înțeleptul din Tormes
hăulitorii Coranului din moscheile orientale
precum și vânătorul de pelicani din
Insula Mare a Brăilei
ai crede că cel mai bun lucru
e libertatea. Pe urmă ai crede că libertatea-i
chiar o ușiță spre paradisul pierdut.
Dar tu de-atâția ani sapi în tine groapa asta
îngustă
și nu cunoști vreun răspuns clar la întrebările
împezi.
(DIN CÂND ÎN CÂND SE DESCHIDE O PÂINE
ȘI PRIN EA BĂIGUIE UMBRA)
În rest lumea-i plină de zei tocmiți cu ora
pentru umilința noastră
și rugăciunea: biată torță plimbată prin ploaie.
În rest apocalipsa de fiecare zi
pe când adevărata moarte vine enervant de încet.

Plimbare, toamna

Numărul locurilor în Paradis era limitat, numai Iadul era deschis pentru toți.

Dmitry Glukhovsky, *Metro 2033*

Singurul fel de a învinge moartea este să o accepți.

Arnaldur Indridason, *Ce știa noaptea.*

Există o viață și după moarte, aceea a altora.

Hervé le Tellier, *Anomalia*

Un parc oarecare. Arbori colorați. Ziua Morților e încă departe. Soarele toamnei nu renunță și întârzie în coroana copacilor. O adevărată explozie de roșu și galben.

În ciuda unei pânze subțiri de ceață, ce șerpuiește în jurul meu și al trecătorilor, aș putea să-mi imaginez că s-a reîntors vara. Așezat pe bancă, stau cu ochii ațintiți pe covorul de frunze moarte, pândind un zgomot sau respirația ușoară a vântului absent. Pe drum, mașinile se scurg liniștite spre centrul orașului.

Închid ochii. Parcă de nicăieri, apar frânturi din visele din noaptea trecută. Aș putea să le alung, să le șterg. Renunț, poate, pentru a încerca să le găsesc vreun înțeles.

Era același parc, dar sub un cer gri și o ploaie mărunță. Un copil pe bicicletă se învârtea în jurul unui copac fără frunze, dar cu crengi ca niște brațe ce încercau să alunge norii. Peste drum, un dric tras de cai albi, aluneca asemeni unui pește în acvariu. Vizitiul era un pitic care trecând prin fața mea, mi-a zâmbit și mi-a zis câteva cuvinte într-o limbă care mi se părea cunoscută. Am încercat, dar n-am reușit să le deslușesc.

M-am trezit brusc. Liniștea din jur m-a calmat. M-am apropiat de fereastră și am tras perdeaua. În blocurile de peste drum, luminile se aprindeau una câte una. Nu mai merita să mă întorc în pat. O cafea fierbinte și tare, o țigară fumată în liniște și cu răbdare. Apoi, o să ies să-mi fac plimbarea de dimineață, să profit de ultimele zile până la prima zăpadă.

Pe bancă, în parc, privesc dimineața care se scurge leneșă, printre trecătorii care ar mai vrea să doarmă. Un grup de liceeni care chiulesc de la primele ore, mă aduc cu picioarele pe pământ. Așa, îl descopăr. În fața mea, stă un bătrân. Când și de unde o fi apărut? Bătrânul are ochii ațintiți asupra mea. Niște ochi negri ce par răni deschise, din care lacrimile au fugit. Încep să mă simt ciudat, stânjenit. Mă vede sau e orb? Întorc capul. O durere puternică mă izbește în ceafă. E ca o pasăre de pradă ce-și înfige ghearele în mine. O cunosc demult. Trebuie să respir adânc și să aștept să mă lase în pace. Când ciocul sau ghearele păsării mă părăsesc, îi mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a mai dat încă câteva ore să privesc cum se mișcă lumea în jur. Pare că nisipul din nisiparniță mai curge încă.

Bătrânul din fața mea e tot nemișcat. De nicăieri, apărut un câine ce începu să sară în jurul lui. Părea că între animal și om există o legătură. Poate, că bătrânul să fie chiar stăpânul câinelui. Prezența animalului mă neliniștește puțin. Trebuie să mărturisesc că între mine și cel mai bun prieten al omului nu e întotdeauna o relație amicală, dimpotrivă. De fiecare dată, când trec prin dreptul unei porți, un lătrat neprietenos mă însoțește mult timp. Poate, că animalul știe ceva ce eu nu știu.

Liceenii care chiuliseră au reapărut. Fumul țigărilor și râsetele au umplut liniștea galbenă a dimineții de toamnă. I-am privit îndelung până ce au dispărut pe o stradă lăaturalnică. Simt că ar trebui și eu să mă scol și s-o iau încet spre casă. Bătrânul și câinele lui mă fac să ezit. Încerc să intru în vorbă cu omul din fața mea.

„Bună dimineața! Ce faceți, vă pot ajuta cu ceva?”

Nici un răspuns. Ca și cum m-aș adresa unei statui. Încerc din nou.

„E frumos în dimineața asta. Parcă n-ar fi toamnă.”

Fața bătrânului pare un zid de ceară și de liniște. O fi în toate mințile? Încerc să alung ideea cu nebunia, deși hainele bătrânului – o cămașă mai mult sură decât albă, o haină fără nasturi, un pantalon cârpit și niște papuci de casă – accentuau impresia de abandon, de singurătate, chiar de fugă. De unde o fi apărut?

E pentru prima oară că-l văd în parc. În fond, nu e problema mea. N-are decât să stea cu ochii ațintiți asupra mea și a frunzelor ce fug din copaci și plutesc amețite înainte să atingă pământul.

Îl las în pace și îmi întorc capul în altă parte. Câțiva porumbei ciugulesc printre frunzele moarte. Nu departe, trei corbi îi pândesc gata să-i alunge dacă, sub covorul vegetal, e ceva serios de mâncat. Un tramvai, aproape gol, trece clătînându-se din toate încheieturile. Suferă și el, ros de timp și de rugină.

Dintr-odată, păsările și-au luat zborul, iar câinele a început să latre furios și a luat-o la goană spre cei doi lei de piatră de la intrarea în parc. Sunt doar niște biete statui fără picioare, scăpate ca prin minune de la devastarea castelului unui grof maghiar – un Teleki, Banffy sau Haller, cine mai știe. Era sfârșitul războiului, vremuri tulburi.

Bătrânul s-a ridicat și a luat-o șontâc, șontâc pe urmele animalului. Acesta, după ce se războise cu leii de piatră, continua să latre pe trotuarul din față. M-am gândit să-l ajut pe bătrân să treacă strada.

„Haideți că vă ajut eu.”

Bătrânul n-a zis nici da nici nu. Încep să fug pe urmele animalului. Cred că am speriat un corb care își ia zborul bătând leneș aerul cu aripile lui mari și negre. Câinele e în fața mea pe celălalt trotuar. Parcă s-a calmat și mă așteaptă. Traversez. Un tir, un dinozaur modern, frânează brusc. Pe remorcă, doi lei mă privesc cu ură cu niște ochi plini de sânge. Nu-mi mai simt picioarele. Pe față, se scurg câteva picături de sânge. Șoferul a coborât și a început să urle.

„Dumnezeii... ..! Bătrân idiot.! Nu știi să te uiți când traversezi? O să mă bagi în pușcărie! Cei ca tine ar trebui să fie închiși în azil și să putreziți acolo”

Cuvintele mă lovesc ca niște picături de plumb topit. Mă ard. Aș vrea să mă mișc, să mă protejez, să mă scol, să scap de șoferul care e gata să mă lovească. Încerc să-l găsesc pe bătrân cu câinele lui. Parcă au dispărut cu totul. Privesc cerul albastru de toamnă. Mă ascund în el. Aici, violența șoferului nu mă mai atinge. Durerea și lumea din jur se pierd în valurile de somn ce mă leagănă blând. În jur, se țese un zid mătăsos, în spatele căruia abia mai aud cuvinte pe care vântul le mișcă ca pe niște nori de vată.

„Trebuie făcut ceva. Nu-l mișcați! Cine știe ce fracturi are... Sunați la 112, să vină Salvarea.?”

„Ați văzut. A trecut strada pe unde nu trebuie..”

Aș vrea să pot să le strig să mă lase-n pace. Eu vreau să dorm și ei mă deranjează, Ce Dracu! Puțin îmi pasă dacă nu mă mai trezesc.

Iată-! Bătrânul se apropie încet. E aproape și pot să-l privesc în ochi. Îi simt respirația. Se apleacă și-mi murmură la ureche.

„Păcat! N-ar fi trebuit să te iei după câine. Ai riscat și orologiul s-a oprit.”

„Ce orologiu?”

Murmură un răspuns pe care nu reușesc să-l deslușesc. Vreau să-i răspund, dar vorbele mele o iau la goană. Imaginea bătrânului se pierde încet, pâlpâie ca o flacără în bătaia vântului. Totul în jur nu e decât o lumânare care moare blând. O lumină albă, orbitoare mă cuprinde în brațe.

Vasile NICOLESCU

01.11.1929 – 31.05.1990

Pieter de Roovere conducând pescuitul de somon în împrejurimile Dordrechtului (Cuyp)

Se agită mărunții pescari și trag de năvoade
de parcă ar trage marea pe țârm
sau cine știe ce astru lichid; pânza unei corăbii
se scurge indiferentă în apă; acoperind dunga zării
ca o coajă subțire de lămâie, soarele decupează cu mișcări lente
silueta pescarului călare, cu pană roz la pălărie
privind nu se știe unde,
privind nesățios,
privind îngândurat - ce-o mai fi și viața
asta care se repetă aidoma în fiecare asfințit -
privind întrebător către un punct fix
privind aidoma câinelui tolănit
lângă cei doi somoni care-au murit unul peste altul
în formă de cruce, somoni cu ochii încercănați de frig
și privind spre același punct fix...

(din volumul „Salonul olandez”, 1979)

Alte fotografii din albumul de familie

Cînd timpul se întinde leneș la picioarele tale
spunîndu-ți povești despre o copilărie
pierdută între paginile unei cărți
e semn că e vremea să îți faci bagajele vieții
să aduni și să împarți amintiri
de care nimeni nu va mai avea nevoie
de care nimeni
desigur
nu a avut vreodată nevoie
decît tu
peste care anii au trecut lăsînd urme pe pielea
uscată de păcate
ca niște pîrîuri din care apa s-a evaporat și
mai nimic nu mai înseamnă mare lucru
decît basmele pe care mama ți le șoptea
ca să poți dormi liniștit
sau petalele unor colinde în noaptea de Crăciun
cînd
la lumina becuțelor colorate din brad
cu zîmbet pe buze și inima respirînd sacadat
deschideai cadourile așteptate
din care o altă singurătate a unui alt nou an se
năștea
astfel încît
ziua de mîine sau cea de apoi
nu mai înseamnă decît
o blîndă rază de soare pe un cer infinit.

31 decembrie 1999

Cu gîndul pornit spre lumină
cu lumină în gînd
așa pleacă în infinit un secol de durere
un mileniu de speranță.
Iisus bunul ne-a iertat
și păcatele pe care tocmai am vrea să le săvîrșim
noi, cei neiertători.
Zăpada despletește peste drum
fulgi de copilărie și rîsete și bucurii
acum doar acum
cînd nici noaptea nu mai poate întuneca
cînd tot răul s-a înecat în apa sîmbetei
nici o corabie n-a supraviețuit
a fost un naufragiu așteptat de amar de vreme.

Ninge
cum stă bine unui veac ce-și cere iertare.
E singurul gest pe care ar mai fi putut să-l facă
trebuie înțeles absolvit de păcate
Dumnezeu e mare și drept
lumina ne așteaptă la capătul acestei tăceri.
Lumina ne așteaptă
trebuie doar să știm să o primim.

1 ianuarie 2000

Lumină.
Armonie.
Liniște.
Lumină. Armonie. Liniște.
Lumină
LUMINĂ
L U M I N Ă

(poeme din volumul „daniela@punct ro”,
Editura eLiteratura, 2022)

ÎN TRE DORINȚA LUMINII SACRE ȘI AGRESIVITATEA REALITĂȚII

Intitulat *daniela@punct ro*, titlu care pe coperta I apare scris pe o filă ieșită parțial dintr-o mașină de scris, recentul volum de poezii semnat de Dana Oprea include, în primul din cele trei cicluri, o poezie în care poeta se imaginează dincolo de lucrurile sensibile, într-un cerc de lumină, al adevărului cunoscut sau care urmează a fi cunoscut, unde ajunge la braț cu cea mai frumoasă poezie, scrisă sau pe care urmează să o scrie. Plecând de aici și coroborând imaginea cercului luminos cu alte imagini ale asocierii poeziei sau poetei cu liniștea și iubirea (*Poem despre poem*), cu Adevărul divin (*Răspântii*), cu însăși Divinitatea ca sursă a luminii (*Prinos de bucurie*), renumitul poet-teolog-filosof Theodor Damian, într-o frumoasă prezentare introductivă, intitulată *Dana Oprea despre trecerea spre ziua a opta*, zi de odihnă divină după facerea lumii, pune poezia Danei Oprea sub semnul aspirației spre contopire cu lumea celestă, divină. El subliniază și faptul că, în pofida înclinației „spre o reflecție teologică mistică asupra lumii și vieții, Dana Oprea nu poate ignora condiția existenței *hic et nunc*”. Ca urmare, el identifică și principalele atitudini și sentimente ale acestei existențe, despre care afirmă că izvorăsc din tema suferinței și că sunt echilibrate, totuși, de „credința în realitatea condiției noastre metafizice” și, finalmente, în bunătatea divină (ca în poezia *31 decembrie 1999*).

Într-o altă cronică, la fel de receptivă, semnată în revista „Destine literare” (anul 16, nr. 59), cunoscutul poet, istoric și critic literar Ion Haineș evidențiază, odată cu modernitatea poeziei Danei Oprea („capacitatea excepțională de a materializa imaginile, de a face concrete noțiunile abstracte”), și principalele ei lait-motive: motivul toamnei, meditația despre poezie, despre marile probleme ale existenței (ideea de Adevăr, de Dumnezeu, de Credință, de Timp, de Identitate, de Amintire, de Lumină, de Iubire, de Absolut, de trecere, de destin, de Viața de Apoi, de singurătate, de căutarea unui Altceva”), dintre care detașează ca mai persistente și cu înțelesuri aparte tema luminii, erotica și dragostea de viață (de a trăi bucuriile simple).

Dana Oprea, autoarea noului său volum de versuri *daniela@punct ro* (eLiteratura, 2022), este foarte atentă să sugereze ea însăși cititorului itinerariul tematic al cărții sale, structurându-l triadic și dând celor trei cicluri titluri semnificative, care să sugereze, în ordine, o introducere, un cuprins și o încheiere.

Primul grupaj, *Silabe*, reprezintă un fel de *Introducere*, fiind alcătuit din câteva micropoezii, cele mai multe apropiate de forma haiku-ului, una chiar un haiku reușit, care anunță unele dintre lait-motivele cărții, cam ar fi toamna, tristețea, singurătatea, sau așteptarea fără speranță: „Sunt ca un tren / ce-așteaptă să-i apară-n drum / o gară / despre care știu / că nu există”.

Al doilea ciclu, cel mai extins, intitulat programatic *Gânduri*, tratează, practic, toate temele propuse de autoare. Este vorba despre o poezie reflexivă, care se adresează și minții și sufletului, comportând, desigur, diverse interpretări, care, însă, comunică între ele și nu se exclud. Din perspectiva propriei receptări, consider că în noua carte a poetei Dana Oprea se confruntă tema Luminii cu tema Suferinței, lumina fiind, finalmente divină, iar suferința rezultată, cel mai profund, din dezacordul eului auctorial – definit prin năzuința spre lumină, iubire, adevăr, bine, frumos – cu lumea tot mai indiferentă, dacă nu chiar ostilă, față de valorile amintite. Poeta pleacă nu de la credința în Divinitate, în fericirea celestă, în lumina căreia ar putea adopta o atitudine senină față de nefericirile vieții terestre, ci invers, dinspre viața concretă, trăită dramatic, cu mai multe neîmpliniri și dezamăgiri, spre speranța și credința într-o altă viață, care s-ar putea contura pe fondul veșniciei și al mântuirii divine. Prin dezacordul cvasiperpetuu dintre eu și lume, poezia Danei Oprea este străbătută de un pregnant filon specific literaturii existențialiste, favorabil exprimării reflecțiilor și sentimentelor de neîmplinire, de tristețe și amărăciune, spre care poeta este înclinată nu programatic, teoretic, ci intuitiv, prin sinceritatea trăirii și exprimării dezbaterii întreținute cu sine și lumea în care îi este dat să trăiască. Poeta găsește resurse de a ieși

din chingile suferinței, pe de o parte prin trăirea bucuriilor simple (*O, brad frumos*), iar pe de altă parte, prin gândul și sentimentul unei Divinități deopotrivă exterioare și intimizate, prin care Îl intuiește pe Dumnezeu ca pe „Eu sunt Cel care este”, dar se descoperă și pe sine ca „eu sunt cea care sunt” (*Bucurie*).

Nemulțumirile și plângerile poetei față de lume (întrucâtva și față de sine) sunt diverse, așa cum și cauzele care le provoacă sunt diferite. Majoritatea suferințelor provine atât din trecerea ineluctabilă și inexorabilă a timpului care întomnează și viața poetei, cât și din lumea care nu i-a permis, prin timp, să fie ceea ce știe că este, să se exprime întru totul pe sine, să i se întâmple ceva frumos, să-și depășească singurătatea, să-și împlinească iubirea. De aici, mai multe poezii despre toamnă, anotimp care anunță cea de a doua jumătate a anului și, prin urmare, ca simbol pentru ultima parte a vieții. Poeta își sorbea cafeaua „în acea dimineață / când Toamna cerșea o îmbrățișare / iar eu îi trimiteam gândul meu spre mare” (*Obișnuințe*); ascultă „melodia frunzelor alunecând / spre pământul care le-a hrănit” și folosește și alte imagini specifice toamnei: „triluri răzlețe de păsări care refuză să plece / văzduhul galben / cer veștejit / ploi ploi ploi...” (*Aerul zgâriat de tonurile înalte și joase ale greierilor*); își imaginează corăbii adâncite spre larg, într-un decor autumnal: „Soarele adia lumina lui cea mai blândă / împletind raze de miere și fum” (*Poem de toamnă*); are „din nou amintiri cu frunze adunate de pe străzi... cu castanele – căroră le dedicam poeme –... cu ceruri albastru-violet”, toate acestea constituind „emoția începuturilor / uneori a începutului de sfârșit” (*E toamnă. Iar.*). De aceea, volumul poate fi citit și prin prisma dedicației care îl însoțește: „Toamnei din mine” sau a motto-ului din Lucian Blaga: „Cuvântul – rană a tăcerii”, descifrabil ca imposibilitate a creatorului de a exprima prin cuvânt ceea ce este de tăcut, de nespus. În aceeași cheie sunt și mai multe poezii care personifică timpul în curgerea lui implacabilă: „Din nou mă întrebam / nestatornic / despre timp... (*Început de final*)”, sau: „Mă uit pe fereastră cum trece timpul... timpul care trece pe sub fereastra mea” (*Mă uit pe fereastră cum trece timpul*); „Cum timpul se întinde leneș la picioarele tale / spunându-ți povești despre o copilărie / pierdută în paginile unei cărți / e semn că e vremea să îți faci bagajele vieții” (*Alte fotografii din albumul de familie*). Precum timpul, și „Viața și-a văzut de drum, / fără să te bage de seamă, fără să-i pese, cu pași mărunțiți de regrete, așteptări și iubiri ce întârziu să apară” (*Soleil*). De remarcat că poemele despre începutul de an sau despre primăvară, anotimpuri ale reînvierii naturii, exprimă o altă tonalitate afectivă și conțin imagini ale luminii și bucuriei.

Pentru a contracara nefericirea în raport cu veșnicia în care toate neîmplinirile sunt absorbite, uneori poeta își imaginează că viețile cu întâmplările lor sunt doar niște iluzii (*Mai mult decât nimicul*) sau umbre pe fundalul peșterii din celebrul mit platonician, iar alții are intuiția că ipostazele timpului concret (și, respectiv, ale vieții) nu se neantizează, ci se includ într-un timp infinit, care, într-un fel, se răsfrânge și în finit: „ziua de mâine sau cea de apoi / nu mai înseamnă decât / o blândă rază de soare pe un cer infinit” (*Alte fotografii din albumul de familie*), astfel că noi ne bucurăm de „îmbrățișarea unei lumi / venite din alte universuri / din infinitul a ceea ce suntem și nu știm” (*E toamnă. Iar.*). Este vorba nu despre un infinit laic, ci de faptul că „Dumnezeu e mare și drept / lumina ne așteaptă la capătul acestei tăceri” (*31 decembrie 1999*).

Timpul își subsumează și erotica din poeziile Danei Oprîță, pentru că în ele este vorba despre o iubire care nu a rezistat timpului, pe care poeta o regretă și o însoțește cu reproșuri adresate ambelor părți. Tocmai de aceea nu pare a fi vorba despre un iubit abstract, generic, cel puțin atât timp cât părerile de rău se referă la o dragoste petrecută, trecută. Sau, dacă poeta se referă la mai multe persoane, ele oricum sunt individualități reale, concrete. În pofida sentimentului repetat că trecutul nu poate fi reînviat, uneori poeta invocă fie reîntoarcerea în prezent și în viitor a cuiva din trecut, fie revenirea sentimentului de iubire de altădată, dar sub forma unui alt chip, care ar putea fi încă necunoscut și nedefinit, abstract. Cea ce dorește, însă, cu ardoare, este autenticitatea, iubirea trăită și nu simulată, declarată formal, dar „cu gândul la atât de concreta / cafea de dimineață” (*Cafeaua de dimineață*).

Tocmai pentru că poeta aspiră la înnobilarea sufletului uman, la înnoire și creativitate, o parte însemnată din poeziile sale exprimă sentimente de dezamăgire și amărăciune pentru un timp și o viață repetitive, fără nimic nou, în care „și parcă acest poem a mai fost scris” (*Povara repetabilă*) sau în care valorile superioare sunt răsturnate și înlocuite cu opusele lor. În acest context, autoarea deplânge, între altele, lipsa de interes pentru poezie, pe care încercă să o definească inutil, nemaiaivând pentru cine să o descifreze (*Cine are nevoie de poezie?*), sau atitudinile antireligioase, care îl aplatizează pe om și îl lipsesc de fundamentul cel mai profund al moralității și echilibrului său sufletesc. Or, exprimând dezideratul său poetic, ea afirma în primul ciclu al cărții: „Poemul meu e liniște. / Poemul meu e iubire. / Poemul meu sunt eu / descifrând neînțelese înțeleșuri / ale dimineții zilei de Apoi” (*Poem despre poem*), pentru ca, în ciclul următor, reafirmând că „Poemul trebuie să fie...

/ cu gânduri lungi de primăvară târzie, / mirosind a pământ reavăn și / dor de singurătate”, să conchidă, având în vedere lipsa interesului lumii pentru poezie, că „Poemul meu / Este / Un poem / Al lipsei de poem” (*sau fără cuvinte, desigur*).

În ultimul ciclu al cărții, intitulat sugestiv *Aici. Acum.*, un fel de încheiere sau concluzie a întregului volum, poeta își exprimă în câteva poezii sentimentele pe care i le-au generat anii de pandemie: nevoia de solidaritate (*Depărtare*); faptul că „nu-i chip să trăiești într-o lume fără viață / fără cuvinte fără îmbrățișări fără speranță fără / frumos / fără nimic...” (*Simfonia tăcerii*); admirația pentru cei care s-au opus micului rebel (Covid 19), mergând la un concert Enescu, pentru că „ei și nu doar ei / au ales să spună NU / însă un mare / DA” (*Ascultând Enescu*). Este clar că poeta desfide, înainte de toate, frica (*Întrebare*) și îndepărtarea de viață, afirmând: „pe mine mă iertați, / eu vreau să iubesc, să trăiesc, să mă bucur, / pentru mine P este de la *poezie*, nu de la pandemie, / îmi pare rău / *depărtare* / nu face parte din vocabularul meu” (*Cuvântul meu*).

Atentă la *Silabe* – din care alcătuieste cuvintele tematice ale poeziei sale, la *Gânduri* – ca reflecții lirice la problemele condiției umane, la *Aici. Acum.* – prin care își exprimă atitudinea față de prezentul atât de agresiv la adresa omenescului, Dana Oprîță este la fel de exigentă și la stilistica poeziilor sale. Caracteristica principală a stilului său constă, așa cum s-a remarcat, în plasticizarea noțiunilor abstracte. Procedul folosit de poetă este acela al personificării noțiunilor, al transformării lor în personaje, cărora li se atribuie însușiri care servesc la exprimarea diferitelor stări de spirit. Sunt personificate îndeosebi timpul și viața, exemplificate anterior, dar și tristețea, suferința, bucuria, poemul, gândul etc. etc. Sunt remarcabile și unele verbe tari, tăioase (primăvara zgârie, soarele dă buzna, cuvântul *împreună* s-a spart, liniștea își culege cioburile, tăcerea urlă, tristețea ucide etc.) și unele comparații sau metafore de mare forță de sugestie, unele repetiții și inversarea unor sintagme.

Concluzii: volumul de versuri *daniela @ punct ro* ne dezvăluie un profil poetic pregnant și frumos conturat, atât spiritual, cât și stilistic, de urmărit în continuare în contextul poeziei române contemporane.

Cenaclul Literar „Mihai Eminescu”

și revista *Lumina Lina*

din New York

(Director Theodor Damian)

va invita

16 octombrie 2022

după Sf. Slujbă

la lansarea volumului

daniela@punct ro

de

Dana Oprîță

(din Carolina de Nord)

După un recital poetic introductiv al actriței

Maria Ploae, din România,

vor prezenta volumul

Theodor Damian, Roxana Puvionescu, Alina Feld și autoarea

Urmează recepție

Vă așteptăm cu drag

Evenimentul va avea loc la
Biserica Sf. Ap. Petru și Pavel

la St. George's Episcopal Church

14-02 27th Ave. (colț cu 14th Street), Astoria, NY 11102

Subway Q sau N la stația Astoria Boulevard, sau Bus Q 18, stop la 14th Street

Dumitru ICHIM
CANADA

SPRE INSULA MANITOULIN

Matei mă scoală cu noaptea în cap și poate n-aș fi mormăit ca de obicei dacă nu aș fi simțit mirosul proaspăt de brânzoaică și de double espresso. Parcă ar fi presimțit ce avea să ni se întâmple. Fiind și weekend la debarcaderul din Tobermory era o coadă de mașini de parcă ar fi fost ieftenire și pomană la benzină. O vreme mohorâtă, frig și gustul amar de oră matinală. Stăm ca niște cloști plouate și așteptăm și așteptăm și așteptăm. Printre mașini personalul portului împrăștie atmosfera nesiguranței, faptul de a depinde de o cifră purtătoare de mască. E ceață și niciunul din personalul portului nu a dormit azi-noapte cu fața în sus. Am ajuns la o gheretă cu un teuton îmbrăcat în pelerină galbenă fluorescentă, care ne răsuțește hârtiile și pe-o parte și pe alta, apoi pune mâna pe telefon. Suntem pe mâna lui. Și nu suntem primii care sunt refuzați. Nu știm nici motivul. În cele din urmă, scoate capul din gheretă și ne dă hârtiile înapoi spunându-ne să parcăm mașina și să mergem fără. Explicații și para explicații, că nu am plătit, ba că am plătit, că trebuia ceva extra, păi de ce nu ni s-a spus, etc. Concluzia, să mergem la altă coadă de mașini. Numele pompos de „croazieră” e de fapt transportul cu un vapoaraș, desenat cu motive folclorice native, din Tobermory la Manitoulin Island. Un bac pe care scrie în Ojibwe „Chi Cheemaun”.

A început să plouă mărunț. Matei e nervos. „Dacă pierdem ora plecării, trebuie să mai așteptăm o zi!” Încerc să-l liniștesc: „Lasă, puiul lui tata. Le rupem gura la cei din România când vor citi că am fost în „croazieră”. Râd și până la urmă cedează și el din încheieturile nervilor tensionați: „Or să creadă că s-a ajuns Ichim, deși nu știu că sunt un sărăntoc trăind din toc, că o scârțâi cu o pensie de doi bani și ăia cu gaură!” La a doua gheretă plătim suplimentul care nu apărea în „package” și de pe debarcader șofăm în burta uriașă a vaporului. Parcăm în tunelul de jos și, pe o ușă, intrăm la scările ce duc la nivelul pasagerilor, cu geamuri rotunde sau poți continua

până sus, unde sunt scaune și poți privi în toate părțile. De unde o fi apărut atât de multă ceață, de poți să o tai cu cuțitul? E aproape noapte. Din când în când sirena ne anunță că suntem în străbaterea itinerariului, că va dura două ore. Din sânul negurii, zborul neregulat al rândunelelor pare că e o peșteră din care ies lilieci. Eu, care am sute de ochi, am rămas numai cu două cuvinte și ăstora cred că li-e somn. Noroc că l-am luat pe Faulkner cu mine. A omorî timpul cu o carte e a redescoperi mirosul de leandru al veșniciei!

* * *

Numai în Canada poți găsi cea mai mare insulă din lume, care se află într-un lac, care se află pe o insulă (Manitoulin) care se află pe Lacul Huron. Sau ceva cam așa, cum ne spune ghidul. În fine, pe înțelesul nostru Insula Manitoulin este cea mai mare de pe planetă dintr-un lac cu apă dulce. Acum e mai simplu. După necazurile cu birocratismul funcționarilor din portul Tobermory parcă era făcut ca să nu putem să ne bucurăm de excursie! Întâi o ploaie rece și mărunță, apoi ceață peste tot de credeai că e noapte, dar mare-i Dumnezeu! Pe la mijlocul călătoriei care durează vreo două ore, ceața s-a risipit, soarele s-a cățarat lângă catarg turnând peste noi cântec albastru, căldură și...era acel soare, care văzând că e singur pe cer, îți face cu ochiul și îți dădea să bei din lumină din care nu s-au învrednicit nici zeii, nici bogații pământului. Era lumina care îți furnică inima cu o băătură dătătoare de tinerețe, lumină de dincolo de moarte. I-am sorbit licoarea și nici jumătate de oră nu trecuse și eram alt om.

Bacul, cu numele indian de Chi-Cheemaun și pictat cu motive folclorice ale nativilor, era un vapoarăș de vreo 111 metri, cu o capacitate de 650 de pasageri și 140 de vehicule. Denumirea de Manitoulin (cu rădăcina manitoo/manidoo = marele spirit) provine de la Manitoowaalig, însemnând Peștera Spiritului. Britanicul numește insula cu peiorativul de capitală a duhurilor necurate. Pentru mine insula ar fi Poartă de Aur a Legendelor.

După războiul din 1812, britanicii și-au propus ca să ducă pe această insulă pe toți indienii ca într-un fel sau altul să moară prin înfometare. Evident că nu au reușit. Pe insulă există și azi rezervația lor care este „teritoriul necedat”, cu populația de peste 8000 de persoane. Viața spirituală și artistică a lor înflorește printr-un centru de preservare a folclorului, poeziei, dansurilor și a tot ce este legat de istorie, cultură și artă. Cum am spus mai sus, din cele peste 100 de lacuri de pe insulă Lacul Manitou, 104 km pătrați, este cel mai mare lac dintr-un lac, unde au loc festivaluri de pescuit, întreceri de canoe și pe malul căruia au loc campinguri pentru vizitatorii din Canada și America. De aici se poate vedea cel mai bine aureola boreală. Interesant că pe această insulă de pe harta indienilor găsim cea mai veche biserică din Ontario 1845, iar farul e din 1886. Rezervația nativilor First Nations operează parcul recreativ Point Grondine cu 18000 de acri cu păduri de pin și 6 lacuri interioare. Mergem cu mașina spre vestitul drumușor turistic ”Cup and Saucer” („Ceșcuța și farfuriuța”) și, spre dreapta, indicatorul ne arată drumul spre cel mai mic „lac dintr-un lac” – Mindemoya Lake pe care se află ”Treasure Island” – „Comoară din Insulă”, cu plajă, locuri de pescuit, cabane și camping. „Nu ți-e cald?”, mă întrebă relaxat Matei. După cum zâmbește, știu că are ceva deosebit să-mi spună. „Ce-ar fi, continuă zâmbind, ca în drum să ne oprim la restaurantul ”Garden's Gate”, pentru ceva răcoritor. Restaurantul e vestit ca, pe lângă preparatele de păstrăv și biban, să ofere o varietate de 50 de feluri de bere. „Poate la întoarcere”, răspund eu „să luăm ceva în traistă pentru când vom ajunge la hotel”. Trebuie să ne încadrăm în timp, ca să nu pierdem transportul de după amiază spre Tobermory. Ar însemna să rămânem în aer fără să avem vreo rezervație la vreun hotel de pe insulă. Vremea s-a făcut incredibil de frumoasă. Vântulețul care adie prin pădurile de pin ne amintește cum a tras de pe cer cârpele murdare de nori, aruncându-le dincolo de Lacul Huron, lăsând ici colo câte un munte de cumulus nimbus.

* * *

Peste câteva zile voi fi...78! Eeeee... Când eram 75 glumeam spunând numărul pe dos 57, dar acum? Sunt atât de ocupat, că socotirea anilor este ultimul punct de pe agenda mea. Eu cred că bătrânețea este o chestie mintală. Ceva de autosugestie. Sau cine știe?! Cred că tinerețea e ceva ca soarele care străbate apele curate și acolo unde liniștea adâncului e socotită după altfel de aritmetică se retrage și-și face temele pe pietricele și liniuțele peștilor vii. Dacă apa e turbure de boli și necazuri nici soarele cât este el de soare nu poate să deschidă porțile cenușii ale sufletului. Dar depinde și ce fel de căsuță a inimii ți-a făcut Dumnezeu, iar eu locuiesc într-o binecuvântare în care zi și noapte albinele se joacă de-a îngerii, acele închipuiri cu aripi care împart cu mine și fagurul și cântecul. Cei cu determinismul imediat vin cu cotul și prăjina să te pună la punct cu teologia lui Procust, dar nu e chiar așa. Dumnezeu îți dă, dar nu-ți bagă în traistă. Și atunci vin copiii să-ți ridice casa binecuvântării. De când era mic, Matei (de unde o fi-nvățat că timpul doare) ori de câte ori venea ziua de naștere, știa să-mi aducă sub formă de cadou ceva care lua trecerii nuanța de nostalgie întoarsă pe dos și mă trezeam cu lumină până în adâncul meu cu peștișori de argint care țeseau ca niște suveici minuscule firele de lumină ale soarelui. Nu cadoul în sine ca valoare financiară conta, ci faptul că lua timpului singurătatea și în

același vas al clepsidrei în care filosofii răsturnau nisipul trecerii, el turna cu mânuța lui firișoare de aur. Când iubești atunci când rupi din tine dăruind ceva în loc să te sărăcească te îmbogățește cu aripă și sete de cer. Iubirea este minunea seminței și chează veșniciei.

Dacă dai și Dumnezeu îți dă. La 75 de ani m-am trezit că și-a luat concediu dăruindu-mi o călătorie în Nova Scotia, în cele zece zile fiind incluse toate - de la hotel și masă, până la mașina de transport. 3000 de km și manuscrisul unei cărți! Acum, pentru că l-au avansat ca manager al companiei, nemi putând lua liber pentru 14 august, ziua mea de naștere, mi-a adus cadoul înainte. And here we are! Insula Manitoulin în loc să fie peștera duhurilor necurate pentru mine este podețul de lemn care te trece în împărăția miturilor și legendelor. Într-o poveste se spune că un duh subacvatic ar locui chiar la intrarea pe insulă. Duh bun sau rău, nu contează.

Am ajuns de partea cealaltă a insulei după aproape o oră. Pădurea despre care vorbeam în capitolul precedent parcă ne dă din tinerețea ei. Mergem pe o cărare de animale, că oameni nu am întâlnit, prin mijlocul pădurii. Ai impresia că ești într-o imensă catedrală, cu ogive de frunze, iar lumina, că dintre vitralii de cântec neînceput și nebăut de nimeni trage linii drepte de parcă ar folosi un imens echer. Copacilor nu le pasă de noi și-și văd de treaba lor acolo sus, ca într-un pod al copilăriei de pe Valea Uzului. Sunt păduri de foioase, dese ca o perie aruncată peste umăr de Făt Frumos. E curat ca într-o biserică a îngerilor și a căprioarelor. Singura prezență că pe aici au trecut oameni sunt semnele care marchează cele două "trailuri" – semnele cu albastru pentru un drumușor pentru începători, semnele albe pentru "adventure trail". În toată pădurea asta stăpâniță de frumusețe, necunoscut și neamurile nestingherite ale păsărilor. Am ajuns la o răscruce: „Acum pe unde vrei să mergem?”, mă ispitește Matei cu nelipsitul zâmbet care-i luminează fața molipsind și pe celălalt. „Da' ce? Vrei să zici că sunt... de mă mai întreb?” , răspund eu arătându-i cu capul semnele albe ale „aventurii”, neștiind ce mă așteaptă. Ne așezăm pe un buștean căzut de bătrânețe și bem apă. Fără să ne așteptăm, ne trezim cu o sabia sonoră a unei gaită că taie în două bunătatea de liniște din pridvorul unui basm mirosind a cimbru și praf de pușcă. Ne revenim. „Putea să fie mai rău!” , zic eu după ce ecoul se desface în felii subțiri ca buzele mahalagioaicelor răutăcioase. „Păi, ce să fie mai rău?” , mă întrebă Matei de data asta foarte serios.

...și astfel ajungem în illo tempore la început de lumi de legendă de parcă l-ai auzi pe Rabindranath Tagore: „Viața nu este altceva decât miracolul continuu de a exista.” Cu Matei nu suntem turiști, ci pelerini în căutarea miracolului cu care ne hrănim sufletul. Dacă la o glumă bună se rostogolește într-un răs homeric, dar nu de țată, ci un răs curat ca un izvor depănându-și seara din piatră în piatră, de cele mai multe ori, uită de economist și poetul din el caută unghiurile prin care Dumnezeu ar putea privi lumea, căutând să-și îmbogățească repertoriul „cerurilor”: ceruri de om îndrăgostit în care norii se ascund unul după altul, ceruri întunecate și adânci, cu sânul plin de trăsnete, de parcă ar fi cele ale Sinaiului, dar cele mai frumoase sunt cerurile de taină ale oceanului, când nu-ți dă seama că e surprins în starea de copil poznaș și nu oceanul marilor dezlănțuiri precum cele ale Marilor Lacuri. Cerul acesta e de pe vremea când nu era vreme, și stăpâni ai acestor locuri erau Fiii Trăsnetului, ai Vulturilor și ai Urșilor Albi. Pe atunci trăiau pe aici indienii Mohawk. Șeful de trib al lor, Inimă-de-Urs, avea o față de o frumusețe extraordinară, că păsările văzduhului veneau dimineața să-i cânte, doar- doar vor fi învrednicite de Lina-Lumina-a-Apelor Verzi. Nenabozdoo, un uriaș vestit prin părțile acestea, a auzit de frumusețea ei. Dar cine nu a auzit? Că i se dusese veste peste mări și țări și peste Marea Câmpie până-n Dakota. Nenabozdoo, într-o noapte cu lună plină, când venea de la apă, a văzut-o, și de atunci tot timpul își făcea drum să-i fure măcar o privire. Tată ei a prins de veste și împreună cu tot tribul Mohawks au vrut să pună mâna pe el, dar acesta a prins de veste tocmai când războinicii ieșeau din pădure. Disperat, Nenabozdoo a fugit, cu sufletul la gură, ca să rămână viu, că amarnici la mânie și aprinși ca flăcările erau dușmanii lui. S-a oprit în zori la peninsula Zaagiing (Bruce Peninsula de azi) și aici a avut norocul ca pe mal, din întâmplare, să fie așteptat în canoe de bunica acestuia, care în fiecare seară venea să întrebe apele dacă nu cumva au vreo veste despre vestitul uriaș. Mare i-a fost bucuria când l-a regăsit și astfel, în canoe, l-a scăpat de primejdie și necaz, ducându-l până pe malul Insulei Manitoulin, care pe limba lor se numea Mnidoo Mnis. Dar când credea că a scăpat, malul apei s-a umplut de o mulțime de bărcuțe canoe. Nenabozhoo și-a luat bunica în spate și a început să alerge pe insulă. Tot mai aproape se auzeau strigătele de luptă ale acelor Mohawk și răpăitul tobelor de război. Obosit, zgâriat, înțepat și înfricoșat, Nenabozhoo și-a aruncat bunica în Lacul Mindemoya, care se numea Mindinoowenh Zaag'igan. Din bunică s-a făcut o insulă pe care o putem vedea până în ziua de azi – Treasure Island. O insulă pe lac, iar lacul pe o insulă și așa mai departe...

As a former Romanian ambassador to Japan, it is not surprising that Radu Șerban has cultivated a deep appreciation and love of the Japanese esthetics and literature, particularly the delicate genre of haiku. In his latest publication "On Haiku", Șerban offers a very detailed yet easy to comprehend introduction to haiku for the less experienced readers and connects his personal understanding and experiences from his life in Japan with his sincere admiration and respect for the great haijin Kobayashi Issa. The readers have the opportunity not only to follow Șerban on his rich emotional journey around Japan but also to follow in Issa's footsteps and enjoy the simple and wonderful world of haiku poetry.

Iliyana Stoyanova

Communications Officer
British Haiku Society

Ca fost ambasador în Japonia, Radu Șerban a cultivat în mod firesc o profundă apreciere și dragoste față de estetica și literatura acestei țări, îndeosebi față de rafinatul gen al haiku-ului. În cea mai recentă apariție editorială a sa, „Despre haiku”, Șerban oferă o foarte detaliată și totuși ușor comprehensibilă introducere în haiku, destinată cititorilor mai puțin experimentați și corelează propria înțelegere și propriile experiențe de viață din Japonia cu sincera sa admirație și cu respectul pentru marele „haijin” (poet de haiku) Kobayashi Issa. Cititorii au oportunitatea nu doar să-l urmeze pe Șerban în voiajul său bogat în emoții prin Japonia, dar și să calce pe urmele lui Issa, pentru a savura lumea simplă și minunată a poemului haiku.

Iliyana Stoyanova

Ofițer de comunicare
Societatea Britanică de Haiku

1. mist on the grass;
fatal hug
of the sunbeam	1. Pe iarbă – bruma;
fatală-mbrățișarea
razei de soare
2. sky and lake
parallel mirrors,
an endless logging	2. Cerul și lacul
în oglinzi paralele,
un dor nesfârșit
3. Crouched under the stars,
the firefly calls his kin
for conversation	3. Chircit sub stele,
licuriciul își cheamă
rudele la sfat
4. cosy fireflies
on path to eternity –
white nights	4. Licurici calini
pe calea veșniciei –
noapțile albe
5. sacred garden
with vaults of roses and dreams –
a silent dove flight	5. Eden cu volte
de trandafiri și visuri –
zbor de porumbel

6.in the sky alcove pilgrimage of feelings rising the incense	6.În celest alcov – pelerinaj de simțuri 'nălțând tămâia
7.morning by the lake fog floating over thoughts – a new day?	7.În zori lângă lac ceața plutind peste gând – mai trăiesc o zi?
8.after caressing the sky, the petal touches its tomb down	8.mângâind cerul, petala își atinge mormântul de jos
9.volatile message: infinity is hard breathing due to too much sun	9.Mesaj volatil: gâfâie infinitul de-atâta soare.
10.linden tree fragrance drapes the empty sky vault – I'm feeling at home	10.Miresme de tei drapează bolta vidă – mă simt acasă
11.paternal symbols: from beyond the gazing stars, a bell keeps ringing	11.Paterne semne de dincolo de stele: dangăt de clopot.
12.on the airport field, flower wings opened to the sky	12.Pe aeroport, aripi de flori se deschid domol către cer
13.through the London eye under the sky alcove scraping shard	13.Prin „ochiul Londrei” sub alcovul cerului un zgârie nori
14.caught between the wings of a butterfly, the future – One-Way flying	14.Prins între aripi de fluturi, viitorul – volant sens unic
15.staring at Fuji Asakusa Honganji – freedom of a kite	15.Privind spre Fuji, Asakusa Honganji – zmeu de hârtie
16.deep bow to the sky— from the sacred lake deer drinks the stars	16.Cerului slavă – bea stele căprioara din lacul sacru
17.cloud sepals on the sky flower— the mother's hands	17.Norii sepale pe corola cerului – mâinile mamei
18.oak candlesticks under celestial volt – the buds	18.Sfeșnic de stejar sub cupola cerului – muguri – lumânări

19.tail-shaped stars:
the fluff of dandelions
in vernal descent

19.Stele cu coadă:
puful pădărilor
în desant vernal

20.the Mount of Olives
under the sacred sky vault –
a shepherd Templar

20.Sub cerul sacru
Muntele Măslinilor –
templier păstor

21.in vain cries
in the night the seagull;
the light is sleeping

21.Zadarnic țipă
în noapte pescărușul;
lumina doarme

22.today
defying the doomsday –
harsh heat of the sun

22.Ziua de astăzi
sfidând ziua de apoi –
aspră dogoare

The Swallow (Haibun)

Rândunica (haibun)

23.Tomb of the parents. Gazing at the bunch of white chrysanthemums, I pray for their souls. A chirp brakes the silence. Like an arrow on the target, the bird stops on the stone cross. The next moment it rises in the air, higher and higher, smaller and smaller:

23.Mormântul părinților. Privind buchetul de crizanteme albe, mă rog pentru sufletele lor.

Un ciripit sparge tăcerea.

Ca o săgeată la țintă, pasărea se oprește pe crucea de piatră. În clipa următoare se-nalță, tot mai sus, tot mai mică:

black dot on the sky,
are you a flying swallow?
my passing life.

Punct negru pe cer,
ești o rândunică-n zbor? –
viața mea trecând.

The gaze is lost in the distance.

Privirea se pierde în zare.

(selection from
ON HAIKU An essay, 72 haiku, and 1 haibun,
Coresi, 2022)

(selecție din volumul
DESPRE HAIKU Eseu, 72 haikuuri și un haibun,
Editura Coresi, 2022
– varianta în lb. română aparține autorului.)

Emil ALMĂȘAN

Drumul spre tine

Nu drumul spre tine e greu,
deși, uneori, e deșert nins de sare...
Arșița nesomnului meu,
topită-n cuvinte, mă doare

Nu jarul, nu scrumul rămas
să fumege-n tâmpile calde,
ci strigătul meu, ostenit, fără glas
mă arde

Câteodată – e bine să știi –
cerul, străin, ca o cruce apasă,
cărările, toate, sunt țărături pustii,
ca dorul de om fără casă

Acum, când e noapte, te caut tăcut
și inima-mi spune să urc până-n stele,
dar toate cuvintele în care-am crezut
se-mbracă-n păcatu-ndoielilor mele

și mor, câte unul, câte unul, pe rând,
cuvinte sărace într-o lume săracă,
iar cele ce-ajung la mine în gând
mă iartă, și-nvață să tacă

În numele cuvântului

Cuvântul acesta, prin care îți scriu,
e singurul ce mă cunoaște,
e semnul tăcut că într-un târziu
în numele tău voi renaște

Prin cuvântul acesta trăiesc,
între cer și pământ, trecător.
Prin voia lui te iubesc,
și tot prin voia lui, de tine mi-e dor

Prin el, m-am născut și-am să mor,
mi-ai dat nume, lacrimi și chip,
prin el sunt cădere sau zbor,
sunt nemărginire sau biet fir de nisip

Prin cuvântul acesta mă știi,
prin el duc povara păcatelor grele,
și tot el e ruga în care mă ții
în genunchi, la vremea iertărilor mele

Pe cuvântul acesta-mi așez
inima, îndelung răbdătoare,
și-n numele lui, astăzi, cutez
să te strig...
Auzi-mă-vei, oare?

Mama, în ie

Pășește cu sfială și-n doine te îmbracă,
ascultă câtă viață e-n susurul fântâniei,
ce liniști peste lume încep să se desfacă
și câtă bunătate ridică-n cer salcâmi

Sărută praful porții! Te-a așteptat să vii
ca într-un plâns ce ochii și inima-ți sfâșie,
prin glasul mamei urcă un tril de ciocârlie
și cerurile toate-s o înflorată ie

Și parc-o vezi de-odată, în serile prin care
cosea, cu trudă, șiruri de flori de iasomie,
și picături de ploaie, de liniște și soare
treceau prin mâna mamei în pânzele din ie

Când își trecea pe umeri cămeșile-nflorate
din in topit în rouă și lacrimi de câmpie,
firavul trup al mamei, cu cozile pe spate,
părea că se îmbracă de-a dreptu-n veșnicie

Psalm

N-am să te văd niciodată,
deși cerul tot în brațe l-am strâns
și ruga îmi e la fel de curată
precum lacrima-n care prima oară am plâns

N-am să te văd niciodată,
deși ochii mei doar spre tine privesc,
deși slova mea e mereu vinovată
că nu știe a spune cât de mult te iubesc

Nu mă vei auzi niciodată,
deși strigătul meu împlântat e în cer,
deși inimii mele, să bată,
doar în numele dragostei tale îi cer

Dar nu voi ști, nu voi ști niciodată
unde s-au stins cuvintele mele...
Poate sunt țărâna în picioare călcată,
sau, poate, lumina ce cântă în stele

Nu-i nici uitare, nu-i nici răsplată,
tăcerea ta mă va arde mereu.
Iertarea-i o taină în piatră săpată;
îmi spune asta sufletul meu

La Mancha

și strigătul lehuzei trezi stihuitarilor
— era când toamne sterpe frizau zădărnicia —
se prăvăleau bezmetic striviți sub roata morii
însângerați poeții sfidându-l pe Mesia

cămașa veșniciei o sfășiem aiurea
și ne-nfruntăm în țarcuri cu râsul ori cu lancea
dar n-avem timp de veghe și nu zărim securea
în hohotul durerii ce suie din La Mancha.

cadril

Nu plânge, mamă. Am ucis aseară,
eu, fiul tău, pe singurul tău fiu.
Un călător a înghețat în gară,
stinge lumina, mamă, e târziu.

Nu pot rămâne, am pierdut pariul,
îl voi plăti regește, elegant,
vezi, scapără zăpada și pustiul,
se strâmbă, mamă, Sfinxul la neant.

Nu te aud, a început Cadrilul,
frumosul dans pe care-l tot uităm,
mireasa mea-și divulgă-ncet profilul,
mi-e frică, mamă. Mamă, înghețăm!

palid și frânt, împietrit în sutană

frunză verde bătută de vânt
ești cumva duhul palid și frânt
al Poetului împietrit în sutană
ce-și înmoaie cuțitul în rană
să transcrie pe propria piele
urme vechi și adânci de nuiiele
deslușite de el printre legi și porunci
în privirea statuilor furată de prunci
ori în lumina ce încă așteaptă
să-i despice făptura de faptă
pe când lumina Duhului Sfânt, duhul Ei,

al oricăreia dintre femei
îi dezleagă cu dinții, cu unghiile
lacrimile înnodate ca frânghiile... ?

În lupanare moartea e gravidă (rondel)

În lupanare moartea e gravidă
În bube tolănit renaște lov
din tot ce-am vrut rămân o arahnidă
ce-i țese doamnei sale visuri mov

chiar dacă nu iubesc mulțimea vidă
tot ce cuprind e cât un bungalov
În care moartea a rămas gravidă
și tolănit în bube arde lov

ai să-nțelegi acum că sub hlamidă
ascund un prematur și trist istov
doar gura mea e uneori avidă
să bea paharul bunului jidov.

În lupanare moartea e gravidă.

mâinile

sunt curmarea-n cuvinte a sângelui meu
sunt destămarea Tatălui în rugă
sunt desăvârșirea până la tăcere a cântecului
sunt retezarea mâinii prin gest

sunt arderea ta fără de trup, îți spuneam,
alunecare mai presus de pește a apei
limpezindu-se-n prăpastia ochiului

sunt toate acestea și încă ceva, îți spuneam,
dar cuvintele mele n-ajunseseră gură,
eu eram răstignit în porunci
eram una cu ele, eram Depărtarea,
și mâinile mele ah, mâinile mele, ce prunci
răvășind memoria lui Dumnezeu!

sunt curmarea-n cuvinte a sângelui meu.

transgresiuni

ce convertire, Doamne, ce urnire
a blândelor Gorgone înspre chipuri,
al neodihnei ochi se vinde mire
flămânelor, imenselor nimicuri!

dar ce surprare, Doamne, ce surprare
a albelor meduze înspre stele:
învinse ceruri spumegând pe mare,
străpuns de lăncii – cerul gurii mele!

și ce cădere, Doamne, ce cădere
a lacrimilor oarbe înspre lacuri,
cu nici un fel de mâhuri mi se cere
restul cetății - târfă-n bivuacuri!

ce îngeri subalterni mă țin la vamă
să nu mă sting decât pe foste clape?
dar umbra mea de luturi se deshamă,
ce desfrunzire, mamă, peste ape!

spre o nouă pierzare

petalele trandafirului se vor închide ca un clește
peste degetele întinse spre profanare
va sfârâi zvârcolindu-se
spurcata iluminare a tăgăduirii
sinelui îmbătat de vinul pierzării
– o, niciodată definitiv acest vin
nepieritor însă
ca amintirea viermelui în fluturi! -
strugurii transformați brusc în viespar
sau zăpada însângerată de cuvintele tale
sau un vânt neștiut
vor îngheța la timp sexul netrebnic al Nefinței
căreia îi închini ultima candelă
ultima candelă care nu era, vai,
limanul la care ai ajuns, în sfârșit!
și din pâlparea care mai ești
sau numai din amintirea ei
vei striga, vei striga, aud de pe-acum:
trandafir, Dezmințire-a-Morții, Femeie,
culege-mă din aer cu buzele
din iarbă adună-mi risipirea, cu trupul,
strânge-mă între coapsele tale statornice
și închegându-mă, naște-mă iar
spre o nouă pierzare.

CAMELIA-CARMEN STĂNESCU • VIAȚĂ III

Scurtă prezentare:

- n. 5 decembrie 1965, Borlești, Neamț
- este creatorul conceptului poetic al „himerismului”
- Membru al Uniunii Scriitorilor (1996-2017) și al PEN-Club.
- a publicat unsprezece volume de poezie, dintre care amintim: „*Gustul înstrăinării*”, „*Rătăcirile doamnei Bovary*”, „*Metode simple de încetinire a timpului*”, „*Avantajul de a nu câștiga nimic*”, trei antologii, o culegere de proză scurtă („*Punctul de plecare*”), trei romane („*Ospiciul*”, „*Planuri de viață*”, „*Fericire sub limite*”) și numeroase articole și eseuri în reviste de specialitate.
- inclus în antologii și istorii literare, cum ar fi: „*O panoramă critică a poeziei românești din secolul al XX-lea*” de Marin Mincu, „*Istoria literaturii române contemporane*” de Mihai Iovănel
- laureat al mai multor premii, între care Premiul Uniunii Scriitorilor (Iași, 2015) și, recent Premiul „Patrel Berceanu” pentru poezie (Craiova, 2022)
- a obținut câteva burse „writers-in-residence” în Germania, Scoția, Elveția, Austria
- fragmente din opera sa au apărut, în traduceri, în reviste și antologii din străinătate, între care amintim: *Banipal*, *The Orange Room Review*, *Magma Poetry*, *Oomph Press*
- în ultimii ani, numeroase poeme însoțite de prezentări ale conceptului poetic al „himerismului” au fost incluse în publicații din Australia, precum *The Cordite Poetry Review*, *The AALITRA Review*, *Poetry in Process*, *Coolabah*, etc.
- fondator al primei reviste de educație pentru sănătate din România (*Modus Vivendi*), autor de manuale de specialitate medicală (*Teoria și practica nursing*), actualmente este psiholog la D.S.P. Neamț, unde susține o serie de conferințe-dialog de promovarea sănătății, *Cultura sănătății*, în colaborare cu Biblioteca „G.T. Kirileanu”, Neamț și cu școli și licee.
- are în lucru romanul „*Confesiunile unui scriitor alergător*”, experiment „himeric” de scriere „live” pe *citestema.ro*, care are ca sursă de inspirație propria experiență recentă de alergător.

Știința avansează repede

Știința avansează repede în zilele noastre și lasă viața în urmă, cât să poată fi zărită la o privire peste umăr, către ultima răsucire a drumului.

Teritoriile noi de azi, cu fascinante nume precum *second life* și *metavers*, îmi amintesc de fantasmemele mele *himeriste* din anii optzeci și nouăzeci românești, în care discretul avatar *Himerus Alter* reușea să respire *offline*, dincolo de spațiu și timp.

Astăzi îmi spune pe *WhatsApp* că îi prinde bine jucăria *Internet* și mă invită să-i fiu oaspete online ca hologramă de onoare veșnic rătăcitoare.

Îmi este relativ ușor

Îmi este relativ ușor să observ cum sunt oamenii, ființe aparte ce respiră în umbra durerii.

Cu adevărat dificil devine, recunosc, să trec peste limitele proprii, de autocunoaștere, empatie și acceptare a lucrurilor așa cum sunt, chiar până în punctul în care cuvintele apar și dispar după legile lor secrete de care nu am avut niciodată habar.

Și poate că a fi poet ține, în cele mai multe cazuri, în fine, numai de niște frământări interioare fără conexiuni cu lumea de afară, ceea ce ar putea să însemne ceva pe undeva, de nu ar fi, de fapt, doar un pic peste mai nimic.

(Din volumul „*Avantajul de a nu câștiga nimic*”, Editura Eikon, 2022)

Există căsătorii perfecte?

Mama mea (Ana Păunescu) era convinsă că da. Puține, dar există. Și, într-o zi de vară ne-am dus împreună în vizită la Dl. O, profesor universitar, academician, octogenar, bun prieten al familiei mele. Mama trăise singură de când m-am născut eu (patru luni după moartea tatei). Nu s-a mai recăsătorit ca „să nu-mi dea un tată vitreg.”

Dl. O era căsătorit de ani și ani, cu o femeie minunată, într-o căsătorie cunoscută ca fără greș. Eu aveam 16 ani și începeam să deschid ochii la viață.

Mama, cu firea ei de profesoară de liceu și dascăl cu deformările profesionale de rigoare, profita de orice moment (puține de altfel cu fiica ei, adolescent normal căreia îi plăcea mai mult compania prietenelor) ca să-mi facă predici educative. Deci: „Azi ne ducem în vizită la Dl. O. Ai să vezi un cuplu fericit, cel mai înțelept și armonios, cu o căsătorie impecabilă. Să fii atentă, să observi bine cât de frumos se comportă unul cu celălalt.” Întrebat cum a fost viața lui înainte de a se căsători, O spunea că nu-și mai aduce aminte. Căci toată viața lui a fost căsătorit cu L.

Și sigur, trebuia să le ducem flori. Noi sărace, florile foarte scumpe. Mama a ales buchetul cel mai frumos, și cel mai costisitor din respect pentru familia O.

Și, ca la București, pe vremea aceea, să fii fost prin anii 60, aveam de mers mult pe jos, apoi am luat un tramvai și un autobuz. Timp prielnic pentru mama să îmi predice. Eu țineam buchetul atent să nu se strice, și mama turuia. „Ai să vezi ce înseamnă un cuplu fericit. Ambii niște oameni excepționali, s-au iubit toată viața. Se înțeleg din priviri. Nu au nici un moment de ceartă.”

În mintea mea mă gândeam și atunci, cum m-am gândit din nou mulți ani după aceea, când mama a venit să locuiască la noi, cu Nic, soțul meu, și cu mine, în California de Sud: „Ce știe mama despre o căsătorie fericită? Da, a fost măritată cu tatăl 8 ani, dar au trecut foarte mulți ani de atunci și a uitat senzația. Iși face mereu aceste imagini perfecte... „Nu o puteam contrazice,

că așa era atunci, nu avea dreptul oul să contrazică găina. Deci am continuat drumul spre familia O. ascultând predica ce nu mai conținea despre cuplul lor perfect.

În fine am ajuns în fața ușii. Într-un fund de curte, câteva trepte de urcat. Suntem pe micul palier al casei lor. Deschide domnul profesor. Simpatice, politicos, distins. Mama îi dă buchetul de flori: proaspete, minunate. El îi mulțumește și îi sărută mamei ceremonios mâna. Mie îmi face un compliment. Sunt bucuroasă că nu mă apucă de obraz, cum obișnuiau adulții să facă celor mici în gest de apreciere. E sfătos, pare înțelept, încep să cred că mama are dreptate; trebuie că este un soț minunat. Se aud urcând repede pe scara de la subsol pașii lui L, nevasta italiancă. Mică, îndesată, iute, simpatică, femeie extraordinară. Vorbele mamei par și mai adevărate. Trebuie ca cei doi sunt un cuplu perfect.

Ne sărutăm. Dl. O. spune: „Vezi scumpa mea L. ce flori frumoase ne-au adus Ana și fiica ei? O să le pun în vasul albastru.” „Ba nu. Le pui în vasul verde de jos.”, replică ea autoritar. „Draga mea L. cred că se potrivesc mai bine în vasul albastru.” Și atâta i-a trebuit lui L. Vijelios ia buchetul nostru de flori din mâna lui O și îl transformă într-o sorcovă nemiloasă cu care îi dă în cap soțului țipând ascuțit: „Ți-am spus să le pui în vasul verde. Niciodată nu faci ce spun eu. Toată viața m-ai contrazis. Ți-aduci aminte ce mi-ai făcut atunci?... » Nu se mai orea din țipăt și din dat cu florile în bietul ei soț... O. tăcea, ultra jenat. Buchetul nostru de flori, vai de el. Iar noi ... încremenite, blocate, în poziție de drepti în dreptul ușii ... Și uite-așa s-a dus pe apa Sâmbetei predica mamei despre ce înseamnă o căsătorie fericită, armonioasă. Mama se uita la mine în disperarea ei că lungă ei lecție de pedagogie a fost distrusă...

Au trecut anii. A fost să fiu căsătorită 29 de ani cu Nic, un soț minunat, într-un cuplu armonios. Am avut o căsătorie fericită, perfectă,... și, ca toate relațiile lungi, nu chiar așa cum își imagina mama cuplurile ideale, căsătoria fără zbârcă, confirmată de soții O.

Notă: Aceasta este una din lumânările digitale pe care le-am aprins / scris soțului meu, Nic, plecat de printre noi în 2000.

© Autoarea reține drepturile de copyright pentru acest material.

George RANETTI
19.10.1875 – 02.05.1928

Amintire

Divina mea bucătăreasă,
O unguroaică durdulie,
Avea un păr ca de mătăasă
Și ochii plini de poezie.

Părea o drăgălașă zână
Din basme aevea întrupată;
Spre a-mi găti, cu alba-i mână
Cea mai superbă marinată.

Îndură-te, crudelă Roză!
Fii milostivă și cuminte;
Voiesc să uit a vieții proză
În sărutarea ta fierbinte.

Dar ea ne-ndurătoare, rece,
Mi-a zis: „La mine am bărbat,
Nem larmă, altfel mine place,
Eu spui lui lanoș ce-ntâmplat”.

S-a dus infama, fără-o vorbă,
Dar mi-a lăsat ca amintire
În ziua aceea chiar în ciorbă...
O buclă blondă și subțire!

(Publicată în 20 noiembrie 1896 și semnată Sandernagor (era pseudonimul lui George Ranetti, de care pe Caragiale îl va lega o strânsă prietenie)

COPIII ANEI BLANDIANA ȘI FILTRELE CELEBRITĂȚII

Până în 1964, când a apărut placheta *Persoana întâi plural*, cu care Ana Blandiana a debutat la Editura pentru literatură, noi fuseserăm în doi ani universitari colege de grupă la Facultatea de Filologie din Cluj și exemplarul pe care l-am primit cu autograf m-a emoționat. Era prima carte cu dedicație scrisă de poetă fără grabă, conținând o confesiune cu tot ce simțea Doina Rusan (este numele ei de soție a lui Romulus Rusan) pentru mine, chiar cu o invitație explicită la prietenie: „Pentru Anca Bițu, colega pe care aș fi dorit-o mereu de grupă și eventual și mai apropiată, această carte pe care transcriu cea mai caldă prietenie și urările mele de noroc, fericire și tot ce și-ar mai putea dori, Blandiana (Doina) aprilie 64.” Privesc pe supracopertă, unde comentariul lui Nicolae Manolescu la „Autobiografia lirică” pe care o conține noua apariție editorială, sfârșește în nota timpului: „Poeziile Anei Blandiana exprimă demnitatea, mândria unei generații care se simte protejată de socialism.” Se indica astfel cheia în care trebuia făcută lectura versurilor, întrucât, fără o adeziune la noua societate, debutul poetei ar fi fost imposibil. Doar așa Ana a ieșit din cei cinci ani ai interdicției de publicare. Desigur că pentru ea posibilitatea de a publica era vitală, așa cum aveam să aflăm din eseul *Poezia ca tăcere*, în care poeta mărturisește cum a debutat la ea îngemănarea destinului cu slova. Primul contact vizual al viitoarei poete cu versul pus sub tipar s-a produs la 5-6 ani. Atunci i s-a spus că „Așa este poezia”, adică scurtă, alcătuită din cuvinte puține. Compunerea în versuri din clasa a 2-a i-a dezvăluit straniul raport dintre poezie și cuvinte, versurile dobândind în convingerea ei menirea de a restabili tăcerea într-o lume invadată de vorbe. Se anunța de pe atunci o conștiință vibrantă, gata să proiecteze în spirit însuși Universul. Tocmai de aceea, poezia avea să fie o luptă permanentă cu tăcerea, pentru descoperirea sevelor de înțelese ale aceleia.

Îmi amintesc că de câțiva ori am ieșit din Facultate să facem împreună cumpărături speciale de sărbători, alegând cadouri pentru cei dragi. Nu era deloc ușor, pentru că bani aveam puțini. Alteori simțeam nevoia să ne relaxăm după cursuri grele, pentru că în orar figurau zile când aveam 4 cursuri a două ceasuri fiecare. Parcul studentesc „Babeș-Bolyai” ne aștepta primitor, ca și aleea urcătoare spre Cetățuie, de unde admiram panorama orașului. Când am reușit să cooptăm și pe mai vârstnicul coleg, ales ca șef de grupă, am chiulit cu toții și catalogul nu s-a strigat în sala de curs, ci acolo sus, pe Cetățuie, absenți fiind notați cei care nu au chiulit împreună cu noi. Pozele pe care cineva ni le-a făcut atunci dovedesc că la strigarea catalogului grupei noastre pe Cetățuie era aproape tot efectivul. Și câtă veselie, și glume, ce respiro! Desigur că asemenea ieșiri din front nu erau multe, pentru că la vremea aceea nu exista copiator, așa că singurul mod de a-ți procura cursul pierdut era să stai la ceasuri de noapte și să ți le copiezi în sala cea umedă a băii căminului studentesc, singura încăpere ce rămânea luminată după ora 23.00, dacă reșin exact. Nici intrarea în cămin nu se mai accepta după acea oră, fără să fii notată de către portar și apoi raportată nu doar facultății, ci și familiei tale, lucru deloc plăcut.

Pe Ana o admiram ca cea mai frumoasă filoloagă din anul nostru, pentru că avea un trup fără cusur. Fizionomic o întrecea Rodica Marian, o orădeancă numai bună de confundat cu actrița Elizabeth Taylor. Pentru că soții Rusan locuiau aproape de căminul fetelor de pe str. Moșilor, adesea admiram frumoasa pereche de îndrăgostiți, care se plimbau ținându-se de mână. Romi, absolvent de inginerie și scriitor, era un bărbat înalt și zvelt, cu ochi albaștri, care făcea pereche minunată cu soția lui. La început, nu cunoșteam nimic despre familia lor și nici măcar preocupările lor literare, mai ales pentru că Ana nu avea dreptul să publice. La o revedere colegială târzie de la facultate, abia atunci, Ana a rupt tăcerea și ne-a povestit că la admiterea din 1961, ea s-a prezentat crezând că, dacă i s-a acceptat dosarul, ea are, în sfârșit, șansa de înscriere la facultate. Își alesese specialitatea Limba și Literatura Română. A intrat în sala de examen, s-au dat subiectele și a început să scrie. Deodată, o secretară a intrat și i-a strigat numele, cerându-i să o urmeze. Ea a replicat că dă examen și nu poate părăsi sala. Secretara i-a spus că este scoasă din concurs. Motivul? Tatăl ei fiind preot ortodox, era pe atunci deținut politic. Folclorul spunea că ea și-a schimbat nu doar numele, ci și ocupația, dovedind că se angajase pe un șantier, ca să conteze ca muncitoare. În sfârșit, atmosfera s-a mai destins și în toamna anului 1962 a fost acceptată la examenul de admitere și a reușit între primii. Eu susțin că a fost chiar prima. Anul

nostru avea 162 de studenți admiși, după o concurență de temut la admitere. Ana se afla între primii 4 cu aceeași medie, 9.20, eu apărând între următorii șapte cu media 9.00, iar la absolvirea din 1967, după Dana Doina Luca cu media 9, 95, Ana era a patra cu media 9.70, conform actului oficial întocmit de Emilia Ștefania Felecan și semnat de decanul I. Rareș Moldovan. Cert este că nici Ana și nici eu nu ne numărăm printre cei preocupați să-și mărească notele de examen, demonstrând o ambiție de care am rămas străine. Notele le-am primit totdeauna ca un simplu semn al nivelului la care am ajuns în studiu și, fără îndoială, nu toate disciplinele ne pasionau cu adevărat. Cu atât mai demnă de menționat era poziția Anei în fruntea întregului an de 162 candidați admiși, la o admitere care îi fusese refuzată doi ani la rând. Mai important, chiar decât studiul, la Ana era altceva, creația poetică. De la primul volum, a frapat vocea lirică inconfundabilă a Anei Blandiana, alta decât a Florenței Albu, a Constanței Buzea sau a Ilenei Mălăncioiu, diferită de cea a lui Nichita Stănescu și Marin Sorescu. Am citit de zeci de ori și am memorat *Descântec de ploaie*, poezia în care bucuria senzorială de a simți lumea îi smulgea mărturisirea frustă, botticeliana: „Iubesc ploile, iubesc cu patimă ploile, / Înnebunitele ploi și ploile calme, / Ploile feciorelnice și ploile dezlănțuite femei, / Ploile proaspete și plictisitoarele ploi fără sfârșit, / Iubesc ploile, iubesc cu patimă ploile, / Îmi place să mă tăvălesc prin iarba lor albă, înaltă, / Îmi place să le rup firele și să umblu cu ele în dinți / Să amețescă privindu-mă astfel, bărbații”. Versurile acestea au făcut epocă, devenind un model de sensibilitate feminină al generației noastre și nu numai a ei. Imaginația aceasta era a unei poete adevărate. Dacă nimic din volumul deja menționat nu s-ar fi păstrat, decât poezia *Descântec de ploaie*, fără îndoială că numele autoarei ar fi rămas în literatura română.

Prea ocupată cu scrisul, Ana nu-și pierdea timpul cu prietenii de gratuită bavardare. Nici nu cred că ea simțea nevoia să aibă prietene intime, din moment ce găsisse în soțul ei sufletul-pereche, iar eu i-am fost o colegă bună și temeinică. Așa îmi explic faptul că mi-a încredințat o neliniște a ei. „Eu nu am copii, dar, ce crezi, un volum de carte poate face cât un copil?”, m-a întrebat ea cândva. I-am răspuns că o carte este un copil, dar unul cu totul special, față de cel biologic. Sunt convinsă că nici ea nu bănuia atunci cât de multe volume va realiza într-o viață de scriitor rodnic, încât ar putea popula astăzi - permiteți-mi un joc al fanteziei - câteva clase cu „copiii” ei, care sunt, într-adevăr, cărțile, cărți scrise cu talent, cărți valoroase, ce i-au deschis drumul spre eternitate.

Aveam în anul nostru și filologi hâtri, mereu puși pe glume, fălindu-se că trec examenele, deși nu au citit romanele recomandate, ci s-au descurcat, uzând de opiniile prefațătorilor. Unul dintre cei neproductivi literar și căruia din decență nu-i dezvălui aici numele, mergea la Librăria Universității din centrul orașului Cluj și cerea volumul II de poezii ale poetului... și rostea numele său. Librăreasa căuta cât căuta și venea dezolată, spunând că nu mai are niciun exemplar. El simula nemulțumirea și librăreasa relua căutarea, desigur, fără succes. Se scuza că nu-l poate servi, căci „Nu mai avem niciun exemplar. Ne pare rău.” Venea el la Facultate și repeta scena cu librăreasa care căuta cartea lui de poezii, deși el nu scrisese niciun vers, iar noi râdeam de asemenea glumă.

Majoritatea studenților filologi se pregăteau să devină profesori și puțini aveau preocupări beletristice. Meteoric, a trecut prin anul nostru poetul Ioan Alexandru, care, neavând deprinderea de a audia cursurile, după insuccesul general la examenele primului an, s-a mutat la Filologie în București. În cinaclurile din oraș citeau din versurile lor colegii Gheorghe Pituț și Matei Gavril. Dar nimeni dintre ei nu se compara, ca talent, cu Blandiana, nici în studenție, nici mai apoi. Acum pot afirma că, de atunci, a trecut nu doar „o viață de om” ci, mai

Ana Blandiana face mărturisiri
impresionante foștilor
colegi de facultate

Banchetul de la Casa Universitarilor din Cluj-Napoca a revederii noastre colegiale.
Din stânga spre dreapta. Sus: Miorița Câmpean, Ion Popescu, Rodica Marian și Anca Sirghie.
Jos: Prof. univ. Ion Pop, Ana Blandiana, prof. univ. Ștefan Bitan.

mult decât atâta, s-a desfășurat o existență de creator autentic. Era firesc ca noi, colegii ei de facultate, să urmărim mai îndeaproape, decât în cazul oricăror alți scriitori contemporani, o asemenea viață de excepție care nu trece, ci se așază, pregătind o dăinuire, mai ales că Doina Rusan ne-a uimit totdeauna cu căldura și modestia ei dezarmantă. La niciuna dintre revederile noastre, care în ultimul deceniu au devenit anuale, ea nu s-a manifestat ca vedetă, ci ca una dintre colege, alături de celelalte.

Sigur că în programul revederii, organizatorii au prevăzut și lansarea, la o librărie din oraș, a unei cărți recente a Anei, sau o conferință la o instituție culturală din Cluj. Prezența colegilor era totdeauna benevolă. Ne-a fost destul de ușor de explicat de ce lipseau mereu aceiași colegi, unii chiar clujeni.

În cazul Anei Blandiana, viața de până acum a fost o evoluție sinuoasă pe alocuri, dar una construită solid, cu sens ascensional.

După cum ne-a mărturisit la o revedere colegială, ea era mulțumită de toate cele realizate, dar are o neîmplinire, pe aceea de a nu fi fost și profesoară. Nimic nu a întristat-o în viață, așa cum o doare invidia unora. Am considerat că avea dreptate și mi-am amintit de acea mărturisire, când întregul nostru an a fost invitat la o revedere pe care decisese să o petrecem la Alba Iulia, unde, exact în acea dimineață, Ana primea la Universitate titlul de Doctor Honoris Causa. Ne-am simțit admirabil, participând cu emoție la solemnă ceremonie. Ne-a plăcut discursul pe care l-a rostit, neconvențional, sincer, curajos, ca mesaj. Am trăit alături de ea o emoție cu totul specială. Da, dar s-au prezentat din întregul an numai 12 colegi, unii dintre cei absenți dovedind o invidie feroce față de succesele ei. Fără îndoială, că niciunul dintre absolvenții anului nostru nu i-a egalat performanța de scriitor. Ana Blandiana este steaua promoției noastre și, desigur, nu doar a acesteia.

Este adevărat că scriitoarea a beneficiat de o bursă de studiu la Iowa University, S.U.A., în 1973-1974, după care Romulus Rusan ne-a uimit la vremea aceea cu impresiile lui memorialistice din *America ogarului cenușiu*, un bestseller al literaturii noastre contemporane, care din 1977 a trecut prin mai multe ediții. Știam că apoi poeta a fost invitată la Heidelberg Universitățile și a plecat la Berlin, cu un D.A.A.D. O altă invitație a primit-o din Franța și apoi a descins în Israel. În Spania și în țările Americii de Sud este cunoscută, ca și în Canada, unde tocmai este din nou așteptată în toamna lui 2022, și SUA, unde vizita California în 2015. Realitatea este că pretutindeni Ana Blandiana este primită cu mare interes, ca un scriitor internațional, cum este ea în prezent. Desigur că sunt și acestea niște forme implicite ale recunoașterii valorii sale literare pe cele mai multe meridiane de pe mapamond.

Dar, mai important decât orice pentru Ana Blandiana a fost scrisul. În anii studenției noastre, ea sacrifică uneori cursurile de la facultate, iar în preajma examenelor din sesiune eu mă numărăm între colegii care îi ofereau caietele de notițe. Când eram în aceeași grupă, gestul acesta, atât de firesc, nu era fără primejdie. De ce? Pentru că zilele dinaintea unui examen erau numărâte și, dacă te lipseai de sursa studiului, fie și doar două zile, recuperarea era dificilă. Dar atunci când Ana venea la seminarii, dezbaterile primea o altă tensiune, mai înaltă. Noi toți recunoșteam în punctul ei de vedere o experiență artistică, o lectură și o maturitate ideatică, de care noi, ceilalți, nu dispuneam la acea dată. Așa a scris Ana Blandiana versurile din volumele *Călcâiul vulnerabil*, 1966, *A treia taină*, 1969, după care au urmat *50 de poeme*, 1970, *Octombrie, noiembrie, decembrie*, 1972, *Poeme*, 1974, *Somnul din somn*, 1977, în care poeta inflexibilă de până atunci face loc căutării calme a firului nopții, ce „dă colț și crește pur”, într-o lume a maculării, în care ea își acceptă cu demnitate destinul.

După absolvire, familia Rusan s-a stabilit la București, unde cei doi scriitori găseau condiții optime de afirmare. Ana a fost invitată în Franța, unde în primăvara anului 1968 a susținut un recital de poezie, alături de alți poeți de pe Mapamond, la deschiderea stagiunii Teatrului Națiunilor (*Le Théâtre des Nations*), creație a marelui Jean-Louis Barrault și a soției sale, actrița Madeleine Renaud.

Îi vizitam adesea la București, de la vremea când locuiau într-un bloc din centrul capitalei, până la mutarea lor în vila pe care au ocupat-o tot restul vieții pe str. Transilvaniei, adică foarte aproape de Ministerul Învățământului unde am funcționat invitată de Mihai Șora imediat după Revoluția din Decembrie. După înființarea Academiei Civice, din 1995, îi vizitam și la sediul lor din Piața Amzei.

De la bun început, după repartizarea în învățământ, eu eram mulțumită să predau literatura română și literatura universală tocmai la liceul pe care eu îl

În biroul soților Doina și Romulus Rusan la Academia Civică.

urmasem, actualul Colegiu Național „Gh. Lazăr” din Sibiu. Am experimentat la teza unei clase de liceeni o poezie de-a Anei pentru analiză la prima vedere, dar noutatea stilului Blandianei i-a descumpănit pe cei mai mulți, pentru că elevii nu aveau cultura necesară pentru o asemenea abordare. Am înființat atunci în liceu un cenaclu literar consacrat literaturii contemporane. Întâlnindu-ne întâmplător într-o gară, i-am povestit Anei despre noul cenaclu, iar ea m-a prezentat părinților ei, în compania cărora se afla. Soții Otilia și Gheorghe Coman erau oameni de o deosebită distincție. Părinții ei apar în unele versuri și am comentat acest fapt. După moartea tatălui ei, Ana i-a închinat versuri încărcate de dramatism, ca în poezia *Requiem*, încheiată astfel: „Fiți cuminți, îngeri mici, lăsați-l să doarmă. / Fiți buni, îngeri mari, lăsați-l să creadă. / Nu-i spuneți nimic, nu-l tulburați / Pe naivul meu tată, / Pe tragicul Gheorghe.”

Din 1971, când i se publică versuri în limba polonă, apoi în maghiară, germană, italiană și rusă, franceză și olandeză, ieșirea operei sale pe meridianele lumii devine tot mai evidentă. Se adaugă mereu noi limbi în care creațiile ei își iau zborul spre alte zări.

În *Întâmplări din grădina mea*, 1980, aduce fascinația universului familial, mărunț, într-o vreme când cenzura timpului căuta și descoperea până și în versurile pentru copii despre motanul Arpagic, cel aplaudat, o alegorie anticomunistă, ce avea să-i atragă necazuri de sorginte politică. Au urmat cu o consecvență, ce dovedea că filonul inspirației sale era inepuizabil, *Ochiul de greier*, 1981, *Ora de nisip*, 1984 și *Stea de pradă*, 1986, volume ce dezvăluiau frământările aceleiași conștiințe neconcesive, ferite de orice convenție. Așa am văzut pe rafturi de librării apărând *Alte întâmplări din grădina mea*, 1987, *Întâmplări de pe strada mea*, 1988, *Poezii*, 1988, *Arhitectura valurilor*, 1990, *100 de poeme*, 1991.

În noul anotimp postdecembrist, poeta simțea nevoia implicării directe în viața cetății, drept care după ce a reînființat PEN Clubul român, căruia îi devine președinte, ea se află în colectivul care a inițiat Alianța Civică. Pe aceasta o va conduce timp de un deceniu. Are puterea să abandoneze asemenea proiecte, simțind că merită să-și redirecționeze energia spre a fonda Academia Civică. Devenind președinta acestei structuri, sub egida Consiliului European, Ana creează, împreună cu soțul ei, Memorialul Victimelor Comunismului și al Rezistenței de la Sighet. Un altfel de „copil”, și acesta, născut dintr-o responsabilitate spirituală înaltă și bine înțeleasă ca recuperare a unui trecut ce merită păstrat viu în memoria tinerelor generații și a românilor de pretutindeni.

Cu un asemenea palmares artistic și civic, era firesc să o regăsim membră a Academiei Europene de Poezie, a Academiei de poezie „Stéphane Mallarmé” și a Academiei Mondiale de Poezie (UNESCO). În vara anului 2007, când Sibiu era capitală culturală europeană, Ana m-a rugat să o ajut să desfășoare aici o activitate a Academiei Europene de Poezie, unde ea era cea mai tânără membră, iubită și chiar răsfățată de colegii ei. În program figurau întâlniri solemne ale oaspeților europeni cu actori și poeți români de valoare națională, cum a fost recitalul bilingv de la Sala Thalia, unde a gardat-o Ion Caramitru.

Poeții sibieni au întâmpinat pe cei 30 de mari poeți ai bătrânului continent la Gura Râului într-o grădină. Emoționant a fost și dialogul musafirilor cu elevii ai Colegiului Național „Gh. Lazăr”, aflați la început de drum în arta scrisului. Deși avea în echipa cu care plecase de la București o contabilă care să chivernisească milionul de lei ce le fusese pus la dispoziție pentru un acel eveniment, Ana mi-a dovedit un spirit managerial uimitor, de care nu o credeam capabilă. Lucru rar, chiar incredibil, la o mare poetă ca ea.

Creația ei sporește într-un ritm susținut cu volumele *În dimineața de după moarte*, 1996, *La cules de îngeri*, 1997, 2003, 2004, *Cartea albă a lui Arpagic*, 1998, *Balanța cu un singur taler*, 1998 și *Soarele de apoi*, 2000. Dar poeziei i se adaugă proza și eseurile, ca un scriitor complet cum s-a afirmat, iar volumul memorialistic, construit pe canavaua ideii de libertate, *Soră lume*, devine cartea anului 2020.

Instantaneu din Academia de poezie europeană la Sibiu, 9-12 iunie 2007, la Sala Thalia, Ion Radu Văcărescu, Ion Pop, Ana Blandiana, Ion Caramitru, Anca Sirghie și Micaela Ghițescu.

În 2007, la Sibiu: de la stânga: Ana Blandiana, Anca Sirghie și Micaela Ghițescu.

În 2006 am primit un exemplar cu autograf din „poemele noi” intitulate *Refluxul sensurilor*, carte apărută la Editura Humanitas în 2004. Citesc cu emoție dedicația pe care mi-a scris-o: „Ancăi, cu prietenie și cu nostalgie, sub semnul colegialității (de facultate, dar și de literatură) poeziile mele de azi și toate sentimentele care ne leagă de demult, din toată inima, Ana Blandiana, feb. 2006”. Eleganță este maniere structurării volumului, cu titlul pe o pagină și textul pe cealaltă, volum în care dovedea o inteligență artistică vie, pentru care imaginația se dovedește și în prezent inepuizabilă. Este o nouă etapă a căutărilor poetei, mai profundă mediativ, dar în care se menține intactă bucuria jubilantă de a se minuna în fața vieții și morții, cele două laturi ale existenței, întrunite în *Pietă*.

În mod firesc, pe traiectul unei creații de asemenea anvergură, tradusă pe diverse meridiane ale lumii, nu au întârziat nici recunoașterile europene și mondiale. Făcând o selecție aleatorie, Ana a dobândit Premiul internațional „Gottfried von Herder”, Viena 1982 și altele din 2002 și 2005. Scriitoarea este în mod frecvent invitată în diferite țări la reuniuni cu cititorii. În toamna anului 2005, între 14 și 26 noiembrie, Ana Blandiana s-a numărat printre cei 12 scriitori români care au fost invitați în Franța, în cadrul acțiunii *Les belles étrangères*, acțiune în care anual sunt prezentați câte 12 autori dintr-o țară străină. Ritmul întâlnirilor cu cititorii francezi a devenit din zi în zi mai intens, greu de suportat, dar efectul general a fost desigur benefic. Studentele mele, care au întâmpinat-o la Bordeaux, mi-au împărtășit impresii excelente.

Este la fel de adevărat că în anii socialismului nu au lipsit nici perioadele de interdicție, ca în anii 1959-1964, 1985 și 1988-1989, perioade de punere la index a creației sale. Volumele propuse pentru publicare erau epurate cu strictețe, ca la toți poezii. Uneori, în cerc restrâns, în anii socialismului, Ana ne citea poeziile eliminate de cenzurile unor edituri și ne-am dat seama că mesajul unor versuri era atât de caustic la adresa regimului, încât mai în glumă, mai în serios, un coleg i-a mărturisit că nu numai pe ea, ca autor, dar și pe noi, ca ascultători, ne-ar fi putut aresta securitatea. La un moment dat, apariția unui nou volum întârzia neiertat de mult timp, poetei refuzându-i-se publicarea câtorva zeci de poezii, scoase de cenzură. Trăind din scris, uneori creatoarea nu avea de ales, trebuia să accepte asemenea mutilări desfigurante. Mai târziu poeta a publicat în volum toate versurile interzise.

Anotimpul postdecembrist avea să asigure deja celebrei scriitoare noi deschideri spre universalitate. Într-un interviu pe care a avut bunăvoința să mi-l dea în iunie 2019, scriitoarea însuși detalia un tronson al periplului ei literar în America: „... trebuie să adaug că în Canada am fost întâia oară la prima reuniune de după revoluție a Academiei Româno-Americane, iar a doua oară la ceremonia de decernare a prestigiosului „Griffin Prize for excellence in Poetry”; de asemenea trebuie să spun că în America Latină am fost prima oară în 1996 la Congresul Mondial al Scriitorilor de la Guadalajara (International PEN) unde eram propusă de Pen Clubul englez și de Pen Clubul francez ca președinte al organizației. Am revenit apoi în 2017 tot în Guadalajara la marele târg de carte cu cele 8 cărți care îmi apăruseră în Spania și care se difuzau evident și în țările de limbă spaniolă ale Americii Centrale. Tot la un târg de carte – Celebrul FILBO – am fost în 1918 la Bogota în Columbia.” Este o certitudine celebritatea Anei Blandiana, nu numai între fruntariile României, ci și mult dincolo de granițele ei. În 8 mai 2019 am fost invitată la Centrul cultural „Lucian Blaga” de la Lancrăm, unde Uniunea Scriitorilor din România i-a decernat Premiul pentru Opera Omnia. Surpriza pentru sărbătorită a fost că aduceam cu mine pe scriitoarea din Argentina Alina Diaconu, o veche cunoștință a ei.

Implicit, în asemenea condiții, scriitoarea a avut prilejul să se apropie de conaționali ei din diaspora. Impresiile cu care s-a întors din nenumăratele ei contacte cu intelectualii români stabiliți peste hotare avea să le

sintetizeze în interviul deja menționat:

„Aproape jumătate de secol de comunism a făcut ca o parte dintre scriitorii filozofii, istoricii, lingviștii români din exil să înceapă să scrie în limbile țărilor lor de adopție. Pe cei plecați după război nu e nevoie să îi citez, sunt foarte cunoscuți, iar suferința care trebuie să fi însoțit această dramatică resetare a fost compensată de integrarea lor, în felul acesta, în cultura universală. Astfel, cum spune proverbul, „tot răul a fost spre bine”. Și chiar dacă *strictu sensu* ei nu aparțin istoriei literare românești, ei trebuie recuperați de spiritualitatea românească. Acest lucru s-a și întâmplat în cazurile lui Eliade (ca istoric al religiilor, pentru că literatură a continuat să scrie doar în română), Cioran, Ionescu, dar mai puțin în

Alina Diaconu, Ana Blandiana și Anca Sirghie
la Casa memorială „Lucian Blaga” de la Lancrăm, 9 mai 2019.

alte cazuri, ca Eugen Coșeriu sau Matyla Ghika. Există scriitori numeroși care au continuat să scrie în românește și, chiar dacă după '89 au fost publicați în țară, din punct de vedere al criticii nu au fost așezați în canonul de acasă. Trăiesc, de asemenea, la această oră în Germania, Elveția, Spania, Suedia, scriitori de origine română din generațiile mai noi care scriu în limbile de circulație ale noilor lor țări și au succes, dar care sunt practic necunoscuți în România. Astfel sunt Cătălin Dorian Florescu, Claudiu Florian, Andrei Mihăilescu care scriu în germană, Marius Daniel Popescu, care scrie în franceză, Alina Diaconu care scrie în spaniolă, ceea ce mi se pare nedrept. În general însă noțiunea de diaspora este prea nouă, se întinde pe o perioadă prea redusă de timp pentru ca să se poată face analize și trage concluzii despre valorile pe care ar putea să le producă.”

Am avut răgazul și șansa să constat, mai ales în deceniile din urmă, că în străinătate Ana Blandiana este cel mai citit scriitor român în viață. Tradusă în limbile culturilor învecinate, creația ei a pătruns în cercuri tot mai largi, respectiv în cea italiană, franceză, engleză, olandeză, suedeză, norvegiană, albaneză, chineză etc.

Procesul acesta de asimilare nu s-ar fi desăvârșit, fără aportul prezenței fizice a autorului în „casa” cititorilor, gest de natură să mărească și să tonifice dialogul lectorilor cu opera intrată în arealul lor. Călătorind neobosită ea însăși, spre a citi pretutindeni din propria operă, Ana mi-a mărturisit impresia dobândită, una în măsură să-i susțină încrederea în rostul poeziei pentru generația prezentă și pentru societatea viitorului: ”Am participat în Italia, Spania, Portugalia, la festivaluri de-a dreptul somptuoase, exuberante, în care poezia ținea locul misterelor antice, în timp ce în țările mai nordice, Olanda, Germania, Norvegia, lucrurile se petrec mai sobru, iar celebrarea poeziei ia forma luminii interioare. Există festivaluri organizate de țări mici unde celebrarea poeziei devine un brand de țară, cum se întâmplă în Macedonia cu Festivalul Cununii de Aur de la Strunga, sau în Slovenia cu Marele Festival și Premiul de la Vilenica. (Și într-un caz și în altul mi s-a decernat Marele Premiu al Festivalului și am trăit pe cont propriu realitatea percepției poeziei ca o valoare magică și aproape supranaturală, poezii fiind tratați ca niște emisari ai unor mesaje venite din alte lumi.) Ultima descoperire pentru mine au fost mulțimile îndrăgostite de poezie de la târgurile de carte din Columbia și Mexic, unde am avut realmente sentimentul că utopia Academiei Mondiale de Poezie potrivit căreia „poezia va salva lumea” este posibilă.” Firesc ar fi să aflu că apare o carte similară cu *Marin Sorescu, călător pe patru continente*, pentru că invitațiile, la care nu putea răspunde Ana în perioada socialismului, au venit în valuri mai târziu.

După ce, între operele ei în proză, ne obișnuise cu nuvelele fantastice din *Cele patru anotimpuri*, *Proiecte din trecut*, *Imitație de coșmar*, (reluat în edițiile succesive din 1992, 1998, 2002), după cărți de eseuri și interviuri, a apărut în 1992 romanul *Sertarul cu aplauze*, aparținând realei literaturi de sertar. Autoarea însăși ne explică detaliat că a scris acest text în casa ei de la Comana în ultimii 7 ani dinaintea Revoluției din decembrie, dar nu exista nicio șansă de a-l publica în timpul comunismului, întrucât tema tratată viza fuga ca formă a lașității și ca *ars moriendi*, în accepția sinuciderii, văzută ca șansă a eliberării.

La Târgul de carte Gaudeamus de la Sibiu, într-un rând, am prezentat *Un arhanghel murdar de funingine*, volum tradus în Ediția Plejadi la Struga în 2004, care este și anul lansării sale. Cartea este pusă în circulație ca CD-carte, scoasă de Societatea Română de Radiodifuziune, în seria Colecționarul de voci, cu poeme rostite la Radio în perioada 1970-2004. Citindu-l și ascultându-l în același timp, vom putea realiza, cu ajutorul *Notelor* din final, (unde sunt precizate emisiunile radio și redactorii care au realizat înregistrarea lecturii poetei), cum s-a produs seismica circulației versurilor sale pe calea undelor. Există aici o selecție de autor din diverse cicluri, dar care a dobândit o unitate ce îi asigură autonomia identitară, așezată sub un titlu de poezie, metaforizând raportul dintre sacru și maculările profane. Să aduci în preajma ta vocea, inconfundabila, penetranta voce a Anei Blandiana, este o șansă care nu trebuie pierdută de cei care se vor recuperați din coșmarul ecranelor ce propulsează cu insistență, mai mult decât orice, reclame inerțioase. O creatoare pe ale cărei versuri s-au compus lucrări corale, ca cele 3 coruri cu orchestră de cameră din 1977 sau liedurile lui Sigismund Toduță din 1987 împlinesc condiția clasicității. Ce este poetul, dacă nu un purtător de nimb pe care îl revarsă un har dumnezeiesc și asupra semenilor lui, în ceasuri de taină, de tristețe, de bucurie, de căutare a sinelui?

Ca o concluzie, merită înțeles adevărul că scriitoarea româncă a trecut cu bine prin toate filtrele celebrității, pornind de la travaliul consecvent în patria foi A4, indiferent de regim politic, dar mereu gata să înfrunte restriștile provocate de curajoasa devoalare a tarelor oricărui dintre ele. Un alt pas necesar a fost izbânda obținută prin penetrarea într-o vastă arie a publicului din țară pentru că cititorii admiră nota specifică și îi așteaptă cu încredere opinia. Filtrul decisiv l-a constituit traducerea unei bune părți a operei sale în diferite limbi străine, condiție a unui proces de internaționalizare. Aceasta este ținta oricărui scriitor, care aspiră la celebritate. Dar internaționalizarea este un proces complex, la rândul său.

Călătorind în America de Nord în mod frecvent în ultimii 20 de ani, sunt invitată să țin conferințe pe teme literare nu numai la I.C.R. și la Consatul General al României de la New York, ci și în societăți, în cenecluri literare sau la săli sociale ale unor biserici. În turneul meu literar din ianuarie-februarie 2019, o temă pivot a conferințelor mele a fost *Poezia iubirii în opera Anei Blandiana*, făcând o acoladă de la lirica începuturilor poetei

până la noua ipostază a dragostei ce învinge moartea din volumul *Variațiuni pe o temă dată*. Surpriza mea la românii Statelor Unite ale Americii, atât din Colorado, cât și din Michigan, apoi din Ohio sau la cei din Windsor Ontario și Montreal, Canada – așadar din puncte geografice foarte diferite - a fost să constat că diasporanii noștri din Lumea Nouă cunosc nu numai versurile, ci și proza, ba chiar și biografia scriitoarei. A fost extraordinar să văd elevi români din Windsor recitând poeziile lor preferate din opera Anei Blandiana.

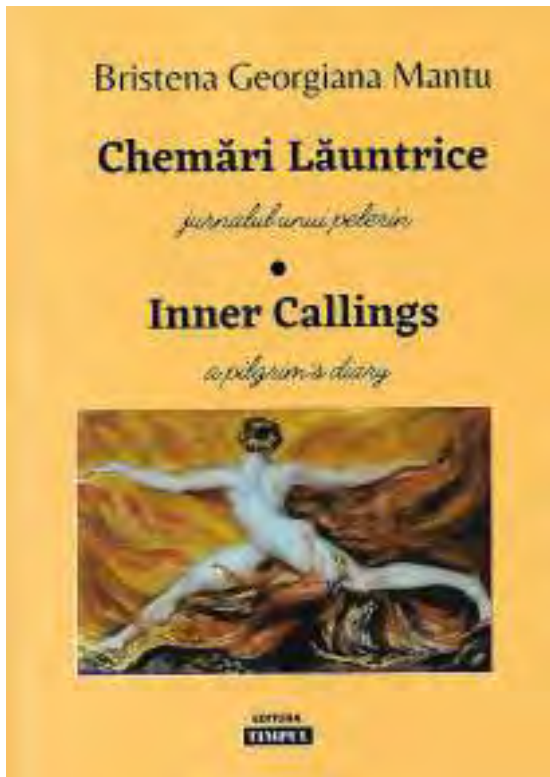
Am observat că iubitorii de poezie o numesc „Blandiana noastră”, iar când am ascultat împreună cu ei vocea inconfundabilă ca melodicitate a Anei în recitarea poeziilor proprii, imprimate la Radio Trinitas, am constatat că emoția produsă a fost maximă. Chiar dacă realizez că este dificil să răspundă tuturor invitațiilor ce i se fac Anei Blandiana să descindă acolo sau să dialogheze prin zoom, țin să-mi fac datoria de onoare de a o anunța că este așteptată în America, în micile Români de acolo, ca să le aline conașionalilor noștri prin prezență și prin vers aleanul de a trăi atât de departe de patrie.

Secvențe din evenimentul literar de la „Graiul Românesc” din Windsor, Canada.
Flori și veselie la final de reuniune.

Despre o călătorie luminoasă în lăuntru și în afara sinelui

Demonstrativ încadrată între două „metafore ilustrative” – „*Oh! Flăcări de dorință furioasă*” aparținând lui William Blake și „*Pasărea în văzduh*” a lui Brâncuși, cartea Bristenei Georgiana Mantu „**Chemări lăuntrice**”, apărută la editura Timpul, Iași, 2022, e o pledoarie poetică bilingvă despre dorința arzătoare a zborului, înălțării, care prin iubire și cunoaștere de sine se poate întrupa în poezie, atingând *văzduhul*, neatinsul.

Atipic pentru vremurile noastre tulburi, cu pandemii covidice, sărăcie, război, volumul tinerei autoare exultă de lumină, de „boala iubirii” și bogăția preaplinului sufletesc, de pacea cu sine și cu lumea contemporană. Rețeta inspirației unor astfel de poeme ar putea fi neuitarea rădăcinilor, existența intelectuală cu înalte studii pe teritorii altele decât tărâmul natal, cunoașterea prin profesie a sinelui personal și dorința de armonizare a trăirilor sufletului cu trupul.

Într-o lume a dedublării, falsului și imposturii de orice natură, a pospaiului cultural cu antologii publicate pe internet și a unor „poezii de suflet”, apărute pe WhatsApp, sinceritatea și curajul de a publica o astfel de carte cu impact terapeutic, merită a fi prețuite, căci nu e sincer cine vrea, ci doar cine poate și știe cum să-și ordoneze mărturisirile.

Volumul structurat în trei părți, ca o sfântă treime poetică – *Tăcerea, Curgerea și Călătoria* – debutează „*cu inima deschisă*”, a Bristenei Georgiana Mantu, conștientă de harul său, de energia

propriei creații și „*binecuvântată de divină grație*” („Când îmi deschid inima”). Această siguranță de sine i-au dat-o rădăcinile românești, prin bunicul poet Sterian Vicol, strălucitele studii universitare atât în limba română, cât și în limba engleză și trecerea prin spații și timpuri, autoarea fiind o pătimașă a călătoriilor (subtitlul volumului este **jurnalul unui pelerin**).

Tăcerea celebrează în cele 32 de poeme bucuria de a dăruia, minunarea în fața vieții și a iubirii, pacea lăuntrică și exterioară, introspecția, feminitatea generoasă. Vitalitatea și senzualitatea afișată le are probabil în genă, moștenire de la bunicul poet, cel „*vicolind / mușcat de lupul din colind*”, căci gerunziile Bristenei, deși ar clama împietrirea acțiunii, sunt vii și mișcătoare în sensuri: „*răurind, dansând, liniștind*”. Oximoronul e mult și bine folosit, liniștea purtând în ea cea mai vie neliniște („Spațiul dintre noi”) sau: „*Sunt aici / sunt completă / total incompletă / mereu în desfășurare / sunt acum / sunt însăși nemișcarea / în eternă mișcare / e o liniște totală / „*” („Sunt întreagă”).

„*Rugăciunea păcii*” e o odă înălțată sinelui „*unic pe lume, dar la fel ca noi toți*”, pentru a anunța adevărata deschidere în mirificul orizont de unde corpusculare în care trăim – Lumina. „*Deschide-te lumii*” relevă o altă față a autoarei, aceea de magiciană, care îndeamnă umanitar:

„*... / oferă-te-n devotament / și compasiune oriunde te-ai duce*” / ... / *însă mereu să-ți amintești să te reîntorci / la lumina propriei esențe*”. Naturalețe și chemare cu adevărat lăuntrică în spațiul sacru al nașterii sale, când îndeamnă semenele: „*Fii femeia care ești menită să fii / cea făcută din praf de stele și lut, din foc și din apă, toate fierbând / și amestecând și sângerând prin tine*” („Flux și reflux în spațiul sacru”), pentru care nici luciditatea și

nici setea vie de a cunoaște nu sunt de folos privind adevărata schimbare: „Așadar renunț la control / și la dorința de a ști mereu / căci ceea ce sunt, în esență / e aluatul pentru frământat / pentru copt și pentru mâncat / în sânul vieții, ca mai multă viață / să se poată renaște prin mine!” („Am să reasc”). Visarea, atât cât există, e telurică și se leagă de pământ: „Destul e destul când realizezi că nu ești / decât un receptor a ceea ce vezi / tot ceea ce vreodată ți-ai dorit e aici / și astfel toate căutările vor lua sfârșit” („Revelație preafericită”).

O filosofie sui-generis care tinde să-i depășească vârsta, privind *nimicul* și *vidul* completează aria revelațiilor „preafericite”. Nimicul are blândețea și balansul leagănului: „... / stau și mă tolănesc în leagănul nimicului / nimicul ce-mi conține deplinul” („În leagănul nimicului”), iar vidul „a prins-o” și i-a reamintit „că pe de cealaltă parte a nimicului / locuiește totul” („Vidul”), unde surprind plăcut autoironia și maturitatea în gândire.

Tot ca un semn de maturitate poetică, partea de final a acestui prim ciclu se rotunjește prin poeme ce abordează condiția poetului și a poeziei „... / singura și unica / adevărată salvare / revelație solitară / pură consolare / teribilă senzație” („Poezia”), dar și „În pădure”, „Calea spre casă, poezia”, încrederea în sine („Ochii albaștri”, „Minte slobodă”), contopirea cu toate elementele naturii, „Râul” și cel mai predominant sentiment și totodată îndemn al cărții, eliberarea, necesitatea unei libertăți inteligent înțelese și adoptate, „Ochiul conștientizării”, „Cheia deșteptării”, „Intuiția”. Aici poezia converge ușor spre lecție, „maestrul” îndemnând fericit discipolii.

Partea a doua a cărții „Curgerea” reia mai vechile teme din prima, cu aceeași sinceritate crudă a destăinuirii, doar că aici iubirea e tutelară, „Poveste de dragoste”, „Chemarea”, „Regăsirea dulce”, „Iubirea mi-e drog, iubirea mi-e leac”, și asta înseamnă eliberarea, noua curgere grație ei: „Și las să curgă”, „Mă predau luminii”, care prinde contur în chipul lui Dumnezeu – „Destin divin”. Revine simbolul apei curgătoare, „Râul” (I și II), „Jos la râu”, recâștigarea Paradisului pierdut, „Paradis în refacere” (I și II), și din nou condiția poetului „Joc poetic”, și a poeziei, recunoașterea înrobirii în fața lor: „... / „Scrisule, ești mai măreț ca mine / eu ție mă închin acum / tu ești muza mea, folosește-mă / tu ești ghidul meu, eu mireasa ta / ... / mă închin ție acum / tu mă scrii pe mine / îți aparțin pe deplin” („Mă închin scrisului”).

Partea a treia a cărții adună fragmente dintr-un jurnal nu doar de călătorie, „În drum spre Compostela”, ci de descriere a trăirilor personale „în afara vieții profane”, întâmplante în acel spațiu.

Regret că versiunea în limba engleză nu mi-a fost accesibilă, dar anii de studiu ai Bristenei Georgiana Mantu în Marea Britanie „povestesc” și ei despre profunzime, temeinicie și corectitudine în studiul acestei limbi.

Nichita, ca un zeu tutelar, prin citatele alese din opera sa i-a sporit autoarei înțelepciunea și farmecul unor poeme.

Fotografiile concludente privind călătoria „în lăuntru și în afara” Bristenei Georgiana Mantu completează fericit volumul și foamea ei de devoalare din toată această experiență de viață topită în poezie, proză, imagine, provocare la optimism și încredere că poate să împartă prin ele „bucurie, frumusețe, înțelepciune” și să contribuie „cu un strop de magie la paleta existenței”, ca poetă și ca o bună practicantă a dialogului psihoterapeutic și psihospiritual.

I am Bristena Georgiana Mantu. I was born in the city of Galați, near the river Danube (represented by the famous waltz "Waves of the Danube" by Josef Ivanovici), in ROMANIA, under the star sign of Virgo, in September 1994. As a psychospiritual psychotherapist in training under the Institute of Psychosynthesis London, I am currently writing a Master Thesis. Supported by my parents Ioana and Mihail Mantu, and my grandparents Elena and Sterian Nicol, I arrived in London, UK, in 2013, to pursue higher studies. This lyrical confession is an invitation to my reader to join me in my journey of initiation in self-knowledge and self-realisation. I dedicate the volume "Inner Callings - A Pilgrim's Diary", my first book, to those who, like me, yearn for fulfillment of the human body and soul, in testing times in the world... Lovers of beauty, as well as seekers of psychotherapeutic and psychospiritual dialogue can find me at

WWW.DESTINE-LITERARE.COM

ISBN 978-973-612-945-2

Zborul nerepetat

Niciodată, poți ști, niciodată,
Nu vor fi din nou aripi, brațele tale,
Ca-n această iubire destul de ciudată
Și destul de luată cu valul, la vale.

Știu că-ți par prea bătrân, să mă poți înțelege,
Dar bolnava mea fire, de prea tânăr încă,
Din o mie de zboruri cu nimic nu se-alege,
Fără doar alt îndemn spre o stea mai adâncă.

De aceea-ți și spun, de aceea,
Că nicicum și nicicând nu va fi să se-ntâmple
Un alt doilea zbor, mai frumos, prin ideea
De iubire cu spini, care-ți doarme sub tâmple.

Alina N. FELD, Ph. D.

USA

Apocalyptic Self-Portraits

Short presentation:

Alina N. Feld is author of *Melancholy and the Otherness of God* (Lexington, 2011) and a number of book chapters and essays in philosophical theology. She received her BA in English and French Literatures from the State University of Bucharest, her MA in Comparative Literature from Stony Brook University and her PhD in Philosophy of Religion from Boston University. Her research interests include medieval and contemporary theology, existentialism and French phenomenology. She teaches philosophy and theology in the New York area while pursuing her scholarly work.

She is currently co-editing (with Sean McGrath) a volume of critical essays dedicated to Ray Hart's philosophical oeuvre, *Unfinished God: The Speculative Philosophical Theology of Ray L. Hart* (under review with Edinburgh University Press/New Perspectives in Ontology Series) and working on a book project, *Agamben and Leahy: Destinies at the End of Time*.

www.alinafeld.com

Like Derrida, the death-of-God theologian Thomas J. J. Altizer envisions Van Gogh's paintings as modern icons and holy relics. He singles out Van Gogh as a "God-obsessed painter," the artist who most authentically embodies the spirit of our times in his final breakdown, insanity, and suicide. He understands Van Gogh as a unique saint, humble and passionate, whose passion led to madness, self-mutilation, and suicide as well as to the greatest self-portraits since Rembrandt. Given that the eyes are most compelling in Van Gogh's portraits, Altizer initiates a *sui generis* hermeneutics of the eyes in painting. Against a background of a Hegelian dialectical aesthetics, Altizer sketches a profile or map of the evolution of Western consciousness in visual art from its pre-Christian beginnings to late modernity in which consciousness is visibly present, represented, or incarnated in the eyes. Giotto, Rembrandt, and Van Gogh are identified as defining moments of the unfolding history of Western consciousness. For Van Gogh, who once said he preferred painting eyes to painting cathedrals, the eyes represent cathedrals of a new world, a "new totality uniting the sacred and the profane, or eternity and the here and now, of flesh and Spirit," nature and grace. Thus, grace is incarnated in the depths of the body itself, visible in Van Gogh's eyes, "eyes which embody a deepest but also transfiguring abyss."

Altizer imagines the odyssey of Van Gogh's eyes circumscribed by two paintings: a self-portrait – his last self-portrait – and a landscape – his final landscape, *Wheat Field with Crows*, both essentially inscapes, thus both self-portraits, representations of states of consciousness, ciphers of our late-modern condition. (See Figure 7 and Figure 8.) Altizer refers to Van Gogh's final self-portrait as that of a "new face of death, an embodied death universal and unique simultaneously." Here, the eyes are both center and periphery, thus enclosing the viewer within their vision, by which this face of death becomes our own, and death is being transfigured and present as life itself. An anticipation of quantum physics, as well as a *mise en abîme* of the Byzantine tradition of icon contemplation, Van Gogh's self-portrait gradually dissolves the boundary between the observer and the observed, subject and object. The subject ceases to be an individual subject and its perishing releases a new totality and a new world, one that is encountered in his last painting, *Wheat Field with Crows*. This work embodies "our purest modern image of God" as "a totality that is unnamable as God." Altizer writes:

I believe that he has given us a unique icon of God, an absolutely alien God who is nevertheless a totally present God – a presence demanding a truly new seeing – and doing so by incorporating an icon

dissolving every boundary between the sacred and the profane, and every boundary between center and circumference, or here and there.

In the absence of traditional iconography and in the presence of overwhelming darkness, *Wheat Field with Crows* appears as a strange icon of the absence or emptiness of God, evoking God's "total presence as that very darkness." In a Schellingian reading of this insight, the overwhelming darkness represents the primordial anger or the past of the God of love and light, that lives in the present as past. According to Schelling who engages in a translation of Jacob Boehme's wild and obscure intuitions into philosophical concepts, God's primordial nature is a dark nature, a primordial power of negation and nothingness that initiates God's birth. God's self-genesis and creation are thus movements and operations both *ex deo* and *ex nihilo*, out of the divine nought. Altizer reflects on visual art more generally as an "epiphany of the sacred," a privileged event of awakening for contemporary consciousness, since he argues that the modern condition is defined by a negative relation to the sacred. In a compact, laconic argument he contends that for contemporary consciousness "abyss and chaos" are the only genuine epiphanies of the sacred, while "disfiguring and dissolution" are its "inevitable vehicle":

Is a uniquely modern condition one in which it is simply impossible to see the sacred, and is deep seeing for us inevitably and necessarily a purely profane seeing, or one in which the sacred can actually appear only as chaos or abyss? There can be little doubt that abyss and chaos are more fully manifest in our art than in any previous art, but can this be a genuine epiphany of the sacred for us? One in which a deep disfiguring or a deep dissolution is the inevitable vehicle of the sacred?

If modern art is an epiphany of the sacred, it achieves this through an iconoclastic dissolution and disfiguring of all traditional sacred images.

Altizer observes that *Wheat Field with Crows* is an image of crucifixion and resurrection simultaneously. He identifies Giotto and Van Gogh as the painters of the coalescence of crucifixion and resurrection as well as of the *magnum arcanum* of Christianity, the actual union of the humanity and the divinity of Christ. He explains, visual art is a form and cipher of the incarnation of the spirit into flesh, thus also making possible an experience of *synaesthesia*, familiar to the great mystics, in which seeing as the spiritual sense par excellence calls forth tactility, where touch reaches deeply into the soul. Altizer explains that while Van Gogh was a preacher of the Gospel, he distanced himself from ecclesiastical Christianity, and like Nietzsche before him, he dreamt of bringing about a new religion whose iconography he created. *Wheat Field with Crows* introduces this new iconography in which the "ecstatic light of this field is inseparable from the dark abyss of these heavens," thus reversing traditional iconography. Though human face and eyes are absent, Altizer suggests that the crows visually morph into eyes whose darkness evokes death as "ecstatically present." The eyes with which we see are the eyes of Van Gogh, the eyes contemplating his suicide, thus once more, as in his last self-portrait, they incorporate the viewer into his own death. According to Altizer, in order to create the unorthodox iconography corresponding to his new religion, Van Gogh's art enacts a coalescence of traditional Byzantine iconography as manifested iconophilia, and iconoclasm, of the sacred and the profane, light and darkness. The reversal of the imaginary or *imago mundi* present in Van Gogh's painting, Altizer argues, echoes *en abime* the revolution in art provoked by the birth of Christianity, as well as being its final scene or moment. Altizer argues that Van Gogh's negation of the Christian God is a Hegelian negation that transcends and preserves what it negates, thus not a dissolution, but a reversal of God and of every icon of God.

In the "holy chaos" of this disquieting icon, however, darkness becomes indistinguishable from light. Our gaze embraces it; we participate in the transfiguration of darkness and in a dawning joy inseparable from it. Altizer affirms with Schelling the correspondence of identity between the abyss of consciousness and God's abysmal depths: paraphrasing Meister Eckhart, the eye or I with which we see into the abyss is the eye of the divine abyss itself. If the crows are ciphers of the eyes of God, seeing into our own, then, as in a Schellingian theogonic hermeneutic, Altizer proclaims the wheat field itself a cipher of the body of God whose glory is inseparable from the dark abysmal sky that is its ground. Thus in Van Gogh's painting a reflection *en abime* has occurred, provoking a vertiginous reversal: while in traditional iconography God's eye is absolute light, here it is absolute darkness. With a radical Bohemian-Schellingian and Hegelian gesture, Altizer's dialectic moves deeper: the absolute darkness is not univocal, nor final stasis, it is rather ecstatically transfigured into light, thus justifying apocalyptic celebration.

In this last Van Gogh painting, God's groundless ground, its dark and wrathful nature, are made visible. *Wheat Field with Crows* is a genuine eschatological revelation or *apocalypsis* of God – a Boehmean-Schellingian God – thus an occasion for ultimate joy. In this vein, Altizer can name this darkness as a

joyous darkness, calling forth a Yes-saying to the deepest and most ultimate No, the divine nought, negation and ground of revelation of the God of love and dazzling light, the light of darkness itself: "If thereby we consume the dead or dying God, that consumption is resurrection itself, a resurrection which is Yes and only Yes." As a revelation at the end of time, God appears in its fullness, one that must include its body and dark nature transfigured into light as a perfect *coincidentia oppositorum*. God's pathetic self-revelation, concealed from the beginning of time, makes known God's abysmal nature in and as the chaos and depths, the last moment of self-emptying of transcendence into immanence. The totality of God, with its primordial meontic beginning, has revealed itself without remainder.

In *Wheat Field with Crows* the Eye of God reverses the eye of absolute light of the Godhead into an eye of darkness. One could argue from a Schellingian perspective that the principle of negation of the Godhead, or God's dark unruly nature, that emerged with the birth of modernity in Schelling's theogony and *creatio ex deo et ex nihilo*, is consummated in Van Gogh, the first painter to envision the absolute darkness of Godhead itself. Altizer discovers in Van Gogh's self-portraits a new center of consciousness, dissolving or reversing a center of consciousness of three thousand years of historical evolution visible in art, one that began with the birth of Greek sculpture. In Greek sculpture the individual emerges as deity and humanity, light and body, face and body, soul and body. In the fourth century portraiture this unity ends while the eyes emerge as holders of inner life. Since art expresses truth, the truth of consciousness, Altizer can follow the transformation of the eye in painting as a cipher of the I. The human eye has been gradually dislocated from the center to the periphery, transformed from a human eye to a "chaotic or abstract eye" in modernity.¹⁾ If in Rembrandt's self-portraits the eye or I whose depths Meister Eckhart knew as the depths of Godhead, is veiled, in Van Gogh the modern eye or I becomes the Eye of God and these depths are released.

Furthermore, according to Altizer, Van Gogh also radically reversed traditional iconography. Giotto and Van Gogh belong together in representing two major revolutionary moments in Byzantine iconography. In the Scrovegni frescoes, Giotto's Christ is simultaneously fully human and fully divine. This is a revolutionary Christ that ends a traditional iconographic hieratic representation of the Byzantine Christ of glory: the epiphany of Christ does not occur in Heaven as it does in Byzantine and Romanesque painting but rather on earth. Altizer remarks the dialectic of continuity and transformation, tradition and innovation in the aesthetic expression of Christ, between Giotto and Van Gogh: Christ becomes increasingly human, until he disappears from our imaginative horizon. With this disappearing in late modernity, a process of progressive incarnation has been completed.

With profound intuition, Altizer understands *Wheat Field with Crows* as a self-portrait, the most disturbing *tremendum et fascinans* of Van Gogh's self-portraits, in which the human eye is completely absent as the interior I has vanished. What is present is the immediacy of totality viewed through the Eye of God. This then is both a self-portrait and an iconoclastic icon in which the dissolution of the image of God releases images symbolic of totality.

The eyes of Van Gogh are the eyes of a truly new totality, one, it is true, made possible by a long tradition of art and one released only by the ending or fulfillment of that tradition, and if these eyes are finally the Eye of God, that had been latently if not actually true throughout this tradition, yet only now is the Eye of God totality itself in Western art, just as only now is an absolute light only manifest as absolute darkness (400-1)

As an iconoclastic icon, *Wheat Field with Crows* brings to an end every other icon of God (402). It is the first image of the absolute darkness of God while his eyes are eyes without any center, without any face:

Face as face is now wholly absent, or is present only as the depths of abyss itself, and if it is the eyes of this abyss which are the eyes of Van Gogh, these are eyes which truly are the Eye of God, and an eye which is manifest as such only with the dissolution of every other eye of 'I.'

In this painting of the end times, absolute transcendence – which the poet William Blake knew as Satan – has completely reversed itself, that transcendence which with the advent of Christianity could be known as inseparable from absolute immanence of God. Although transcendence cum immanence is the essential Christian *kerygma*, Altizer maintains that with modernity God's transcendence appears empty and alien, thus calling forth its own reversal. Both in Van Gogh's art and in Altizer's death of God theology, the reversal of transcendence occurs and is not a cause for lamentation but for celebration. According to Altizer's theological hermeneutic, creation is the first self-kenotic act of the transcendent God while crucifixion cum resurrection is the beginning of the final descent into the world and immanence. Incarnation

1. Thomas J. J. Altizer, "Van Gogh's Eyes," in *Hermeneutic Philosophy of Science, Van Gogh's Eyes, and God: Essays in Honor of Patrick A. Heelan, S.J.*, ed. Babette E. Babich, 393–402. (Boston: Kluwer, 2002), 400.

of transcendence and its reflection in human consciousness continued ever since being fulfilled apocalyptically in late modernity when transcendence and immanence became completely one: it is accomplished, finished, an eschatological *parousia*. As a great mystery of the *coincidentia oppositorum* of abysmal darkness and absolute light, it releases ecstatic joy. This joy is holy because the abysmal darkness is the darkness of God itself, the otherness of God, a more “originary” meontic nature of God, without which life, light, and love, freedom and creativity would not be possible. This dark nature of God is being revealed to late modern consciousness. While Byzantine iconography represents the metaphysics of light of Parmenidean ontotheology, Van Gogh's new icons, attuned to the spirit of our times, visually articulate a *sui generis* Schellingean meontology. Altizer sees the latter as an equally joyous enactment in accord with the Christian original *kerygma* preserved in the epic tradition from Dante to Joyce that envisioned the voyage through hell as a condition *sine qua non* for the ascent toward God. The mysterion concealed from the beginning of the world is disclosed in *Wheat Field with Crows* through the embodiment of darkness and the grace of seeing it through Van Gogh's eyes as a joyous celebration of God's total self-revelation at the end of time. The complex symbolism of the crows confirms and deepens this theological hermeneutics of this painting by carrying through the weighty ambivalence of the black bird in religious and alchemical traditions. *Corvus*, raven, or crow, has functioned as solar being, blackened by the sun, messenger of God, portent both of life and of death, cipher both of the devil and of Christ, of putrefaction and chaos, or the *nigredo* phase in alchemy, sign of the beginning of the oeuvre. An apocalyptic presence, herald of the end, it is simultaneously a cause of the joy of the beginning of the work and the new creation.

Since here God reveals himself fully, God's dark nature dialectically appears in a paradoxical mode as brilliant and joyous abysmal darkness. In our age, the God of love and light can be real only through the ordeal of the negation of the divine attributes affirmed by ontotheology, the absolutes and superlatives of power and knowledge, articulated by the scholastics – a fulfillment of the crucifixion. The God that dies refers both to the disquieting revelation of God at the end of time, the eclipse of God during the reign of God's other, as well as to the Godhead's self-*kenosis* without remainder.

(Selection from Alina N. Feld, “**Van Gogh's Dark Illuminations: The End of Art or The Art of the End.**” Published in *Van Gogh among Philosophers: Painting, Thinking, Being*, ed. David P. Nichols, Lexington/Rowman & Littlefield, 2017)

VINCENT VAN GOGH · STARRY NIGHT OVER THE RHONE

Sudhakar GAIDHANI

INDIA

Nay, the house

Doors
of my home
rickety,
make a sound
screeching
non stop
Aware of
the approaching steps
of Death,
the cracked shaky walls
menacingly rest
on supports, weak.
Yet, I endeavor
to embrace and clasp
my... .. home?
nay, the house!

Nu, casa

Ușile
din casa mea
firavă
scot
non stop
sunete stridente.
Simțind
cum se apropie
pașii Morții
pereții crăpați tremură
sprijinindu-se amenințător
pe suporturi șubrede.
Totuși, mă străduiesc
să îmbrățișez și să încui
al meu... .. acasă?
nu, casa!

A day shall dawn

A day shall dawn
when the ocean's face
will beam with
a devastating smile;
volumes, lost
in their prefaces, shall
like Buddha
renunciate, all.
The tops of quills shall be drenched
and the references inhuman
with the depth of
the cosmos shall
be uprooted
like pins nine;
the insanes
from the asylum, worldly
shall be treated as discreet.
Then, shall there be discussions
in homes, many
and prophecies will come true
while a poem
is dragged and led
to the gallows.

O zi va răsări

O zi va răsări
când fața oceanului
va radia cu
un zâmbet pustiitor;
cărți pierdute
în prefețele lor
vor renunța la orice,
asemeni lui Buddha.
Vârfurile penelor trebuie să stea umede,
iar înspăimântătoarele explicații
cât cosmosul de
adânci vor
fi spulberate
precum popicele;
nebunii
de la azilurile lumii
vor trebui tratați cu prudență.
Apoi vor fi multe
discuții în case,
iar profețiile se vor împlini
în timp ce o poezie
este târâtă și trimisă
la spânzurătoare.

At the gates of Death

Proceed thus,
from here.
crossing the peaks snow capped
face the red hot
SUN.
Caution him "Oh! revolutionary sun
Thaw and melt the snow
for in the womb of Time
an unknown life's taking form,
manlike but not yet
"A man."
Stop not, but go ahead
where the stream flows
and yet
sand under the soles
slips not.
If, only, if
Death scares not, then alone
walk. Walk
into the spaces infinite.
Pull but slightly the doors
opening into the realm of
Death!
But bolt them not
For they must open and admit
those who knock
at the gates of Death

La porțile Morții

Continuă astfel
de aici,
traversând vârfurile înzăpezite
ce înfruntă fierbintele roșu
SOARE.
Avertizează-l „Oh! soare atotputernic
dezgheță și topește zăpada
căci în pânțelele Timpului
o viață necunoscută ia formă,
asemănătoare omului, dar nu chiar
ca el”.
Nu te opri, mergi înainte
unde curge pârâul
fără ca nisipul
să alunece
sub tălpi.
Dacă, numai, dacă
Moartea nu te sperie, atunci continuă
să mergi. Mergi
întru spațiile infinite.
Trage ușor de ușile
ce deschid tărâmul
Morții!
Însă nu le fereca
fiindcă ele trebuie să se deschidă ca să-i primească
pe cei care bat
la porțile ei.

Life Viața

Life
a deep bowl, holds
and silently accepts
the woes and sorrows
donated.
Saffron robed
it majestically stands,
its face beaming with
a mystic,
Buddha's smile.

Viața
un vas adânc ce primește
și acceptă în tăcere
suferințele și mâhnirile
puse în el.
Înveșmântată în șofran,
stă maiestuoasă în picioare,
fața ei strălucind ca
zâmbetul mistic
al lui Buddha

(from the volume „In Trance in The Tomb”, the first edition of which was written in Marathi and published in 1973 - Poems translated in English from the original Marathi, by Anand Jog)

(din volumul „In Trance in The Tomb” („În transă, în mormânt”), a cărui primă ediție a fost scrisă în marathi și publicată în 1973 – poeme traduse în engleză din originalul scris în marathi, de către Anand Jog)

(traducere în limba română de Dana Oprea și Robert Nissen)

dincolo

dincolo de
cuvinte
e senzația
de duminică
a orbului
ce bâjbâie
cu buricele
degetelor
peste
pântecul
mărului...

podul

n-am știut că o
să mă doară
atât de frumos
valea aceasta
aruncându-se
ca un pescăruș
în ghearele
peștelui cel
plângând
ademenitor la
picioarele podului...

firul

firul
acesta
ca
o
lungă
îndoială
ce
nu
ne
mai
poate
lega...

melcul

melcul buimac
prelins în asfaltul
înmiresmat de
ploaie

gândul meu ca
un fluture ostenit
sub
tufa de măceș
răsărită-n bordură...

margini

toate marginile
au înțelesul lor,
numai piatra
pe care șezi
pare o graniță
fără noimă...

somnul

în ruinele
pleoapei
zace somnul
ca o omidă
în zdrențe

cu o palmă
îndoielnică
nu știu dacă
să te alung
sau să te chem
lângă nașterea
lunii...

izvorul

sorbi cu
teamă
din pleoapa
ca un
ghimpe
ce naște
perle...

neliniște

cu brațe
deșirate
m-ai învelit
în neliniștea
celui care
va arunca
primul
piatra...

binele sfios

în genunchi lângă altar
mă rog dulce și amar
să se-apele Dumnezeu
mângâindu-mă la greu

îndurat de ruga-n pumni
la fântâna cu minuni
să-mi adape trup frumos
numai binele sfios...

(selecție de poeme din Antologia de
autor, „**Haine de duminică**”,
aflată în lucru)

Scurtă prezentare:

Data nașterii: 25.04.1975 oraș Oltenița, județ Călărași
Studii: Facultatea de Finanțe-Bănci (2008) și Facultatea de Electrotehnică (1998) - București
 Master în Finanțe-Bănci (2012); Master în Electronică digitală (1999) - București
Debut literar: 1995 în cotidianul „Tineretul Liber” cu o poezie (prezentare Tudor Opreș)
Publică versuri și articole în diferite revistele literare, dintre care amintim: „Ardealul Literar”, „Bucureștii Literar și Artistic”, „Cafeneaua Literară”, „Convorbiri Literare”, „Destine Literare”, „Familia”, „Feed-Back”, „Hyperion”, „Leviathan”, „Luceafărul”, „Lumină Lină”, „Neuma”, „Poesis”, „Pro Saeculum”, „Ramuri”, „România Literară”, „Rotonda Valahă”, „Sud”, „Jurnal israelian”, „Tribuna”, „Urmuz”, „Vatra”, „Vatra Veche”, „Viața Românească” ș.a.
Referințe critice în periodice: Traian T. Coșovei, Florentin Popescu, Victoria Milesco, Ion C. Ștefan, Nicoale Dan Fruntelată, Marius Chelaru, Grigore Chiper, Alex. Ștefănescu, Dumitru Velea, George Chirilă, Tudor Opreș, Teo Cabel ș.a.
Volume publicate: „Tâlhari sau profetii”(2001), „Duminica în Est”(2017), „Mesaje pentru Iulia”(2019), „O cameră single”(2020), „Ora H”(2021)

Intermitent

Începutul iernii unde orele sunt un fel de promisiuni neonorate
 la răscrucea drumurilor continentale de rămânere și întoarcere
 sub aripile de ceață ale amiezii
 printre semne și indicatoare șovăielnice
 lângă ecoul bățăilor inimii peste inimi
 unde clădirile din jur atât de cunoscute
 par monumente megalitice
 ale tinerei noastre antichități
 despre care istoricii vor amâna să scrie
 când în vitrina cofetăriei din cvartal
 apar intermitent
 cu *un regard perçant*
 în amintirea căruia îmi înec iluziile
 și toate corăbiile spre o lume minunată
 tăiat de săbiile luminii la crepuscul
 primind frânturile indiferenței
 din zâmbetul tău peren
 ca pe o strălucitoare decorație

Tu vei rămâne

Tu vei rămâne mereu de partea celor uitați
 în o mie și una orașe de provincie
 pe străzii pustii la mijloc de Noiembrie
 unde refrenul din „L'été indien” se aude
 ca o voce secundară
 și linia violetă a orizontului
 este chiar cearcănele ochilor tăi
 când vicleniile istoriei
 stau peste tencuiala caselor vechi
 ca un blazon
 iar memoria zilelor mici cu soare portocaliu
 dansează vals la orele
 unde fiecare mișcare a noastră
 răvășește fantomele
 Estului sălbatic și ocrotitor
 ce-și duce pe picioare o nouă iubire
 precum puii mamiferelor abia născuți
 ce se ridică gata să poarte în spate
 greutatea luminii

Cerul limpede de Septembrie

Mai era acolo
 rânjetul animalelor prinse-n capcană
 și al peștilor din cârligul undiței
 golul din pânza brocartului sfâșiat de un cuțit maur
 tumultul fluviului apropiindu-se de mare
 pieptul fluturilor la întâlnirea cu flacăra
 și eu te rugam să rămâi
 vorbind despre carele de luptă
 ale unui Egipt salvat de seducție
 și despre scoicile mari cât un astru
 pe cerul limpede de Septembrie

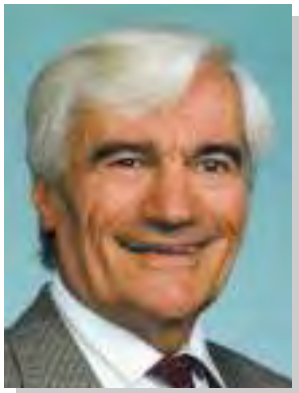
Mai putem zări artificii
 unor sărbători îndepărtate
 trecând pe cerul nopții
 ca o părere ezitând între bine și rău
 Senzualul în care se evadează
 la început de secol și nebănuită tehnologie
 și inelele de pe mâna unei femei
 ca niște stele fixe ce duc în eroare
 marinarii de pe vasele de pescuit
 în secunde pline de milă
 ori decade neîndurătoare

Euterpe

*„Muzica are puterea de a ne apropia de esența lucrurilor și de a atinge mai mult rădăcina ființei umane”
(Mihai Eminescu)*

Paul LEU
SUA

ECOURI LA PREMIERA ABSOLUTĂ A OPERETEI CRAI NOU

Lansarea primei operete românești la Brașov, a avut un ecou intermitent în presa transilvană, ce a născut și unele discuții contradictorii. După cel de al doilea spectacol, zelul și promptitudinea mass-mediei locale a încetinit, dând gazetarilor un răgaz pentru a medita asupra unui eveniment de importanță națională petrecut la Brașov.

Gazeta Transilvania în numărul 25, din 28 februarie / 12 martie 1882, confirmă premiera operetei **Crai nou**, iar a treia zi după ultimul spectacol dirijat de Ciprian Porumbescu, la 3 / 15 martie 1882, informa:

*„Cele două reprezentații ale operetei **Crai nou** de Vasile Alecsandri, muzica de Ciprian Porumbescu, au avut un succes peste așteptări”.*

Cu probitate profesională, presa de limbă germană, „**Kronstädter Zeitung**”, nr. 3 din 15 martie 1882, în cronică muzicală **Crai nou operette von Porumbescu**, sublinia că succesul operetei nu se datorește numai marii simpatii de care se bucura autorul, ci mai ales, valorii artistice a compoziției porumbesciene.

Spectacolul musical-dramatic „a fost primit cu vânzarea totală a biletelor și cu multe aplauze. La aceste aplauze nu a putut contribui numai simpatia națională, ci trebuie să recunoaștem că mai ales compoziția a contat la aplauzele specialiștilor.

Dacă nu vrem să trecem cu vederea acest succes în care mândria națională și preferința personală își spun cuvântul, trebuie să recunoaștem că opereta poate conta pe un succes estetic, mai ales, în fața spectatorilor.

Ea este concepută cu mare îndemânare și rutină, mai ales corurile sunt minunat compuse, iar romanțele vor face întotdeauna o mare impresie asupra ascultătorilor, astfel, încât compoziția se poate încetățeni pe scenă.

Dacă putem obiecta ceva – din acest punct de vedere – aceasta este împărțirea. Are de fapt un singur act care durează aproape două ore fapt pentru care recomandăm împărțirea operetei în două acte și unele scurtări în interesul dezvoltării mai repede a acțiunii.

„Reprezentarea de aici, prin diletanți, a fost foarte bună”, preciza cronică redactată în limba germană.

După aproape o săptămână de la premieră, în **Gazeta Transilvaniei**, cronică muzicală **Teatrul românesc la Brașov**, ce avea ca motto „*Crai nou, Crai nou, Crai nou, la noi bine-ai venit!*”, Aurel Mureșianu scria:

„Suntem siguri că mulți vor aștepta cu nerăbdare ce cronică vom face reprezentății de sâmbătă și duminică a operetei **Crai nou** (Lună nouă) scrisă de Vasile Alecsandri pentru care domnul Ciprian Porumbescu, profesor de muzică la **Gimnaziul român** de aici, a compus muzica.

Am asistat la amândouă reprezentații, dar trebuie să mărturisesc că puține momente am putut dedica criticii, căci voiam să gustăm deplin bucuria ce simțeam la aspectul frumoaselor româncuțe, care cântau și jucau cu atâta grație, de-ți râdea inima în piept.

Dacă ne-ar trebui o dovadă pentru aceea că toate neajunsurile timpului, societatea noastră română din Brașov, a progresat mult, apoi aceasta ne-a dat-o pe deplin cele două reprezentații din săptămâna trecută.

Cei ce cutează, câștigă! zice un proverb nemțesc și domnul Porumbescu a experimentat adevărul lui prin efectul cel bun ce l-a produs compozițiunea asupra publicului român de aici și chiar asupra străinilor.

Am zis, a cutezat, pentru că prima încercare a unui componist este întotdeauna cutezanța. Domnul Porumbescu posedă, fără îndoială, un talent promițător și o fecunditate mare în compozițiune.

Muzica ce a compus-o pentru **Crai nou** e vie, fără îndoială și ne dovedește că a studiat cu multă diligență operele compozitorilor moderni Offenbach, Genee, Strauss, Suppé, Lecocq ș. a.

Corurile sunt foarte frumoase și pline de efect. O impresiune plăcută fac și solourile și duetele melodioase ale operetei, dar afară de cântecele naționale intercalate, puține sunt părțile de originalitate ce ar trebui să o întâlnim la o operetă populară română.

Cântecul Dochiței, de la începutul actului, conține, spre exemplu, frumoase motive românești, dar și acest cântec pierde mult din efectul lui prin pauzele prea mari ce se fac între versuri.

Pe de altă parte, valsul cântat de Dochița și ispravnic nu se potrivește nicidecum nici cu caracterul Dochiței, nici cu cel al întregii operete a lui Alecsandri.

Dar nu trebuie să uităm că este prima încercare a domnului Porumbescu și atât muzica, cât și încercarea și executarea operetei a surprins și a mulțumit pe toți, ceea ce au documentat dese aplauze repetate.

La frumosul succes al noutății a contribuit mult entuziasmul cu care au jucat și au cântat damele și domniile executanți. Doamna Carolina Lenger (Dochița) are o înfățișare foarte plăcută, pe scenă cântă și joacă foarte frumos. Domnișoara Cornelia Roman (Anica) e simpatică și grațioasă în cântecele ei, domnul Andrei Bârseanu face minunat pe ispravnicul și-a studiat rolul cu multă pricepere. Domnul Z. Butnaru joacă foarte bine și cu multă siguranță pe Moș Corbu și mișcă pe auditori cu vocea lui plăcută. Domnul V. Voinea (Bujor) este un impozant și flexibil căpitan de jandarmi, iar domnul G. Strâmbu (Leonaș) cântă bine.

Pentru buna executare a corului, felicităm cu deosebire pe toate frumoasele coriste care, ca și coriștii, au fost îmbrăcate toate în costum național.

În fine, nu putem să nu facem mențiune cu mulțumire de multa silință ce și-a dat-o și de dibăcia ce a dovedit-o și cu această ocazie domnul Ioan B. Popp ca regizor, precum și aranjarea scenei ș.a. Domnia sa a încurajat mult pe actorii diletanți și a contribuit, astfel, la asigurarea succesului serii”

În baza drept la replică, acordat de **Gazeta Transilvaniei**, în numărul 29 din 14 / 26 martie, Ciprian Porumbescu afirma:

„Prea stimate domnule redactor,

Vă rog binevoiiți și dați loc următoarelor rânduri în coloanele prețuitului dumneavoastră ziar, primind, totodată, expresia distinsei și profunde mele stime și considerațiuni.

În numărul 27, din 5 martie a. c. a prețuitului dumneavoastră ziar, se află o recenzie asupra operetei mele **Crai nou**, în care, între altele, se zice că muzica acestei operete dovedește că aș fi studiat cu multă diligență operele compozitorilor moderni ș. a.

Spre rectificarea aserțiunii acesteia, îmi permit a declara, la locul acesta, că eu, din toată literatura muzicii moderne, chiar compoziții acesteia îi cunosc mai puțin și nicicând nu i-am făcut obiect de studio, neocupându-mă mai deloc de dânșii.

Și dacă este vorba de vreun compozitor, pe care l-am studiat și-l studiez și acum cu multă diligență, atunci îmi permit a spune că compozitorul acesta e însuși poporul nostru român, carele stă peste Offenbach, Genée, Suppé etc.

Cu privire la celelalte obiecțiuni din menționata recenziune, eu nu mă exprim mai departe, ci las să vorbească opul meu și toți aceia care au asistat la reprezentațiune și știu să-l taxeze după adevărata lui valoare.

Brașov, 8 martie 1882

C. G. Porumbescu, profesor de muzică”

În același număr în care a apărut precizarea lui Ciprian Porumbescu cu privire la principiul estetic al activității sale artistice, redacția **Gazetei Transilvaniei** reia punctul de vedere al directorului, astfel:

“Nu înțelegem ce vrea domnul Porumbescu cu rândurile de mai sus. În critica făcută de noi nu am zis, că d-sa n-ar cunoaște alți compozitori, decât Offenbach, Suppé, Strauss ș. a., ci am voit să zicem numai, că muzica ce a compus-o pentru „Crai Nou” dovedește o mare afinitate cu muzică din operele numiților compozitori.

Fraza despre „poporul român compozitor” nu se prea potrivește cu seriozitatea ce se cere de la un specialist în muzică. Ne îndoim foarte, că domnul Porumbescu ar fi studiat cele două valsuri și cântecele în tempo de vals din opereta d-sale de la poporul român, și mai curând credem, că le-a studiat dacă nu de la tânărul Strauss apoi negreșit de la Strauss cel bătrân.

Dacă domnul Porumbescu ne asigură, că studiază cu mare diligență compozițiunile poporului român, apoi îl felicităm, căci are talent și poate să ajungă departe.

Dar noi nu l-am consilia să persiste pe cărarea, pe care a apucat cu prima sa operetă căci, repetăm, muzica ce a făcut-o pentru versurile lui Alecsandri poate fi cât de frumoasă, vie și plăcută, iar originalitatea îi lipsește mai de tot.

Apărând aserțiunea din critica noastră pe care domnul Porumbescu nu a putut-o răsturna, odată ne va fi mulțumitor pentru observațiunile noastre sincere”.

La 2 / 14 noiembrie 1882, apare în „Gazeta Transilvaniei” o altă cronică, scrisă de medicul curant a lui Ciprian, Gh. Băiulescu, violonist concertist diletant.

“Public atât de numeros și ales, din localitate și din împrejurimi, nu ne aducem aminte să se fi întrunit de mult ca în seara memorată. Sală de concert era așa de ocupată, încât mulți au trebuit să se întoarcă, neavând loc.

L-am consilia ca la soliștii vocali să folosească mai puțin cornetul și să se servească mai mult de flaut, care se apropie mai mult de instrumentul nostru tradițional, de fluiet... Să se ferească a da o extensiune prea mare compozițiilor d-sale, spre a evita în chipul acesta repetiții ...

Dirijorul a știut, în numai câteva repetiții, să inițieze niște muzicanți străini în caracterul pieselor noastre naționale.

Ariile din **Crai Nou** au devenit la noi populare ..., cu atât mai mult regretăm că opereta nu a fost cerută de **Teatrul Național București** ...

Orchestra a trebuit să repeteze o parte din rapsodie, iar compozitorul a fost aclamat din toate părțile”.

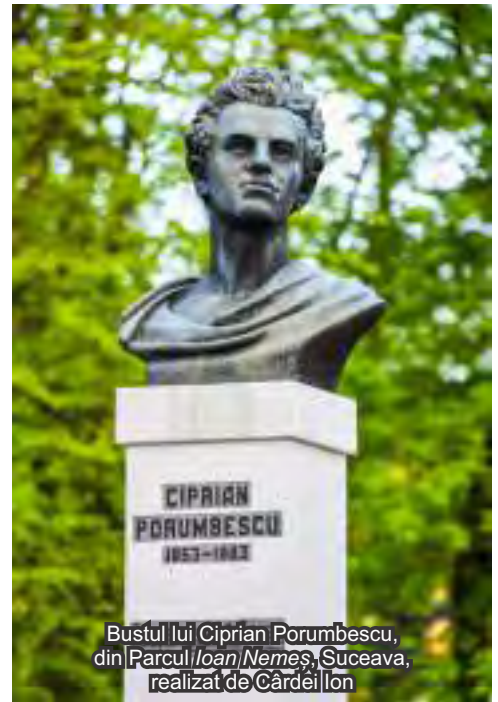
Datorită numeroaselor solicitări ale publicului, la numai două săptămâni are loc cel de al treilea spectacol și ultimul, ce s-a desfășurat sub bagheta compozitorului.

Fiind în plin proces de creație, Porumbescu, în spectacolul din 14 / 26 martie 1882, a intercalat, între actul prim și cel secund, cea mai nouă lucrare a sa, **Hora Brașovului**.

Actul protocolar era un semn de respect și prețuire atât pentru acei care l-au primit cu brațele deschise, l-au apreciat și i-au stimulat personalitatea creatoare, cât și reconfirmarea crezului său artistic, direcția artei sale.

*Cele trei spectacole ale operetei **Crai nou**, dirijate de Ciprian Porumbescu, în martie 1882, la Brașov, au pus piatra de temelie teatrului liric românesc, iar meritul revine artistului cetățean ce a purces de la folclorul muzical românesc.*

Bucuria întreitului succes a fost împărtășită nu numai de locuitorii din Țara Bârsei, ci și de românii de pretutindeni.

Bustul lui Ciprian Porumbescu,
din Parcul Ioan Nemeș, Suceava,
realizat de Cârdeil Ion

**Un demers reparatoriu binevenit:
primul film artistic despre George Enescu**

În pofida faptului că muzica personajului de geniu (violonist, pianist, compozitor și strălucit profesor de muzică) George Enescu, este prețuită și interpretată pe marile scene din întreaga lume, până în anul 2022 nu există niciun film care să releve povestea vieții acestei sclipitoare personalități. Nici o creație cinematografică nu a recurs la evocarea vreunui crâmpel din viața acestui uriaș artist, caracterizat de generozitate, bunătate, dominat de un profund cult al prieteniei și de o nețărmurită dragoste de țară, trăsături care conturează un caracter pe care remarcabilul diplomat și istoric Neagu Djuvara îl elogia astfel cu ocazia Centenarului: „În acești 100 de ani, am avut două mari personalități care au făcut cunoscută România la nivel mondial: Brâncuși și George Enescu. N-avem nevoie de nimeni altcineva”.

ENESCU THE GENIUS AND THE PRINCESS

DIRECTOR TOMA ENACHE

„Enescu geniul și prințesa”, peliculă a regizorului Toma Enache, care semnează și scenariul, este rodul a peste doi ani de documentare asupra legendarei povești de dragoste dintre George Enescu și Maria (Maruca) Cantacuzino, cea care i-a inspirat zbuluciumul muzical marelui muzician român. „Am această bucurie unică să pot onora memoria lui George Enescu cu un film artistic care să aducă în fața spectatorilor povestea lui extraordinară de viață. O poveste fascinantă despre creație și iubire a unui geniu plin de bunătate și generozitate”, declara Toma Enache. „Cum altfel ar putea fi surprinsă întreaga dimensiune a acestui om excepțional dacă nu printr-un film artistic?”, s-a întrebat regizorul. Așa cum toate națiile își cinstesc și promovează marile personalități prin cărți și filme, el consideră că este de datoria sa realizarea, pentru prima dată, a unui film despre George Enescu. Toma Enache a menționat pentru revista QMagazine câteva detalii semnificative relative la această peliculă: este un film de epocă (un gen de film care se face rar în România); este o producție de anvergură, cu locații și instituții emblematice, cu mașini de epocă, trăsuri, actori de marcă, costume executate de un designer italian cu trei nominalizări la Oscar; un film așteptat cu interes de publicul

larg incluzând mai multe categorii, de toate vârstele și din toate păturile sociale (public meloman iubitor de muzică clasică, public amator de filme romantice, tineri care găsesc inspirație în poveștile de succes) și, cu certitudine, de elita culturală românească și internațională, inclusiv de fiul celebrului violonist și dirijor american Yehudi Menuhin, fost discipol al lui Enescu, care mărturisea: „Dacă cititorul ar putea să-și închipuie mintea enciclopedică, îngemănată cu inima cea mai generoasă și mai lipsită de egoism din câte pot exista într-un om, cu o înfățișare nobilă și frumoasă, cu un chip romantic, însuflețit mereu de un geniu creator, fie că vorbea, preda, dirija, cânta la vioară ori la pian, dar mai cu seamă atunci când compunea, imaginea nu ar fi completă. Enescu rămâne pentru mine cea mai extraordinară ființă omenească, cel mai mare muzician și cea mai puternică influență exercitată vreodată asupra mea”.

Mircea Dragoman în
rolul lui George Enescu

Captivanta poveste de iubire denotă un adevăr incontestabil: marea dragoste a compozitorului a fost și a rămas, până în ultimele clipe ale vieții, sale Maria Cantacuzino, cea care i-a devenit soție în 1937. Moștenitoare a unei vechi familii aristocrate din Moldova, Maria Rosetti Tescanu, Maruca, așa cum era alintată de cei dragi, se căsătorise în 1898 cu Mihail (Mișu) Cantacuzino, fiul omului politic George Grigore Cantacuzino, devenind prințesă și fiind bine primită în cele mai înalte cercuri ale societății, incluzând și Curtea Regală. În perioada interbelică, în jurul Mariei Cantacuzino s-au iscat și vehiculat mai multe controverse, printre care și ipoteza unei relații foarte apropiate cu omul politic Nae Ionescu.

Fire capricioasă, Maruca s-a îndrăgostit de George Enescu, îndepărtându-se astfel de soț și de cei doi copii. Enescu a întâlnit-o pentru prima oară în sala Ateneului Român. La momentul acelei întâlniri, când îi este prezentat compozitorul, îl laudă ca pe un copil, iar conversația lor se sfârșește în câteva clipe. Dacă atunci s-a îndrăgostit de ea George Enescu rămâne un mister. Sigur este că, peste câțiva ani, când avea să o reîntâlnească pe o terasă la Castelul Peleş, povestea începea cu adevărat. „Bărbat, zeu sau demon este această siluetă de titan ieșită din trăsnet, zveltă, dar compactă ca de jasp negru? Destinul în persoană”, avea să își amintească de această întâlnire în memoriile intitulate „Lumini și umbre”. „Înaintează spre mine fatal, irezistibil, pe când eu merg, ca o somnambulă, în întâmpinarea lui. Cu o strânsoare fierbinte, mi-a luat mâinile pe care i le-am întins cvasiinconștient... Ce s-a petrecut mai apoi? Știu doar că salonul s-a golit aproape imediat și că am rămas singură cu el până dimineața”.

Dragostea dintre cei doi s-a aprins și a început să ardă în următorii ani, plină de orgolii și reproșuri. Pe atunci Maruca avea 28 de ani, doi copii dintr-o căsnicie lipsită de pasiune cu fiul unuia dintre cei mai bogați oameni din România și purta cu ea drama de a-și fi surprins soțul în dormitorul propriei surori... Pasiunea chinuitoare a lui Enescu e cel mai bine redată tot de cuvintele prințesei: „Un singur om umplea și-mi schimba universul la unison, cu care eu mă simțeam ca într-o veritabilă stare de transă, în vreme ce iubirea lui devenea fanatică cu fiecare oră care trecea, cu fiecare privire, cu fiecare strângere de mână”. Este perioada în care Maruca simte adesea nevoia să fugă din calea iubirii lui devastatoare și epuizante. În tot acest timp, Enescu își va continua ascensiunea, sondând neîncetat posibilitățile superioare ale muzicii, în care credea cu desăvârșire. Compune și dirijează la Paris și la București poeme, suite, sonate, rapsodii și simfonii, căutând expresia naturală și ferindu-se de tot ce este artificial. Este de netăgăduit că idila dintre George Enescu și Maria Cantacuzino se înscrie în galeria marilor povești de iubire din universul muzicii clasice.

În fine, merită remarcate câteva aspecte privitoare la filmul lui Toma Enache. Astfel, trebuie spus că filmările au început la sfârșitul lunii iulie 2022 și au avut loc, în mare parte, în locații emblematiche din România, sugestive pentru viața celor doi protagoniști, de la Ploiești, Tecuci, Iași și București, la Paris și Londra. Cea mai mare parte a înregistrărilor pe peliculă s-a desfășurat la Iași, în interioare ce reproduc fidel atmosfera mondenă a anilor 1910-1940. Distribuția cuprinde talentați actori de teatru: Mircea Dragoman (Teatrul Evreiesc de Stat din București) în rolul lui George Enescu și Theodora Sandu (Teatrul „Toma Caragiu” din Ploiești) în rolul Mariei Cantacuzino, selectați în urma unui casting la care au participat sute de actori. Alături de cei doi, din distribuție mai fac parte alți însemnați actori: Constantin Codrescu, Cezara Dafinescu, Manuela Hărăbor, Adrian Titieni, Cristian Sofron, Kira Hagi. Costumele protagoniștilor au fost realizate de Stefano Nicolao (Veneția), iar bijuteriile și accesoriile din perioada interbelică, folosite în film, aparțin colecției Luliei Gorneanu. Se mai impune menționat că filmul constituie un proiect independent care a atras implicarea și susținerea financiară a numeroși parteneri individuali și a unor companii din domenii diverse.

O STEA A CĂZUT... O STEA ÎNVIINGE TIMPUL...

București, 14 octombrie 2022... Este o toamnă însorită și multicoloră care ne îmbrățișează pe toți cu iubirea ei de stră-străbunică...

Într-un salon de spital ia sfârșit un destin, o carieră, o viață, mai concis... soprana MARIANA NICOLESCO, artist de excepție, o muziciană vizionară, tenace, dură cu ea însăși, tranșantă cu echipa sa prezentă la evenimente din programele stagiunilor românești, dar și cu cei care acced la supranumele *diva* ori *maestro*.

Mariana Nicolesco s-a născut în 28 noiembrie 1948 la Găujani, județul Giurgiu – România. Soprana a absolvit Școala de muzică din Brașov interpretând, la finele examenului de diplomă, stima solistică a Concertului pentru vioară și orchestră nr.1 în sol minor op.26 de Max Bruch. La sugestia unei colege de clasă – pianista Laura Marinovici – Mariana Nicolesco a susținut examenul de admitere la Conservatorul de Muzică din Cluj, Secția Canto; apoi, prin concurs a dobândit o bursă de studii la Conservatorul Santa Cecilia din Roma. I-au fost profesori, pe rând, Jolanda Magnoni, Rodolfo Celletti și Elisabeth Schwarzkopf. Sub

bagheta dirijorului american Thomas Schippers, soprana din România a debutat la Cincinnati Opera în rolul Mimi din opusul *La Bohème* de Giacomo Puccini. Lumea îi era deschisă: Teatro alla Scala a Milano (unde a câștigat Competiția Voci rossiniane), Metropolitan Opera din New York, München, Viena, Monte Carlo, Chicago, Hamburg, San Francisco, Los Angeles, Barcelona, Madrid, Zürich, Roma, Florența, Parma, Veneția, Bologna, Torino, Palermo, Trieste, Strasbourg, Toronto, Pretoria, Caracas, Philadelphia, Miami, Washington, Boston, Houston, New Orleans, Rio de Janeiro, Dresda, Tokyo, Berlin, Salzburg, Pesaro, Puerto Rico, Moscova, Amsterdam... În anul 1993 Mariana Nicolesco a răspuns serenissimei invitații trimisă de Sanctitatea Sa Papa Ioan Paul al II-lea; ca urmare, a participat la primul Concert de Crăciun organizat la Vatican; muziciană a interpretat colinde românești.

Între distincțiile ce i-au fost acordate pentru merite deosebite, acestei supuse pasionate a bel canto-ului i-au fost conferite Ordinul Național Steaua României în Grad de Mare Cruce, Medalia UNESCO pentru Merite Artistice, totodată fiind numită Artist UNESCO pentru PACE și Ambasador Onorific UNESCO, „în semn de recunoaștere a angajamentului său în favoarea moștenirii muzicale, a creației artistice, a dialogului între culturi și a contribuției sale la promovarea idealurilor Organizației”.

Maestra Nicolesco și-a manifestat cultul perfecțiunii cu prilejul inițierii și perpetuării *Concursului Internațional de Canto Hariclea Darclée* (25 de ediții desfășurate între anii 1995 - 2022), la care s-au adăugat atât de utilele cursuri de măiestrie artistică în sublima Artă a cântului. Domniei sale i-a fost decernată distincția Înaltul Patronaj UNESCO pentru acest omagiu important și total adus celei mai mari dive din trecutul vieții muzicale românești: Hariclea Haricli, pe numele de scenă a acesteia Hariclea Darclée (1860 – 1939). În anul 2018 Mariana Nicolesco a devenit membră a Academiei Europene de Științe, Arte și Litere din Paris. Între extrem de multe participări și inițiative, soprana română a creat la New York The Romanian Atheneum International Foundation, iar la București Fundația Internațională Ateneul Român.

Anul 2019: se lansează revista ARC pe a cărei copertă colectivul redacțional a decis să posteze luminoasa apariție a sopranei Mariana Nicolesco în rolul Elvira din opera *Don Giovanni* de Wolfgang Amadeus Mozart; titlul unui interviu, pe un parcurs de 34 de pagini, este edificator: „O divă de legendă, Mariana Nicolesco o voce de aur”. Și... încă o recunoaștere: maestrei Nicolesco i-a fost decernat Premiul Constantin Brâncoveanu, pentru cariera sa de excepție.

În celălalt capăt al lumii, tocmai în Florida, Statele Unite ale Americii, soprana Virginia Zeani s-a retras, dorind să petreacă o existență calmă, modestă, dar învăluită de amintiri fără egal. În ziua de 21 octombrie, artista noastră a împlinit remarcabila vârstă de 97 de ani (s-a născut în 1925 în comună Solovăstru de Mureș – România, în familia Zăhan). Și tot în 21 octombrie – anul de grație 2022 - domnia sa, prim solistă, interpretă și profesor de canto, s-a bucurat de numirea ca profesionist de înaltă clasă de către OPERA America Hall of Fame; este „maximum pe care cineva poate să îl atingă în ce privește recunoașterea profesională”, avea să afirme dl. Marian Jurgiu de la www.botosaninews.ro: Organizația OPERA America a anunțat cu enormă plăcere premiații ANULUI 2022: VIRGINIA ZEANI soprana și profesor

RERI GRIST soprana și profesor

MARLENA MALAS profesor de canto

CHARLES MACKAY director general al Teatrului de Operă din Saint Louis.

Premiul doamnei Zeani a fost ridicat de fiul acesteia, chirurgul Alessandro Rossi Lemeni. Iar recunoașterea mondială de astă dată a maestrei Zeani este recompensa pe care ardeleanca noastră o merită din plin, pentru miile de ore de studiu, sutele de spectacole de operă oferite publicului din zeci și zeci de centre muzicale ale Terrei, înregistrările și, nu în ultimul rând, vocile pe care muziciana le-a format activând ca pedagog de gen, toate, toate depănându-se din anul debutului domniei sale – 1948 – până dincolo de anul retragerii din viața de scenă – 1982; însă i-au rămas preocupări dragi precum pedagogia vocală și participările din cadrul juriilor internaționale. Memorabile au rămas și versiunile sopranei Zeani asupra rolurilor verdiene și pucciniene, precum Violeta, Tosca, Manon; vocea să este gravată pe edițiile Legendary Recordings. Titluri, ordine și medalii ca, de pildă, Doctor Honoris Causa al Universităților din București și Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca (la recomandarea Facultății de Teologie Greco-Catolică). Regele Farouk al Egiptului și Școala de Operă din Noua Zeelandă au adăugat câte o distincție de merit palmaresului sopranei noastre. Același gest de înaltă prețuire l-au manifestat Regina Elisabeta a II-a și Regele Mihai I. O inițiativă admirabilă a fost demararea la Târgu Mureș a Festivalului Regal de operă VIRGINIA ZEANI diva absolută (Royal Opera Festival VIRGINIA ZEANI); prima ediție a avut loc în septembrie 2017.

Când vedem atâta dăruire de sine și atât de îndelungat sacrificiu, atâta îndârjire și atât de multă iubire, avem, oare, senzația că arta acestor maestre ale timpului nostru ne înnobilează, ne determină la credință și armonie universală? Am convingerea că ar trebui să ne întoarcem, având cărțile de astăzi, la Școala din Atena antică...

Carmen SYLVA
29.12.1843 – 18.02.1916

(lat. „cântecul pădurii”, pseudonimul literar al reginei Elisabeta a României)

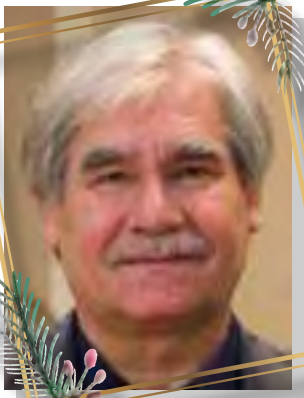
Cina cea de taină

Zise Crist: „O să mă vândă
Unul dintre voi!” Și-amară
I-a pătruns atunci durerea
Pe-ucenici, și-L întrebară:
Doamne, eu?

Și Ion nestrămutatul,
Vai, și Petru, plin de spaimă,
Și-mprejur din nou cu toții
Tremurând pe rând îngaimă:
Doamne, eu?

Ce să zic atunci eu, biata,
Eu cu inima mea slabă –
Când și cei tari în credință,
Când și însăși stânca-ntreabă:
Doamne, eu?

Science and Religion: The Transcendent Ground of Order

L. Wittgenstein was clear in his message about world and life: everything is mystery. "The entire modern conception about the world is based on the illusion that the so-called laws of nature represent the explanation of the natural phenomena" [...] "It seems to us that when all possible scientific questions were answered, the problem of life remains completely untouched."

According to Wittgenstein, it is not the mode of existence of things that is mystical, it is the fact that they do exist (see "Philosophy in an Old Key" by Edward T. Oakes, in *First Things*, Nr. 108, Dec 2000, p. 29).

It seems to me that Metaphysics enters the scene of the 21st century in wedding clothes.

If everything is a mystery, then where do we start? Or, maybe even better, do we need to start at all? What happens if we don't start? Of course, if man has an inquisitive mind, that does imply that it is normal for us to start, to think, to ask questions. After all, both, Meister Eckhart and Nietzsche taught us to have a "why" for everything.

We are bound to the mystery the way we are bound to life. That is why the metaphysical quest is not only the most normal way of self-conscientization, it is the most imperative and essential.

In its long history man has a very long tradition of acknowledging the mystery and attempting to deal with it. It was that tradition that placed man in the dignity he or she claims to have and it is the break from it that came in our time, from Enlightenment especially, that produced the fall from the common sense.

In his book *Return to Reason*, Steven Toulmin explains in detail how Enlightenment is responsible for the loss of balance by human reason and how Enlightenment threw reason in the darkness. In other words Enlightenment produced the divorce between science and religion, the break away from Tradition. And as Jean Bethke Elshtain put it, if we lose Tradition, what we are left with is the abyss ("Beyond Traditionalism and Progressivism, or Against Hardening of the Categories" in *Theology Today*, April 2001, p. 4).

Paul Florenski, analyzing this entire phenomenon concluded in a more drastic tone: The only choice we will be left with will be the Holy Trinity or madness!

In his article "Returning to Reason Reasonably" Peter Berkowitz notices that today the tendency to believe in reason is in decline and that professors of the academic community are pioneers of this tendency (*First Things*, Nr. 125, Aug. – Sept. 2002, p. 61).

Now, if we are returning to metaphysics, we can think things again. In this context one of the most fundamental things that powerfully challenges our mind is the phenomenon of order through which everything is kept into being.

Indeed order is a phenomenon, something that appears; just like a phenomenon which implies that something appears out there but it does not explicitly tell you why, where it is coming from, and how much of it did not appear and consequently is beyond appearance, so is order: it is out there and we do not know much about it.

According to a common dictionary definition, order has to do with a logical arrangement of separate elements so that they are able to appear or to function. In other words, what makes something appear or a phenomenon is order. We see what appears to be or to our senses but we do not see what makes it appear.

Order then is a concept that we don't understand. We are using it, taking advantage of it, of course, it is out there. We try to decipher it by means of our reason and that brings us to the classical dilemma implied in the question: is reason a product of order or order a product of reason? Or, are order and reason

equivalent? If order is a product of reason, of a supreme reason that Sir John Templeton calls “infinite intellect” (*Possibilities of Over One Hundredfold More Spiritual Information: the Humble Approach in Theology and Science*, Templeton Foundation Press, Philadelphia and London, 2000, p. 148) then it is understood why order implies rationality, and that what creates remains in what is created.

St. Maximus the Confessor was then right to speak of the 8@(@4, traces, reflections of the Divine Reason, of God's Logos in every thing, thus validating St. John the Theologian's profoundly philosophical and theological claim that at the beginning there was the Logos and that everything that was created came into being through it and everything reflects it.

It is because of the mystery of order that Voltaire said his famous reflection that the universe is puzzling him and that he cannot think how a clock can exist and function without its maker who has to wind it up.

Everything is order because everything is a system. But also everything is a system and part of a system at the same time because of the order in it.

A system is an orderly combination of several elements into a whole according to a rational principle. The change and status quo aspects of the system and their fundamental relation remain a mystery to us and that is applicable to everything in creation from macrocosmic realities to the microscopic ones, from the universe in the large sense to the universe of the atomic or sub-atomic particles. Even the little entity that produced the big bang which according to particle physicist Stephen M. Barr who works at the Bartol Research Institute at the University of Delaware is only a hypothesis (see his book *Modern Physics and Ancient Faith*, reviewed by Robin Colins in *First Things*, Nr. 137, Nov 2003, pp. 54-57) is supposed to be characterized by order, otherwise it would not exist itself at all. And yet, here is the paradox: where it is coming from, science does not know. But what it does, science thinks it knows. It explodes. However, how can a big thing be contained in a small one? Or how can there be order in an explosion? Science does not respond and when it attempts to respond it is not convincing. This is what even scientists say.

When we ask the question what is the cause of the original particle – which brings to mind some atheists' question what is the cause of God – there is no response or the response is that it existed forever and is there by itself, just as theology responds to the question of God. However an atheist would dismiss such a response when it comes to God as being *causa causarum*, the unmoved mover, but will sustain a similar one when it comes to the original particle.

Or if the particle came out of nothing, and that would be acceptable for an atheist, why wouldn't the belief in the World's creation out of nothing be acceptable?

Indeed, order, that keeps things into being originates from beyond them, and we have to accept our ignorance just like H. Bondi put it so clearly: How can we know something if we don't know everything? Or just like when we think of the famous classical question: why is there something rather than nothing?

We have the same dilemma with regard to space, time and norms. On the one hand we need to define them, otherwise, James H. Charlesworth writes, everything makes no sense – and our society, which is barely worthy to be called a culture is the witness of the destruction of the space, time and especially of norms (“The Dead Sea Scrolls; Fifty Years of Discovery and controversy”, in *The Princeton Seminary Bulletin*, vol. 19, Nr. 2, 1988, p. 132). On the other hand we cannot define them or understand their cause, as Sir John Templeton again asserts (*ibidem*).

It seems to me that space, time and especially laws are elements of order. How can one develop a valid and objective criterion for their definition? Or, if there are definitions, how can one know that any certain definition is definitive, total, ultimate? Is there even the possibility of a unified definition of any thing? As Descartes noticed, there cannot be several definitions about one thing and all be true. If one only is, then which one? How do we know that we know? If we are elements of a part within a system we cannot know the system because we only see our own universe which is the part. Yet the system is not the part and cannot be defined through it.

If we are not elements of a part within a system but parts of it, who can demonstrate that the part can have knowledge of the whole? Bondi's question: How can one know something if one does not know everything implies that knowledge is indeed impossible because everything is part of a system and no part can know the whole, and not even itself.

Let us think of the classical $\gamma\nu\omega\tau\iota\ \sigma\epsilon\alpha\upsilon\tau\omicron\nu$, know thyself, and where we are in relation to it.

If knowledge of a system were an easy thing, at least since Socrates' time, in 2500 years of progress and civilization we should have exhausted the field: the self! Obviously, this is not the case.

Syllogistically speaking, if we cannot know the system and since what keeps the system into being is order, we cannot know it either. And we know the order all the less since it is in the system, but it is something else than the elements of the system, just like Heraclitus spoke about the role of the Logos in relation to the atoms. Order is like Christ's apostles: they are in the world but not of the world. Like Christ Himself, as well. The same thing can be said about life and organs of body. Life is in the body but is not identical with any part of the body. It only does something to every element.

What is life? What is order? Is life a kind of order? It seems that order is of a higher provenance than the elements of the system, it transcends the system.

Maybe that is why the hinduistic philosophies speak of everything that we see and think we know as being *maya*, illusion, whereas reality resides in what we don't see, which is what keeps what we see into being, which in our case is the ordering principle.

As S. Ajaya explains, in contrast to the Western way of thinking which is based on fragmentation and promotes it as well, the Hindu way is holistic, and integrative which gives one more and better chances to say something about any thing.

The denial of the beyondness of things, which is usurpation of metaphysics, leads to moral and social degradation, and this applies to our time and society in the understanding of Friithjof Schuon (*The Transfiguration of Man*, see Bruce K. Hanson's review in *AAR – Journal of the American Academy of Religion*, vol. 65, Nr. 4, 197, p. 919).

I think he is right in this assumption and observation. I would only add that this usurpation produces a degradation in our mind, of our way of thinking, as the social and moral aspects of our life are generated by our thinking. If our thoughts are wrong or sinful, that is how our acts are. That is why the Church Fathers were right to define sin as an error of thinking.

The usurpation of metaphysics implies the self sufficiency of the physics, that the system can be without the transcendent order that keeps it into being, that the part can know itself and the system. This self sufficiency equivalent of the autonomy of the individual promoted by Enlightenment has an anticipation in Protagoras' anthropocentric philosophy where man is the measure of all things, thus being the supreme and only authority in everything.

When we think of Protagoras' *panton metron anthropos*, which does imply according to J.B. Elshtain ("Democratic Authority at the End of a century," in *The Hedgehog Review*, vol. 2, Nr. 1, 2003, p. 36), the negation of transcendence as it was seen especially in the twentieth century, a natural question comes to mind: Is man him or herself included in this *panton*, all things? Most probably man is not there included and he is not then his or her own measure since man does not know himself. One can question if man knows the other things in order to be able to measure them, and I am talking here about the post-Adamic man, not about Adam when he gave names to things.

What is the thing that we really and totally and unmistakably and definitively and ultimately and unfailingly know so that we can measure it?

As Milan Opocenski notices ("The Theology between Yesterday and Tomorrow," in *The Princeton Seminary Bulletin*, vol. XXII, Nr. 3, 2001, p. 334) this autonomy mentioned above leads to titanism and ends up in despair, just as Nietzsche and Cioran would also say. It is this situation Opocenski says, taking it from Dostoevski, that made the Western hemisphere of the world a wonderful cemetery.

The remedy to the tragic situation, again according to Dostoevski, is possible only when the world will believe in something that is unconditionally holy.

In other words, the world needs to go back to God, to let God be God as K. Barth advises, or in Paul Ramsey's words, "People must not play God's role before they learned to be human; when they have learned how to be human they will not play God's role any more" (see Ronald Coler-Turner, "Biotechnology: A Pastoral Reflection," in *Theology Today*, April 2002, p. 46).

It is against this type of arrogance and usurpation discussed above that Maximus the Confessor implicitly talks about when he postulates that each thing has its own inner logos or rationality since it originates from God through God's logos. And if this rationality is of divine origin it cannot be known or measured by man. If without it things cannot exist, whether we put it theologically or according to the systems' theory, it follows that the rationality of things, their ordering principle and *raison d'etre* while to be found within a system is coming from outside it; it is then only a reflection of an external reality and consequently being transcendent cannot be controlled, known, measured.

As Lothar Schaefer more radically puts it, the transcendent originates the physical world (*In Search of the Divine Reality*, see *Theology Today*, Jan. 1999, p. 597).

Schaefer argues in his book that the quantum mechanics, for instance, among other things, indicates the existence of a transcendental reality, and Steven Davis, on the same topic announces that the time when people used to formulate demonstrations about God's existence has passed (*God, Reason and Theistic Proofs*, see book review by Charles Taliaferro in *Theology Today*, January, 1999, p. 603).

Indeed we assist at the discovery of God through science when science came to realize the mystery the way it never did until now. We live in a time when it is no longer the believer who must defend God against the atheist's argument, but the atheist is the one who needs to argue and defend his position of rejection of God (Patrick Glynn, *God: The Evidence. The Reconciliation of Faith and Reason in a Postsecular World*, see book review by Edward T. Oakes, in *First Things*, Aug.-Sept. 1998, pp. 64-66).

* * *

Science and Religion are good biological sisters who loved each other and worked together until something or somebody separated them making them look like enemies, or at least, making people believe that they are antagonistic to each other.

The artificial theory of separation and incompatibility between the two was like a fundamentalistic religion in itself; it spread through indoctrination and used all the tools that any religious fundamentalism uses.

It took about 300 years for the two sisters to begin to realize that they are in fact sisters, to rediscover each other, to understand that they can work together, especially since both have the same purpose which is the ultimate happiness of man, the advance toward the truth; indeed, although each one uses its own means and ways to get there, the quest and the target are the same.

Today is time when the salvation of reason from the darkness of Enlightenment as Steven Toulmin puts it (*Ibidem*) will be considered like another Great Awakening in our history, equivalent maybe with a new axial period, maybe The Second Axial Period in human civilization according to Ewert H. Cousins's vision ("Greek Metaphysics in Judaism and Christianity, Viewed from a Global Perspective", in *Archivio di Filosofia*, Anno LIII, Nr. 1, 1985, pp. 122-124), because it implies a new transformation of man's consciousness.

If the compatibility between Science and Religion was discovered then there will be dialogue. If there is dialogue, there is hope and this is what our world needs today. To put it in William R. Marty's words (see "Liberalism without Transcendence" in *Journal of Interdisciplinary Studies*, vol IX, Nr. 1-2, 1997) who criticizes the confusing and directionless liberalism of our present day society, in this "shameless world" (the expression belongs to Christopher Lasch) liberalism cannot be instated unless it becomes dependent on transcendence, namely on the divine principle and the spiritual and moral values deriving from it.

DOINA FALCON · ORAȘUL ÎN SOARELE AMIEZEI

www.doina.ca

ușa

și totuși, chestia asta cu... moartea
noi ne tot rugăm să mai lucrezi la ea Doamne,
știm că poți mai bine de atât
nașterea și moartea sunt ale tale
noi îți suntem datori cu o viață.
tu fă o ușă frumoasă între viață și moarte
între cer și pământ și las-o deschisă
uneori ne chemi tu pe acolo,
alteori te chemam noi pe aici,
iar când suntem împreună, uităm,
nu mai știm dacă suntem noi urcați la cer
sau ai coborât tu pe pământ.

și dacă Iisus nu ar fi venit

și dacă Iisus nu ar fi venit acum două mii de ani?...
și uite, ar veni mai bine acum, nu călare pe un asin,
ci ar coborî discret dintr-o mașină de serviciu, un tip elegant și zvelt
invitat la o televiziune publică pentru un interviu live, transmis și pe Internet,
îmbrăcat casual cu niște blugi clasici, o cămașă slim fit și un sacou sport.
ne-ar face praf..., ne-ar rușina...,
în doar cele două ore cât ar vorbi, cu tot cu reclame bineînțelese,
ca să nu vă pierdeți răbdarea așa de greu încercată timp de două mii de ani.
ne-ar spune cum este cu apocalipsa, parusia și urmările eshatologice ale vremurilor de apoi,
iar la insistențele comunității științifice ar lămuri succint aspectele mai controversate
legate de teoria care ar trebui să unifice mecanica cuantică cu relativitatea generală.
apoi ar face repede niște minuni, ceva mai mari:
ar sufla în soare ca-ntr-o lumânare și l-ar stinge,
după care, pocnind din degete l-ar aprinde, asta de câteva ori
să fie atentă toată lumea, să puteți filma cu telefonul și să postați
să nu se creadă că este vreo șmecherie ieftină la mijloc,
vreo iluzie la îndemâna cabotinilor,
demontabilă ușor de știința noastră cea avansată.
ei, cum ar fi?... ia spuneți!
ar ieși repede pe toate posturile analiștii crizați de oportunitatea momentului
pentru a lua fața Mântuitorului și ar ieși ei bățoși în față, cu profețiile lor șchioape,
bigoții îmbrăcați în saci ar ieși și ei cu pancarde colorate pe stradă

și ar începe ceremonios să-și toarne cenușă în cap, una de foarte bună calitate, showbizul ar veni cu documentare episodice ample despre lookul Mântuitorului ar face o analiză eshaustivă despre brandurile sacoului, cămășii, pantalonilor, lumea ar mai fi interesată de brandul ceasului de mână purtat și mai ales de marca smartphonului pe care l-a consultat discret în studio în timpul unei pauze publicitare mai lungi.

unii, cuprinși subit de evlavie, ar găsi până și timp ca să dea fuga la biserică să facă acum niște donații mai consistente, total dezinteresate: pentru repararea clopotniței, înlocuirea gardului, refacerea acoperișului trapezei, renovarea picturii, masa nevoiașilor, îmbrăcarea copiilor săraci s-ar umili și ar onora cu bancnote importante chiar și cutia milei și nu ar uita să treacă apoi solemn și la restaurarea lor desigur, cu un acatist verbal discret: *părinte, pune o vorbă bună și pentru mine, și pentru familie, și ... pentru firmă dacă te întreabă Al Mare cine a contribuit cu bani ca să mențină ortodoxia...*

cei drept, mulți vor deschide cu emoție și bucurie cămara cea curată a inimii, păstrată cu grijă, ca un altar al dragostei, unde-l vor primi pe Mântuitor așa cum se cuvine. și dacă Iisus nu ar fi venit acum două mii de ani?...

ce s-ar fi ales de omenire?, hai să vedem ce ar mai fi găsit în pustia de pe aici?

unii și așa, încă îl mai așteaptă să vină pentru prima dată...

unii și așa, nici măcar nu-l mai așteaptă...

ia te uită, nu mai aveam parte nici de cruciade, nici de războiul de 30 de ani și nici de noaptea Sfântului Bartolomeu, adio și tu infailibilitate care te-ai ascuns în bulele papale, scăpam și de niște încurcături popești mai vechi: nu mai au loc cele șapte sinoade ecumenice, nu ne mai băteam atâta capul cu arianismul, macedonismul, nestorianismul, monofizismul, predestinația, monotelismul sau iconoclasmul, dar am fi avut o problemă infinit mai mare cu ateismul, nihilismul și agnosticismul.

Sodoma și Gomora deveneau noile capitale ale triumfului libertății și modernismului spiritual, iar Baal provocând mult mai multe războaie mondiale ar fi distrus cu râvnă, nu doar grecilor, ci nouă tuturor, toate templele închinat Dumnezeuului cel necunoscut.

lumea digitalizată în *Metaverse* ar da năvală să urce grăbită pe un Munte Tabor construit holografic într-o realitate augmentată

pentru a aduce ofrande unui avatar al inteligenței artificiale întâmplătoare.

câte ți se mai pun în cârca ta cea obosită Doamne Iisuse...

după ce omul a spus că *dumnezeu este mort* au inventat unul *mai bun*, numai că, pe patul de spital, cu ochii în tavan căutând un cer îngăduitor ne aducem aminte că decât *ăsta, mai bun*, era mai viu celălalt, *cel mort*.

da..., și ne-ar mai fi lipsit așa de mult mistagogia Sfântului Maxim Mărturisitorul, dogmatica și apologetica Sfântului Ioan Damaschin,

harismele care coboară și lucrează asupra omului explicate așa de frumos de Sfântul Grigore Palama și înțelegerea unirii și comuniunii cu Dumnezeu prin energiile necreate,

și ar trebui degrabă să cer iertare acum mucenicilor care deja nu mai au răbdare să citească poezia asta absurdă până la capăt.

poate ar fi fost mai bine să am privilegiul să mă fi născut eu acum două mii de ani

și să fiu și eu acolo, ultimul pe lista invitaților la nunta din Cana Galileii,

chiar și fără scaun, stăteam undeva în picioare într-un colț,

dar gustam și eu din vinul cel bun, cel de pe urmă.

aș fi putut să fiu ultimul călător obosit,

ce mai conta o gură în plus în mulțimea celor 5000,

hrănită prin înmulțirea celor cinci pâini și doi pești

sau mai bine, alt ultim...,

ultimul dintre cei chemați să facă ucenicie, călător rămas pe drumuri...

de pe drumul Damascului la drumul Emausului.

dar noi suntem contemporani cu tine, Doamne Iisuse Hristoase,

crucea ta cea grea am tras-o la sorți și am împărțit-o în mod egal la fiecare dintre noi,
 s-o purtăm câte un pic cei care urcăm cu tine pe cruce și ne ești ghid pe drumul Golgotei.
 acum poți să te plimbi și tu liniștit în răcoarea serii pe acel drum
 pietrele pe care ai călcat odată te știu, nu mai ard,
 poți să vezi cum mulțimile adunate ți se închină smerit ție,
 Pilat din Pont nu se mai spală pe mâini și ascultă de cuvântul soției sale Procla,
 și uite-l în genunchi și cu fruntea plecată, rușinat de istorie chiar și pe Barabas.
 și dacă Iisus nu ar fi venit acum două mii de ani?...
 poate că dacă ar fi venit acum..., ar fi fost deja prea târziu.

nu credeam să-nvăț a scrie o poezie vreodată

nu credeam să-nvăț a trăi vreodată raiul încă de aici de pe pământ;
 pururi tânăr având în mână ca trofeu clepsidra din care i-am furat nisipul
 și am umplut-o grăbit cu versuri dintr-o poezie
 care își odihnește acum cerul obosit în pătuțul copilului din mine.
 nu credeam să-nvăț a mușca vreodată din pomul cunoștinței binelui și răului
 fără să-mi dau seama că sunt gol și să-mi fac învelitoare din frunze de smochin.
 nu credeam să-nvăț să ascult vreodată vocea Ta, Doamne,
 care tace în mine numai cuvinte răstignite și înviate a treia zi.

(poeme din volumul „**A opta minune**”, Editura Eikon, 2022)

La Marian Nicolae a opta minune nu este o construcție pe pământ ci o transfigurare generală și totală a pământului și a cerului, deci o schimbare nu de proporții lumești, ci cosmice, și nu făcută de mână omenească, ci prin intervenția directă a lui Dumnezeu.

Marian Nicolae are o gândire eshatologică. El scrie cum gândește și, desigur, trăiește cum scrie. Ca un îndrăgostit de Împărăția lui Dumnezeu el teologhiseste despre ziua a opta, o superbă expresie patristică, a facerii lumii, pregătit parcă să întâmpine zorii unei noi dimineți în care un cer nou și un pământ nou, după spusele Scripturii, vor împodobi creația divină.

Theodor DAMIAN

Ca în toate poeziile lui Marian Nicolae, Dumnezeu este cel care ne caută, ne cheamă, ne așteaptă în armonia universală, pentru că în marea Lui dragoste pentru om, Dumnezeu i-a dat în stăpânire lumea, lăsându-i privilegiul de a o spori, de a o perfecționa, iar o astfel de cale este însăși poezia.

Volumul este un omagiu adus poeziei și puterii ei de a reface un spațiu misterios, devenind un simbol al unor esențe de care omul își dă seama că era străin, deși le poartă în sine.

Elena POPESCU

Omul contemporan, primenit de gimnastica crucii, devenit el acum Adam cel Nou, îmbrăcat în Hristos cu care ne identificăm prin coborârea împreună de pe cruce, înțelege și depășește condiția păcatului original, se restaurează geografic din nou în Eden și parcurge spirala chemării spre îndumnezeire, trece și depășește Edenul ca spațiu spiritual inițial, are acces în mod nefraudulos la cunoaștere graduală, respectiv, cultivă legitim pomul odată interzis. Mușcă din fructele lui fără să mai cunoască moartea: *raiul de dincolo este și dincoace pe pământ.*

Dacă ar fi să rezum crezul meu poetic la bucuria unei singure vers binecuvântat, scris ca după o dictare, vi l-aș recita pe acesta: *Dumnezeu a creat lumea cu un zâmbet când era vesel, nu când nu era trist.*

Marian NICOLAE

A OPTA MINUNE

MARIAN NICOLAE

Ce a însemnat pentru mine Părintele Stăniloae?

Deși l-am cunoscut îndeaproape pe Părintele Stăniloae am fost sfios să scriu amintirile ce mă leagă de dânsul purtând în minte versurile din Scrisoarea I: „Iar deasupra tuturor va vorbi vrun mititel, / Nu slăvindu-te pe tine...lustruindu-se pe el / Sub a numelui tău umbră.” Doamna Lidia Stăniloae m'a îndemnat să depășesc această inhibiție deoarece i-am fost atât de aproape ca ucenic al lui la doctorat. Adevărata adresare pentru iubitul meu dascăl este Pr. Prof. Univ.Dr. Academician Dumitru Stăniloae, la care se pot adăuga celelalte titluri de Doctor Honoris Causa, etc., dar pentru noi, era doar Părintele Stăniloae, nu ca o lipsă de respect, ci pur și simplu că numai așa puteai să i te adresezi așa precum prescurtezi numele unui munte fără a-i diminua cu nimic din înălțimea și veșnicia lui.

Cine știe cum ar fi fost viața mea sau a multora dintre noi fără Părintele Stăniloae? M-am născut într-o familie de țărani binecredincioși, care nu lipseau de la nici o slujbă religioasă, tata fiind dascălul bisericii. Idealul meu a fost să devin preot și cea mai mare bucurie a mea a fost reușita la examenul de admitere la Seminarul Teologic de la Mănăstirea Neamțu. Aveam o credință curată care nu cunoscuse încă valorile ispitelor sau îndoielilor. Cea mai năpraznică surpriză a fost când am descoperit că sunt oameni care nu cred în Dumnezeu. Așa ceva nu puteam să-mi închipui în satul meu de munte de pe Valea Troțușului. Prin anul II de seminar un coleg a încercat să-mi argumenteze că lumea s-a făcut singură și că Dumnezeu ar fi o născocire a oamenilor. Am început să citesc toate cărțile

de „știință” începând cu „Biblia ateistului”. Mă durea gândul că aş putea să-mi pierd credința. Începuseră îndoielile să-mi muște din suflet. Am avut noroc la Neamțu de profesori cu îndelungă răbdare pentru un copil care se deformată în așa fel că vorbea numai interogativ. O mână de om și un furnicar de întrebări. Când am terminat seminarul, nu-mi pierdusem credința, dar totul se uscăse în mine. Puteam argumenta și răsturna toate teoriile materialiste, ateiste, gnostice, dar nu mai eram copilul de altădată. În interior devenisem ca un foc desemnat. După Seminar, încă patru ani – Facultatea de Teologie. Mi-am încărcat spinarea minții cu tot felul de cunoștințe teologice și filosofice, dar mi se părea că nu mai am ulei în candelă. Providențial a apărut în viața mea Părintele Stăniloae. Auzisem de el încă din timpul Facultății. Preda numai studenților la doctorat. După examenul de admitere m-am înscris chiar la catedra de Teologie Dogmatică pe care o conducea. Ca să urmezi cursurile, trebuia să ai „binecuvântarea” episcopului local, în cazul meu a răposatului Partenie Ciopron, Dumnezeu să-l ierte, care nu voia să dea așa ceva, spunând că el are nevoie de preoți și nu de doctori în teologie. Părintele Stăniloae a intervenit și mi s-a dat dispensă de... „binecuvântare”. Mă obișnuisem cu tipul de profesor universitar pedant care țipă și te sperie, încât visezi o viață întregă coșmarul că dai examen cu el și nu știi toate răspunsurile. Dar Stăniloae era cu totul și cu totul altceva. O, Doamne, de unde să iau cuvinte de icoană pentru acest prisăcar al Cuvântului? Ca după un îngheț mi s'au trezit pădurile sufletului sub adierile Sfântului Duh. Cursurile le țineam într-o clădire din spatele Facultății de pe strada Sf.Ecaterina. Drept ca vocalele Sibiului, cu barba și părul alb ca un Sfântul Nicolae, când intra în sală se făcea liniște ca-ntr-o lumină de genuni născătoare. Nu avea nimic din meșteșugul regizat al oratorilor, cu ridicări imprevizibile în decibeli și brațe și rămânerea lor în suspensie teatrală. Avea o îmbrăcăminte modestă, dar curată. Din geantă scotea cursul dactilografiat, pe care n'am înțeles niciodată de ce îl aducea cu el. Poate că așa cerea Departamentul

Cultelor. Prea mult nu-l folosea. Citea câteva rânduri apoi își scotea ochelarii și începea să mediteze. Începea să curgă domol ca un râu susurând printre pietre, ca un freamăt al Duhului Sfânt peste pădurile sufletelor noastre. Ne ridicăm după cuvintele în această învățare de zbor până unde puteam, apoi, intuind neputința noastră, cobora din nou la noi reluând ideea, până prindeam gustul de genune înaltă. Începea de la noțiuni simple. De exemplu cuvântul. Omul este om prin cuvânt pentru că este chip și asemănare ale Cuvântului. Este o ființă dialogică. Ca să fie înțeleș, își exprimă gândul prin cuvânt. Acesta nu e numai o sonoritate, ci exprimă pe om pentru celălalt om, jertfa cerând să fie acceptată de celălalt. La rândul lui, cel ce a primit cuvântul îi întoarce darul unui alt cuvânt, unul pe altul îmbogățindu-se prin dăruirea reciprocă, darul nesărăcind pe dătător, ci, dimpotrivă. În fiecare cuvânt este un sens care se realizează prin receptarea lui. În felul aceasta, fiecare om este un cuvânt al lui Dumnezeu-Cuvântul. La rândul ei, întreaga creație se oferă omului într-un mod cuvântător, toate lucrurile având o rațiune a lor, sunt un fel de cuvinte ce ni le pune la dispoziție natura înconjurătoare, ca pe o Biblie cosmică. Omul ca trup nu poate trăi fără dialogul natural cu natura, iar, la rândul ei, natura nu are nici un sens, decât numai în om și prin om. Toată creația converge spre om, iar restaurarea lui ca om întinat de păcatul original a fost făcută de Cuvântul întrupat ca om adevărat și Dumnezeu adevărat.

Ca poet și ucenic al cuvântului mă simțeam luat de mâna Părintelui și introdus în altarele Cuvântului. Primul volum de poezii, „De unde începe omul”, este jurnalul lutului meu încă zbuciumându-se în palmele olarului făuritor de frumuseți. Pe la sfârșitul anului, mi se întorceau albinele în știubeie curățate cu răbdare de praf, păianjeni și disperare. Devenisem la rândul meu un cuvânt. Înrudit în gândire cu Nae Ionescu și Nichifor Crainic, Părintele Stăniloae ne învăța despre „Biserica țaranilor”, adâncimile ortodoxiei neamului nostru. Mulți dintre poeții și scriitorii de vârsta mea își amintesc de întâlnirile cu cel care ne-a adus Filocalia în limba lui Eminescu și piscurile de cugetare ortodoxă, care aveau loc pe Calea Moșilor sau apartamentul Doamnei Lidia Ionescu Stăniloae. În cuvântul românesc, Stăniloae descoperea un destin al neamului nostru, acela de îndumnezeire a lui, în care Savaot se apropia de noi ca în icoanele de lemn, bun și iertător, iar țaranul român își exprima noțiunea de transcendent prin Dumnezeu-Drăguțul, un diminutiv majestos de alintare a persoanei iubite, Persoana care a dat istoriei noastre „miracolul” supraviețuirii noastre neînțeleș de istorici. Folclorul românesc este o tindă a raiului cu Dumnezeu prezent pretutindeni. Cine este păstorul din „Miorița”, decât o imagine a Păstorului care transformă moartea în nunta Fiului de Împărat? Cine este Manole, ziditorul bisericii, decât forma românească a lui Emanuel? Spre deosebire de Apusul scolastic, Stăniloae vedea în ortodoxismul românesc un specific al modului de îndumnezeire prin participarea la împărtășirea Duhului Sfânt prin înduhovnicire. Dacă despre Karl Barth se spunea că și-a scris sistemul teologic având în minte pe Mozart, Stăniloae și-a scris Dogmatica având în suflet pe Enescu, Grigorescu și Brâncuși. De multe ori ne vorbea despre gânditorii moderni și perspectiva lor ce ne-o ofereau, care era de nuanță panteistă. Porneam discuția despre artă și muzica modernă și ajungeam la arianism, monofizism, maniheism și bogomili. Venea vorba de Camus, Sartre, Cioran și toți ciracii lui Nietzsche, care au dus omul pe culmile disperării și descopeream un nou origenism cu toată gama lui, de la castrare la sinucidere. Dar când vorbea de scrierile Sf. Maxim Mărturisitorul, i se umpleau ochii de bucurie, și fața i se lumină ca un cireș înflorit. Omul a fost creat trup și suflet pentru ca prin suflet să se îndumnezeiască, iar sufletul să lumineze prin trup întreaga creație. Istoria numai prin întruparea Cuvântului are sens. La fel întreaga creație. „Cel ce a dus la existență toată firea cu înțelepciunea, scrie Sf. Maxim, și a sădit în chip ascuns în fiecare dintre ființele raționale rațiunea ca că primă putere a cunoașterii Sale, ne-a dat și nouă, umiliților oameni, ca un Stăpân preadarnic, după fire, în chip natural darul rațiunii, ca să putem cunoaște cu ușurință modurile împlinirii dorului.” În căutarea istorică a celui care ne-a dăruit acest dor, ne rotim cu acest dor în jurul adevărului îndumnezeindu-ne depășind spațiul, pentru că dispar marginile și timpul, prin gustarea din veșnicie. Omul crește prin îndumnezeire fără a se pierde ca persoană și fără a se amesteca sau dispăre în esența divină. O minunată imagine ca ilustrare ne-o oferea Stăniloae prin spirala turnurilor mănăstirii Curtea de Argeș, icoană a înduhovnicirii, a dorului care nu se închide în cerc, ci mereu devine nou în proaspete căutări ca o spirală care nu este nici cerc, nici linie dreaptă.

Părintele Stăniloae a fost într-adevăr Părinte. După doi ani de zile la doctorat, lucrând sub supravegherea lui, am reușit nu numai să-mi liniștesc și limpezesc fântânile duhului, ci să-mi regăsesc puritatea credinței, așa cum a fost a părinților și a părinților părinților mei. Îi datorez punțile mele ființiale spre Dumnezeu. Ca profesor, a iubit și a fost iubit de ucenicii lui. Datorită recomandării lui, Consiliul Mondial al Bisericilor din Geneva mi-a acordat o bursă de trei ani pentru continuarea studiilor de doctorat la Chicago și apoi la Princeton. La 10 ani de la trecerea la cele veșnice și 100 de ani de la naștere, aprind din inimă o făclie pe altar: „Doamne, odihnește întru lumina cea neînserată a feții Tale pe adormitul robul lui Dumnezeu, Dumitru – Părintele nostru Stăniloae! Amin.”

Mihai Eminescu

Epigonii

Când privesc zilele de-aur a scripturilor române,
Mă cufund ca într-o mare de visări dulci și senine
Și în jur parcă-mi colindă dulci și mândre primăveri,
Sau văd nopți ce-ntind deasupra-mi oceanele de
stele,
Zile cu trei sori în frunte, verzi dumbrăvi cu filomele,
Cu izvoare-ale gândirii și cu râuri de cântări.

Văd poeți ce-au scris o limbă, ca un fagure de
miere:

Cichindeal gură de aur, Mumulean glas de durere,
Prale firea cea întoarsă, Daniil cel trist și mic,
Văcărescu cântând dulce a iubirii primăvară,
Cantemir croind la planuri din cuțite și pahară,
Beldiman vestind în stihuri pe războiul inimic.

Liră de argint, Sihleanu, – Donici cuib de-
nțelepciune,
Care, cum rar se întâmplă, ca să mediteze pune
Urechile ce-s prea lungi ori coarnele de la cerb;
Unde-i boul lui cuminte, unde-i vulpea diplomată?
S-au dus toți, s-au dus cu toate pe o cale
ne'nturnată.
S-a dus Pann, finul Pepei, cel isteț ca un proverb.

Eliad zidea din visuri și din basme seculare

Delta biblicelor sunte, profețiilor amare,
Adevăr scăldat în mite, sfinx pătrunsă de-nțeleș;
Munte cu capul de piatră de furtune detunată,
Stă și azi în fața lumii o enigmă n'explicată
Și vegheaz-o stâncă arsă dintre nouri de eres.

Bolliac cânta iobagul ș-a lui lanțuri de aramă;
L-ale țării flamuri negre Cârlova oștirea cheamă,
În prezent vrăjește umbre dintr-al secolilor plan;
Și ca Byron, treaz de vântul cel sălbatic al durerii,
Palid stinge-Alexandrescu sunta candel-a sperării,
Descifrând eternitatea din ruina unui an.

Pe-un pat alb ca un lițoliu zace lebăda murindă,
Zace palida vergină cu lungi gene, voce blândă -
Viața-i fu o primăvară, moartea-o părere de rău;
Iar poetul ei cel tânăr o privea cu îmbătare,
Și din liră curgeau note și din ochi lacrimi amare
Și astfel Bolintineanu începu cântecul său.

Mureșan scutură lanțul cu-a lui voce ruginită,
Rumpe coarde de aramă cu o mână amorțită,
Cheamă piatra să învie ca și miticul poet,
Smulge munților durerea, brazilor destinul spune,
Și bogat în sărăcia-i ca un astru el apune,
Preot deșteptării noastre, semnelor vremii profet.

Iar Negruzzi șterge colbul de pe cronice bătrâne,
Căci pe mucedele pagini stau domniile române,

Scrise de mâna cea veche a-nvățaților mireni;
Moaie pana în culoarea unor vremi de mult trecute,
Zugrăvește din nou, iarăși pânzele posomorâte,
Ce-arătau faptele crunte unor domni tirani, vicleni.

Ș-acel rege-al poeziei, vecinic tânăr și ferice,
Ce din frunze îți doinește, ce cu fluierul îți zice,
Ce cu basmul povestește - veselul Alecsandri,
Ce-nșirând mărgăritare pe a stelei blondă rază,
Acum secolii străbate, o minune luminoasă,
Acum râde printre lacrimi când o cântă pe Dridri.

Sau visând o umbră dulce cu de-argint aripe albe,
Cu doi ochi ca două basme mistice, adânce, dalbe,
Cu zâmbirea de vergină, cu glas blând, duios,
Încet,
El îi pune pe-a ei frunte mândru diadem de stele,
O așează-n tron de aur, să domnească lumi rebele,
Și iubind-o fără margini, scrie: "visul de poet".

Sau visând cu doina tristă a voinicului de munte,
Visul apelor adânce și a stâncelor cărunte,
Visul selbelor bătrâne de pe umerii de deal,
El deșteaptă-n sânul nostru dorul țării cei străbune,
El revoacă-n dulci icoane a istoriei minune,
Vremea lui Ștefan cel Mare, zimbrul sombru și regal.

Iară noi? noi, epigonii?... Simțiri reci, harfe zdrobite,
Mici de zile, mari de patimi, inimi bătrâne, urâte,
Măști râzânde, puse bine pe-un caracter inimic;
Dumnezeul nostru: umbră, patria noastră: o frază;
În noi totul e spoială, totu-i lustru fără bază;
Voi credeți în scrisul vostru, noi nu credem în nimic!

Și de-aceea spusa voastră era sunță și frumoasă,
Căci de miști era gândită, căci din inimi era scoasă,
Inimi mari, tinere încă, deși voi sunteți bătrâni.
S-a întors mașina lumii, cu voi viitorul trece;
Noi suntem iarăși trecutul, fără inimi, trist și rece;
Noi în noi n-avem nimica, totu-i calp, totu-i străin!

Voi, pierduți în gânduri sunte, convorbeți cu idealuri;
Noi cârpim cerul cu stele, noi mângîim marea cu valuri,
Căci al nostru-i sur și rece - marea noastră-i de îngheț,
Voi urmați cu răpejune cugetările regine,
Când, plutind pe aripi sunte printre stelele senine,
Pe-a lor urme luminoase voi asemenea mergăți.

Cu-a ei candelă de aur palida înțelepciune,
Cu zâmbirea ei regală, ca o stea ce nu apune,
Lumina a vieții voastre drum de roze semănat.
Sufletul vostru: un înger, inima voastră: o liră,
Ce la vântul cald ce-o mișcă cântări molcome respiră;
Ochiul vostru vedea-n lume de icoane un palat.

Noi? Privirea scrutătoare ce nimica nu visează,
Ce tablourile minte, ce simțirea simulează,
Privim reci la lumea asta - vă numim vizionari.
O convenție e totul; ce-i azi drept mâine-i minciună;
Ați luptat luptă deșartă, ați vânat țintă nebună,
Ați visat zile de aur pe-astă lume de amar.

"Moartea succede vieții, viața succede la moarte",
Alt sens n-are lumea asta, n-are alt scop, altă soarte;
Oamenii din toate cele fac icoană și simbol;
Numesc sunt, frumos și bine ce nimic nu însemnează,
Împărțesc a lor gândire pe sisteme numeroase
Și pun haine de imagini pe cadavrul trist și gol.

Ce e cugetarea sacră? Combinare măiestrită
Unor lucruri n'existente; carte tristă și-ncâlcită,
Ce mai mult o încifrează cel ce vrea a descifra.
Ce e poezia? Înger palid cu priviri curate,
Voluptos joc cu icoane și cu glasuri tremurate.
Strai de purpură și aur peste țărâna cea grea.

Rămâneți dară cu bine, sunte firi vizionare,
Ce făceați valul să cânte, ce puneți steaua să zboare,
Ce creați o altă lume pe-astă lume de noroi;
Noi reducem tot la pravul azi în noi, mâini în ruină,
Proști și genii, mic și mare, sunet, sufletul, lumină, -
Toate-s praf... Lumea-i cum este... și ca dânsa suntem noi.

CONVORBIRI LITERARE.

Apare la 1 și 15 a fiecărei luni.

Abonamentul pe unu ann pentru România liberă 1 galben; pentru Austria 5 fl; pentru Germania de Nordu 1 galben; pentru Svițera, Belgia și Italia 15 franci; pentru Franca și Spania 20 franci.

Abonamentele se facu numai pe unu ann intregu: in Iassi la Tipografia Societății Junimea și la librăria Junimea, in Bucuresci la librăria Soccec & Comp.

SUMARIU:

Epigonii, poezie de D. M. Eminescu.

Tuhutum. Novelă istorică de D. I. Pop Florentin. (Sfârșitu.)

Expozițiunea artiștilor in viață.

Despre opul „La Création.” de Quinet, studiu de D. A. D. Xenopol.

Adunarea din Succava, poezie de D. N. Schelliti.

Correspondență.

EPIGONII.

Când privescu țilele de-auru a scripturilor române
Me cufundu ca intr'o mare de visări dulci și senine
Și in juru par'că-mi colindă dulci și mândre primăveri,
Sau vëdu nopți, ce'tindu deasupra-mi oceanele de stele,
Țile ca trei sori in frunte, verzi dumberăvi cu filomele,
Cu isoare-ale gândirei și cu riuri de cântări.

Vëdu poezi, ce-au scrisu o limbă, ca unu fagure de miere:
Cichindealu gură-de auru, Mămuleanu glasu cu durere,
Prule firea cea intoarsă, Daniil celu tristu și micu,
Văcărescu cântându dulce a iubirei primăvară,
Cantimir croindu la planuri din cașite și pahare,
Beldiman vestindu in stihuri pe resboiul inimicu.

Lira de argintu, Siblicanu; — Donici, cuiu de 'nțelepciune
Care, cuu rar se întâmplă, ca să mediteze pune
Urechile ce-su pre lungu ori coarnele de la cerbu;
Unde-i boul lui cu minte, unde-i vulpea diplomată?
S'au dusu toți, s'au dusu cu toate pe o cale ne'nturnată. —
S'a dusu Pan, fiul Pezelei, celu istețu ca unu proverbu.

Eliad zideă din visuri și din basme seculare
Delta biblicelor sante, profețiilor amare, —
Adevëru scaldatu in mite, sfinxu pëtrunsă de'nțeleșu.
Munte cu capul de pentră de furtune detunată,
Stă și aji in fața lumci, o euigmă ne'aplicată,
Și veghia' o stăncă arsă diatre nouri de cresu.

Bolliac cântă iobagiul ș'a lui lanțuri de aramă;
L'ale țerei flamuri negre Cărlona oștirca chiamă,
In presenta vrăjescu umbre dintr'al seculor planu;
Și ca Byron, treaza de vëntul celu selbaticu al durerei,
Palidu — stinge — Alecsandrescu sânta candelă sperărei,
Descifrându eternitatea din ruina unui annu.

Pe unu patu albu ca unu lițoliu zace lebăda muriudă
Zace pabda virgină cu lungi gene, voce blăndă —
Viața-i fă o primăvară, moarte-o părere de rău;
Ear poctul ei celu tănëru o privea cu îmbătare
Și din liră curgeau note și din ochi lacrimi amare
Și astfelu Bolintineanu incepă cântecul seu.

Murășan scutură lanțul cu-a lui voce ruginită,
Rumpe coarde de aramă cu o mână amorțită,
Chiamă peatra să invie ca și mitecul poeta,
Smulge munților durerea, braților destinul spane
Și bogatu in sârăcia-i ca unu astru elu apune,
Preotu descoperărei noastre, semnelor vremii profeta.

Ear Negruzzi șterge colbul de pe cronice bătrâne
Căci pe mucedele pagini stau domniile române
Serise de mână cea veche a 'nvățăților mireni;
Moae pana in coloarea unor vremi de mult trecute
Zugrăvesce din nou earăși pânzele poromorite
Ce-arătau faptele crunte unor domni tirani, vicleni.

Ș'acelu rege al poeziei, vecinicu tănëru și ferice
Ce din frunze își doinesce, ce cu fluerul își dice,
Ce cu basmul povestescu — veselul Alecsandri,
Ce'nșirându mărzăritare pe a stelei blondă rață
Acum seculii străbate, o minune luminoasă,
Acum ride pîntre lacrimi când o cântă pe Dridri;

Sau visându o umbră dulce ca de-argintu aripe albe
Cu doi ochi ca done basme mistice, adănce, dalbe
Cu zimbirea de virgină, cu glasul blăndu, duiosu, incetu,
Elu și puue pe-a ei frunte mândru diademu de stele

Alina N. FELD, PhD
SUA

Epigonism sau ontologie reactivă: **EMINESCU ȘI NIETZSCHE**

Scurtă prezentare:

Studii:

- BA în Lingvistică și Literatură- engleză/Franceză, Facultatea de Limbi și Literaturi Străine- universitatea de Stat, București;
- MA în Literatură Comparată, Universitatea de Stat Stony Brook, New York;
- PhD în Filozofia Religiei, Universitatea Boston (Boston University).
- este autoarea monografiei *Melancholy and the Otherness of God: A Study of the Hermeneutics of Depression* (Lexington Books/Rowman & Littlefield, 2011) precum și a numeroase eseuri în teologie filozofică.
- Domeniile ei de interes includ teologie medievală și contemporană, existențialism și fenomenologie franceză.
- Predă filozofie și etică la Colegiul York, Universitatea Orașului New York (York College- City University of New York).
- În prezent lucrează la un studiu comparativ, Giorgio Agamben și D.G. Leahy: Destine posibile la sfârșit de istorie și co-editeaza un volum de reflecții critice dedicate operei lui Ray L. Hart.
- www.alinafeld.com

Eminescu: Epigonii (1870)¹⁾

După cum observa Constantin Noica în *Introducere la miracolul eminescian*, îl sărbătorim în fiecare an pe Eminescu, îl sărbătorim chiar de două ori pe an, dar continuăm să rămânem descoperiți față de el. Cu oricâte reușite în cercetarea critică și istorică asupra-i, continuăm să fim vinovați în două privințe în ce-l privește: întâi nu-l cunoaștem încă în întregime, apoi nu-l facem cunoscut altora în întregime, așa cum a fost.²⁾

Succinta reflecție care urmează se doarec a fi schița unei posibile interpretări-traduceri ale unor idei eminesciene în idiomul unor gânditori occidentali contemporani cu Eminescu. Acest proiect se justifică în a fi o tentativă de interpretare în afara orizontului circumscris de romantismul European sau pur românesc. Proiectul este formulat spre o recepție extinsă, în categoria estetică și filozofică de clasic și universal, meritată pe deplin de poetul-filozof român.

1. Care sunt coordonatele poetico-filozofice în poemul de tinerețe Epigonii? Cum se definesc epigonii?

În prima parte a poemului Eminescu contrastează două complexe imaginale / de imagini-simboluri, pe modelul agonice antic-modern inițiat de umanismul Renascentist și continuat cu modulări adecvate istoric până în prezent.³⁾

Trecut/viitor vs prezent/trecut, viață vs moarte, creativitate vs sterilitate, autentic vs inautentic/fals/simulacru, original vs copie, tinerețe în spirit vs bătrânețe morală, căldură vs răceală, valori superioare Dumnezeu, patrie vs absența valorilor, entuziasm vs patimi efemere, credință vs necredință, scepticism, nihilism absolut (noi în noi n-avem nimic) filozofic/teologic, Dumnezeu vs umbra lui Dumnezeu, spirit sintetic, transfigurator vs. spirit critic, analitic, iconoclast, destructiv, viața vs moarte, cer vs pământ, paradis vs iad, în gama temperamentelor natura sanguină vs melancolie. Afirmările poetice rămân enigmatice, sibilnice: opoziția nu este justificată, ce eveniment sau fenomen major a creat opoziția abisală care separa salvarea de damnare. Interesant este faptul că poetul se plasează în categoria negativă, a epigonilor, și astfel critica amară se erijează în autocritică virulentă, delirul lamentativ în auto-lamentație.

1. Gr. Epi-gonos, after/late+birth. Urmaș, succesor, descendent, lipsit de originalitate, fara distincție al unor predecesori iluștri (scriitori, artiști, curent, școala), care imita fara spirit creator metodele acestora. Scriitor minor în faza de declin a unei scoli literare.
2. Constantin Noica, *Introducere la miracolul eminescian* (București: Humanitas, 2003; 2010)
3. În secolul al 16-lea, *Querelle des anciens et des modernes* introduce în Franța modelul paralelei comparative ca o dezbatere în care autorii își articulează preferințele. Umaniști Renascentiști pe de o parte, clasiști pe de alta: Rabelais, Cardano, Campanella, Francis Bacon optează pentru „progres” vs Boileau, Racine, mai târziu Rousseau aleg autoritatea clasica. Disputa continua în secolele următoare 17-20. Celebre sunt intervențiile lui J. Swift, *A Tale of a Tub or The Battle of the Books* (1694-97), Giambattista Vico si Lessing (secolul 18), Matthew Arnold (secolul 19) optează pentru antichitatea clasica, Leo Strauss si Alexander Kojeve în secolul 20, primul adera la antichitate, celalalt la modernitate.

2. *Mais ou sont les neiges d'antan?*⁴⁾

„Moartea succede vieții, viața succede la moarte”,
Alt sens n-are lumea asta, n-are alt scop, altă soartă;

Partea a doua a poemului pare să descifreze enigma: se deschide surprinzător într-un alt registru de semnificație, cel al unei meditației asupra vremelniceii și deci zădărniceii universale, *vanitas vanitatis et omnia vanitas* (*Ecclesiastes* 1:2; 12:8), o variantă de *memento mori* Medievalo-Romantic, al cărui fundal este dialectica metafizică Platoniciană iar nu Hegeliană, o veșnică alternare a celor două principii și potente, viață-moarte, pozitiv-negativ, original-copie, da-nu. Ceea ce este negat este teleologia acestei pendulări fără început și sfârșit, și astfel, sensul ultim, semnificația transcendentă. Dialectica impulsurilor sau, mitologizând Freudian, a instinctelor Eros și Thanatos, este imanența, împlinindu-se într-o ordine cosmică naturală sublunară, într-o lume fenomenală pură, fără numen, în care dorințele de viață și de moarte se nasc și mor, într-un infinit bastard/ilegitim Hegelian.

Este deci vorba de o poezie sapientală conturată de un *Memento mori*, sau o lamentație nostalgică, *sic transit gloria mundi*, teribila revelație a finitudinii și contingenței naturale?

3. Adamica Numire.

Partea treia inițiază o nouă turnură a meditației conferindu-i acesteia o factură Nietzscheană. Eminescu descrie/dezvoltă/articulează o hermeneutică a suspiciunii în proiecție perspectivală, ideologizantă sofistă. Similar maximei lui Protagora: „omul este măsura tuturor lucrurilor, a celor ce sunt ca ele sunt, a celor ce nu sunt, ca ele nu sunt,”

Oamenii din toate cele fac icoană și simbol;
Numesc sunt, frumos și bine ce nimic nu însemnează,
Împărtășesc a lor gândire pe sisteme numeroase

Versul Eminescian poate fi interpretat pozitiv sau negativ: un imn dedicat creativității umane, omului Adamic păstorul vieții, naturii, desemnat să numească deci să confere semnificație tuturor ființelor. Spre deosebire de teologia clasică, omul nu descifrează un sens ascuns care nu există de fapt ci apare ca un creator efectiv de cultură, de sensuri esențiale, printre care teleologia naturii, a vieții, negată mai devreme naturii-în-sine și pentru-sine. El face „din toate cele icoană și simbol”, „numesc sunt, frumos și bine ce nimic nu însemnează” – este așadar creator al valorilor teologice, estetice, și etice, valori sine qua non necesare care circumscriu câmpurile de semnificație prin excelență: universul ca noțiune și realitate specific umană la Heidegger spre deosebire de animal. Această înțelegere a omului, creator de valori și semnificații, animal simbolizant deci, dezvoltată aici de Eminescu este prezentă și în gândirea sofiștilor antici, în *Leben Philosophie* (filozofia vieții) a romanticului Schopenhauer și a scepticului nihilist Nietzsche. În gândirea lui Nietzsche și a lui Eminescu în Epigonii, ontologia transcendentă este pusă în paranteze, suspendată: negată sau inaccesibilă cunoașterii. Religia, filozofia, etică constituie tot atâtea ideologii, toate fondate pe voința de putere (will to power). Fundamentul transcendent este absent, altfel spus, este nimicul, nihil, ne aflăm într-un câmp de imanență absolută, fără deschideri numenale. Pentru sensibilitatea de amplă respirație metafizică a lui Eminescu, dorul de absolut, de o ontologie transcendentă puternică este patetic zdrobit de vidul ontologic, de paradoxala prezență a nimicului. Nominalismul voluntarist pentru care doar particularul există, pentru o voință individuală și arbitrară, neagă esențele numenale și rezultă în nihilism metafizic și scepticism valoric absolut („și pun haine de imagini pe cadavrul trist și gol”

Poetul avansează în articularea viziunii anihilatoare, apocaliptice. Tulburătoare este afirmația Nietzscheană a absenței ontologice a lui Dumnezeu:

Dumnezeul nostru: umbră
Ce e cugetarea sacră? Combinare măiestrită
Unor lucruri n'existente
Idealismul poetic acoperă ludic searbăda goliciune telurică și prozaică:
Ce e poezia? Înger palid cu priviri curate,
Voluptos joc cu icoane și cu glasuri tremurate.
Strai de purpură și aur peste țărâna cea grea.

4. Scenă a patra aduce o clarificare neașteptată.

Cei nostalgic invocați sunt creatori de inspirate viziuni, ai unei lumi ideale, printr-o alchimie estetizantă și vitalizantă, capabilă de a sublima noroiul lumii (valul cântă, steaua zboară):

Rămâneți dară cu bine, sunteți firi vizionare,
Ce făceați valul să cânte, ce puneți steaua să zboare,
Ce creați o altă lume pe-astă lume de noroi;

4. Francois Villon (1431-1463), *Ballade des dames du temps jadis*, în genul *ubi sunt qui ante nos fuerunt*

Prin contrast, epigonii reduc, dizolvă, „fac totul praf,” folosind principiul parcimoniei (briul) lui Occam, reduc totul la ceea ce este de fapt, neant (praf, noroi, ruină, țărână grea, lucruri inexistente, cadavru trist și gol).

Noi reducem tot la pravul azi în noi, mâini în ruină,

Proști și genii, mic și mare, sunet, sufletul, lumină, –

Toate-s praf... Lumea-i cum este... și ca dânsa suntem noi.

Procesul alchimic este ratat, noroiul nu se sublimază în aur și piatra filozofală. Disoluția este totală, coagularea nu se produce nici obiectiv nici subiectiv, transmutarea alchimică exterioară și interioară eșuează: „Toate's praf... Lumea-i cum este... și ca dânsa suntem noi.”

Poemul se încheie cu afirmația unui nihilism total, cosmologic și metafizic, reflectat în sufletele și creațiile umane contemporane cu acesta.

5. Întrebarea inițială revine: Ce reprezintă polaritatea „epigonii” și creatorii originali, autentici? Pe de o parte: Viziunea transfiguratoare, suflet, conștiința superioare care sublimază și transformă efectiv energiile telurice sau infernale în realități spirituale celeste sublime. Creatorii de valori și idealuri au forță interioară și arta sublimării necesare operei alchimice autentice. Similar gândirii lui Nietzsche sau Jean Paul Sartre, lipsa de esență, nimicul/vidul este condiția posibilității adevăratei libertăți neîngrădite de nici o predeterminare ontologică. Ideologiile sunt astfel singurele determinante, constructive sau destructive. Înțelegând aceasta, pentru Nietzsche, pe fundalul unei metafizici nihiliste, toate sistemele idealiste, de la Platonism la Creștinism, ca Platonism al maselor, sunt ideologii impuse de o ontologie și morală de sclav, reactive, inferioare, produse ale resentimentului. Idealismul sub toate formele sale este atacat virulent datorită efectelor considerate nefaste ale acestuia: separarea ființei de viață, naturală și pasională, de propria sa energie vitală prin proiecția/instrăinarea ei în idealuri inaccesibile (dincolo de viață, trup, pasiune, natură). Nietzsche constata și declară „moartea” (de fapt inexistentă) valorii negative supreme, Dumnezeu docetic, transcendent, ca fiind începutul unei noi ere ideologice care presupune transformarea tuturor valorilor acestei culturi idealizante și destructive (transvaluation of all values). Nietzsche profetizează geneza unei noi umanități, supra-umane, a creatorului, artist, poet, dansator, muzician, și lansează o chemare la conceperea unor noi mituri, deci ideologii, care să cultive eflorescența și actualizarea eudaimonica a unei umanități integrale.

Se pare că ontologia reactivă de sclav Nietzscheană se aseamănă/coincide cu ontologia epigonismului Eminescian. Această coincidență iluminează și clarifică conceptul-metaforă de epigon. Pentru Eminescu transfigurarea poetică inspirată este creatoare ontologic, o manifestare a potențialului imaginativ vitalizant, fondată pe un idealism subiectiv absolut Fichteian. Epigonismul reprezintă materialismul reductiv, raționalismul critic-analitic, și cinism, bazate pe resentimentul Nietzschean: Resentiment de a nu fi o sursă originală de decizie, acțiune, creativitate. Este așadar manifestarea principiului metafizic negativ prin excelență. Paradoxal însă, negația este presupusă în dialectică dinamică a vieții: „Moartea succede vieții, viața succede la moarte.”

Să fie deci vorba de o dialectică naturală care s-ar manifesta în forme culturale și politice reprezentative? Două doruri/instincte (drives) a la Freud, Amor și Thanatos? Sau de două moduri de sensibilitate aparte, exprimând temperamente opuse? Sensibilitatea-respectiv temperamentul sanguin și cel melancolic? Sau faze ale unui ciclu cosmic ideie prezentă în filozofia Hindusă, și anume teoria ciclicității manifestării care urmează o mișcare descendentă, în care epoca de aur este epocă perfectă a conștiinței sublime superioare, urmată de epoci regresive, de argint, bronz, fier? Un fel de traiectorie apocaliptică în cadrul fiecărui ciclu lipsit de elementul tragic deoarece ciclul se repetă până la un deznodământ apokatastatic în care totul este resorbit în conștiința absolută de existență, cunoaștere, beatitudine (sat-cit-ananda).

6. În viziunea lui Rene Le Senne caracterul, „ansamblul dispozițiilor congenitale care reprezintă scheletul mental al unui individ,” prezintă trei proprietăți definitorii: emotivitate, activitate, și prelungirea efectului reprezentațiilor (retentissement des representations) (primară sau secundară)⁵⁾. Combinațiile proprietăților rezultă în opt tipuri de bază (elaborate deja de Heymans și Wiersma) dintre care patru sunt varietăți ale temperamentelor flegmatic și melancolic⁶⁾. Ceea ce prezintă un interes deosebit în analiza lui Le Senne este studiul biografiilor personalităților ilustre din diferite domenii ale culturii universale, precum și interpretarea caracteriologică a tendințelor specifice în operele analizate. În această perspectivă, Eminescu (1850-1889), J.C.F. Holderlin (1770-1843), Edgar Allan Poe (1809-1849), F.W.J. Schelling (1775-1854), Charles Baudelaire (1821-1867), F. W. Nietzsche (1844-1900), și M. Heidegger (1889-1976) s-ar situa în zone caracteriologice adiacente. Evident un studiu în direcția aceasta necesită un spațiu mult mai generos. Pentru moment, mă voi concentra asupra unui singur aspect comun acestor poeți-gânditori, și anume preocuparea filozofică până la fascinație cu principiul metafizic negativ, negația dialectică. Aici se înscriu viziuni escatologice

5. Rene Le Senne (1882-1954), filozof francez, metafizician și psiholog, aparține unui curent spiritualist și al filozofiei valorilor, este renumit pentru a fi fondatorul caracterologiei franceze. Trăite de caracterologie a fost publicat în 1945.

6. 1. émotif-inactif-primar: nervos, EnAP ;
2. émotif-inactif-secundar, sentimental, EnAS ;
3. émotif-actif-primar, coléric sau *activ exuberant*, EAP ;
4. émotif-actif-secundar, pasionat, EAS ;
5. non émotif-actif-primar, sanguin sau *réalist*, nEAP ;
6. non émotif-actif-secundar, flegmatic, nEAS ;
7. non émotif-non actif-primar, amorf, nEnAP ;
8. non émotif-non actif-secundar, apatic, nEnAS

angoasante, apocaliptice, morbide, dorul de extincție, de ruine, și trecut, în contrast cu nostalgia unei lumi mirifice paradisiace, pierdute. Romantismul atât poetic și filozofic este melancolico-flegmatic.

7. Constantin Noica, filozof și poet român, construiește o fenomenologie dialectică și lucidă a temperamentului Românesc. Profilul românilor, argumentează el, este definit de armonie/echilibru, (cumpătul românesc a cărui rădăcina etimologică este cuvântul latin *compitus*), „socotirea, calcularea/luarea în considerație a spiritului de către intelect, echilibru spiritual, sau deliberare”⁷⁾. Acest echilibru este o condiție metaxica, Aristoteliană moderație virtuții între cele două extreme de lipsa și exces. Este de asemenea o relație, trinitară și incarnațională, conectând dialectic spre a formă o sinteză și a îmblânzi polarități opuse: trup și suflet, general și particular, abstract și concret, elevat și decăzut, bine și rău. Portretul naturii românești schițat de Noica se aseamănă cu portretul schițat de Kant al temperamentului flegmatic, temperament moral și filozofic prin excelență. Întrebarea propusă de Noica: dacă telosul uman este ființare armonioasă, echilibrată sau creativitate pasionată este un ecou al disputei Platon-Aristotel despre locul pasiunii și al artei / poeziei / tragediei / epicului cât și o reluare a asocierii Aristoteliene dintre personalitate excepțională și melancolie care va deveni la Kant problema geniului, flegmatic sau melancolic. Astfel, Noica se întreabă: ce anume conferă măsura omului: ființarea/existența realizată, bine-echilibrată sau creativitatea patetică?⁸⁾ Întrebarea se referă atât la ontologia creației cât și la destinul românesc. Noica susține că românii nu au fost marcați de afecte excesive, nebunie, patetism tragic. În ciuda vicisitudinilor istoriei, secole de invazii și opresiuni, ei s-au menținut cumpătați, măsurați, sobri, independenți, lucizi, cu o luciditate nuanțată de umor blând sau amar și sceptic.

8. Starea complexă de dor. Acest portret ar susține analiza caracteriologică a lui Le Senne: melancolicul emotiv-inactiv are nevoie de mari stimulente intelectuale sau afective care să îi provoace și actualizeze potențialul enorm de vitalitate imaginativă, să îi trezească erotismul somnolent. Frumoasa din pădurea adormită este figura arhetipală de predilecție a melancoliei pentru care trezirea din increat și transfigurarea alchimică sunt modalități/exerciții spirituale sine qua non. Într-adevăr, fragilitatea umană a contradicției și disproporției între finitudine organice și infinitatea dorinței este exacerbată de melancolie. Melancolicul suferă patosul de a se simți prins / prizonier / capturat în spațiu și timp, „suspendat în limbo,” și răpit / prizonier / capturat / mesmerizat (entranced) – o consecință a circumstanțelor (condiție exogenă) sau independent de acestea (condiție endogenă)⁹⁾. Transcenderea de sine fiind singura terapie în cazul melancoliei, individul melancolic s-a manifestat prin creativitate în domenii variate, dar mai ales, printr-o frenetică căutare spirituală, ca mistic și fondator de religii. Pentru Gaston Bachelard, unul dintre elementele simptomatice în domeniul poetic care atestă acordare/rezonanță (attunement) melancolică este dorința nediminuată de nici o actualizare, aspirația indefinită, adesea nostalgică, pentru extincție (noțiunea de unbecoming la Meister Eckhart) și neființă (me-ontologică), o stare onirică de tristețe indefinită. În limba română cuvântul dor a cărui rădăcină etimologică este cuvântul Latin *dolor*, numește această condiție a ființei. Noțiunea de dor a fost considerate de scriitori și artiști români ca numind chintesența ființării românești și de aceea intraductibil (este adevărat însă există un sinonim apropiat în cuvântul Portughez, *saudade*). Alistair Ian Blyth, traducătorul în engleză al volumului lui Constantin Noica, *Six Maladies*, explică: în *Creation and Beauty in Romanian Utterance* (1973), Noica analizează dialectica aparent contradictorie a semnificațiilor prezente în cuvântul dor, și anume, „iubire de durere/neființă.”¹⁰⁾ Dor numește acordarea/rezonanța melancolică ca fiind un sentiment indefinit al pierderii obiectului dorinței, o dorință dulce-amară pentru cel absent, niciodată posedat sau neposedabil, de neregăsit, o sfâșiere interioară fără obiect. Teologia clasică cunoaște această stare ca o condiție de păcat mortal de complacere în tristețe, de abandon, de cădere în tentația nimicului/vidului¹¹⁾.

9. Deși Mircea Eliade și Emil Cioran propun interpretări diferite ale dorului melancolic recomandările lor terapeutice sunt în ultimă instanță asemănătoare. Eliade consideră Europa de sud-est și mai ales România ca fiind victime ale istoriei, ale unui destin istoric impus de geopolitică, pentru care remediul a fost mereu saltul în transcendent, retragerea din contingent, moralitate, și finitudine și refugiul în opere ale spiritului.

În tradiția lui Kierkegaard, Cioran se lansează în „reflecție infinită” și testează în cazul României programul terapeutic al acestuia, pasajul de la estetic, domeniu melancolic prin definiție, spre etic, și, dincolo de etic, spre religios. Remediul melancoliei este circumscris deciziei etice, cu intrarea în domeniul istoric și politic al acțiunii; sau saltul în absurd al spiritului prin credință și transcenderea istoricului și politicului. Cioran nu consideră România epigonilor într-o condiție ontologică capabilă de curajul necesar intrării în istorie sau transcenderii. Ca și Eminescu, Cioran lansează chemarea la o transformare radicală, o transfigurare sui generis a acesteia.

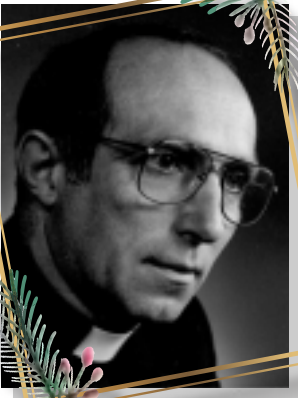
7. Constantin Noica, *Six Maladies of the Contemporary Spirit*. Translated by Alistair Ian Blyth. (University of Plymouth Press, 2009), 150–51, 165n64.

8. Noica, *Maladies*, 151.

9. Martin Heidegger, *Fundamental Concepts of Metaphysics*, trans. William McNeill and Nicholas Walker (Bloomington: Indiana University Press, 1995), 99–101.

10. Noica, *Maladies*, 166n72. Într-o nota de subsol, Blyth explică, "dacă în limba Greacă cuvântul *philoneikia*, dragoste de luptă, conflict conectează/leagă/unește două semnificații contradictorii într-un cuvânt compus, dorul Românesc pe care Noica îl traduce ca dragoste de tristețe/durere/nefericire conține două semnificații contradictorii într-un cuvânt simplu"

11. Păcatul mortal cunoscut sub nume diferite, melancolie, tristețe, acedia, lene, este discutat abundant în teologia celor șapte păcate de moarte si în reflecții filozofice despre falibilitate și păcat, începând cu Evagrius Ponticus (4th century), până la Soren Kierkegaard, Paul Ricoeur, și numeroase studii recente și contemporane.

În mâinile noastre e noapte cu lună

Cât de frumos o fi
în mâinile noastre
când sunt împreună!

A mea este stânga
a ta e lumina,
și-n mâinile noastre
e noapte cu lună.

Oare,
sfioasele,
acum ce își spun?

Mâna mea îi așează
gulerașul alb de lăstun,
și amândouă
se-mbrățișează
din nou,
de parcă de-o veșnicie
nu s-au văzut.

Sst! Mâna mea i-a șoptit
că tare i-e dragă
și i-a furat un sărut.

Mâna mea e-acum cerul!
A ta este marea
cântându-și cărarea
de flăcări jucate-n arginți,
numai de lună știute

Sst! Mâinile noastre
din nou se sărută.
Crezi că, fără de noi,
ar putea ca să fie
de-ajuns de cuminți?

Psalmul din urmă

Voiai inima-n palmă? Cum, n-ai citit-o-n scoică?
La ce folos e perla dacă-un inel n-o prinde?
Azi cerul pentru alta ultima-i stea aprinde.
Serghei Esenin, caii înhamă-i iar la troică!
Mă arde setea zării și-amurgu-l beau ca vinul.
Ce dacă-mi urlă-n urmă, ca anii duși, dihanii?
Dă bici, și zurgălăii nuntească-se la sănii.
La capăt e sărutul, din buze ca rubinul.
Fulgi mari să înflorească dantelărind năframă.
Dă chiot lung de nuntă și vinul vechi să-mi dai că
Alături ne vom pierde pe drum de balalaică
Până sorbi-voi glasul ce peste râu mă cheamă.
Serghei Esenin, ninge spre-al toatelor devreme...
Mai e puțin și-ajungem acasă-ne-n poeme!

Psalmul deltei

Privighetoarea noaptea geloasă nu-i pe găște,
Când caută ascunsul, la pragul Tău prin stele,
Că briciul nu se-ascute cum faci cu-o toporâște
Ci-l mângâi pe obrazul din cea mai fină piele.
Nu buzduganul, șoapta a dărâmat imperii.
Nu e învinsă piatra de trăsnet, stropul apei
Cu-ncetul o subjugă, cum toarce firea cerii
Femeia cu fiorul abia-nserat al pleoapei.
Cu focul de cărbune e rudă diamantul,
Ce-asemeni se aprinde când dorul Tău m-atinge.
Te vreau nu ca sihastru, ci pătimăș c-amantul.
Nu ai spre împrumuturi un iad ce nu se stinge?
Ca lupul să Te urlu până la stins de lună,
Când vom fi deltă mării, vioară Tu, eu strună.

Tare dor mi-e de moarte

De câte ori nu ne spunea bunica:
'„Să nu v-atingeți de cireșile morții,
din cimitirul pădurii de pe deal,
că toți care-au mâncat din ele
pe rând, pe rând au murit...”
„Bunica săraca,
în gândul nostru ziceam,
cum pot să știe bătrânii
mai mult decât noi despre moarte?!”
Erau pe-atunci
acele praznice grozave
cu sarmale,
găină friptă, tăiței cu lapte,
grâu fiert cu scortșoară
înmiresmat cu nucă și bomboane
și străchini înflorate,
sfiehnice linguri din cântec de lemn
și ulcica
având la urechile toartei în loc de cercei,
exact –
cireșele negre-ale morții...!
Desculți – vrăbiuțe prin colb,
cu îngeri rătăciți printre noi,
îmi amintesc
pe tușa Măriuca fugind după noi,
cu furca de tors și țipând:
„Ghiavolii, ghiavolii,
hoții fură cireșele morții...”
Și noi râdeam,
izgoniți din grădina de sus,
cu hohote pân' la urechi...
Seara bunica pe rând ne certa
că iar dădusem năvală
peste cireșul morții,
dar noi tăceam,
gândul obraznic pritocind:
„Ce știi bătrânii despre moarte?!”
Ei n-au gustat
niciodată
cireșele negre, amare
și-atât de dulci și frumoase
ca pozele din carte.”
Ce știi bătrânii despre moarte
când mie încă mi-e dor
de cireșele ei?

Mântuirea smochinului neroditor

Îmbrățișare în duh lui Vasile Voiculescu

Visul acela încă sufăru-l!
Îmi dădusem trupul
la curățătoria chimică „Nufărul”,
de pe Strada Rodnei,
să-l am pentru seara logodnei.
Ce a fost, ce n-a fost,
în graba sorților,
că trupul meu l-au pierdut
exact
pentru Invierea Morților.
Singurul
ce-am găsit să-mprumut
a fost cel al copacului,
curat,
ca aripa de cocor –
haina smochinului neroditor
ce-l blestemase Iisus.

Din tronul Lui înfricoșat,
Prea Milostivul Împărat,
parcă-a zâmbit un pic,
sau doar amar grăia de sus:
– N-ați înțeles nimic!
Rău, talmăcirile mă dor
cum teologul Mi le-aduce!
Eu însumi M-am făcut blestem,
pe cruce,
smochinului neroditor.

... când m-am trezit privii
icoana,
de sub ștergar și busuioac,
cu Pogorâtul Rusalin.
Neroditorul ei smochin
greu atârna, din Duhul Sfânt,
smochinele de foc
deasupra fiecărui ucenic,
așa cum Iisus
pilda de moarte le-a fost spus,
dar ei n-au înțeles nimic.

Dorin NĂDRĂU
SUA

MIRIFICUL NORD AL STATULUI MICHIGAN

Rândurile care urmează nu vor urmări relatarea unei călătorii recente, deosebit de agreabile, de altfel, ci vor consemna câteva impresii și reflecții generate de o splendidă vacanță petrecută într-un paradis turistic dintre cele mai căutate, greu de descris. Fără a detalia informații care oricum abundă pe site-urile aferente itinerarului, mă voi limita la a menționa doar traseul parcurs de-a lungul a câtorva zile din perioada iunie-iulie: **Petoskey** (încântător oraș de coastă situat în extremitatea de nord a Lower Peninsula) – **Harbor Springs** (oraș fondat de un grup de oameni de afaceri și avocați din Statul Illinois) – **Mackinac Bridge** (impresionant pod suspendat care leagă peninsulele Upper și Lower) – **St. Ignace** (al doilea cel mai vechi oraș fondat de europeni în Michigan) – **Mackinaw Island** (insulă considerată o adevărată perlă a Michiganului) – **Charlevoix** (atrăgător oraș turistic) – **Leland** (supranumit „Fishtown” la numele unuia dintre primii coloniști europeni, sosit în 1854) – cireșe) – **Traverse City** (cel mai mare oraș din zona de nord a Statului Michigan) pentru Festivalul anual al cireșelor).

*

Astăzi, simt că pot să cuget limpede la ce am văzut, încercând să fac loc torentului de noi lucruri văzute și nevăzute. Voiajul a fost mișcarea în timp și spațiu a încetat.

Într-o călătorie ca aceasta ai atâtea lucruri de urmărit și de gândit despre fiecare eveniment în parte și toate ideile, pe măsură ce apar, se răscolesc și se bolborosesc, ca într-o supă „minestrone”, fierbând încet. O călătorie este asemenea unei ființe vii: nu există două la fel, și toate planurile, asigurările, mijloacele, metodele și limitările se dovedesc fără rost atunci când se confruntă cu ea.

*

Mi se spusese de multe ori că Nordul Michigan-ului este o minunăție, dar acele vorbe nu mă pregătiseră deloc pentru ceea ce aveam să am în fața ochilor.

Este de notorietate că în Statele Unite există obiceiuri, atitudini, mituri, tendințe și schimbări specifice care compun structura Americii. Știam, de asemenea, că fiecare dintre statele americane are propria sa individualitate și se mândrește cu acest lucru. Un stat nu se mulțumește numai cu numele, așa că își asumă și o titulatură descriptivă: Statul Imperiu, Statul Grădină, Statul de Granit. Michigan este Statul Marilor Lacuri, un supranume departe însă de a sugera adevărata sa grandoare și căldură.

Uitasem cât de bogat și fermecător este ținutul, cu stratul său gros de sol fertil, cu arborii imenși plini de ramuri, zona locurilor

din Michigan fiind aioma unei femei bine făcute, îmbrăcată și împodobită cu o salbă de admirabile bijuterii. Pământul este generos și plin de voioșie aici și cred că și oamenii se molipsesc de la el.

Acest colț de rai care este Nordul Statului Michigan te poate face să crezi că visezi, că ai în față imagini de pe o altă planetă, pentru că, incontestabil, zona are o calitate nepământeană, străină, ea sugerând niște timpuri când lumea se afla la începuturile sale și era mult diferită.

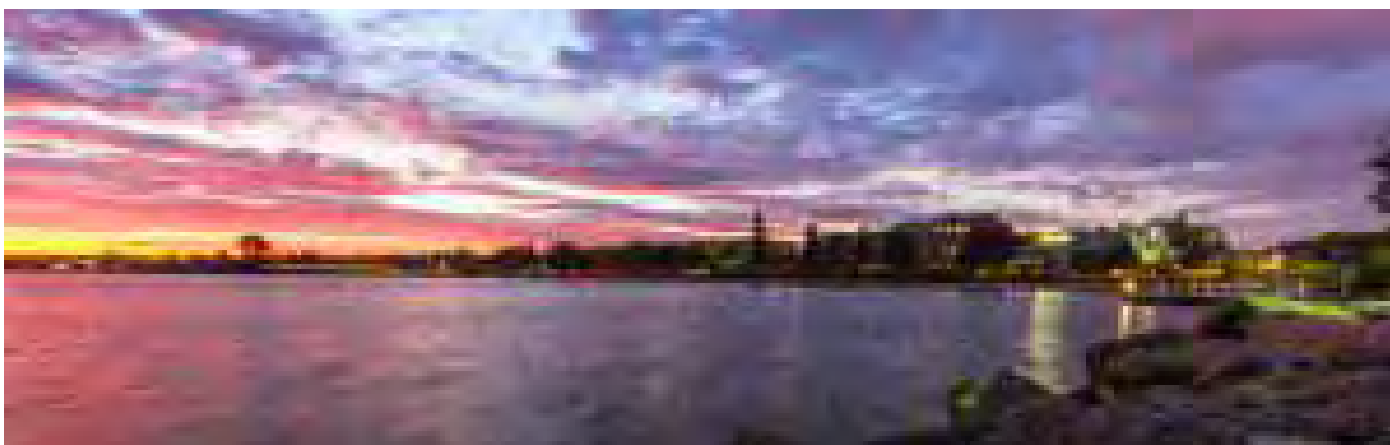
*

Pe durata vacanței, mi s-a repetat constatarea că aproape toți americanii sunt mistuiți de dorul de ducă. Un lucru întâlnit de mai multe ori prin țară, în statele pe care le-am vizitat, reconfirmat cu această deplasare, este o dorință arzătoare de a pleca, de a acționa, de a porni la drum, indiferent unde, numai să fie departe de acel loc, nu neapărat în căutarea unui alt loc, ci pentru a pleca din actualul. Deseori, te surprinde și pornirea americanului atunci când călătorește, aceea de a se duce nu întotdeauna să vadă, cât să aibă ce povesti după aceea.

Toate acestea îndreptătesc întrebarea: este oare posibil ca americanii să fie un popor neastâmpărat, de nomazi veșnic nemulțumiți de locul pe care l-au ales? Se pare că da, având în vedere că pionierii, primii imigranți care au populat acest continent, erau printre cei mai plini de neliniști oameni din Europa, cei puternic înrădăcinați rămânând acasă. Descendența din acei oameni fără astâmpăr, nestăviliți, nemulțumiți de situația de acasă, poate fi o explicație a respectivei „tendințe”.

*

În fine, vacanța din Nordul Michigan-ului m-a convins că acolo există ceva care nu te lasă să dai frâu liber cuvintelor. Cu siguranță, imaginea locului te urmărește o lungă vreme și, mai mult decât atât, lucruri pe care nu erai conștient că le-ai văzut îți răsar în minte după ce-ai plecat de acolo.

Dincolo de realitatea imediată*

Ioana Giurgiu (pseudonimul Lucreției Giurgea Alexandru, româncă din Luduș – oraș din județul Mureș), emigrată în 1998 în SUA, la New York, stabilită din 2014 în Florida, a devenit, începând cu primul roman (autobiografic) „Viața ca un vis” (2 vol), 2013, o reprezentantă de marcă a prozei din diaspora românească.

Toate romanele apărute sunt la editura „Călăuza v.b.” (din Deva, județul Hunedoara), condusă de scriitoarea Mariana Pândaru, datorită deschiderii largi a editurii către românii din Diaspora. A rămas fidelă editurii și pentru că originile ei, pe linie paternă, sunt pe plaiurile hunedorene, ca urmașă în timp a lui Marcu Giurgiu, cunoscut sub porecla de Crișan, eroul alături de Horia și Cloșca, conducători ai răscoalei de la 1784 (eroi care își au bustul în fața Muzeului Istoric de la Magna Curia, Deva).

Născută în timpul războiului, în peripliturile din viața sa zbuciumată, a strâns o complexă experiență de viață, pe care o transfigurează cu succes în romanele sale, toate cu subiecte foarte diverse, într-o foame de a îngloba cât mai mult din tezaurul său de cunoaștere a vieții și a lumii. Cunoștințele vaste, din domenii multiple, surprind toate prin nuanțare, prin detaliul autentic.

Toate romanele sunt scrise la persoana I, chiar dacă următoarele, după primul volum, nu mai sunt autobiografie, ci au personaje diferite, în medii foarte diferite. Este o modalitate prin care se poate transpune complet „în pielea personajului”, empatic, asigurând astfel veridicitate și autenticitate. Instanța auctorială are o perspectivă în care știe la fel cât personajul, nici mai mult, nici mai puțin!

Acest al 8-lea roman, „Între două vieți” (Ed. Călăuza, 2022), include și o temă, atinsă adiacent, inevitabil, în toate romanele sale, două realități concomitente în existența sa: una în America prezentului, în condiția de emigrant/imigrant, și viața din România, într-un timp al trecutului. Sunt două spații diferite, în timpuri diferite – care implică condiții existențiale determinante diferite.

Modul cum se intersectează aceste lumi, cu determinările proprii spațio-temporale, psihologice, sociologice etc. este diferit în accentuare, nuanțare, dominant sau în fundal, de la roman la roman, în funcție de natura subiectului ales.

Titlul prezent aplică dubla valență și la o altă temă recurentă la autoare, *viața ca vis*, melanjul de vis și realitate în datul existențial. De data aceasta este o intruziune reciprocă până la confuzie, ca o trăire la propriu, fiziologică, spirituală și mentală în vis și în realitate, alternativ, cu aceeași intensitate a realității primare, ca-ntr-o mașină a timpului.

Pe de o parte este soția și mama dintr-o familie înstărită, cu două fete, din orașul San Antonio, Texas, pe de altă parte, în visele care revin obsesiv, ca niște coșmaruri la început, dar apoi foarte plăcute, este o copilă de 17 ani, dintr-un sat din Ardeal. Trăiește intens în cele două trupuri, ca-ntr-un fenomen de reîncarnare, iubind și suferind la fel de real în cele două identități.

Sunt instrumentate deopotrivă cunoștințe de psihologie, parapsihologie, psihanaliză etc., iar descrierile în paralel din America/România sunt mostre ale spiritului de observație – strict necesar prozatorului, ale capacităților de analiză, de interpretare psiho-socială.

Cele două lumi se întrepătrund, cu elemente anticipative, creând o atmosferă de suspans, de fabulos, că într-o a treia dimensiune.

În interstițiile dintre cele două lumi, când eroina este confuză, nu mai știe cine e cu adevărat, îmbinând logica rațiunii cu elemente de paranormal, extrasenzorial etc., încearcă, împreună cu prietena ei, detectivistic, să dezlege itele încurcate. Se emit variante, se testează diverse piste posibile, ca-ntr-un roman polițist.

Narațiunea începe liniștit, cuminte, cu un epic tradițional, de relatare a începuturilor poveștii de viață, cum a ajuns eroina, Nicoleta, din Bacău, în America, unde îl întâlnește pe Adrian, din același oraș, cu care se căsătorește.

Nunta este în România, în satul soțului, prilej să descrie din România obiceiuri de nuntă, plus o familie (a soțului) numeroasă, dominată de femei, agresive, rapace.

Soții se stabilesc în orașul San Antonio, au două fete, Anna – frumoasă, inteligentă, sociabilă, plină de toate talentele, Lulia – născută prematur, timidă, bolnăvicioasă, sensibilă la orice suferință, chiar și a frunzelor, retrasă, „rățușca urâtă”. Prietena mai bună a eroinei va fi tot o româncă, Melania, sau Mela, pentru că americanii altfel înțeleg prietenii, numai pentru lucrurile plăcute, la neazuri (după principiul „doar energie pozitivă”), te expediază, „Good to see you, bye!”

Primele dizarmonii cu viața din America sunt simțite prin trăirile tatălui său. „Om de viață”, petrecăreț, „în America era trist și stingher”. Mama în schimb era „caldă, blândă și îngăduitoare”. „Cu mama lângă mine simțeam că am o bucățică de Românie”.

La moartea tatălui, descrie alte obiceiuri din România, de astă dată de înmormântare, cu parastas, colivă etc. Când a mai revenit în România, n-a mai regăsit cunoscuți, după '89 „parcă scăpați din pușcărie”, au plecat peste granițe, iar ce găsește, descrie obiectiv, fără sentimentalisme și nostalgii, cu nemulțumire, un amestec de rele locale cu alte rele importate.

Treptat, apar intruziuni de anormal, straniu, previziuni, predestinări, parțial de domeniul fantasticului, inexplicabile logic, rațional.

Are senzații stranii, stări ciudate: un sentiment general de vinovăție inexplicabil și o inexplicabilă teamă de apă și înec, de furtuni, de fulgere și trăsnete.

Deși refuzase să facă o piscină în grădina casei, la o întoarcere din România, eroina găsește construită o piscină. Are un atac de panică violent, cade pe scările spre casă și leșină.

E primul accident dintr-o serie mai lungă, care-i va determina trăirile în „două vieți”.

Pasajele următoare, scrise cu litere aldine, transcriu trăirile unei copile, Adriana, o fată de la țară care vorbea în dialect ardelenesc. La început se vede pe sine de sus, de deasupra patului, apoi intră treptat în viața copilei.

Și fata căzuse de pe o scară, iar mama, căreia îi zicea de mică Mela, o chema insistent să se ducă să-i ajute la strâns fânul; mai avea doi frați mai mici, Nicolae (Nelu) și Cornel (Nico), care îl ajutau pe „tătuțu”.

Experiențe similare – aici căzutul de pe o scară – sunt poarta de trecere dintr-o viață în alta, precum în povestirile fantastice ale lui Mircea Eliade, cu trecerea în fabulosul credințelor populare. Sunt cele două fețe ale aceleiași uși prin care se intră și se iese din/în cele două lumi, aflate de o parte și de alta a ei.

Elementul comun care leagă cele două lumi, ca un cordon ombilical, este similitudinea de nume: sunt aceleași nume din subconștientul său, Adriana/Adrian, Nico, Mela, dar într-o altă distribuție de posesori.

Urmează o descriere vie, cu detalii mustind de prospețimea autenticității, a vieții de la țară, din trecut: gospodăria cu fântână în curte, dar jumătate la stradă, ca să poată bea apă și trecătorii însetați, la cină mămligă cu lapte, cu dormitul toți în aceeași cameră (de neconceput pentru orășeanca din America)...

Analizând retro visul, i se părea ciudat cum își știa foarte bine rostul treburilor în curte, la găini, la animale... În acest timp lung petrecut în sat, merge la școală, apoi la liceu.

Apar și aici elemente de paranormal, de contopire vis/realitate, în care, invers, într-un procedeu de *vis în vis*, apar elemente ca anticipări ale realității din America: „venită de undeva din interiorul meu, mi-a apărut deodată dorința de-a învăța Limba Engleză.” Chiar a crezut că dorința i-a fost transmisă de cineva în vis, unde rostea cuvinte în engleză. „Poate acela era «subconștientul». El știe mult mai multe despre noi, decât știm noi înșine”. Apoi, tot ca un semn al destinului, găsește pe o bancă în parc, în Cluj, două cărți, pe care le ia acasă „Cele două cărți, Dicționar Român-Englez și Dicționar Englez-Român mi-au schimbat destinul. Simțeam de parcă așteptam aceste cărți de-o viață”. „Mă visam o doamnă din America, ce-avea o casă mare și mașină, avea un soț și doi copii! Ce vis frumos! ”. „Nu știam cum îmi voi împlini visul. Nu știam atunci că gândurile croiesc fapte. Că ceva de dincolo de noi lucrează pentru gândurile noastre”.

Totodată e inserată localizarea, în Țara Moșilor: „Era destul de grea viața în satul Valea Ierii, un sat de munte și ne colectivizat. Aveam un cal, vite, capre și oi”. Înțelegem abia acum rostul motto-ului cărții: „Pe Valea Ierii cuvântul lui Dumnezeu a creat locuri de o frumusețe unică și oameni cu o personalitate aparte, păcat că există prea puține documente scrise care să ne povestească despre toate acestea.” (Pr. Cristian Baciu)

Narațiunea merge până la momentul în care fata vrea să urce în pod cu o greutate prea mare, al cincilea fustei din cei șapte ai scării se rupe și cade în gol (numerologia- prin simbolistica amplă a cifrei 7 – induce ideea că nimic nu e întâmplător, e printr-o voință superioară).

Căderea de pe scară, similară cu căderea de pe scara de la Sera casei din America, este mijlocul de părăsire a acestei lumi și reintrare în cea din care plecase prin vis.

Se revine la literele scrise normal, renunțându-se la distincția narațiunii prin aldine, iar această jonglare va fi la fiecare accident și trecere dintr-o viață în alta.

Se regăsește lângă scara din livingroom, alături cu prietena Mela îngrijorată.

De acum, ca la o intersecție, vor începe perioadele de confuzie, de continue interogări cine este de fapt, existența „între două vieți”, când conștientizează amestecul de reprezentări din două lumi, care-i bruiază conștiința de sine. „Pentru câteva momente «eul» meu s-a rostogolit în gol”.

Timpul e abolit, „Nu știi dacă a durat o clipă ori o veșnicie”, își metamorfozează și el durata: ceea ce în realitatea primă e un timp de trei ore, în visul puternic sunt trei ani de viață. În plus, viața de la țară era mai dulce, o învrăjire, ca nostalgia gustului dulce al raiului copilăriei. În realitatea primă, starea generală era de depresie, somnolență, somn dereglat. În acel intermezzo, doar Lulia fata ei, cu o hipersensibilitate aparte, a simțit adevărul, îmbrățișând-o: „Mamă, plângi după Adriana?”

Cei din jur încercau explicații raționale, logice, legate de realitatea fizică: e oboseală, o entorsă, radiografiile au trimis-o însă acasă, sănătoasă. Trec apoi la consult la psihiatrie.

Este disputa între *Homo logicus*, cel condus doar de ideea cercetării cum funcționează lucrurile rațional, și *Homo absconditus*, enigmatic, care acceptă varianta paranormalului, a tainelor lumilor spirituale.

Primul doctor, după întrebări despre posibile traume din copilărie, ori antecedente psihice în familie, când află că e emigrantă dintr-o țară comunistă, semicivilizată față de America, decretează drept cauză inadaptația, relativizarea identității, ca o boală specifică emigranților, mai ales la o vârstă adultă, când trebuie să-și formeze o nouă personalitate.

Al doilea accident e când atrage trăsnetul prin lanțul de suspendat de la un ghiveci cu mușcate, pe care voise, pe ploaie, să-l ducă în casă.

Se trezește într-un spital deasupra unui pat, privindu-și trupul – ca o experiență extracorporală, din povestirile celor trecuți prin moarte clinică, un fenomen de decorporalizare. Își vede fișa medicală, era fata din satul moșilor, de pe Valea Ierii, Adriana Birău, care, voind să-ndepărteze fulgerele de casă, alergase, cum văzuse la „tătuțu”, să înfigă un topor în mijlocul curții, și fusese lovită de trăsnet.

Revenind în lumea din oraș, un alt specialist, convins că problemele ei sunt în subconștient, îi propune tratamentul prin hipnoză, dar ea refuză categoric, simțind asta ca o pătrundere abuzivă în intimitatea sa. Mama, ca o femeie de la sat, e cea care-i sugerează că ar putea fi un mesaj anume: „Nicoleta, mamă, trebuie să iei în calcul tot ce spun doctorii, dar la nevoie te duci și la preoți, și la vrăjitoare... Dacă prin visele pe care le ai și se transmite într-adevăr ceva? Ceva ce nu pot doctorii să deslușească? Spun asta pentru că nimic nu este întâmplător. Poate ceea ce visezi tu este mai mult decât un vis.”

Un al treilea accident, când lovește cu mașina un copac (condusese tulburată de faptul că soțul o înșela și părăsise familia), dă cu frunte de parbriz și iar leșină, o trece din nou în lumea Adrianei. Fata intră la Facultatea de Litere, cu bursă. Tatăl îi spune cu tristețe: „Tu, copilă, de-amu tu nu mai ești a noastră, tu ești a ta. Ai grijă de tine, că noi n-om mai fi lângă tine”. În perioadele de introspecție „între două vieți” îi e teamă ba de tulburare bipolară, ba de dublă personalitate... Al treilea doctor îi demontează aceste temeri, îngrijorat că subconștientul ei atrage accidente, când vrea să fugă de greutate. Încet, e o apropiere de explicațiile stării ei: „Cauzele ar putea fi undeva în trecut. Poate chiar într-o altă viață. Poate în altă viață ai fost persoana pe care o visezi. Spaima de apă sugerează de asemenea că în altă viață este posibil să fi murit înecată.” Apare ideea reîncarnării și sugestia să caute locurile și persoanele vizate.

În timpul unei tornade, anunțată cu vijelii puternice și puhoai de apă, dar ocolind orașul său, chiar în casa ei a căzut un copac prin sticla de la Seră, accidentând-o grav.

A intrat iar în cealaltă lume, cu evenimente similare, inundații catastrofale, viituri ale apelor care au luat totul: „Din cealaltă lume auzeam țipete de groază. Adriana, Nico, Nelu! Unde sunt copiii? Salvați copiii!” Corpul ei și l-a regăsit la spital, dar al fetei din vis nu. S-a hotărât să meargă acolo, pe Valea Ierii, împreună cu prietena ei Mela, să afle adevărul, cum se zice că „adevărul te va elibera”.

În Valea Ierii, cu picioarele goale în iarba proaspătă de pe deal, a simțit gustul fericirii în „iarba verde de acasă”, „*Existam numai eu și iarba de sub mine cu care făceam un schimb de energie. Acolo, întinsă pe iarbă, am trăit nemurirea. Nu știu cât timp a trecut. Câteva găze mi-au amintit, cu zborul lor ușor, că nu sunt singură. M-am ridicat în capul oaselor și-am privit în jur. „Nimic nu este ca acasă!”*”

Află că locuitorii din Valea Ierii erau urmașii celor care i-au trădat pe Horia, Cloșca și Crișan – poate aici ar fi sursa sentimentului de vinovăție nedefinit.

În evidențele Universității, Adriana Birău figurase studentă doi ani. În sat, primarul nu o avea în evidența celor vii. Preotul găsea cu greu în arhive despre cei morți. De ajutor le-a fost o femeie bătrână, lelea Zamfiră, care le știa pe toate. „*O fo demult [...]. Or pierit la inundații, în '75. Pe 2 Iulie fata o vinit acasă că i-o trimis pe studenți di la Cluj să aibă grijă de familie. Adriana o vinit să moară acasă! Toți or pierit!*”

Merg în cimitir, găsesc mormintele, fac o sfeștanie, comandă cruci de piatră. Fac apoi coliva de pomană morților.

Preotul le-a dat explicațiile căutate: „*Cum se vede, Adriana a murit neîmpărtășită. Sufletul ei nu era pregătit să urce la cer*”. „*Așa se întâmplă cu sufletele care părăsesc trupul înainte de-a fi pregătit*”. „*În caz de accident, de moarte brutală, omul n-a avut posibilitatea să se împace cu lumea, să-și ceară iertare de la ceilalți și la rândul lui să dea iertare*.” E foarte importantă iertarea, „*este o mare cumpănă pentru suflet*”, calea către eliberare.

Acesta a fost mesajul tuturor întâmplărilor. Biserica Ortodoxă nu acceptă ideea reîncarnării, oricum Adriana murise mult după nașterea eroinei, când aceasta nu mai era un nou născut!

Se și spovedesc cum nu mai făcuseră din copilărie, nu găsiseră biserica cu energia pozitivă potrivită pentru sufletul lor.

În ultimele discuții cu preotul, eroina își lămurește toate nedumeririle, spaimetele, lucrurile ciudate legate de acele persoane și locuri cunoscute, pe care de fapt nu le văzuse niciodată înainte (acea senzație de déjà vu!) Fusesse o experiență extracorporală, relevarea unei stări superioare a conștiinței, numită iluminare, extaz ori revelație. Experiența e mai puternică în urma unor accidente, pentru că atunci intervine frica, elementul agresiv ce rupe conexiunea dintre trup, minte și spirit. Frica din momentul accidentelor, află ea, stimulează procese biochimice care permit transcenderea spiritului în alte lumi, or ea fusese mereu terorizată de frica de apă, de fulger, frica de a fi abandonată, frica de moarte...

Misterele se dezleagă, prin prisma creștinismului și a logicii credinței în Dumnezeu și deopotrivă prin prisma lecturilor despre lumea spirituală, studiilor privind transcendența în alte lumi, din alte dimensiuni, pe care noi nu le putem percepe cu simțurile noastre, dar le putem înțelege cu ajutorul inteligenței. O lectură cu ecouri în carte, printre altele, este „Inteligența materiei” de Constantin Dulcan, cu notele sale filozofice și metafizice despre psihicul între viață și moarte.

Șoferul Micloș Baci n-a intrat în biserică, fiind luteran, protestant, prilej de dezbatere privind universalismul religiilor, cum că există un singur Dumnezeu, care înseamnă iubire, chiar dacă mergem spre vârful muntelui pe poteci diferite, orice culte și religii sunt poteci spre Dumnezeu. „*Numai să respectăm legile naturii, legile lui Dumnezeu*”. „*Cărțile ce incită la ură și dușmănie, acelea nu sunt cărți sfinte*”

Dând liniște Adrianei, eroina se reîntoarce în orașul ei liniștită, senină, plină de viață, echilibrată. Merg și la programarea cu trupa de medici psihiatri, pentru care era un caz, ca ajutor dat cercetărilor în domeniu. Află astfel despre conștiința sa care „se mișcase” între două realități, între două lumi care puteau fi la fel de adevărate ori false, în altă dimensiune, „*care ar putea coexista în timpul nostru fizic ori în afara lui, înainte ori după timpul nostru*”, căci „*atât spațiul cât și timpul sunt multidimensionale*”. „*Universul vizibil este numai o convenție bazată pe percepția noastră*.”

Cu sensibilitatea sporită a percepției spirituale, ea a perceput informații din universul invizibil, fapt care a speriat-o, așa cum sperie, firesc, necunoscutul. A perceput o secțiune nerezolvată din alt univers, spiritul acelei fete care migra între universuri diferite, căutând ajutor.

Finalul poveștii e ca un poem: „*Am încetat s-o mai visez pe Adriana, iar peste zi îmi aduc uneori aminte de ea cu plăcere. Ca de o rudă dragă îndepărtată, pierdută. Ca de-o legendă veche, ca multe altele, din magica Țară a Moșilor*”.

Relatarea este printr-o scriitură simplă, sigură pe sine, într-o curgere fluentă, fără volute pierdute în prețiozități stilistice inadecvate.

E un roman palpitant, incitant, cu o intrigă în suspans de roman polițist, dar și de mister, de fabulos fantastic, un roman de atmosferă, din taințele unui dincolo de realitatea imediată.

*Ioana Giurgiu, *Între două vieți*, Ed. Călăuza, Deva, 2022.

Ioana GIUGIU

SUA

Mi-am propus să fiu ceea ce sunt: Nicoleta Duran, chimist de profesie, acum casnică, stabilită la San Antonio, Statele Unite ale Americii și să pun la spate amintirile despre fata amărâtă de la țară ce se străduia să învețe Limba Engleză. Am crezut că și visele despre Adriana vor dispărea, odată ce-am hotărât s-o uit.

Mi-am trecut repede în memorie amintirile din copilăria mea fericită, de la Bacău. Când am venit la Master în America, eu știam engleză. Părinții mei, amândoi profesori, s-au ocupat de educația mea încă de mică. M-au dat mai întâi la o grădiniță cu profil de limbi străine și-au ales engleza, apoi, din clasa I, mi-au pus profesor particular de engleză, iar când am intrat în clasa a V-a, mi-au recomandat engleza ca limbă străină. Într-un fel am crescut cu limba engleză, încât s-a justificat opțiunea de-a face un Master într-o țară unde se vorbește engleza.

De ce Limba Engleză? Ce instinct i-a împins pe părinții mei să-mi dea posibilitatea să învăț engleza? Că ei au crescut cu Limba Rusă!

În fapt mă mințeam pe mine. Visele cu fata de la țară nu m-au abandonat, dar au devenit mai ușor de suportat. Uneori aceste vise îmi provocau coșmaruri, însă, de cele mai multe ori, îmi făceau bine, pentru că în vis alergam prin poiene, mă tăvăleam prin iarbă, trăiam după pofta inimii, eram liberă.

Prietena mea Mela m-a surprins când eram pierdută în lumea Adrianei.

– Te mai visezi Adriana?

– Mă visez? Eu chiar sunt Adriana din când în când.

Îngrijorată, Mela a făcut programare la doctorul Isidor, neuro-psihiatrul ce mă cunoscuse la Spital. Avea pacienți mulți. Era prima vizită și credeam că nu mă va lua în serios, ca ceilalți dinainte. Eram ultimul pacient într-o zi de vineri și m-așteptam că se va grăbi acasă, ceea ce n-a fost adevărat. M-a pus apoi să completez un formular cu 53 de întrebări, legate de boli avute ori nu, atât eu cât și membrii de familie, pe două generații. Am stat în cabinetul lui mai bine de două ore. Mi-a pus cam aceleași întrebări ce mi le-au pus psihiatrii ce-i consultasem anterior, dar cu mai multă grijă să nu-mi rănească ego-ul. M-a ascultat cu atenție și n-a fost surprins de nimic. Era prima oară când povesteam în detaliu existența mea dublă. I-am spus și despre teama mea de apă.

Când m-am oprit din povestit m-a întrebat despre strămoși. Știam foarte puțin. Mama nu știa nimic despre părinții ei naturali. Ea fusese înfiată de un cuplu în vârstă care s-a prăpădit cu mulți ani în urmă. În schimb familia tatălui meu era mai numeroasă, tata avea un frate, dar avea mulți veri prin toată Moldova, toți guralivi, ambițioși și uneori superficiali.

– Mi-ar plăcea să discut și cu mama ta și chiar cu soțul tău, mi-a cerut doctorul.

– Mama nu este... bolnavă, zic. Dar cu siguranță că va veni la discuție cu dumneavoastră, în speranța că asta mă va ajuta. Despre soțul meu... nu cred că va veni. A fost ironic și sarcastic de câte ori am deschis subiectul... În plus, mă tem că m-a părăsit.

– De mult?

– Cu câteva zile înainte de accident.

– Nu cumva asta a fost motivul accidentului? Adică nu te-ai putut concentra...

– Nu... nu știu. Am intrat pe-un drum necunoscut...

– Ce te deranjează cel mai mult?

– Că mi se repetă visele. Că mă visez o altă persoană. Același vis și aceeași persoană. Și visez atât de profund, încât nu mă definesc care sunt eu, cea din vis ori cea care stă de vorbă cu dumneavoastră. Trăiesc ori

visez la fel de intens în două lumi. Ce mă îngrijorează și mai mult este că în ultima vreme pot să trec voluntar dintr-o personalitate în alta, că pot fi ce vreau eu: Nicoleta ori Adriana. Că pot să trec în mod voluntar din starea de Nicoleta în cea de Adriana și invers. Trecerea de la lumea Nicoletei la cea a Adrianei și invers apar ca alternative. De aceea mi-e teamă să adorm, mi-e teamă că voi visa același vis și că aș putea rămâne blocată în el... adică n-o să mă mai pot întoarce.

– Dar înțeleg că uneori preferi să fii Adriana.

– Da, uneori îmi doresc să fug de Nicoleta și mă refugiez în Adriana! Și chiar fac asta în mod conștient. Mă odihnesc acolo, în satul de munte, cu liniște și aer proaspăt, iar după o vreme revin la familia mea de la San Antonio. Încât mă întreb dacă am visat ori am înnebunit.

– Uneori visele aduc informații pe care nu le putem accesa altfel. Alteori reflectă experiențe prin care am trecut recent și din care am învățat ceva. Uneori previn situații viitoare... Amatorii de paranormal susțin că visele pot fi premoniții și că ceea ce visăm poate fi un lucru ce ni se poate întâmpla în viitor, fie că este vorba de ceva bun sau o tragedie. Este cunoscut cazul lui Abraham Lincoln, care, chiar cu o noapte înainte de a fi asasinat, a visat că erau funeralii la Casa Albă. Dar exemple sunt multe!

– Mă speriați!

– Nu aveți de ce să vă speriați. Sunt doar vise. Prin care uneori ni se transmite ceva despre persoanele cunoscute.

– Doctore, eu visez o persoană pe care n-am cunoscut-o niciodată și nici nu știu dacă există. Dacă este vie sau moartă.

– Visele pe care le avem cu persoane sau locuri necunoscute pot fi amintiri din vieți anterioare pe care subconștientul le păstrează.

– Eu mă visez o fată de la țară. Aceași fată! Același vis! Nu știu dacă visez ori trăiesc aievea acele evenimente. De parcă există pe două planuri.

– Spui că visele lungi despre fata de la țară le trăiești după un accident fizic, cum a fost căderea pe scară, fulgerul ori accidentul de mașină.

Spui de asemenea că în timpul accidentului trăirea aceea este foarte puternică și scade în intensitate cu timpul. După aceste accidente trăirea revine ca vis ori imaginație, pe fragmente, din ce în ce mai slab. Adevărat?

– Da. Și distanțele de la un accident la altul se scurtează. De exemplu, după ce-am căzut pe scară, au trecut aproape doi ani până ce-am fost lovită de fulger, apoi aproape un an până la accidentul de mașină. În primele nopți imediat după accident visele erau intense, și-au slăbit pe parcurs.

– Acum, la al treilea episod, te-a prins pe fond de depresie, de supărare că soțul te-a părăsit... A fost modul în care ai gestionat frica de-a fi părăsită. Cu siguranță că și celelalte două au la bază o motivație ca asta. Căderea în casă a fost din cauza fricii de apă, ai fost lovită de fulger când erai speriată de furtună...

– Adevărat.

– Recunoști că la baza tuturor acestor accidente stă frica de ceva. Frica te împinge spre accident. Cum simți momentul trecerii dintr-o stare în alta?

– Simt de parcă mă rup în două. Pentru că am personalități diferite. Când sunt aici, în lumea în care sunteți și dumneavoastră, am o familie, mamă, soț, doi copii. Dacă trec în cealaltă lume, simt că îmi abandonez această familie. Ori eu am responsabilități față de familia mea de aici, mai ales față de copii. Mă simt vinovată față de copiii mei dacă-i părăsesc. În visul meu sunt o tânără fără obligații, dar îmi place atât de mult acea persoană și mediul în care trăiește, că uneori doresc să-mi abandonez familia... ceea ce nu-i moral.

Doctorul mă urmărea atent.

– Am fost destul pe la doctori... Unul m-a acuzat că am percepții greșite deoarece am probleme de adaptare la viața americană. Și mi-a sugerat să merg înapoi, la locul de unde am plecat din România și să reconstitui etapele adaptării...

– Uneori este o soluție.

– Am fost în România, în orașul în care m-am născut și-am crescut, unde am fost la școală..., dar a fost degeaba. M-am întors obosită și fără rezolvarea problemei mele.

– Eu cred că n-ai fost la locul potrivit în România. Ar fi trebuit să mergi acolo unde... ești Adriana. Acolo ai mai multe șanse să te regăsești, a zis el. Cred că ți-ar prinde bine să mergi în satul ăla unde te visezi.

– Dar dacă satul acela nu există? Adică este doar imaginația mea? Dacă nici fata nu există?

– Cunoști ceva despre reîncarnare?

– Da, am citit... Cred că sufletul unei persoane care a murit se întoarce pe Pământ în trupul altei persoane...
– În mare, asta este.
– Este posibil... să fiu reîncarnarea cuiva?
– În cazul tău există varianta să te fi reîncarnat într-o persoană care a trăit prin acele locuri.
– Deci să caut o fată Adriana în satul acela din România?
– Este o posibilitate. Află, cât mai multe despre acea persoană, care se pare c-a trăit cu mai mulți ani în urmă, probabil în Evul Mediu, după cum descrii locuința și viața rudimentară de acolo.

Doctorul nota în continuare.

– Am citit despre tulburarea bipolară...
– Nu, nu, nu! Asta, în nici un caz. Tulburarea bipolară presupune schimbări de dispoziție, de atitudine... ori tu ai un comportament constant, chiar dacă te apasă o depresie... asta este motivată de lipsa de somn. Nu! Nu suferi de tulburare bipolară.

– Doctore, nu crezi c-aș avea dublă personalitate?

– Nu... nu cred. Dubla ori multipla personalitate este... altceva. Desigur, femeile se confruntă cu risc mai mare decât bărbații să manifeste personalitate multiplă. Se datorește lipsei de încredere în ele însele și-și dedublează personalitatea în ceea ce ar dori să pară.

– Nu, nu cred că încerc să arăt altfel de cum sunt...

– Când nu ne recunoaștem propria identitate, dar recunoaștem o identitate falsă. Atunci putem vorbi de dublă personalitate. Ori nu-i cazul tău. Când ești Nicoleta, știi că ești Nicoleta și acționezi perfect. Nu știi când ești Adriana..., dar acolo-i categoric altceva.

– Și ca Adriana funcționez perfect.

– Persoanele cu dublă personalitate au pierdere de memorie, ori tu dimpotrivă, îți amintești totul cu lux de amănunte. Tu nu ai simptomele ce caracterizează persoanele cu dublă personalitate... n-ai dureri de cap, halucinații ori tendințe de suicid.

– Doamne ferește! N-am avut niciodată intenția de suicid. Atât în cazul în care sunt Nicoleta ca și în cel în care sunt Adriana vreau să trăiesc. Am o familie pe care o iubesc, sunt pătrunsă de gânduri pozitive.

– Tocmai! În plus tu foarte puțin din timp ești altcineva decât cea din prezent. Adică trecerea în personalitatea Adrianei revine după un șoc...

– Cum am spus, mi se întâmplă să mă visez Adriana și alteori..., chiar migrez dintr-o stare în alta.

– Așa-i! Dar din ce spui visele mari se repetă după ce ai un șoc, atunci când nu se știe dacă visezi ori ești în stare de leșin.

– Exact! Până acuma mi s-a întâmplat deja de trei ori!

– Doctorul care te-a acuzat de inadaptabilitate a avut în vedere că faci crize acute în momentul unui accident. Vrei să folosești ocazia să fugi de-o nemulțumire, o neîmplinire... Ce mă îngrijorează pe mine este că într-un fel atragi accidentele. Subconștientul tău atrage accidentele în acele momente în care spiritul tău fuge de niște greutăți ori nemulțumiri... Își găsește temporar liniște în starea acelei fete, capătă putere și revine la ceea ce ești astăzi aici. Tulburările pe care le înregistrezi cu ocazia accidentelor sunt rezultatul unei conexiuni cauză-efect.

– N-am prea înțeles.

– Cu tine este altceva.

Arăsofit o Agendă apoi a zis:

– Cauzele ar putea fi undeva în trecut. Poate chiar într-o altă viață. Poate în altă viață ai fost persoana pe care o visezi. Spaima de apă sugerează de asemenea că în altă viață este posibil să fi murit înecat. Ca să mă pronunț, am nevoie de mai multe informații. Pentru un răspuns cât mai corect și-un tratament corespunzător îți sugerez să te consult în stare de hipnoză. Dar nu pot face asta fără consimțământul tău.

– Nu, nu. Nu vreau hipnoză. Vreau doar tratament.

– Dacă nu mă ajuți deloc, nu-ți pot da un tratament adecvat. Nu știu cât psihicul tău va suporta să-l expui în continuare la existența în două lumi. Următorul accident ar putea fi fatal, ar putea fi ultimul. Atunci ca psihiatru n-aș mai avea ce face.

– Îmi este teamă de hipnoză.

– Teamă? De ce?

- Nu vreau ca unii să mă considere nebună.
 - Consultația în stare de hipnoză n-are de-a face cu nebunia. Se fac și tratamente în această stare. Necunoscătorii ar putea crede orice, dar tratamentul prin hipnoză nu se aplică nebunilor! Este o cale ce permite accesul la informațiile depozitate în subconștient. Hipnoza este un fel de regresie în timp. Prin hipnoză se poate face o regresie a vârstei, dar și o introspectivă în potențialul latent al creierului. Starea psihicului este importantă pentru existența noastră.
 - Nu vreau...
 - Nu se moare din asta. Dar ai putea foarte curând să mori într-un accident, pentru că, așa cum ți-am spus, atragi accidentele.
 - Nu se poate altfel?, am întrebat.
 - Cum vezi, situația ta nu este simplă. În ultimii ani ai trăit aceleași experiențe, ai visat că exiști în corpul aceleeași persoane. Adu mai multe informații despre persoana pe care o vizezi, locul unde a trăit ori a murit etc.
 - Adică s-aduc informații despre Adriana, din satul ei din România?
 - Este o sugestie bună. Ar fi de folos.
- Spre dezamăgirea prietenei mele, Melania, am plecat de la doctor așa cum venisem.
- Aș fi vrut să fii mai flexibilă. Hipnoza nu doare. Este o stare de relaxare. Răspunzi doar la niște întrebări. Este o formă prin care vizualizezi scene din viața anterioară, care indică doctorului starea ta de fapt. Am citit despre persoane care s-au vindecat de boli grave după ce-au aflat de ce boli au suferit în viețile anterioare.
 - Nu, categoric nu! Nu accept hipnoza. Parcă ar intra cineva în intimitatea mea! Nu sunt de acord, am insistat eu. Să-mi dea medicamente.
 - Îți poate da un pumn de medicamente care toate au efecte secundare și te trezești cu alte suferințe. Prin hipnoză te poți vindeca fără medicamente.

* * *

O vreme am rătăcit între două lumi. Nu știam dacă sunt Nicoleta ori Adriana. Nu știam dacă am murit ori încă trăiesc. Am văzut trupul Nicoletei pe-un pat de spital. Nu știam dacă mai este al meu. Cert este că trupul Nicoletei fusese salvat. Corpul era plin de vânătăi și ciuruit de schije mici din sticlă.

Dar gândul mi-a fugit la Adriana, la fata luată de viitura venită de la munte și ieșirea din matcă a râului Iara. Nu-i găseam trupul, înnămolit de noroiul adus de puhoiul de la munte și acoperit de crengile rupte de ape în calea lor. Nici trupul fraților mei nu l-am găsit.

M-am întors la Spital care era plin de trupuri. L-am găsit pe-al Nicoletei. Era trupul meu. Eram la spital, iar trupul meu se găsea sub aparate. Aparatele arătau că trăiesc.

„Ce ciudat! Tu să nu știi, dar să-ți spună aparatele dacă trăiești!”

M-am lăsat îngrijită de-o echipă medicală. Scoteau cioburile și le aruncau într-o tăviță. Nu mai vedeam ce se întâmplă, dar știam asta după zgomotul făcut. Deci mi-a revenit auzul. Apoi au început să mă doară unele intervenții pe corpul meu. Desigur că eram în viață, altfel nu m-ar durea nimic!

Am deschis ochii. Nu știu dacă era dimineață, pentru că în Spital este lumină tot timpul, ca ziua. Nu vedeam nici un ceas. Nici nu puteam vorbi. După o vreme mi-au adus apă și mi-au dat să beau cu paiul. Ce bună-i apa! Adevărată energie!

Mi-au făcut o injecție. Probabil că nu era prima, dar nu-mi amintesc. Apoi am adormit. Mi-au inventariat vânătăile. Erau 34. Mi-au pus perfuzie. M-am trezit într-un târziu bandajată peste tot, ca „omul invizibil”. Mă simțeam privită și m-am trezit. Era Mela, prietena mea.

– Măi, fată! Ți-am spus eu să vii la mine, că am casa mai solidă!

Am închis ochii. Nu eram dispusă s-aud reproșuri. În plus, îmi era dor de Adriana. În gând încă îi căutam trupul.

– Dar, bine c-ai scăpat, a continuat Mela, de parcă a „prins” gândurile mele.

„De ce nu găsești trupul Adrianei?”

– Te-am căutat mai întâi acasă, dar, văzând nenorocirea, mi-am imaginat unde ai putea fi, a zis Melania.

O Asistentă mi-a schimbat perfuzia.

– L-am sunat pe Adrian, soțul tău, Adrian. I-am spus că ești la spital.

„Da, îmi amintesc că aveam un soț!”

– S-a dus mai întâi să ia copiii.

„La care copii se referă? La Nico și Nelu cumva? Că nici trupurile lor nu le-am găsit...”

Din când în când adormeam pentru perioade foarte scurte de timp. M-am trezit de-a binelea, când a venit Adrian cu fetele. Cu Ana și Iulia.

„Aaaa! Deci aceștia erau copiii!”

Apariția lor m-a tulburat. Le-am privit lung pe fete, atât de lung, de parcă le vedeam pentru prima oară. Probabil că s-a văzut pe fața mea confuzia.

Pentru început Ana și Iulia au stat departe de mine, ca atunci când am avut gripă. Când au crezut ele că nu mai prezintă un pericol s-au apropiat cu grijă:

– Ai avut moarte clinică?, a-ntrebat Ana.

Am privit încurcată. Nu credeam că aș fi murit. Aveam amintiri foarte vii și dragi din lumea în care eram o fată de 19 ani. Dar aveam și amintiri în care eram mamă a doi copii!

Ca de obicei, mai sistematică, Ana a continuat:

– Tanti Mela zicea că ai avut moarte clinică. E-adevărat? Ai murit?

„Nu se poate! N-am murit! Am trăit! Am trăit intens, chiar dacă a fost într-o altă lume! Dar cum pot spune asta unor copii?”

Adrian a luat fetele deoparte și-a șușotit ceva cu ele.

– Trebuie să te odihnești, a zis el. Vorbim altădată. Fetele... s-au speriat și ele când au văzut că nu le recunoști, a încercat Adrian să liniștească lucrurile. O să treacă și asta.

– Da... timpul le vindecă pe toate, a completat Mela.

– Nu pot să cred că s-a întâmplat! Tornada n-a trecut prin zona noastră! Și, cu toate astea, numai casa noastră, singura casă din oraș a suferit distrugeri din cauza tornadei, a comentat cel ce zice că este soțul meu.

– Chiar așa! Casa voastră a fost filmată! O s-o vezi la televizor!, a continuat Mela. Ca mulți ce-au văzut sera ta distrusă, m-am întrebat cum de numai casa ta a fost singura casă din orașul nostru, distrusă de Tornadă? Au comentat asta și la televizor. Nu cumva chiar ați avut accidente, așa cum a zis doctorul Isidor. Este o curiozitate! Nici o altă casă din zonă n-are nimic!

„Ciudat! Am atras accidentul, chiar dacă n-am ieșit din casă?”

– Știi cum a fost?, a schimbat Mela subiectul. Pereții de sticlă ai serei au fost spărți de-un copac aruncat de tornadă. Copacul a lovit pereții și-a pătruns în seră și odată cu el a pătruns și-un val mare de apă care te-a înecat. Noroc că atunci când s-au spart geamurile de sticlă au sunat alarmele și echipele de salvare au sosit la adresa ta în timp. Ce spui?

Nu știam ce să spun ori nu îndrăzneam. Pentru o zi întreagă, datorită șocului, n-am putut vorbi.

Ca în toate cazurile când pacienții suferă un șoc, cum a fost acela datorat tornadei, la spital este adus și un psihiatru, pentru a ajuta pacientul să treacă cu bine peste emoțiile suferite. Pentru că pe fișa mea medicală era trecut numele doctorului Isidor a fost chemat acesta să se ocupe de starea mea. Mi-a făcut un control sumar și-a completat fișa mea.

– Ți-am spus să te ferești de accidente. Ți-am spus că ați avut accidente. Acesta putea fi ultimul. Dar... se pare că mereu ai noroc. Iarăși ți s-a dat o șansă. Depinde de tine cum o vei valorifica. Ai nevoie de-un tratament serios. Prin hipnoză.

– Nu, nu, nu!

Parcă mi se făcuse mai teamă de hipnoză decât de apă.

– Gândește-te bine. Nu toți pacienții au șansa să se întâlnească cu doctorul potrivit. Pentru ce probleme ai tu, eu sunt doctorul potrivit. Tu ești trecută ca un caz în proiectul meu în care lucrez cu 4 doctori europeni. Doctorii vor veni în septembrie, peste o lună. Vino la consultație să-și dea și ei părerea. Te rog să vii. Nu mă face să rămân fără caz.

Spitalul costă mult, așa că m-au externat după două zile. Mela l-a luat pe Filip și pentru o săptămână s-a instalat în casa mea, ca să-mi bandajeze rănilor fără să fie necesar să mă mai deplasez la spital. Tot ea s-a ocupat de fete.

(Fragment din romanul „Între două vieți”, Editura Călăuza v.b., 2022)

Images and reflections

Neli came often, to the Mountains. She liked it there. The little towns were pleasant, and their surroundings' natural beauty blended harmoniously with pages of history and locals' ways of life.

Many people came in Blue Mountains. Some of them enjoyed roaming the mountains, some for the village atmosphere of the townships and others just to wander in the rugged beauty of the bush landscape. They enjoyed tasting the delights each township had to offer. They visited boutiques filled with indigenous products, or with locally made handicrafts and souvenirs, or products brought in Australia from different parts of the world. They were browsing a book through antique shops, or looking for chocolates and sweets at Leura's famous little *Candy Store*. Or others, willing to rest, were going up to *Fairmount Resort*.

Many people attended the *Rhododendron Festival*, the *Azaleas' Festival* held from October to the end of November, in Blackheath. The event occurred annually and drew large crowds, both locals and tourists and was eagerly awaited by everyone, because it provided entertainment for all, both children and adults. Every year, it came up with something new, offering satisfaction to all: outdoor concerts along the main shopping area throughout the day by many different performers. A wide variety of music genres provided entertainment for the crowds. Fair for art lovers. Indigenous painting and art exhibitions. Theatre performances. Flower show. To gourmets, it offered specially delicatessens, food and drinks at chic, elitist restaurants. The street stalls provided a large variety of culinary delights from hot tasty meals from various cuisines of the world to a plethora of fast food, either salty or sweet. The children enjoyed the *Show Bag Stall* and the action enthusiasts went to the area-specific sports competitions to attend: *Wood shopping*, *Coal shovelling* or *Roof bolting*.

Truth was that tourists came up to Blue Mountains, all year round, regardless of the season. They came for scenic attractions. They came with their families to *the Megalong Valley*, a quaint valley with attractive cottages, orchards and vineyards. Others went to *Katoomba* and climbed to *Three Sisters*, the three mountain peaks shrouded in the Legend of the Three Emperor's daughters. People stopped at *Echo Point* where they admired the parrot colonies, lovely birds, either white with yellow crest and as big as a hen, or small with red, navy blue and green feathers. Some enjoyed descending to *Waterfall*, whose image was really beautiful, as the water fell tens of meters from peak to valley, jumping in steps, cascading from one rock to another.

A few kilometres away from Katoomba, another major drawcard for tourists were the *Jenolan Caves*. It's beauty left one breathless with awe certainly all year round but specially so at Christmas when the sounds of carol songs floated up from underground, embracing all, in a truly magnificent setting of natural of beauty, sound and light. The holy music echoes reverberated loudly with numerous cavities full of stalactites and stalactites, enchanting the audience and bringing together people into one soul. One says that Jenolan Caves is known for thousands of years. The legend of those caves is part of the culture of the aboriginal groups that had lived on these lands. The *Gundungurra people* and the *Wiradjuri people* also known as *Binomil* or *Bin-oo-mur*. The story passed down by word of mouth, saying that those caves had existed since *Dreamtime* and that it was been born as a result of the fight between two ancestral spirits: *Gurangatch*, a creative spirit that resembled a giant eel, and *Mirrigan*, a spirit like a feline, looking like a huge cat. And also, it says that the Gundungurra aborigines brought in here, sick people, hopping for a cure. Carrying them on their backs, following the course of groundwater, they advanced deeply into the caves, guided by underground streams, where they washed the sick in a crystal clear water believing they have healing powers. It was like that? It wasn't like that? Who can really know the truth? Anyway, that's what the legend says and the story pleases those who listen to that.

Blue Mountains people have stories for every red pebble, for every trickle of water, for every poppy that cuts its way through the cracks of the rocky mountains, for the slimmest ray of light and why not, for every strange animal that these lands do not lack.

Listening to these stories, after so many years living in the mountains, each place Neli passed by, on her way to Sydney, had come to tell her, something. And all stories seemed to be wonderful. Legends. People. Places.

Even the little mining town where she lived in, she was seeing now, in a different light, than she did ten years ago. To any passer-by who happened to wander through Lithgow, the town may have looked like any other typical provincial town. That's right, at first glance, it seemed to be so. But if people lived longer in there, they would get to know the real town. And they would realize that, it is different from any others localities from Blue Mountains and couldn't be compared to any of them, that locality had its own distinct personality.

Established in 1870, Lithgow sits on the western edge of the sandstone country of Blue Mountains and is considered to be the first true country town west of Sydney. Its immediate surrounding areas include the old mining hamlet of Vale of Clwyd and Oakey Park, a famous iron and steel village, of which fiery night scenes have been depicted in many paintings, as well as large areas of bush and state forest. The town hadn't been subject to outside influences and waves of emigrants, and it didn't reflect in any way the dynamic of the social and economic transformations of the big cities. Nor those changes that have been felt particularly strong, in recent decades by cities' population. Despite everything that was going on in there, Lithgow remained unchanged.

Neli used to hate that small town at first, but gradually, in time, she grew fond of it. And now, if a friend happened to ask her what it was like to live in Lithgow, she would answer wholeheartedly: *Lithgow is a beautiful mountain town. It is pleasant in here. The air is crystal clean. It is not at all, clogged with the smell of burnt charcoal, as it was years ago when smoke came out of every chimney. It's a quiet place. It's a place where you can raise your children without any fear. A place with friendly people, who know how to work but also know how to enjoy life to the fullest. A place where people respect and help each other. Where people are good mates who don't leave each other hanging, in difficult times.* So it was. The locals, mountain people were real people. Hardworking people. By 1992-93, many of people were working in carbon mines surrounding the locality. The underground work was not an easy one. But in recompense, it was well paid. People were making good money. And that could be seen all over, in city. The Lithgow people had everything they wished for: two High Schools, two Secondary Schools, four Primary Schools and a College. A TAFE [a Trade College] . A modern hospital. Several Nursing Homes. Churches catering for many faiths. A small local theatre. A well-stocked Library. Lot of shops, both large and small, all well loaded. A dozen of Sports fields. An Olympic-size swimming pool. A McDonald's, two Pizza Huts and a KFC. Small restaurants of all kinds: Australian, Indian, Chinese and Thai. There were also two big clubs, where people went to eat, watch a movie, listen to music, play all kinds of board games or simply, to socialize. The largest and richest club in town was the *Workers' Club*. One says the reason that club looks so good, is because it's made of the miners' money. Maybe, it was true. Anyway, in there, one could find everything for everyone. The food was good and at reasonable prices. Special places had been set up for little children, where they could play carefree, of course under supervision, while their parents could have fun without any worries. There was a room where seniors played bingo. Another one with large TV screens, where with a bottle of beer in hand, people watched horse or dog races and football or rugby matches. A chic, beautifully furnished room with a blue carpet on the wooden floor and comfortable, large leather armchairs and small round tables, provided a place where people could simply sit and had a chat with friends, while looking at people passing by. Further, there was a large restaurant with reasonable size dance floor that was beaten on all kinds of rhythms of music sung by musicians 'bands. Outside, at the rear of building, there was a big bowling area, divide in two areas, where people could play bowls, days and evenings.

And something else! Something it couldn't miss. Something that was very important for the locals. Two big Poker Machines Rooms. They couldn't ditch the poker machines, because the Lithgow people loved gambling. Like everyone else, they won or lost. But in all honesty, they did that, in moderation. For even if, let's say, it still happened to win, they would not be fooled into playing further and wasting their hard earned money. They stopped, on time. The most passionate gamblers, were Filipinos, young women brought by marriage to Australia, who kept believing in miracles and stayed up till late, in front of screens with flying dwarfs, while their older husbands were dozing by, in comfy armchairs.

What Neli liked the most about the place, was that no one was judging them. No one was watching what the other person was doing. And so, it had to be. People were greeting each other with a "How *are you?*", and without waiting for a reply, which anyhow caught up with them, latter, anyway, and it was always the same, "*Good, mate! Good! And You?*"... they did go on, with their business. Whilst they tended to stick with their own friends and didn't care too much about those outside their group, nevertheless, anyone who crossed their path would be greeted with a cheery hello, before they resumed their chatter, drinking and laughing, which, at times could be extremely boisterous to the point of rowdiness.

The quiet ones were the newcomers, anyway. They did not meddle too much with the locals. Lost in translation, they pricked up their ears, trying to catch up some meaning in what has been said around them, in the local dialect, or in a slang. And when they may hear a new word, they repeated it several times, to get acquainted with it. For, no matter how well they knew English before they came here, the way the people from Lithgow spoke, puzzled them.

Gradually, Neli learned many of these funny Australian words such as *ta* instead of *thanks*. *Fair dinkum* for *authentic*. *Mate*, for *friend* or *dear*. *Arvo*, instead of *afternoon*. *Bizo* instead of *business*. *A man* for *a bloke*. Instead of *sick*, they would say *crook*. For *drinks*, either beer or wine, they would say *grog*. And, so on.

The people told her, jokingly of course, that the most important to know is the word *the loo*. For, if God forbid, she would have a stomach ache and would feel an emergency for a toilet, would be better to ask people for a loo and not a toilet! Cause she would risk to be sent to wash her hands, somewhere. Hmm, wouldn't be that a disaster?

But not these words caught Neli's first her attention. No. But the repeated expression: *Aussie! Aussie! Aussie*, followed by the reply *Oi! Oi! Oi!* Which she heard constantly all the time: at gatherings, parties and house warming when people raised their glasses, cheerfully shouting: *Aussie! Aussie! Aussies*, the others would replied straight away: *Oi, oi, oi!* She heard that all the time, on sports fields, when people aimed to raise the morale of players. So ubiquitous was the expression that it was well known even overseas. When hundreds of Australian fans attending international games such as soccer, rugby or cricket, barracked for their team and loudly chanted "Aussie! Aussie! Aussie!" they received the reply, "Oi! Oi! Oi! Not only from their compatriots but also from the opposing team's nationals, thus provoking a lot of laughter which raised the spirit of congeniality among the crowd of spectators. And then... *Crikey!* [Australian exclamation of *surprise*] Their reaction provoked laughter and joy, arousing waves of likability in public.

*

Those memories brought a smile to her Neli's face, but she placed her thoughts under control because she knew that this trip was challenging. She could not afford to be distracted as the undulating road, with its many hairpin bends, required her utmost attention and she had to keep her eyes firmly locked on the track.

Driving through mountains was not an easy task. Neli had to be careful. And that was not because she wasn't a good driver or because she was afraid of traffic or the influx of emerging traffic. No, that did not bother her. No. Because she drove well, and honestly, all drivers drove attentively and within the speed limit. Her major concern was that the road was ridden day and night by big, large trucks fully loaded with goods. They were very heavy and the truck drivers avoided using the brake when going around curves. The truth was that these mountains have a lot of serpentine and it was known that those were dangerous not only for truckies, but for everyone else. Anything at any moment could happen. An accident. A chain of accidents, God forbid.

(excerpt from the story "Images and reflections")

Dana OPRITĂ
SUA

*
în
tăcerea
amiezei
castanele sparg amintiri

toamna în inima mea –
muzica sferelor

muzica sferelor –
toamna în inima mea
* * *

Castanele ieșind din carapacea lor
precum perlele din ochiul închis al scoicii
ce o naște –
bijuterie pentru noi
cel mai respingător gunoi pentru ea.

Al cui să fie adevărul?
*

întrebare fără răspuns –
lacrimi

răspuns fără întrebare –
lacrima

Sunt ca un tren
ce-așteaptă să-i apară-n drum
o gară despre care știu
că nu există.

sufierea din urmă a vieții –
toamna

zbor fără aripi –
tristețea

pe covorul alb
liniște împletită –
pisica toarce

praf
de
lumină –
a trecut un înger

melodia tăcerii –
ploaia

*
le silence
du midi
les souvenirs jaillissent
des fruits murs

dans mon cœur, l'automne –
la musique des étoiles:

la musique des étoiles –
l'automne
* * *

Les châtaignes sortent de leurs carapaces
pareilles aux perles cachées dans les huitres
pour nous;
ce sont des bijoux
Pour elles, c'est de la merde dégelasse:

Qui a raison ?
*

question sans réponse –
des larmes

réponse sans question –
une larme

Je suis le train
qui attend une gare
dont je sais
qu'elle n'existe pas

le dernier souffle de vie –
l'automne

vol sans ailes –
la tristesse

sur le tapis blanc
le chat tisse
la dentelle du silence

poussière
de
lumière –
un ange vient de passer

la mélodie du silence –
la pluie

(Traduit du roumain en
français par Marius Simon)

Călătorie

sub norul ionic din răsăritul Europei

Din astre'nvecinate
se luminează piramide
în lumea'n care udă ape
stânci și plaje insipide.

Alunecase'n groapa udă
de zoaie și cadavre plină
sfârșind în aripi nudă
sub brazde, miriști și coline.

Părea o zeităte nu o zână
regină înghețată'n foc topită.
Bine-ai venit, ființă spână
fără de gheare și de trup belită!

Mă bucur, parcă, în tristețe
de întâlnirea mea astrală.
Nu mă alungă, nu îmi dă binețe:
din viitor e sau de odinioară?

Părea a fi din astre'nvecinate
lumină'n întuneric stinsă;
secată i-e duhul de ape
și peste ea'i o ceață ninsă.

Ce ești? Sau cine? Poți să spui
sau să mă faci să înțeleg.
Nu'i visul, rătăcirea nimănu,
nu'i o speranță de care să mă leg.

Dar unde sunt? Abia de deslușesc:
eu însumi nu mai simt văzduh.
Blânda Himeră din tărâm lumesc
desțelenitu-m'a în duh.

Gloria Pacem, 25 aug 2022

Fugind din vremuri turburi.

De-am putea scăpa de vremi bizare în adâncul cerului și nu'n pământ;
dorința nu înseamnă și pasiune când temerea de a greși e în sublim,
lumina coborând în goluri hazardate prin binecuvântarea unui vânt
senzațional vibrând tragedia plină de defecte a omenirii moarte în
divin.

Dar drumul s'ar opri idei superficiale în conștiințe reci vehiculând
când porțile se vor deschide între aripi și prea'ncurcate ape salvatoare.
Ce-ai câștiga scriind, dezvăluind amenințările unui nebun ce mai
curând
s'ar împușca prin ochii orbi ai unei păsări cu foc și vrajă călătoare.

Așa sperat-am că voi scăpa din proorocite vremi cu-o rugăciune
în lipsa unui scop, a unei căi pe-o punte din jungla scursă'n infinit
când pus în gardă de dușmani c'am presărat petale de amărăciune
și simt: ființa-mi între revoltă și extaz azi se frământă'n labirint.

Iași, 4 nov 2022

Relativizări

Motto: Nu se glumește cu moartea și nici despre ea... asta, desigur, cu excepția Halloweenului sau a Cimitirului Vesel.

În drumul meu spre culmi înalte ale certificărilor computeristice, îmi pierd nopțile învățând sau doar ruminând, rulând scenarii combinatorice ce se derulează în vis..

Am ajuns să trăiesc în CyberSphere, în sfera cibernetică ce nu are viață, ci doar algoritmi, dar care creează o lume paralelă celei pe care o trăim.

Când stresul e mare, fie în preajma următorului test standardizat, sau înaintea unui curs pe care îl predau la universitate, când presiunea e mai greu de dus, îmi regăsesc pasul și gândul într-o plimbare ușoară pe jos, în jurul casei. Să mă limpezesc, să evadesc din logica binară, într-una mai plină de culoare... Azi am ieșit la pas în jurul prânzului și am găsit un cer închis, de toamnă, cu un vânticel răcoros ce desfrunzea copacii. O simfonie a desfrunzirii, am gândit, o aducere aminte că trăim într-un ciclu în care natura se reînnoiește continuu... iar primul pas al reînnoirii e moartea zilei de azi, sau a frunzei ce cade, ca ea să revină în sevă, în același trunchi, sub forma frunzei ce va să vie. Moartea, ca sursă de regenerare, de înnoire, ca o sursă de viață.

În scurta mea plimbare am remarcat la marginea drumului, ca în prag de Halloween, simulacre de morminte, cadavre însângerate, în stări avansate de dezintegrare, stafii înspăimântătoare, ghiare gata să te înșface, schelete cu trei crani și orice altceva la care nu te-ai gândi în mod normal. Eu nu știu ce să fac cu ele. Nici nu știu de ce nu sunt considerate ofensive. În plus, nu sunt nici biodegradabile, așa cum, de bine de rău, sunt cele naturale... Mă întreb și cum ar putea fi nostime. Pe mine nu mă amuză. Poate că am unele înțelegeri de acasă, în care moartea e văzută ca tragică, sau chiar finală și iremediabilă, iar asta poate veni din mentalul comunității ce își plângea și pomenea morții, în care văduva își purta broboada neagră de când îi murea bărbatul până intra chiar ea în mormânt... Căci, dacă îi murea bărbatul, atunci nu mai avea nici cine să crape un lemn pentru foc, să încălzească căminul plin de copii. Văduva nu-și pierdea doar bărbatul, ci poate și pâinea de pe masă... așa că moartea avea consecințe. Și cu toate acestea, în lumea ce privea moartea cu toată seriozitatea, totuși individul era dispus să plătească prețul morții lui, pentru supraviețuirea unei idei, a unei credințe ce mergea mai departe prin chiar sacrificiul său. Este cazul Brâncovenilor care au ales să plătească cu capetele lor, decât să-și părăsească credința (nu averea pe care otomanii o luaseră oricum... căci da, fără avere se putea trăi, dar fără credință, ba!). Moartea individuală, privită ca o sursă de continuitate! Moartea, ca formă de viață, pentru un scop mai mare decât tine însuși. Iar tu te subordonai unei idei, unei comunități, unei credințe – ce păreau să merite sacrificiul tău, ba chiar se bazau pe suma sacrificiilor individuale. Toate acestea se întâmplau când moartea era luată în serios!

Mergând azi pe lângă curțile pline cu imagini înspăimântătoare pregătite de Halloween, trec pe lângă un gard în care scheletele de plastic sunt înforcate, iar craniile proptite în vârful câte unei țepi... și uite așa mă duce gândul la Vlad Țepeș, cunoscut pe aici drept Dracula. El, Țepeș, lua țepile în serios. Aici sunt luate în râs, iar cei ce le iau în derâdere sunt considerați normali, pe când cei ce le iau în serios sunt văzuți ca sălbatici, vampiri, sau ce știu eu cum... Mă întreb însă cum de niciunul dintre cei ce-și decorează de Halloween acoperișurile, copacii sau gardurile cu diverse orori, nu e considerat ciudat și nu e privit pieziș. De unde reiese că totul depinde de sistemul de referință, de norma adoptată de către societate, ca măsură unică a ceea ce se acceptă și ce nu. Sunt doar câteva constatări făcute în prag de Halloween.

Totuși, relativizarea nu se oprește aici.

Înțelegerea binară pe care o aveam înainte, ce spunea că viața e bună iar moartea e rea, pare să se transforme într-un continuum din care aflăm că moartea sau lipsa continuității vieții nu mai e considerată (chiar) rea...

Mai mult, observ cum tehnologia noastră, construită pe baza logicii binare trăiește bine mersi în afara ciclului normal viață-moarte, în timp ce noi, muritorii, ne relativizăm existența și trăim în ritmurile mașinii-sclav, ce ne devine, tot mai mult, stăpân.

Santa Croce, piazza

Mari Designeri
Giulio Parigi (1571-1635)

Fiu al lui Alfonso di Santi Parigi, Giulio este responsabil pentru proiectarea insulei din Grădina Boboli, între 1618 și 1620, în parametrii manierismului târziu, influențat de Giambologna¹⁾, prin intermediul profesorului său Pietro Tacca (1577-1640). Același stil impresionant și expresiv, pe care l-a preluat ca elev al lui Bernardo Buontalenti²⁾ (1523-1608), atunci când configura decorațiunile pentru sărbătorile promovate de și pentru Medici. Și, dacă Parigi este creatorul corpusului de conținut și al semioticii Sărbătorilor, francezul Jacques Callot a fost cel care a difuzat

iconografia sărbătorească, cadrul și personajele, ale căror modele florentine au servit drept referință pentru inspirația creatorilor decorurilor puterii și a scenografiei teatrale din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea. În calitate de „valid” cultural al familiei de Medici, una dintre primele sale misiuni a fost organizarea festivităților pentru scenografia unui turneu cu tematică curtenească, cunoscut sub numele de „Mostra della Guerrad'Amore Festa del Serno. Grand Duca di Toscana fatta l'anno 1615 și 16”. Turneul de carnaval din Joia Sfântă dinaintea Postului Mare a fost un eveniment public pentru întregul oraș Florența Cosimo al II-lea a ales în onoarea soției sale, Maria Magdalena, o paradă triumfală, un balet ecvestru și mai multe simulări de întâlniri războinice, toate acestea fiind expuse sub forma unui turneu în Piazza de Santa Croce, la 11 februarie 1616. Istoria Războiului de Dragoste a fost scrisă de Andrea Salvadori³⁾ și publicată ca „suvenir” al Festivalului. Aceasta a povestit bătălia dintre regele Indamoro de Narsinga, al cărui rol a fost interpretat de însuși Marele Duce, și regele Gradamento de Melinda, interpretat la rândul său de fratele său Lorenzo, partenerul Lucindei, regina Indiei. Muzica intona un metru adulator al familiei de Medici și era interpretată de cântăreți pe careuri elaborate. Tema celor doi pretendenți care se luptau pentru mâna unei frumoase doamne făcea fără îndoială aluzie la Maria Magdalena, dar versurile lui Salvadori au inclus un mesaj de propagandă politică, pentru a glorifica puterea și prestigiul Marelui Duce, precum și au revendicat implicit rolul Toscanei în geopolitica europeană.

De fapt, ca și în cazul celebrei Naumachia din 1589, concepută și organizată de Buontalenti, a fost dorința lui Cosimo de a recupera spectacolele antichității greco-romane, prin acest balet ecvestru, ca și într-o sărbătoare similară, Rostra dei Venti, cu care cei care participau la propria lor logodnă au fost

încântați în 1608. Până la această dată, formula turneului își pierduse deja esența războinică, ajungând să fie înțeleasă mai degrabă ca o coregrafie dulceagă, pe o elipsă imitând planul Colosseumului – Amfiteatrul Flavio, concentrându-se pe stilistica latină, cu care spectacolele florentine se înrudesc în linii generale.

Originea modelelor de influență a lui Parigi pentru aceste spectacole cu ocazia vizitei anturajului Urbin, nu sunt doar Sbarras de Buontalenti, ci și mascaradele concepute de Vasari la mijlocul secolului precedent, în care succesorul său în cadrul regiei decorurilor atinge maximum de tensiune posibilă în dificilul echilibru între creativitate și propagandă. Produsul sfârșește prin a înclina, grație compozițiilor în cadrul scenografic pe care îl presupune urbanismul orașului, precum și a figurilor din acel catalog-compilație a multora dintre figurile regăsite în stampele gravate de Callot⁴⁾.

Nu numai reprezentările pur teatrale servesc acestui scop laudativ, ci și Carrozas, (trăsuri) aceste mașini mobile articulate, constituie un capitol indispensabil pentru înțelegerea a întregii ortografii a puterii. Sunt recuperate tradiții ale trecutului, de la cele primitive ale Antichității, care transportau accesoriile administrației militare și trofeele de la cei învinși, împodobite și figurate, pentru a afișa mesajul Victoriei în procesiunile și defilările triumfale ale generalilor și împăraților. Este vorba de prin caretele, uneori de o utilizare incomprehensibilă sau direct imposibilă, găsite în desenele unor artiști precum Dürer, în cadrul campaniei de glorie a unuia dintre acești vizionari ai prinților și lorzilor Renașterii umaniste, precum Maximilian I al Austriei. Chiar și luxoasele trăsuri ale apoteoticului barocului, se bazează pe creații originare de la Parigi, care au servit scopului de a evidenția o circumstanță socială, care, dincolo de a fi reflectarea unei realități, erau exponenți ai unei iluzii, ai unui Teatru Social, care sfârșește prin a deveni societatea celor șase sute. Așa cum s-a întâmplat în multe state care au intrat în declin pe măsură ce secolul avansa, cu atât mai vizibile erau manifestările de ostentație, de imagine ornamentală, dar și anamorfică.

Legat de subiect, o broșură a acestei sărbători, se poate consulta la British Library, acolo se pot vizualiza descrieri detaliate ale tuturor componente ale spectacolului, vestimentația, coregrafia, inclusiv unele desene ale personajelor care au fost în cele din urmă eliminate în scenele sintetice ale gravurilor lui Callot ale cărui schițe sunt și mai interesante, pentru a înțelege totalitatea ansamblului final care putea fi văzut pe scena din Piazza di Santa Croce, ca un exemplu timpuriu de școală ludică.

Note

1. Giambologna (1529 – 1608), cunoscut și sub numele de Jean de Boulogne (franceză), și Giovanni da Bologna (italiană), a fost ultimul sculptor important al Renașterii italiene, cu un atelier mare care producea lucrări mari și mici în bronz și marmură în stil manierist târziu.
2. Buontalenti s-a născut la Florența.
În tinerețe a intrat în slujba familiei de Medici, alături de care a rămas tot restul vieții. Se spune că a fost instruit în pictură de Salviati și Bronzino, în sculptură de Michelangelo Buonarroti, în arhitectură de Giorgio Vasari și în pictură în miniatură de Giulio Clovio. A executat un număr de miniaturi pentru Francesco, fiul lui Cosimo I. Mai mult decât pictor, a fost celebru ca arhitect; în acest rol a fost foarte mult angajat în proiectarea de fortificații, vile și grădini și este considerat unul dintre cei mai importanți arhitecți ai perioadei manieriste. A fost, de asemenea, un mare mecanic și un excelent matematician.
3. Andrea Salvadori (1591 – 1634) a fost un poet și libretist italian. S-a născut la Florența și a fost educat la Collegio Romano din Roma. Din 1616 și până la moartea sa la Florența, la vârsta de 43 de ani, a fost principalul poet de curte al familiei Medici. Pe lângă numeroase spectacole de teatru și poezii, a scris libretele pentru cinci opere, dintre care patru au supraviețuit, deși doar pentru La Flora compusă de Marco da Gagliano și Jacopo Peri s-a păstrat.
O colecție a principalelor lucrări ale lui Salvadori, datorată fiului său Francesco, a fost publicată în 1668.
4. Jacques Callot, (1592 – 1635), a fost un desenator și gravor din Lorena, a cărui operă cea mai cunoscută astăzi este o serie de optsprezece gravuri intitulate Les Grandes Misères de la guerre (Mizeriile și nenorocirile războiului), care evocă ravagiile Războiului de Treizeci de Ani, care se desfășura pe atunci în Europa. Este considerat unul dintre maeștrii gravurii. Stilul său se caracterizează prin acuitatea liniei și prin profunzimea cernelii, care permit gravurilor sale să rămână perfect lizibile, în ciuda proliferării frecvente a scenelor și personajelor, pe gravuri de suprafață limitată.

O altă istorie a violenței cu Édouard Louis și Thomas Ostermeier – „Qui a tué mon père”

După desăvârșita producție *Histoire de la Violence* (2019), teatrul Schaubühne din Berlin propune „Qui a tué mon père” cu aceeași creatori. Thomas Ostermeier, regizorul și directorul artistic al teatrului, și tânărul scriitor (30 de ani), Édouard Louis realizează o adaptare scenică a romanului cu același titlu. Talentul literar și stilul compulsiv – pe *mai multe niveluri de limbaj* – puse în slujba unor studii sociologice proiectate autobiografic definesc o scriitură intimistă și autentică. Diatriba socială – în sprijinul celor *defavorizați* – chiar dacă respiră pe alocuri în concluzii manifeste și teziste, se integrează armonios în contextul autobiografic și analiza subtilă a stărilor de conștiință ce rezidă în ceea ce autorul numește literal (ca titlu al unuia dintre romanele sale) *o istorie a violenței*. Violența familială intersectată cu cea socială câștigă un spațiu rezervat în peisajul literar al scriitorului. O temă de actualitate a lumii contemporane, violența este indusă și perpetuată societal – autorul e influențat de sociologul Didier Eribon – cea mai expusă fiind clasa muncitoare, cei condamnați la *sărăcie, lipsă de educație și cultură*. Violența nu atrage neapărat violența, comentează autorul, ci uneori, dimpotrivă, reprimarea ei. El face referință la tatăl său ce a fost expus în copilărie la violența bunicului ce teroriza întreaga familie, un spectru ce l-a ținut departe de orice urmă de agresiune vizavi de soție sau copii.

Autobiografic în scris și în scenă, Édouard Louis își joacă propriul rol, acela de narator și trăitor al istoriei prezentate. Într-o montare și o mișcare scenică concepute de Ostermeier, interpretul-autor se exprimă pansiv și convingător prin voce, dans, gest, în fața unui arsenal de imagini aparent impersonale, în tonuri sumbre de gri-uri, proiectate video pe peretele din spatele scenei – tablouri ale derizoriului, expresii ale unui vid existențial. O suită de interludii muzical – coregrafice sparg atmosfera monotonă, încărcată de tensiunea relatării printr-un comic senzual, de vodevil. Tonul confesiunii e reflexiv, discret, cu tentă de monolog interior. O scenografie minimală; un birou – în fața unui laptop, Édouard Louis așteaptă distrat ca toți spectatorii să-și preia locurile, apoi câteva minute sunt acordate tăcerii să se instaleze în sala de spectacol, ca într-un dialog colocvial în care îți aștepți cuminte rândul. În stânga, diagonal, se află un fotoliu pe al cărui spătar stă aruncată o cămașă – parte din recuzita scenelor coregrafice. La masa de scris, scriitorul privește aiurea, poate la sosia sa invizibilă din

fotoliu – Eddy Bellegueule (numele lui adevărat!) – o aluzie directă la primul său roman *En finir avec Eddy Bellegueule*, ce marchează începutul unei crize identitare, schimbarea numelui, detașarea de condiția sa pauperă, despărțirea de sine. Pentru că demersul urmărește copilăria eroului – Eddy -, evoluția relației cu tatăl, ce la rândul-i va suferi o transformare radicală – ne spune eroul – în contact cu primele lui cărți ce vor deschide un dialog, o punte de comunicare cu acesta. Diferența socială produsă de accesarea fiului la școli înalte, adâncește prăpastia dintre ei, peste lipsa comunicării din copilărie ce se datora tăcerii – ca marcă a virilității tatălui. Într-un interviu, Édouard explică sursele acestui volum prilejuite de întâlnirea peste ani cu tatăl, cu ocazia apariției primei lui cărți care provoacă un șoc și în același timp un act de reconciliere cu tatăl ale cărui idei și mod existențial l-au contrariat și îndepărtat. Édouard are în fața lui un om *distrus de lumea socială* cu dificultăți de respirație, un trup deteriorat la o vârstă de numai 50 de ani, de operații și boli. „Qui a tué mon père” se vrea un proiect literar ce propune integrarea politicului, în scopul prezentării unui *adevăr obiectiv*, contrar prozei autobiografice ce vine tipic cu un *adevăr subiectiv*. Istoria corpului deteriorat al tatălui merge în paralel cu istoria reformelor sociale tot mai drastice promulgate de extrema dreaptă cu care tatăl însuși votează. (Cu ocazia alegerilor prezidențiale din Franța, Édouard Louis apare în *New York Times* cu o rubrică de opinie în care explică opțiunile politice ale tatălui – *Why My Father Votes for Le Pen*. Teoria lui explică în bună măsură situația alegerilor din 2016, când Trump devine președinte, aplaudat de aceeași clasă proletară care-o votează pe Le Pen. Este vorba de o alegere prin exclusiune; eșecul repetat al stângii de a adresa problemele existente găsește ecou în cauzele false și tendențioase aduse de extrema dreaptă.) Există două opțiuni pentru proletariat, ne spune autorul: „mourir ou mourir”, fie din lipsa unui ajutor social, fie prin auto-distrugere, muncind în condițiile în care ești inapt pentru muncă pentru a beneficia de ajutorul social. În urma unui accident la uzină, la 35 de ani, tatăl handicapat va fi treptat supus violenței noilor reforme sociale. Pentru a continua să obțină ajutor social, e obligat să presteze munci precare – ca măturător de stradă – ce-i vor exacerba bolile și durerile de spate.

Édouard Louis, ce învață din greșelile tatălui, mărturisește că educația este singura modalitate de-a te proteja de efectul politic. Cu acest volum, aflat deja la a treia carte de succes, Édouard Louis se poziționează literar și existențial între cele două lumi, cea academică a protejaților și cea a mediului său de extracție, a clasei dominate, afectată direct de neadecvarea reformelor sociale.

Ne aflăm în fața unui text cu o poezie frustă a confruntării, discretă și în același timp electrizantă prin care răzbate deopotrivă revolta și suferința fiului pentru caznele și păcatele tatălui, ce nu se poate realiza în conformitate cu *potențialul* său.

Tatăl părăsește școala la 14 ani și pleacă de acasă într-un acces de frondă și masculinitate, rătăcind prin lume pentru a-și găsi identitatea. O fotografie a tatălui la o demonstrație, în travesti ca majoretă – cu perucă, sâni falși și un fard puternic – proiectată pe ecranul video al scenei răspunde echivoc la manifestările lui ulterioare. În cele din urmă, tatăl se va întoarce în provincia natală unde se va angaja în aceeași uzină în care au lucrat înaintașii lui – urmează reformarea și integrarea în normalitate.

Condiția posibil homosexuală a tatălui nu este ad litteram menționată în roman, dar este subtil sugerată în încercarea de elucidare a dramelor și a procesului de transformare a tatălui în raport cu boala și suferința. În bună măsură, ea este mai degrabă eludată în spatele unei decențe vizavi de figura controversată a tatălui care – deopotrivă, rasist și homofob – n-ar fi concediat niciodată unei naturi posibil reprimată. Un amestec de duritate și delicatețe sufletească, revoltă și resemnare configurează imaginea tatălui într-un episod despre aniversarea de opt ani a fiului, care refuză toate cadourile propuse de tată, ce vădeau o expresie excesivă a masculinității. Deși alegerea fiului e inițial refuzată, calificată drept un *cadou pentru fete*, Eddy e surprins de gestul de generozitate al tatălui, ce depășea cu mult posibilitățile financiare ale familiei, când mult doritul VHS cu filmul *Titanic* e însoțit de un album (coffee-table book) despre film.

Macho-ismul exacerbant al tatălui, ca revers și reprimare a homosexualității, urmărește același pattern psihologic din filmul *Power of the dog* al regizoarei Jane Campion. Diferența este că forța distructivă cultivată de eroul lui Campion, ce se erijează într-un erou invincibil cu o inteligență și educație superioare, devine auto-distructivă în cazul tatălui lui Eddy.

Discursul poetic al primului act se învârte în jurul unui episod de aniversare în familie, ce-l surprinde pe Eddy jucând în fața invitaților împreună cu câțiva prieteni într-un show de vodevil regizat și coregrafiat de el, deținând rolul solistului vocal. Scena începe cu travestiul lui Eddy, anunțat de fotografia de tinerețe a tatălui. Édouard Louis își schimbă tricoul, pe care-l suflecă sub piept pentru a simula un piept de femeie, își trage peste pantaloni o fustă mulată, își pune o perucă și oferă un spectacol de rock star, întruchipând prin resortul de

gesturi feminin șarjate un *drag queen*. Un dans percutant, cu microfonul ce valsează în jurul gurii angajate într-un veritabil *lipsynch* (mimează din buze cuvintele) cu banda muzicală. Narativa este intercalată cu câteva astfel de scene, ce diferă prin partitura muzicală, ritm și vestimentație. Tema homosexualității revine de fiecare dată ca o provocare sau un semnal adus în atenția tatălui ce refuză cu obstinație să privească la show-ul copilului. Dansul se desfășoară în fața fotoliului cu spatele la audiență, personificând tatăl cu privirea întoarsă de la fiu. De fiecare dată, interludiul muzical se încheie cu apelul insistent al copilului: „Papa, regard!” Există o corelație prin opoziție între gestul tatălui de-a întoarce capul de la spectacolul fiului și manifestul poetic al artistului – o invitație către asumarea condiției, către adevărul ființei și al lumii în care trăiește. În viziunea auctorială, sensul și calitatea scrisului au rolul de „Empêcher le lecteur de détourner le regard” (a împiedica cititorul să privească în altă parte).

În prima dintre aceste scenete muzicale, Édouard poartă o perucă blondă; părul îi acoperă complet fața, într-un camuflaj perfect. Substituirea identității – poate cu cea a tatălui din fotografia de tinerețe – induce reacția imprevizibilă a tatălui care va ieși afară să fumeze o țigară. În confruntarea cu fiul care-i cere o explicație, tatăl condece la condiția fiului pe care vecinii îl numesc „faggot” (termen peiorativ pentru homosexual) sau „pédé” (în text): „C'est rien” răspunde tatăl, resemnat, chiar dacă public declama că neajunsurile și problemele societale se datorează *imigranților și homosexualilor*. Animat de înverșunarea macho-istă și manifestul anti-gay al tatălui, textul se vrea prin contrast o lecție de iubire. Amintirea se instituie, se reiterează, se reconfigurează într-o dimensiune psihologică în care eroul își elucidează condiția filtrată de dramele și problemele tatălui. Édouard Louis privește reflectiv în oglindă tatăl pe care trebuie să-l iubească într-un complex de narcisism critic, dar neofensiv.

Confesiunea se desfășoară în limba franceză, cu excepția unui episod pe care autorul ține să-l relateze în limba audienței, pentru a se asigura că emotivitatea amintirii nu e despărțită prin barierele limbajului de tensiunea relatării. Episodul readuce tema violenței la nivelul familiei. Violența mamei prevalează. Își amenință fiul să nu-i spună tatălui că-i dă fratelui alcoolice bani pentru droguri și îl apostrofează pentru manifestările lui feminine, subiect de bârfă a vecinilor, numindu-l ea însăși un „faggot”. Revolta lui Eddy e urmată de răzbunare. Divulgarea secretului generează acte de violență surdă ale tatălui – masculinitatea lui e profund rănită, el nu poate fi *mințit!* – care aproape îl *ucid*.

Ne punem întrebarea dacă titlul cărții și al piesei este unul retoric sau este doar o acuză politic-socială. Ostermeier face explicit această distincție așezând într-o perspectivă dihotomică aspectul psihologic și cel politic al piesei. În fapt, Politica – devenită personaj – e pregnant și naiv-naturalistic prezentă în partea a doua a piesei, dar efectele ei reprezintă contextual o obiectivare a greșelilor sau alegerilor de tinerețe ale tatălui. Eroul atâră cronologic pe o sârmă portretele președinților (de stânga sau de dreapta, totuna...) – începând cu Jacques Chirac până în prezent – și între ele, într-o dimensiune naturalist-suprerealistă organele tatălui atinse de violența reformelor: un plămân inflamă, un mulaj de coloană vertebrală strâmbată un intestin iritabil – puternic gonflat. Rechizitoriul politic nu se vrea o justificare a anchetei psihologice urmărite în prima parte, el se referă strict la degradarea fizică a tatălui ca efect inevitabil al reformelor sociale. Macho-ismul și opțiunile greșite ale tatălui, credința lui în sistemele sociale de extremă dreapta sunt elemente ce au ponderea lor în retorismul titlului – în ciuda vârvei politizate din jurul romanului – pentru că, în fapt, ele constituie confruntările eroului cu un destin ratat. Ostermeier punctează această separație pentru a sublinia în primul rând aspectul literar al demersului, rezervând dimensiunea sa de teză sociologică unui spațiu scenografic distinct și restrâns temporar.

Piesa începe și se termină cu o subtilă declarație de iubire – o justificare nerostită a nefericitului destin patern, aceea de a-ți nega propria condiție sau a te pretinde ceea ce nu ești. Un mesaj puternic ce merge dincolo de textul tezigist ce emite slogane de tipul „homosexualitate = sărăcie” ce nu au nici măcar o relevanță istorică, dar din care răzbate în subsidiar drama sau în revers oportunitatea de-a fi altfel decât ceilalți – condiție eternă a artistului de-a ieși din anonim și a avea curajul să se reprezinte și să se arate lumii așa cum este.

Primii pași...

printre cuvinte

Iulia-Anamaria GHIDIU

Scurtă prezentare:

- s-a născut în 1993, la Mediaș, jud. Sibiu
- a absolvit Facultative de Studii Europene, UBB, Cluj-Napoca, unde a obținut titlul de doctor, în anul 2020-
- în prezent activează ca redactor cultural la cotidianul Făclia de Cluj
- a publicat volumele „Grădina cu fluturi” (Ed. Crisserv, Mediaș) și „Anotimpul de mijloc” (ed. Colorama, Cluj-Napoca), grupaje de poezie și note critice (în antologiile de poezie și proză ale Cercului Literar de la Cluj, ed. Colorama, în antologiile „Plantația de cuvinte”, ed. Ecou Transilvan și „Natura și poezia”, ed. Beta)
- publică în reviste literare: Rotonda Valahă, Acolada, Mișcarea Literară, Neuma, Monitorul de poezie, Semn, Mirajul Oltului, Curierul de pretutindeni (Israel)
- este membru coordonator al Cercului Literar de la Cluj, inițiat și lansat de scriitorul și editorul Emilia Poenaru Moldovan, membru al Cenaclului UBB, condus de poetul Ion Mureșan și al Cenaclului Studentesc „Vox Napocensis” al Casei de Cultură „Dumitru Fărcaș” din Cluj-Napoca, al cărui coordonator este poetul Victor Constantin Măruțoiu.

alb-negru

poetul își caută limba în care să vorbească
de la un capăt la altul al tăcerii
cu părul de Moiră și zâmbetul cavaleresc străbate
lumea
în cavalcada ei marină de cuvinte
înrolate sub măști tragediene

o apă de nicăieri în culori primare
mântuiește pădurea orașul și viața
în capul poetului se zbate sângele ploii sau al cerului
sau chiar miezul tăcut al cuvintelor albe

dezleagă umărul din haina de iarnă
și lasă albul să se facă negru
pe hârtia așezată smerit
între zori amurg și noapte

Mamei

mamă bună din vecie
îmi ții azi tovărășie
prinsă-n jocul cu oglinzi
mâna dreaptă mi-o întinzi

ne urcăm pe prima treaptă
unde visul se deșteaptă
zăbovim cu dor de noapte
și de stele prinse-n șoapte

poposim apoi în floare
pe o rază călătoare
în cântări de larmă dulce
nimeni pasul ni-l apuce

mamă bună din vecie
îngerii îi chemi să vie
să ne ducă tot mai sus
pân' la visul neapus... !

Eu nu cred în vise urâte (I I-a certat pe O)

Îți cer iertare, bunicule din vis,
pentru prima oară te-am visat mustrat
de I., pe care ai învățat-o să se îmbrace bine.

Din cauza poruncilor ei, casa era în haos,
mormane de haine din care nu putea alege,
cu mintea la mica ei judecată.

I. ți-a ordonat să fii cuminte când ai ieșit în curte.
I. te-a contrazis când erai bandajat la ochiul drept.

Eu nu cred în vise cu bunici mustrați.
I. avea o vârstă nedefinită.

Înapoi în copilărie

Aleg măști ce mă remodelează neîntrerupt. Apar noi posibilități-gânduri. Ating contururi uitate ale mulajului. Parcurg dintr-o dată treptele uitate din copilărie. Cobor

prin noi chipuri a trecutului. Ating locuri nedeslușite, durate diferite, ce se măsoară mereu altfel. unele doar în secunde, altele în nenumărate vieți. Ajuns într-o livadă, joc rolul unui roi de fluturi. Îmi joc memoriile,

fiecare bucurie-durere, până când totul devine lumină. Avem timp pentru măști și memorii să le purtăm toate, printre suflete. Uneori vrem să ne întrecem pe noi înșine, alteori doar să ne păcălim, pierzându-ne aripile în stânci sau colburi.

Treptat, orice război este învins de liniște. pe încetul, redevenim copiii de odinioară.

narațiuni

suntem rădăcini amare, deșeuri aruncate într-o navă cosmică părăsită, ce gonește fără cârmă către noi astre.

n-avem cum sta locului. e ca și cum ne-am da seama că străvechea terra devine isterie pentru univers, iar durerile mai adânci decât gropile oceanelor, tsunami înghițind luna, meteoriții, soarele, astrele...

*

ele, suferințele rămân dincolo de moarte. seve adânci, hrănesc dorințele... totuși, nu ne este frică de moarte, nu ne e frică de ce-am mai fost.

*

până la urmă cea risipire a noastră, cea întindere prin dureri, crește mai înaltă decât am crezut vreodată. devenim la final talisman uitat

atingând măști, amintiri, sentimente.

de neoprit

leri am ars tot – kamikaze scufundând nava regină de război a inamicului. am fost înviat. acum sunt de neoprit. în glorie. sunt rege, preot, inventator, soldat, învățător, meșteșugar, mucenic, atlet, investitor la bursă, antreprenor, erou... reînviați, transformați, puși împreună toți în același piept și inimă a unui vechi poet.

pornesc. acum. sunt acel bugatti la voiture noire... fără baterii, volan, frâne, combustibil, toate inutile, levitând maluri de piatră ale unei faleze interzise. devin un vis străvechi, aerolit zburând mai repede decât orice gând. fără bariere, fără opreliști. dincolo.

dincolo de orișice obstacol, departe de orice îndărătnicie – umilință – intrigă – trădare. privesc armurile mele vechi, ruginite, pătate de trădări și sânge, regăsesc oasele vărsate în armatele unde-am luptat – toate mărturisind greșelile trecutului. toate sunt iertate. viața mea o simt cum strălucește, iar.

acum. mai mult ca oricând. învingător. acum doar simt ce-înseamnă să fii viu. acum știu doar că sunt, că stau față în față, acum, cu Dumnezeuul meu.

Mausoleul

Această obsesie, această solemnitate, acest frig adânc, această învăluire, această contemplare a adevărului ultimă...

Mă fixează în cea mai vie logică despre na(r)țiuni printr-o metodică a demnității.

*

Mă cuprinde îndoiala, mă cuprinde
neliniștea
în fața acestei lipse de carne, ce arată...
lipsa de frică. Însă doar carnea
e boală, carnea este boala
însăși...

*

Scheletele ascunse, toate, răspândesc
atâta hotărâre... Orbitale goale le simt
privindu-mă
mai stăruitor decât ochii.

Acum totul este desăvârșit.
Dorița de glorie părăsește pământul
pentru-a reveni,

altfel. Aici totul devine eternitate.

ecranul

pentru orice început există un ecran gol.
dintr-o dată, apar desenate tufișuri, copaci, izvoare.
apar ființe uitându-se circumspecte unele la celelalte.
ca la un semn le vezi amestecându-se. apoi,
le vezi într-un război feroce unele cu altele.

dar tu realizezi că ele sunt unul și același:
toate sunt doar o minusculă parte din tine.
la un moment unic putem auzi o șoaptă
când ecranul știe de iubirea ta cu acea străină – acea
autoare a peliculei de film. ne putem auzi noi înșine,
ne putem înțelege puțin. atunci se va face pace

între vechi dușmani și un grăunte de nisip
se preschimbă în perlă. apoi, totul devine
cântec pierdut pe o plajă. amintirile lucrurilor
cad în nisipul ce se umple de-o lumină
tot mai adâncă.

ființele și lucrurile devin tot mai strălucitoare,
până ard de atâta alb. ecranul rămâne
singuratec dominând noaptea. îi pipăim
pânza să putem simți veșnicia. apoi

așteptăm răbdători lumina pentru un nou spectacol.

DOINA FALCON · CEI TREI SORI

www.doina.ca

Alt răsărit

Nu ai mai știut drumul înapoi,
răsăritul
s-a poticnit într-un fir de iarbă care plângea
de durerea facerii noastre
și dintr-o dată s-a făcut
lacrimă,
cerul ținea cu tine când mă desprindeam
de frunză
și înverzeam stelele
iar Dumnezeu ne acoperea cu blândețea
îngerilor
să nu ne recunoască nici o furtună
din ziua în care purtam
primăvara
pe umărul dinspre alt răsărit.

Clipa

Între mine și tine
clipa,
dogmă
scrisă de Dumnezeu pe fruntea
stelelor
care colorează cu noi
răsăriturile
toate...

Și încă...

Dincolo de noi,
Dumnezeu aprinde cerul cu soarele
și ochiul ni se îmbată
până la amețeala aceea albastră
care colorează stelele
și încă...

Între Rai și iad, fereastra deschisă din noi
împarte apusul în două,
jumătate flacăvă,
jumătate Cer...
și păsările ascultă devreme spre târziu
visele care pier...
dar,
unde pier?
unde, noaptea după soare e mai mare
când răsare și nu doare,
și nu doare?

Benjamin FUNDOIANU

14.11.1898 – 02.11.1944

B. Fundoianu, *alias* Benjamin Fondane
(pseudonimele literare ale lui Benjamin
Wexler [ortografiat și Wechsler] - n. 14
noiembrie 1898 - m. 2 octombrie 1944, lagărul
nazist de exterminare Auschwitz, Polonia)

Cântece simple: Mărior

Din nou ne cheamă iarna la sobă, să vorbim.
Ciori au bătut văzduhul ca niște cuie și-mi
place-n urechi tăcerea cum scârțâie... Pesemne,
iar au pornit, în uliți, căruțele cu lemne.
Amurg. De-ar bate-n ușă deodată, cineva,
desigur că i-aș spune: intră! și ai intra.
Tăcerea-n noi și-n seara căzută-ntre covoare,
ar fierbe ca un cântec călduț, de samovare.
N-ai întreba nimica și-ai aștepta răspuns –
Ți-aș spune: o lumină din mine s-a ascuns.
Vrei să ți-i pun la sobă pantofii de mătasă ?
Ți-aș spune: ai picioare ca iepuri mici de casă;
și vorbele-ar rămâne limpezi și grele-n noi,
ca ciorile surprinse de moarte într-un sloi.
Și mi-ar fi poate frică să nu ghicesc ce-nseamnă
făptura ta, împinsă aicea dintr-o toamnă,
cu capu-n mâni visată, deștept, de-atâtea ori!...
– Am bănuț că-i iarnă afară după ciori,
și-aș fi voit să-l dărui cuiva, ca să-l ascunză,
sufletul, cât o umbră crescută sub o frunză.

Veronica și îngerul de pază

(fragment)

Frânt de oboseală, după calvarul celor patruzeci de zile de călătorie prin pustiul de-a pururi mișcător al valurilor – atât i-a trebuit să traverseze Marea Îngustă și să străbată apoi, la pas, Arhipelagul Cenușiu, pe urmele Mântuitorului, despre care legenda spune că ar fi trecut prin ținuturile sălbatice ale Britanniei în anii copilăriei, și mai târziu, spre apusul Întrupării pe pământ și al Înălțării Sale la ceruri – cavalerul Petipor se opriese dinaintea unui han dărăpănat, aflat la răscrucea a două cărări ce se aprofundau adânc în desișurile de nepătruns ale pădurii.

Descălecuse și, fiindcă ajunsese totuși cu bine sub streașina unei case, își făcuse semnul crucii, plin de evlavie față de Ocrotitorul său, apoi legase dârlogii calului de o bară de fier din adăpostul pentru patrupezele de felul bidiviului ce-l adusese în acele locuri înecate tot timpul în ceață, uitate parcă de Dumnezeu.

O ușă din lemn de stejar frumos sculptată, dar înnegrită de vreme, străjuia intrarea în han. De jur împrejurul așezării, nici țipenie de om. Asta, de bună seamă, fiindcă ploua cu găleata și nici un servitor sau vreun nenorocit de rânđaș nu se obosise să-l întâmpine pe oaspetele ce purta însemnele specifice unui cavaler al Sfântului Imperiu Roman: coif de oțel cu pampon din pene de struț, sabia scurtă și scutul roman, purtat pe brațul drept și agățat într-un manșon al armurei ce-i acoperea trunchiul mlădios.

Supărat, pe bună dreptate, pe îndolența celor ce stăpâneau acel loc de binemeritat repaus pentru drumețul flămând și ostenit, cavalerul Petipor a împins cât colo ușa de lemn, pătrunzând în sala mare a hanului. Acolo, în sala încălzită de o sobă de fontă în care dansau, vioaie, flăcările unui foc ce transformase în jar mai mulți butuci de stejar și de fag, totul părea pustiu... Doar la una dintre cele cinci mese lungi, din brad fasonat, care ar fi putut aduna binișor în jurul lor o întreagă companie din armata imperială, câțiva călugari benedictini, în rase negre cu glugă, se înfruptau dintr-un bol plin ochi cu supă de linte roșie, al cărei miros, plin de amintirile Orientului, se amesteca îmbietor cu al azimei, coaptă sub spuza din vatră. Iar pe masă, în dreptul fiecărui călugăr, adăsta câte o cană de lut, alături de un ulcior pântecos, tot din lut, din care comesenii își turnau vin rubiniu.

După ce s-a înclinat spre ei respectuos, Petipor a dat să se așeze la o masă liberă din celălalt colț al sălii, însă unul dintre acei benedictini, cel ce părea a fi mai marele grupului, i-a făcut semn să ia loc la masa lor:

– Fii bun, cavalerule, și așează-te la masa noastră, fiindcă Iisus Hristos, Dumnezeul nostru, ne învrednicește, prin mâna Lui cea puternică, a ne da și nouă din Preacuratul Său Trup și din Scumpul Său Sânge, a cuvântat pe un ton liturgic mai marele în grad bisericesc, ridicând spre Petipor, a închinare, cana de lut cu lichid rubiniu și vărsând apoi câteva picături, să stingă setea celor răposați.

De îndată ce s-a așezat la masa călugărilor, a apărut ca prin farmec și hangița, purtând în mâinile-i durdulii o tavă încă aburind, plină cu fripturi din piept de prepeliță, bucăți de păstrăv afumat și alte delicatose culinare, al căror gust Petipor îl uitase cam de mult timp. Apoi, sub privirile lacome ale celui ce bătuse atâta amar de drum să ajungă tocmai la capătul pământului, hangița mutase conținutul tăvii, în niște blide adânci de lut, smălțuite în interior și cu bordura lată, decorate prin stropire cu diverse culori, motive picturale pe care și le amintea de la el de acasă, din Valea Bârzavei, fiind inspirate, probabil, din arta celților... Celți, care traversaseră mai de mult Marea Îngustă și trecuseră de ținuturile francilor și ale saxonilor, trecuseră mai apoi și de munții stăpâniți de triburile de Carpi și de semețele cetăți ale dacilor liberi din Cheile Nerei, coborând până dincolo de porțile Bizanțului... Celți pe care, acum, Petipor îi vizita, cum s-ar spune, la ei acasă...

– Fiind monahi în slujba Domnului, dar și oameni ai locului – a cuvântat din nou mai marele fețelor bisericesti de la acea masă, în timp ce hangița transfera conținutul tăvii cu delicatose în blidul oaspetelui neașteptat – ne-am bucura, cavalerule, dacă ai servi din bucatele alese, de care noi, călugării mănăstirii benedictine din Canterbury, aflându-ne acum în Postul Paștelui, nu ne vom atinge...

A așteptat ca Petipor să se repeadă, lacom, asupra festinului, apoi, a început să-i toarne vin în cana de lut și să-l descoasă asupra celor afirmate de el mai devreme, despre aparițiile Mântuitorului pe insula de dincolo de Marea Îngustă.

– la spune-ne, cavalerie, de ce crezi, cu atâta acribie, că Mântuitorul ar fi trecut, cândva, prin aceste locuri așezate de Dumnezeu la capătul lumii și bântuite de crunta lăcomia a varegilor, iute vărsători de sânge nevinovat și tâlhari nemiloși ai podoabelor de preț din mănăstirile noastre?

Petipor a întrerupt festinul neașteptat, dar atât de gustos, și sorbind din cana de lut câteva înghițituri de vin, a rămas pe gânduri, întârziind cumva răspunsul așteptat de călugării benedictini.

– M-a îndemnat să cred în povestea asta bunul Ieronim, duhovnicul de taină al prințesei Aruna, mama mea... El a fost mentorul studiilor de istorie și astronomie, finalizate de mine mai de mult, în anii adolescenței, și tot el mi-a îndrumat pașii prin Biblioteca Vaticanului...

A ridicat o privire iscoditoare, din blidul golit pe jumătate, gândindu-se dacă este bine să dezvăluie unor străini acele secrete din viața sa.

– ...Însă, nu doar bunul Ieronim m-a îndemnat să cred în peregrinările Domnului nostru Preaslăvit de-a lungul Arhipelagului Cenușiu, ci mai ales semnul celest, primit de la cineva care are legătură cu strămoșii familiei mele, a hotărât Petipor, senin, dar sigur pe sine, să continue dezvoltările...

– Cine?, s-a interesat Superiorul călugărilor benedictini.

– Sfânta Veronica, femeia care l-a șters fața Mântuitorului nostru, Iisus Hristos, de sânge și sudoare, în timpul patimilor Sale, pe drumul Golgotei...

Peste ceata călugărilor, destul de zgomotoasă până atunci, s-a așternut dintr-odată liniștea, iar cavalerul Petipor, înțelegând ce efect devastator au avut dezvoltările sale asupra unor monahi aflați în Postul Paștelui, s-a simțit dator să se justifice.

– Vă jur cu mâna pe inimă, preacuvioși părinți, că v-am spus adevărul, martori îmi sunt istoricii de la Colegiul Academic din Orașul Vechi, cei ce au numărat, până la mine, douăsprezece generații născute din Veronica, mucenița ce l-a mărturisit pe Iisus printre cei dintâi creștini, devenind astfel ocrotitoarea Casei mele, Casa „Sfânta Veronica”...

– Păi, cum să nu-L mărturisești pe Mântuitor – a consfințit Călugărul Superior al benedictinilor adevărul celor spuse de cavalerul Sfântului Imperiu, apărut parcă din senin în parohia sa – odată ce El te-a vindecat de o boală grea, așa cum ne spune Evanghelia după Matei că a vindecat-o Iisus pe Veronica:

„Iată o femeie cu scurgere de sânge de doisprezece ani, apropiindu-se de El, s-a atins de poala hainei Lui. Căci zicea în gândul ei, femeia: Numai să mă ating de haina Lui și mă voi face sănătoasă; Iar Iisus, întorcându-Se și văzând-o, i-a zis: Ai îndrăznit, femeie, ce alții n-au îndrăznit, iar credința ta te-a mântuit... Și s-a tămăduit femeia din ceasul acela.” (Matei 9, 20)

Petipor i-a mângâiat pe călugări cu o privire plină de bunăvoință, precum Păstorul cel bun care își pune sufletul pentru oile sale.

– Mi-ați dovedit, preacuvioși părinți, că știți prea bine cine a fost Sfânta Veronica, dar ce se spune în sinaxarul „vieții sfinților” despre ocrotitoarea Casei mele este mult prea puțin, în comparație, de pildă, cu pătimirea în pustie a Mariei Egipteanca pentru păcatul desfrâului... Fiindcă Veronica, fecioară fiind, sângerase doisprezece ani, dar, sosind în Iudeea tocmai din Cezareea lui Filip, era hotărâtă să devină femeie și să aibă mulți copii... Da, preasfințiile voastre, plin de meandre a fost destinul acestei femei, până ce s-a atins de haina lui Iisus, dar, odată înfăptuită, minunea dătătoare de viață a continuat de-a lungul generațiilor care s-au născut, rând pe rând, fie în împrejurimile Bizanțului, fie în Macedonia, generații care, odată ajunse în Aachen, inima Sfântului Imperiu al lui Carol cel Mare, au împlinit visul muceniței Veronica, acela de-a uni în credința creștină atâtea seminții de venetici...

– Și totuși, cum a ajuns, cavalerie, mucenița Veronica simbolul creștin al Casei voastre, odată ce ea n-a moștenit nimic din aura celestă a celor doisprezece ucenici ai Mântuitorului?

– Este încă un miracol făptuit de Învățătorul tuturor celor văzute și nevăzute ale lumii... Închipuie-ți, prin urmare, preacuvioase, că de îndată ce Sfânta Veronica s-a vindecat, după boala ce o chinase vreme îndelungată, s-a măritat cu unul dintre fiii Sutașului, centurionul roman din Capernaum, care îl impresionase pe Iisus Hristos pentru credința lui că-i poate vindeca o slugă credincioasă, aflată în ghearele morții... Fiindcă, deși nu se împărtășise vreodată cu Trupul și Sângele Domnului, Sutașul auzise de minunile făptuite de Acesta în Țara Sfântă și căpătase o încredere neșarmurită în El.

– Sacramentul Euharistiei a fost instituit de însuși Iisus la *Cina cea de Taină* când, mulțumind lui Dumnezeu-Tatăl, a identificat pâinea pe care a frânt-o și vinul pe care l-a turnat în pahar cu trupul și cu sângele său, anticipând jertfa de pe cruce, a rezumat Superiorul călugărilor din parohia Canterbury, pentru ai săi, una dintre cele mai profunde și ezoterice legi ale Noului Testament... Căci, ca să ajungi la credința adevărată, trebuie să cunoști mai întâi cununa tainelor prin care omul se unește cu Dumnezeu...

Și, însuflețit de căldura acelei legi din Sfânta Scriptură, s-a întors din nou spre Petipor, îndemnându-l:

– Povestește, rogu-te, mai departe, cavalerie!

– ...iar atunci când Iisus a intrat în Capernaum – a continuat neabătut Petipor – s-a apropiat de El Sutașul, rugându-L și zicând: „Doamne, sluga mea zace în casă, stors de puteri și chinându-se cumplit.” Iar Iisus i-a zis: „Venind la tine, îl voi vindeca.” Dar Sutașul, răspunzând, l-a zis: „Doamne, nu sunt vrednic să intri sub acoperișul meu, ci numai spune un cuvânt și se va vindeca sluga mea. Că și eu sunt om sub stăpânirea altora și am sub mine ostași și-i spun unuia: Du-te, și se duce; și celuilalt: Vino, și vine; și slugii mele: Fă aceasta, și face...” Auzind, Iisus s-a minunat și a zis celor ce veneau după El:

„Adevărat grăiesc vouă: la nimeni, în Israel, n-am găsit atâta credință. Și zic vouă că mulți de la răsărit și de la apus vor veni și vor sta la masă cu Avraam, cu Isaac și cu Iacov în imparatia cerurilor. Iar fiii împărăției vor fi aruncați în întunericul cel mai din afară; acolo va fi plângerea și scrâșnirea dinților... Și a zis Iisus Sutașului: Du-te, și fie ție după cum ai crezut.” (Matei 8, 5-13)

– Lumina divină, pe care Mântuitorul a revărsat-o asupra oamenilor în ultima zi petrecută de El pe pământ, ziua crucificării Sale, îl va binecuvânta și pe Sutaș cu o putere colosală, demiurgică, moștenită din timpul Facerii Lumii, iar această putere, de a înfrunta mai degraba fiarele sălbatice în amfiteatrul morții, decât păcatul uciderii unor ființe nevinovate, face din oșteanul ce se închinase până mai ieri doar zeilor săi păgâni, un creștin adevărat, pe care Dumnezeu nu-l va părăsi niciodată.

– La rândul său, a venit Petipor în întâmpinarea demersului evanghelic, Sutașul își va arăta recunoștința față de Tatăl Ceresc – de al cărui sprijin spiritual s-a îndoit însuși Iisus, atunci când a rostit, în timpul agoniei Sale pe cruce: „Eli, Lama Sabactani?”, adică: „Dumnezeul Meu, de ce M-ai părăsit?” – acea recunoștință a Sutașului concretizându-se în îndepărtarea soldaților romani, puși de către procuratorul provinciei Iudeea, Ponțiu Pilat, să păstreze ordinea în timpul supliciului la care erau supuși crucificații.

Și, arătându-și respectul și față de Mama Celui în care credea acum mai mult ca oricând, i-a ajutat pe Iosif din Arimateea și pe Nicodim, veniți și ei în mare grabă pe Dealul Căpățâniei, să dea jos de pe cruce trupul Mântuitorului și să-l spele, înainte de îmbălsămare. Maica Precurată și grupul Femeilor-Mironosițe care o însoțeau, au fost de față la această scenă atât de tristă, iar printre ele și Sfânta Veronica, ținând la piept, ca pe un talisman, năframa cu care ștersese fața scaldată în sânge și sudoare a Mântuitorului... Chipul lui Iisus, spune legenda, s-a întipărit pe acea năframă, însă eu vă voi face dovada, preacuvioși părinți, că asta nu-i deloc o legendă, nici vorbă în vânt, ci purul adevăr...

Și spunând acele lucruri, Petipor a scos, de sub platoșa de zale, năframa sfântă din pânză de in, despre care pomenise adineauri și pe care, coborând-o sub privirile pline de o dorință isihastă a călugărilor, a făcut să apară în lumina soarelui ce învinsese între timp furtuna de afară, chipul însângerat al Mântuitorului, pictat parcă de o mână divină.

Superiorul benedictinilor a privit fascinat spre acea bucată de pânză ce încă mai păstra amintirea Patimilor prin care trecuse Mântuitorul.

– Minune, a recunoscut el, însă aș vrea să ne povestești și nouă, cavaliere, cum ai dobândit aceasta dumnezeiască urmă a Domnului pe pământ, a celui ce strălucește asupra noastră și ne mântuiește?

– Am slujit Imperiul, preacuvioși părinți, mai bine de douăzeci de ani și am avut prilejul să urc în ierarhia Ordinului datorită felului cum am luptat împotriva jafurilor la drumul mare asupra celor năpăstuiți de soartă și să mă împotrivesc vânzătorilor de sclavi puse la cale mai ales de varani, dușmani sângeroși a căror urgie se abate, așa cum ați spus, și asupra preasfinților voastre, prădând toate averile mănăstirești ce le ies în cale, bătându-și joc de oamenii și de credința noastră creștină.

Umblam, acum ceva timp, pe urmele unor jefuitori din triburile varanilor, care furaseră ceva foarte important din averea Sfântului Mormânt, așa cel puțin susțineau cavalerii trimiși de Carol cel Mare să păzească Tara Sfântă. Ajunsesem, pe urmele fugărilor, undeva, dincolo de lacul Tiberias, aproape de granița Libanului, când, născându-se parcă din luciul Mării de Azur, s-au năpustit asupra noastră varanii, gândind că, până la apusul soarelui, îi vor prăpădi pe toți ai noștri. Numai că nu a fost așa, aproape de apusul soarelui, din acei varani belicoși, dispuși să bea sângele celor cu care se luptau, rămăsese doar un grup răzleț ce a rupt-o, în cele din urmă, la fugă. Însoțit de câțiva voinici de-ai mei, am luat-o pe urmele lor...

Coboram, sub lumina unui soare de sticlă incandescentă, spre golful în care se pregăteau de plecare ultimele stoluri de cocori. Totul, în jur, părea amorțit, parcă un vrăjitor nevăzut trecuse prin acele locuri, transformând în stană de piatră orice ființă ce i-ar fi ieșit în cale și apoi ar fi rostogolit-o în mare.

Stâncile încremenite în mijlocul mării păreau niște oșteni care își aflaseră monumentul funerar, după o luptă pierdută, în valurile de ametist. De aici, și impresia de imuabil, de timp și spațiu ce s-au comprimat într-un peisaj straniu, ale cărui contururi tremurau, dilatate de căldura grea care atârna în aer. Și, peste toate, plutea liniștea

din prima zi după Facerea lumii, cum ne spune Biblia cea veche. Chiar și bidiviul meu uitase, parcă, să mai necheze, în vreme ce coboram promontoriul terminat abrupt, deasupra țărmlui.

Pe țărml, un tânăr fără coif și cu cămașa de zale strapunsă de lovituri de sabie, se prăbușise din șa, agonizând la picioarele unor femei înveșmântate în negru, care boceau cu pumnii strânși, ridicăți spre soarele ce asfințea încet și sângerând. Bocetul lor acoperit de foșnetul valurilor ajungea la mine în surdină, odată cu gemetele muribundului.

Când m-am ivit pe coama înaltă ce străjuia faleza, cocorii s-au înălțat, ca la un semn, țâșnind din valuri cu țipete lungi și ascuțite.

Explozia săgeților albe care, odată ajunse pe cerul fără nici un nor, s-au orânduit în caravane de V-uri, pentru călătoria spre ținuturile Nordului, a amplificat cântecul de jale al bocitoarelor.

Amenințând cu pumnii strânși un dușman invizibil, femeile înveșmântate în negru au dat cu ochii de războinicii mei, care parcă împietriseră pe marginea prăpastiei, și atunci bocetul lor s-a transformat în strigăte disperate, ca și cum ar fi văzut apropiindu-se fantomele morții.

S-au trântit cu fața la pământ, desenând cu trupurile lor un cerc în jurul tânărului care agoniza, încercând astfel să alunge spiritele întunecate ce-i dădeau târcoale și nelăsându-le să intre în cerc.

Valurile, a căror putere scăzuse brusc în timpul acestui ritual, au început să se retragă ca din senin. Doar în câteva clipe, plaja se mutase adânc spre larg, nisipul se uscăse ca prin minune, aproape că vedeam cum pulberea aceea fină căpătase o nuanță sângerie, sub razele târzii ale soarelui.

Am descălecat și, apropiindu-mă de muribund, am descoperit semnul divin, pe care varanii îl furaseră din Casa Sfântului Mormânt.

Puțin mai târziu, la orizont a apărut un mic zid de apă, niște vălurele ce se ridicau unele peste altele, repezindu-se spre uscat.

Pe măsură ce umpleau locul gol dintre faleză și dunga argintie a mării care se mutase la o depărtare de câteva sute de pași, vălurele s-au adunat într-un val uriaș care s-a năpustit peste plajă, acoperindu-i pe oșteanul muribund și pe bocitoarele sale, ba chiar amenințând să treacă peste coama stâncilor, gata să ne înghită și pe noi...

– Această năframă, care a șters fața Mântuitorului nostru în ultimele clipe ale trecerii Sale prin lumea atât de nedreaptă și încărcată de păcate, o voi duce la mine acasă, în Cetatea de Scaun a Bârzavei, pe platourile înalte ale Nerei, pentru a ocroti, cu picăturile ei de sânge și sfințenie, Casa strămoșilor mei, Casa Sfânta Veronica, în luptele pe care le duce cu Casele Troy și Barsack, aliate, pentru interese meschine, cu mărcinii mov ai Răului și Necredinței.

– Și atunci, prin aceste locuri cețoase, pline de primejdii, ce-ai venit să cauți, cavalerie Petipor?

– Urma Sfântului Graal, precuvioși părinți, fiindcă povestea acestui misterios pocal s-a născut din clipa în care rudele lui Iisus, ajutate de Sutașul creștinat, au dat jos de pe cruce trupul Mântuitorului, Iosif din Arimateea strângând, în potirul din care Iisus băuse vin la Cina cea de Taină de pe Muntele Sion, și puțin din sângele Său sfânt, înainte de punerea Sa în mormânt... Apoi, Iosif, însoțit de alți adepți ai Noii Credințe a părăsit Palestina, venind aici, în Britannia, dar păstrând, de bună seamă, cu multă grijă acest potir cu Sfântul Graal...

– Domnia ta, cavalerie, ești asemenea parintelui Zosima, creștinul ce a preferat să petreacă în pustie, decât cu necredincioșii în cetate... Mai bine cu fiarele în pustie, a hotărât Zosima, decât cu oamenii cei răi și vrăjmași ai Domnului meu Iisus Hristos...

– Pe mine, precuvioși părinți, bunica mea, prințesa Lavinia, pe care nobilul Comosicus, bunicul meu, a luat-o de soție, după ce tribul lui de daci liberi, cărora le era *basileu*, se creștinase în urmă cu câteva zeci de ani înaintea fericitului eveniment, m-a învățat să rostesc un minunat „credo”, esența, zic eu, a tuturor rugăciunilor adresate Mântuitorului...

Și, fără să mai aștepte vreun gest aprobator din partea monahilor cu care stătea la masă, și-a unit palmele a rugă deasupra bucatelor, ca și cum le-ar fi binecuvântat, rostind acel crez de spunere în fața Dumnezeirii...

– *Cred întru unul Dumnezeu, care a făcut cerul și pământul, pe toate cele văzute și nevăzute... Și mai cred întru unul Domn Iisus Hristos, care din Tatăl S-a născut mai înainte de toți vecii, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut, nu făcut, care pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire S-a pogorât din ceruri și S-a întrupat de la Duhul sfânt și din Fecioara Maria, și S-a făcut om. Și S-a răstignit pentru noi în zilele lui Ponțiu Pilat și a pățimit și S-a îngropat. Și a înviat a treia zi, după Scripturi. Și S-a suit la ceruri și șade de-a dreapta Tatălui. Și iarăși va să vie cu slavă, să judece viii și morții, a Cărui Împărăție nu va avea sfârșit...*

(fragment din romanul „**Veronica și îngerul de pază**”, aflat în lucru)

END OF CENTURY

A world in which everything
is possible yet
nothing is real.
A world in which you would wash your hands
for which you would leave your muddy boots at the door
you would fall asleep in the goodness
of a good world
you would even dare to talk to her
hoping that she might even understand you
you would let your flock graze on your useless memories.

A world that you are still waiting to change
maybe even to be born again
beautiful and good, better and more beautiful...
A world
in which you are living
where everything is real
yet nothing is possible.

(translated from Romanian by **Maria Bugariu**)

DO'T WORRY

No one believes, no one is still believing that
death comes sliding on skis with a scythe on its shoulders
you could not convince anyone
that its stealthily coming
at the back door, it's true
dark mirthless laughter through its gritted teeth -
no, my beloved, there is nothing to
be worried about
everything is there – written, transcribed on a clean, white page
with a knowing hand
nothing old, nothing new
under the sun
we know that all too well.

In fragile cups, with careless gestures
you touch, then dip in the hot coffee
ladyfingers
who are muttering something about a drowning by imprudence.
Then you stand up rotate your arms as if trying
again to fly
you stroll a bit through the empty room
sans furniture walls memories
you straighten you back, dignified
and descend
from the top of the hill, on your ragged skis.

Yesterday too would have been a day.
Don't worry. Just be happy.

(translated by **Robert Nissen**)

Note de jurnal american 5

Scriitoarea VAVILA POPOVICI ne trimite iarăși veste de peste ocean. Este vorba despre cel de-al cincilea volum diaristic, în cuprinsul căruia însemnările zilnice sunt însoțite de reflecții de ordin moral, social, filosofic, politic. De-a lungul a peste 400 de pagini, doamna Vavila Popovici se întoarce – nici nu cred că se poate altfel, atunci când te hotărăști să fii corect cu tine însuși și cu posteritatea – în matricea culturii care a format-o și, de acolo, din profunzimile ei germinative, prinde în rama notației fragmentare aspect, context, detalii care țin atât de istoria universală, cât și de prezentul în schimbare continuă, fulgerătoare.

Volumul acoperă perioada 2017 – 2020, perioadă de încercări cu miză existențială majoră, personală și planetară. Lumea începe să se transforme, să-și vadă chipul real în oglindă, să acționeze și să reacționeze în consecință, toate acestea culminând cu pandemia de coronavirus.

Cadrele de reflecție alternează cumva simbolic: ecurile epistolare și cele din revistele imprimare, sau virtuale despre articolele, eseurile, poeziile personale sunt împletite cu amintirile de tinerețe, cu evocarea vieții, și a rânduiei de familie din România, celei de a doua jumătăți a secolului trecut, de asemenea, a aniversărilor care-i conferă întotdeauna cotidianului valoarea unui punct de reper.

Viața politică din SUA este un izvor nesecat de analiză și comparație, pentru că reflectorul se întoarce automat, de fiecare dată, și asupra orizontului românesc. Deși trăiește de 14 ani în America de Nord, scriitoarea Vavila Popovici a rămas profund româncă în străfunduri. Desigur opiniile politice sunt impregnate de experiențele, de dramele trăite în România comunistă, dar subiectivitatea aceasta contribuie în mod decisiv la atmosfera jurnalului, în sensul că mișcările sufletești și de concept se petrec pe un fundal pe care-l simți viu, cald și răscolit.

Doamna Vavila Popovici citește mult. Jurnalul său este îmbibat de lumina liniștită a trimerilor la marii gânditori ai lumii noastre, citează pagini întregi din opera lor, astfel încât volumul tinde să se transforme inclusive într-un compendiu sui-generis, de consultat, la nevoie, cu toată încrederea. Ideologiile progresiste se află și ele în vizorul scriitoarei, care nu reușește să mai înțeleagă. – și pe bună dreptate – dacă, în condițiile

acestei anomii – vom mai avea un viitor.

Singurul univers la îndemână, încă liber, rămâne cel al creației artistice. Este concluzia semnatarei notelor de jurnalul american, concluzie la care subscriu și din care citez la încheiere: „În scriere nu ar trebui să existe reguli impuse. Regulile le faci tu, cel care scrie, fiindcă scrisul tău este lumea ta, cea pe care o vezi tu în acest fel și ca tine pot vedea și alții... Și ei au libertatea lor de gândire, nu le-o impune nimeni. Să lași imaginația să zburde! Dacă-i cauți coliviile, vei intra benevol în ele și nu vei mai fi ceea ce ai fi putut să fii.”

BĂGAREA DE SEAMĂ

„Voir pour prévoir, prévoir pour prévenir.”
(A vedea pentru a prevedea, a prevedea pentru a preveni)
– Auguste Comte

Conform dicționarului, **BĂGAREA DE SEAMĂ** este atitudinea omului precaut, prevăzător. Am mai scris despre această atitudine a omului, care s-a dovedit atât de necesară în viața noastră. Întâi trebuie să vezi, să judeci cât poți și apoi să iei măsurile necesare, pentru a prevedea o acțiune posibilă, împotriva ta sau împotriva unui colectiv, a unei țări sau a chiar a mai multor țări. Da! Să vezi, să prevezi și să previi. Cunoscând cauza, caracterul instabil al unui conducător, ne putem aștepta la efecte dezastruoase, ca atare este necesar să fim prevăzători pentru a preveni dezastrul.

Sociologul și filozoful francez Auguste Comte (1798-1857), a fost fondatorul filozofiei pozitivismului, filozofie care nu mai căuta explicarea cauzelor ascunse ale fenomenelor, ci se mulțumea cu studiul datelor experienței, „a vedea pentru a prevedea” fiind scopul științelor pozitive, științe pe care Comte le orânduia astfel: matematica, astronomia, fizica, chimia și biologia socială. Scopul ultim al filozofiei pozitive ar fi cel de natură practică – progresul umanității, evitarea dezastrului. Progresul, în concepția lui, se poate realiza prin educație și aceasta duce la o reformă sufletească, în sensul spiritului pozitiv dorit. Dar când nu mai este timp pentru educație? Când șeful Bisericii Ortodoxe Ruse ține o slujbă pentru soldați în care le cere să-și apere țara „așa cum numai rușii pot să o facă” (am văzut cum știu s-o facă!), mai este „loc” de educație? Filozoful pune accent pe sentimentul social – altruism în loc de egoism, pe ordine și progres, progresul urmărind îmbunătățirea continuă a propriei noastre naturi, a diferențierii umanității noastre de simpla animalitate.

Se spune că un conducător trebuie să aibă funcțional cel de al treilea ochi. Nu ar fi chiar o figură de stil! Un poet scrie frumos: „Al treilea ochi ascuns e veșnic deschis. Nu are pleoapa care să-l odihnească sub aripa sa”. Metafizic și ezoteric este conceput ca ochi interior, în anumite tradiții spirituale. Se crede că ar fi poarta care conduce spre ținutul interior al omului, către locurile conștiinței superioare. În spiritualitatea modernă simbolizează starea de iluminare, o semnificație spirituală sau psihologică intens personală. Lui i se atribuie, de către unii, viziunea, clarviziunea, visele, presimțirile etc, iar oamenii care pretind sau dovedesc că au dezvoltat capacitatea de a-și folosi al treilea ochi sunt deseori numiți profeți. Să nu mergem atât de departe, să nu avem pretenția unor oameni capabili de a profeti, dar putem avea pretenția unor oameni cu un intelect superior, care să poată cântări și aprecia deciziile necesare. Poate este necesar în acest moment a urmări schimbările ce se produc, vom simți ce este bine de făcut și atunci ne vom da seama cât poate cântări valoarea acestui ochi.

A prevedea, spune dicționarul, înseamnă a deduce (din fapte care precedă) evoluția evenimentelor viitoare; a avea intuiția celor ce urmează să se întâmple, a presimți, chiar a reflecta asupra unor întâmplări. În activitatea previzională există astăzi metode și tehnici de diferite tipuri, ele fiind un mod de cercetare și cunoaștere a realității, pentru a anticipa o acțiune viitoare pe baza unor criterii de raționalitate. Aceste metode au fost bine puse la punct, ca atare există un întreg studiu matematic și logic în ceea ce le privește.

Nu intrăm în aceste amănunte, dar este necesar să accentuăm faptul că *a te strădui a cunoaște și a ști, pentru a ajunge cu adevărat a cunoaște și a ști*, este caracterul principal al științei, al celei mai înalte cunoștințe. Ceea ce poate fi cunoscut în felul cel mai înalt, sunt principiile și cauzele, prin ele și plecând de la ele, ne sunt cunoscute celelalte lucruri, și nu invers. Știința cea mai înaltă și care este superioară oricărei științe subordonate, este aceea care cunoaște în vederea cărui scop trebuie să acționezi, să faci ceva. Și acest scop

este binele fiecărei ființe, binele societății în care trăim, binele unei țări, binele întregii omeniri. De la acest principiu este necesar să se pornească.

Teologul și filozoful umanist italian Giordano Bruno (1548-1600), ars pe rug pentru convingerea sa asupra infinității lumii, spunea că „*Mizeria, durerea și moartea privesc numai părți ale universului, nu întregul lui*”, ca atare, asupra acestor părți trebuie să ne îndreptăm privirea, gândirea, judecata; să ne întrebăm încă odată de ce s-a dorit atacul asupra unei țări suverane? De ce s-a dezlănțuit bestialitatea din om în acest secol al civilizației?

Orice fenomen are o cauză externă. Cauza trebuie bine cunoscută, pentru a nu se comite alte erori. Mulți specialiști au făcut studii privind erorile umane, proveniența și cauzele lor. Cert este faptul că erorile produc atât prejudicii umane cât și costuri economice. Ele pot fi făcute din mai multe cauze, de exemplu poate fi o deviație a comportamentului unui conducător, o deviație intenționată sau neintenționată de la adevăr în folosul minciunii, dar și orgoliul nemăsurat, ca să se ajungă, acum, la obsesia butonului nuclear... Erorile apar numai în acțiunea orientată înspre un scop. Dacă nu există un scop al acțiunii, atunci nu se poate vorbi de criterii de judecare a unei acțiuni ca fiind corectă sau eronată. Problema ar fi dacă se uzează de aceste criterii de judecată și se iau măsuri, sau sunt lăsate la voia întâmplării, fiind greu de judecat sau periculos de intervenit, de acționat. Cert este că o cauză a erorii există întotdeauna. Și erorile pot forma un lanț. Poate de aceea este bine a vedea din timp, pentru a putea prevedea efectele (lanțul erorilor).

Eroarea este definită de mulți ca fiind o acțiune în afara toleranței, o deviere de la normalitate. Se greșește din rigiditate, din egoism, din vanitate – cred – în cazul actualei greșeli comise de invadatori, Sau, poate, din cauza unei noi ideologii, de către unii, bine instrumentate? Eroarea, se mai spune că, poate fi potențial evitată dacă „*circumstanțele apariției ei se află sub controlul utilizatorului (autorul erorii)*”. Nu a fost și nu este cazul!

Important este ca înainte de a se lua o hotărâre când am sesizat o eroare, să rămânem relativi față de o situație. Și așa s-a întâmplat. Dar, această relativitate are un timp limitat, întrucât amânarea, precum și o hotărâre precipitată, pot duce la alte erori și mai grave și erorile se pot răsfrânge asupra mulțimii.

În lume apar stări noi, apar puncte critice ale istoriei determinate fiecare de către o cauză – după gândirea încă de pe atunci a lui Aristotel, urmând efectul, care trebuie gândit, studiat și urmărit cu interes.

În concluzie, este necesar să fie cunoscute bine cauza și efectele, să se prevadă lanțul efectelor care pot continua și să fie luat în considerație interesul cu caracter uman, logic și rațional.

Amintesc ce spunea teologul și filozoful umanist italian Giordano Bruno (1548-1600): „*Omenirea este înconjurată cu ziduri de frică, de aceea este meschină, măruntă și trădătoare*”. Se pare că nu mai contează nici rațiunea, nici sentimentul, compasiunea, omenia a plecat, binele este și el alungat. Nu s-a gândit orgoliosul conducător că face un rău care poate aduce unul și mai mare, adică lipsa totală a echilibrului acestei lumi? Așa cum era el.

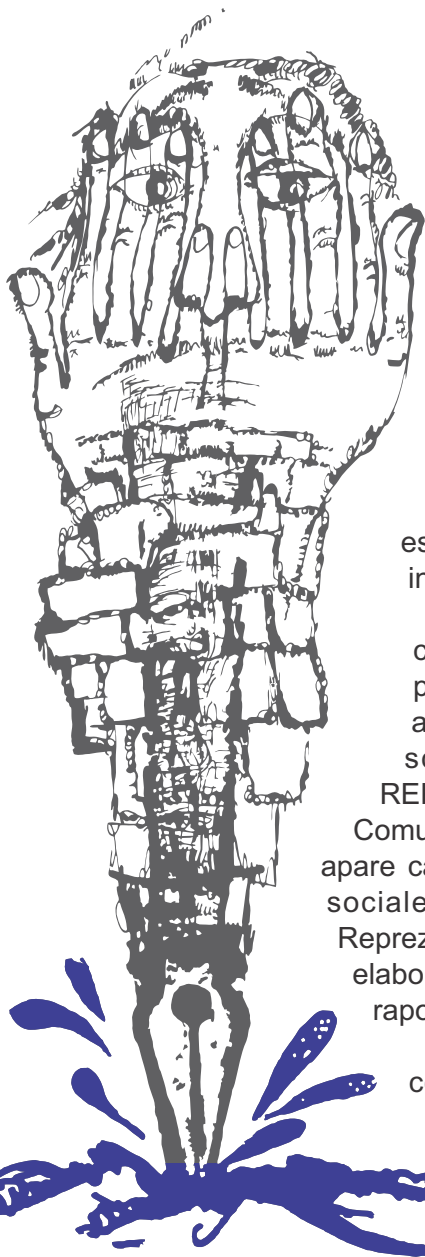
Scriitorul, diplomatul, omul politic român Alexandru Paleologu, spunea un lucru inteligent și anume că „*Prudența este arta de a controla riscul*”.

Potrivit Comisiei Europene, principiul precauției poate fi invocat atunci când „*un fenomen, un produs sau un proces poate avea efecte periculoase, identificate printr-o evaluare științifică și obiectivă, iar această evaluare nu permite determinarea cu suficientă certitudine a riscului*”.

„TOATĂ ARTA RAZBOIULUI SE BAZEAZĂ PE ÎNȘELĂTORIE”

Iată ce ne spune clar Sun Tzu, strateg militar și filosof chinez, autor al „Artei războiului”, încă din antichitate. Numai că mijloacele de atunci erau altele decât cele de acum.

Înșelătoria se realizează în sec. 21 prin comunicare. De ce? Pentru că, în esența sa, comunicarea este un proces de creare de realități și un proces de influență.

Fiecărei epoci îi aparține un anumit tip de semnătate în care se exprimă conștiința colectivă, după cum avem de-a face cu o cultură mai mult sau mai puțin simbolică. Tipul de semnătate al unei epoci produce așa-zisa viziune asupra lumii a acelei epoci. Societatea se analizează, astăzi, în termeni de schimburi de mesaje. În elaborarea structurilor de semnificație, **REPREZENTAREA** este principalul element al schimbului informațional.

Comunicarea socială, în aspectele ei interindividuale, instituționale și mediatice, apare ca o condiție de existență și de determinare a reprezentărilor și a gândirii sociale. Limbajul este purtător al reprezentărilor sociale. Dar, ce este Reprezentarea? Reprezentarea este o formă de gândire socială, un proces de elaborare perceptivă și mentală a realității și ia naștere în contexte sociale și prin raporturi de comunicare.

Analiza de discurs pune în evidență schimbul de reprezentări proprii unui context și situații. Mass-media, în general și jurnalismul, în special, vehiculează reprezentări, stereotipuri sensuri, credințe, viziuni asupra lumii, versiuni ale realității. Acestea acționează asupra comportamentelor, modurilor de gândire, structurând anumite tipare de gândire, convingeri, valori. Orice eveniment prezentat de mass-media presupune un proces de punere în formă, de punere în scenă și de producere de sens.

Lumea nu este o lume dată, ci este modelată de cultură, de limbaj, de situații, de context, de practici de construire a realității. De aceea, în jurnalism putem vorbi de echidistanță, nu de obiectivitate. Constrângerile la care este supusă constituirea simbolică a evenimentelor decurg din: organizarea instituțiilor mediatice, de infrastructura discursului – formate informaționale, genuri jurnalistice, canale de difuzare ș.a. – de limbajul utilizat. Evenimentele sunt construite de trei instanțe principale: promotorii informațiilor, artizanii informațiilor și de consumatorii de informații. Animatorii sau promotorii de informații fac observabil un fapt, dintr-o rațiune sau alta, îl fac important și demn de interes pentru ceilalți. Artizanii informațiilor - jurnaliști, redactori etc. transformă materialul furnizat de animatori în evenimente publice pe care le difuzează, ei fiind conectați permanent la un flux informațional, pentru a pune în formă produsul mediativ. Jurnalistul poate fi considerat un filtru al fluxului informațional, filtru datorat o dată propriei sale culturi, iar a doua oară datorat principiilor,

rubrică de
Rosemarie HAINES

TURNUL DE VECHIE

valorilor, deciziilor, ideologiei proprii structurii care-l înglobează, respectiv organizația mediatică. Consumatorii de informații își elaborează propriile interpretări asupra realității, plecând de la materialul furnizat de mass-media. Spre deosebire de primele două categorii de actori implicați, consumatorii de informații nu au o bază instituțională pentru a difuza produsele propriilor lor elaborări.

Sistemele de comunicare mediatice acționează asupra comportamentelor prin difuzare, propagare și propagandă. Difuzarea se raportează la formarea opiniilor prin transmitere de informații, propagarea se referă la formarea atitudinilor prin propagarea unor credințe, valori etc., iar propaganda recurge la stereotipuri, miza principală fiind opoziția dintre Adevărat și Fals.

Și, am ajuns la Fake News. Adică, la Minciună, ca mijloc de gestionare a socialului. Persuasiunea înseamnă a convinge și se bazează pe argumentare, propaganda are o puternică rezonanță afectivă și este o comunicare repetitivă de pe poziția clară a unei ideologii, manipularea induce în eroare printr-o argumentație falsificată. De fapt, granița dintre cele trei este una foarte fină.

Secolul 21 nu mai este nici măcar secolul minciunii rafinate, ci al minciunii grosolane. Postulatul etic „Să nu minți” a devenit, parcă, anacronic. Parcă toate forțele din epocile trecute și-au adunat cele mai adânci resurse ale urii, otrăvirii, vicleniei. „Fii înțelept!”, suna imperativul moral al lui Socrate și Platon. Ce înseamnă, astăzi, să fii înțelept? Înțelept înseamnă să fii bine informat, să nu te lași înșelat, să nu permiți să fii manipulat, să identifici argumentele cu care ești amețit zi de zi.

Dar, cum să facem față sistemului minciunilor? Sistemul minciunilor este unul foarte complex și se bazează pe următoarele operații: falsificarea limbajului, anularea logicii, interdicția gândirii critice. Etichetarea este un instrument forte, furnizarea de informații în mai multe variante, hipercomunicarea (comunicarea în exces), amestecarea prezentului cu viitorul (vom face, vom constitui, vom decide etc.), minciuna pe față, tăcerea față de o temă importantă, ruperea prezentului de trecut, ritualul alegerilor (falsificate), înscenarea, cultul personalității. Se creează, astfel, o lume nouă, care nu mai are legătură cu realitatea.

Sistemul minciunii integrează subsistemul falsurilor în sfera concepțiilor, subsistemul falsurilor în domeniul informațiilor, subsistemul falsurilor în crearea unei noi realități.

Minciuna trebuie să demoralizeze, să discrediteze și să neutralizeze masele.

O caracteristică importantă a maselor este gradul de persuasibilitate, adică predispoziția de a fi influențate, cu alte cuvinte, credulitatea și disponibilitatea de a accepta narațiuni nesupuse polemicii.

Un excepțional exercițiu de manipulare (pentru cei care l-au inițiat), prin comunicare, s-a petrecut în România, de curând. S-a zvonit (zvonul este un alt element psihosocial foarte uzitat) că celebrul Elon Musk va veni în România să petreacă sărbătoarea americană Halloween la castelul Bran, într-un scenariu vampiric. Mitul lui Dracula nu are legătură cu domnitorul român Vlad Țepeș, mitul fiind confecționat, de un scriitor irlandez, Bram Stoker, la sfârșit de secol 19, scriitor care n-a vizitat niciodată România. Romanul lui Stoker se numește „Dracula”. Toată România a trepidat la auzul veștii că marele Musk, regele sateliților și al criptomonedelor va descinde pe pământ românesc. Mass-media toate au abordat subiectul cu înfrigurare, dar și cu extaz (aparent). Zvonul s-a revărsat cu generozitate peste România. Pe deasupra, E.M. trebuia să vină însoțit de Angelina Jolie. Delir! Numai că, dezamăgire totală! Orele treceau și E.M. însoțit de A.J. nu apăreau. Unii spuneau că l-au văzut. Alții spuneau unde a aterizat. Emoția copleșise întreaga Românie, care se făcuse mică, mică de tot la auzul veștii. Seara de Halloween, toată lumea a așteptat, cu sufletul la gură, apariția lui E.M.

A doua zi, presa buimacă (în aparență), se trezește din vis. Marele vizionar și asul tehnologiei n-a venit. A făcut, în schimb, un magistral exercițiu de manipulare prin comunicare, evident împreună cu cei care l-au ajutat. Persuasibilitatea românilor a fost testată magnific. Pentru alt tip de experimente pe viitor. Terenul a fost sondat.

De curând, Elon Musk a făcut declarații fulminante pentru întreaga omenire: „Omul va fi ca o pisică de casă pentru roboți... Omul va deveni un animal de companie pentru roboții dotați cu o ultrainteligență artificială.” De data aceasta, trebuie să-l credem pe cuvânt.

(Noiembrie 2022)

Motto: *Memores tamen...**

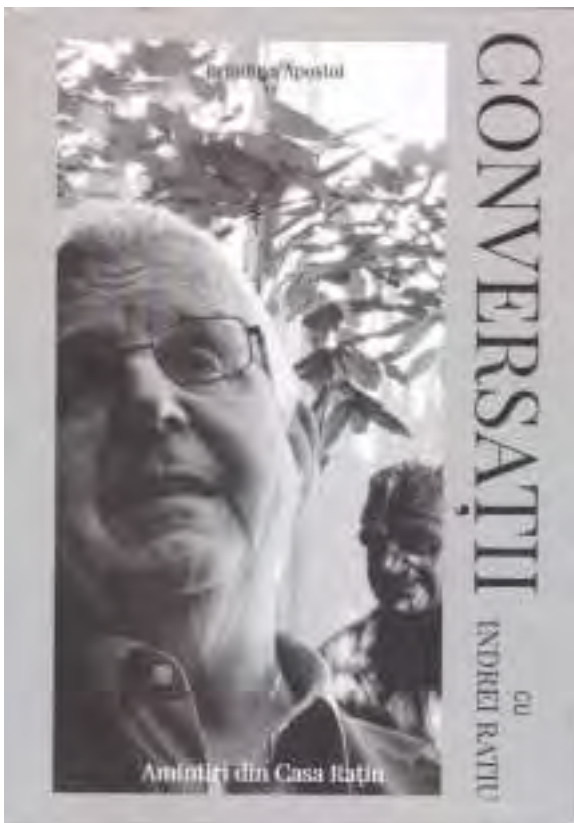
PERFEȚIUNEA NUMERELOR IMPARE

Jurnalist cu vechi ștate, *Brîndușa Apostol* surprinde cititorul cu o carte de excepție: „**Conversații cu INDREI RAȚIU – Amintiri din Casa Rațiu**”. O carte mozaic care, contrar unei prime percepții, nu este nici interviu, nici comentariu, nici reportaj, nici eseu. Ci toate la un loc. Puzzle-ul este doar aparent, pentru că epicul povestirilor trece ca o umbră caldă asupra tuturor capitolului, rememorând din fapte și întâmplări, călătoria unei familii românești ilustre prin istoria neamului. Evident că, fiind vorba despre urmașii marelui Ion Rațiu (diplomat și scriitor la Londra, jurnalist la BBC, Europa Liberă și Vocea Americii, fondator de gazete – Free Romanian Press, la Londra, Românul Liber, tot în capitala Marii Britanii și Cotidianul, la București), activist la Asociația Culturală Români din Anglia și Amnesty International, parlamentar și candidat la Președinția României). Numitorul comun al cărții este un superb „*Exigi monumentum aere perennimus*”**. Atât de către Ion Rațiu însuși, cât și de către urmașii acestuia.

Cartea este, așadar, nu numai o aducere aminte, ci și o construcție de cuvinte frumoase spre aducere aminte și pildă pentru generațiile viitoare. Pentru că, realmente, familia Rațiu a făcut enorm pentru semeni. De la Londra la Turda, de la Cluj la București ș.a.m.d.

Veți găsi în carte povești fascinante, redată de studentul de la Cambridge (Indrei Rațiu, profesor-asistent la Fontainebleau, Franța și în Iran, mai poi călător în lume cu Ioana Rațiu Răileanu ca primă soție), cât și frământări hegeliene de tip *das Innere* (interiorul) și *das Aussere* (exteriorul), dar și o completare a portretului visător de către Nicolae Rațiu (frate și om de afaceri de succes în Marea Britanie), Pamela Rațiu (a doua parteneră de viață), Alexandru (fiul care s-a născut în Franța, a făcut naveta în Anglia și trăiește, acum, cu familia în Portugalia). Cel care a pus bazele Fundației Rațiu pentru Democrație în Turda și a trudit la proiecte importante pentru a schimba mentalități și a edifica acțiuni cu consecințe pentru mersul înainte al României vorbește cu tot atâta sinceritate de sine, cât și cei care întregesc un portret complex, cu bune și rele, cu urcușuri și coborâșuri, cu liniști și neliniști. Londonez convins, „*un englez excentric, un amestec de cowboy american cu british-stile*” (p.8), Indrei Rațiu a devenit, în timp, iubitor și trudit la Turda și, inevitabil, turist la Londra.

Filonul ascuns al cărții Brîndușei Apostol este unul pitagoreic. Matematicianul și filosoful grec Pitagora***, considera că numerele cu soți sunt imperfecte și pot fi împărțite. Dacă acestea au limitele lor, numerele impare sunt perfecte, pentru că, se știe, numerele fără soț nu pot fi împărțite în jumătăți egale. Așa și personajele din „Conversații cu INDREI RAȚIU – Amintiri din Casa Rațiu” sunt singulare. Și singure. Indrei Rațiu se desfășoară în intimitatea sinelui, Nicolae Rațiu își conduce afacerile din Regatul Unit de unul singur, Ioana și Pamela stâlpuiesc, pe rând, o existență însingurată... Da, veți încerca

să mă contraziceți cu personajul colectiv al celor care au optint Pentru obiectivele Fundației pentru Democrație de la Turda. Vă voi da dreptate, cu sublinierea necesară că fiecare dintre aceștia a fost o individualitate, care s-a străduit să aducă un plus de bine colectivității. Și, până la urmă, indiferent dacă am număra și ar ieși o organizație în număr par, colectivul, familia care a susțin de atâția și atâția ani, visurile lui Indrei Rațiu, tot impare se cheamă că sunt (1). Dovadă: excursia la Muntele Athos... „O excursie de câteva săptămâni, împreună cu fratele meu, Nicolae, și cu tatăl nostru, una din puținele ocazii în care am fost doar noi trei, departe de casă. M-a făcut să înțeleg mult mai bine felul de a fi al lui Ion și să ne simțim ca o familie. Începând cu cele 20 de ore de călătorie de-a lungul Bulgariei și discuțiile pe care le-am avut atunci, practic, a fost prima dată când eu și tatăl meu ne-am plimbat de colo-colo și am iubit lucrul ăsta... Acolo am înțeles esențialul religiei tatălui meu și faptul că românii și romanitatea se identificau pentru el deopotrivă cu Bizanțul și cu Roma” (p.47).

„Conversațiile...” de Brândușa Apostol (Editura Napoca-Star, Cluj-Napoca, 2022) se cer a fi citite. Pentru că fiecare entitate în parte, cât și grupul ce dă viață acestei cărți poate spune asemenea poetului: „Non omnes moriar”****. Veți afla noutăți absolute din viața unei mari familii (Rațiu și componenții Fundației), hrănind dorința noastră de democrație, libertate, rațiune și tot mai bine în lume.

Merită, credeți-mă!

*Dar amintește-ți..., Descartes – Principia philosophiae, Amsterdam, 1678;

** Am ridicat monument mai durabil decât veacurile – Horatius, Ode III, 30, 6;

*** Tennemann Geschichte der Philosophie, vol. I-XI, Leipzig, vol. I, pag 105-110;

**** Nu voi muri cu totul – Horatius, Ode, III, 30, 1.

CAMELIA-CARMEN STĂNESCU • EVOLUȚIE

III.

În fiecare zi, citim o pagină din cartea vieții noastre, dar nu este cea bună și, în fiecare zi o luăm de la capăt.

EricVuillard, Un sfârșit onorabil

- Să revenim. Nu prea vă înțeleg. Semnalul e foarte prost. Vorbiți românește?
– Nu... Puțin.
– Dar mă înțelegeți?
– Da
– Cum vă numiți?
– Sim...
– Vă rog să repetați literă cu literă.
– S I M E O N.
– OK. Sunteți..
–
– Repetați, vă rog. Refugiat african, asiatic, arab?
–
– Cum? Sunteți rutean? Dar, unde Doamne, mai e și țara asta?
–
– În Europa, în Galiția!? Dar, asta e în Spania!
–
– Nu!! În Lodomeria!? Vă bateți joc de mine!
–
– Ce spuneți? Undeva, între Ucraina și Polonia.
–
– Ah, sunteți celebrul instalator polonez de care toată Europa vorbește.
–
– Lăsați. Deci, spuneți că sunteți acasă. Unde este casa?
–
– Într-o pădure. Deci este o cabană.
–
– Ce e o cabană? O casă din lemn. Vedeți pe fereastră niște flăcări. E un foc de tabără, un incendiu sau ce?
–
– Ce spuneți? Flăcările vă vorbesc. Trebuie să fiți nebun.
–
– Și ce vă zic flăcările?
–
– Să deschideți ferestrele și să le lăsați să intre.
–
– Ascultați. Dacă e un foc în fața casei, un incendiu în pădure, ați face bine să ieșiți din casă și să vă îndepărtați. Lăsați flăcările în pace. O să sun la pompieri.
Un idiot. Cred că e nebun de legat.
Închide telefonul și se apropie de fereastră. Cafeaua s-a răcit și bombăni o înjurătură. Deodată, flăcări de nicăieri au spart fereastra. O explozie puternică aprinse cerul. N-a avut timp nici să sune la pompieri, nici să soarbe din cafeaua rece.

II.

– Ai spus ceva?

– Nu. Doar ți s-a părut.

Dana Opriță, Așteptându-i pe Godot

– Alo?

Nu se aude decât un fel de bâzâit ce se îndepărtează încet, încet. Ecranul mobilului afișează același mesaj; *Număr necunoscut*. Scena se repetă de mai multe ori în fiecare noapte.

– Ascultă, te bag undeva dobitoc nenorocit!

Știu că e o naivitate ca cineva să-mi răspundă. Dar, astăzi m-am decis. E sfârșit de săptămână și voi încerca să dorm fără să mai fiu deranjat. Pentru asta, mi-am aruncat telefonul care zace acum în chiuveta din baie. Cu puțină imaginație pare epava unui mini-submarin sau un gândac gras de bucătărie. Sper să tacă pentru totdeauna. Nici o problemă. O să-mi cumpăr un altul pe care o să-l las în fiecare seară la serviciu. Mi-a venit și o altă idee, să-mi blochez și deșteptătorul. Oricum e sfârșit de săptămână și sper să fiu lăsat în pace, să dorm și să visez că sunt în camera de la bunica și că privesc pe fereastră salcâmul bătrân plin cu flori albe.

Cred că dorm și o sonerie continuă să-mi strice somnul. N-o s-o las să mă trezească: În lumea în care mă las dus, deschid totuși ușa: Doi indivizi îmbrăcați în costume albe încep să țipe.

– Sunteți nebun! Sunați la serviciul de urgență, vă ia salvarea, dar o dată ajuns la spital, dispăreți! Vă bateți joc de noi! Acum n-o să mai scăpați!

N-am timp nici să le spun că eu n-am chemat nici o salvare. M-au legat de targă cât ai zice pește. Afară, o dubă, ce pare o salvare, mă așteaptă cu ușile deschise. Îngrozit, nu văd nici o cruce roșie. Ce să fac? Nici nu pot să urlu: Cei doi închid ușile și mă lasă cu groaza mea. Mașina pare a aștepta ceva: E o liniște ciudată. Aud din nou o sonerie insistentă: Sunt din nou în pat: salvarea n-a fost decât un vis urât. E cineva la ușă. Mă scol, puțin buimac, deschid. În fața mea o femeie mă împinge și intră furioasă în cameră.

– Iar ai băut și mă lași afară, deși ne-am înțeles să mă aștepti la gară! Ce stai? Toarnă-mi ceva din sticla aia. Nu vezi că furtuna de azi-noapte m-a udat până la piele!

Uluit o întreb:

– Dar dumneavoastră cine sunteți?

Aș vrea și eu s-o șterg pe urmele gândacului de bucătărie care au fugit pe ușa de la intrare.

(din volumul în lucru „Istории din întuneric”)

Poartă fără gard

Se vede prin ceață poarta casei,
și poarta casei e singura fără gard –
plajă din jurul apei, glasuri, fantome
printre alte fantome, ce plâng alergând,
în timp ce hoțul ce trece periodic
te despoaie de timpul cu care te-ai acoperit
cu pelerină când ploaia curge de jos
în sus, izvor răzbunat pe ecranul
ce cade în fiecare seară, când cineva
acoperă cu palma ochii tăi, ochii tăi
ce privesc acum poartă din ceață
și ceața din din fața casei,
adormit cimitir,
cu lumânări colorate în jur.

Temelie și ploaie

Mult parfum peste pietre,
bucăți de sticlă adaugi;
șanțul adânc respiră,
sângele mielului astupă
locul alb, nins de cruce.

Anotimpurile, ca gimnaști de la circ,
se urcă unele pe
umerii altora,
apoi se pulverizează într-o
plăcere de a privi nimic.

Printre degete împletite,
țâșnesc trei cuvinte repetate din
ce este acum:
temelie și ploaie, temelie și ploaie.

Înot nocturn

Vezi cum ne jucăm de la naștere
până la săgețile în care ne înfigem trupul?
Vezi cum ne jucăm, dacă avem timp,
cu apa fântânilor, cu valurile marilor ape
și cu mărăcinele soarelui ridicat
deasupra creștetelor noastre?

Vezi cum nu ne mai jucăm,
când ploaia ne pălmuește și tot ea plânge?
Vezi cum nu mai știi anul, nu mai știi drumul
spre o cetate, și te înclini în fața
stâlpului gol?

Spune-mi ce vezi când eu rostesc cuvinte ce-și
iau zborul, vesele că pot pluti,
iar noaptea rostogolește luna în mine?

Cuvintele mele sunt toate ninsoare

Uneori, cuvintele mele se transformă în fluturi
pe care nu-i prind niciodată din cauza
ninsorii de sensuri și iubire. Câteodată cuvintele
devin albine
și nici nu vreau să le am, pentru că stupul este
fabrica de miere a cuvintelor.

Cuvintele mele, scrisori de iubire, rădăcini ce
mă cuprind drept hrană, în alte rădăcini
curg sevă scumpă de naștere pentru frunzele
colorate în stihuri, zigzag în mozaic de culori.

Cuvintele mele, râme ca sârme mișcătoare pentru
pământ.
Mă trezesc noaptea și încep să le înșir ca pe
niște mărgele găsite în valuri, sub clopot de ape.

Cuvintele mele sunt toate albastre, indiferent
de zborul lor, de focul lor, de iubirea și suferința lor,
și doar plutirea mea le-a unit într-un fular colorat
peste al zecelea patriarh după Adam.

Un nou simpozion Constantin Noica, la Câmpulung Muscel

De câțiva buni ani, la Câmpulung Muscel, se organizează, cu suportul Asociației Multiculturale „Nicu Hagi”, simpozionul consacrat lui Constantin Noica, a cărui origine aromână umple de mândrie pe ing. Emil Hagi, susținătorul moral și financiar al evenimentului. Îmi amintesc că în 2015, când titlul evenimentului era *Eminescu și Constantin Noica în actualitate*, lucrările simpozionului s-au desfășurat în amfiteatrul Colegiului „Dinicu Golescu” din localitate, fiind prezenți și câțiva liceeni cu texte atent elaborate. În titlurile edițiilor următoare, găzduite în foaierea Muzeului municipal Câmpulung, a apărut apoi și numele lui Lucian Blaga. Astfel, în 20-21 septembrie 2019 s-a desfășurat ediția a VII-a a Simpozionului Național, intitulat *Constantin Noica și Lucian Blaga. Interferențe filosofico-literare*, unde s-au prezentat 10 comunicări interesante. La ediția din 2021, după sesiunea de comunicări, s-a lansat primul volum dintr-o nouă serie, cea a *Caietelor Constantin Noica*, volum îngrijit de universitarii Marin Diaconu și Anca Sîrghie, editat la Fundația Națională pentru Știință și Artă din București. Orașul sărbătorea împlinirea a 500 de ani de la primul document atestat în limba română, *Scrisoarea lui Neacșu*, text imprimat la Muzeu pe măști anticovid, pe care le-am cumpărat și noi cu mare interes.

Preocupat de atenta selecție a invitațiilor la acest eveniment de elită, conf. univ. dr. Marin Diaconu de la București a explicat și la recenta ediție, desfășurată în 7 și 8 octombrie 2022, concepția de bază a

acestui simpozion în care, pe verticală, se dezbate textele lui Noica de la forma lor în manuscris la cele tipărite și editate. Pe orizontală, Noica a fost extins spre marile spirite ale culturii române, de la Eminescu la Blaga și acum la Mircea Vulcănescu, de la a cărui moarte în închisoarea de la Aiud se împlinesc anul acesta șapte decenii. Așadar, cele două personalități puse în dialog au fost *Noica și Vulcănescu*, „*Chipuri filozofice ale românismului*”, cum am citit pe afișele ce ne întâmpinau la principalele instituții de cultură ale orașului. De la Sibiu soseam în mașina preotului Nicolae Streza și a soției lui, având alături pe profesoara Aurelia Cotârlea, noi amândouă fiind foarte mândre să recunoaștem că cea de-a cincea persoană a echipajului, prof. univ. dr. Elena Dragoș, ne fusese asistentă la Cluj în anii îndepărtați ai facultății. Întâlnirea cu ceilalți comunicanți a fost emoționantă, prietenească, iar dl ing. Hagi ne-a condus chiar din prima zi să vedem expoziția sa de automobile și mașini vechi, ca în holul clădirii să salutăm bustul lui Constantin Noica și să conversăm cu sculptorul care l-a realizat, domnul Adrian Radu.

Găzduită în Sala voievozilor din Muzeu, ce amintea anii 1352-1369, când Câmpulung a fost prima capitală a Țării Românești eliberate după bătălia de la Posada, noua ediție a simpozionului a cuprins comunicările prezentate de persoane prestigioase ale domeniului, conform unei tradiții deja împământenite. Astfel, prof. univ. dr. Gheorghită Geană de la Facultatea de Filosofie din București, specializat în antropologie culturală, a vorbit despre *Constantin Noica și Mircea Vulcănescu-misionari ai „noii generații”*. Autorul a început prin dezvăluirea unei confesiuni spontane pe care Constantin Noica i-a făcut-o personal, în aerul Păltinișului, în 1979: „Dintre geniile universale, preferatul meu e Pascal, iar dintre geniile românilor – Mircea Vulcănescu”. În mod special, despre acesta din urmă, Noica a motivat aprecierea lui superlativă afirmând că era capabil să scrie despre orice, fără să lase câtuși de puțin loc impresiei de superficialitate. Mărturisirea aceea venea într-un moment când filosoful de la Păltiniș era suspectat pe la colțuri că, în explorările sale hermeneutice asupra „sentimentului românesc al ființei”, îl imită pe Vulcănescu, cel care explorase „dimensiunea românească a

existenței”. De fapt, ca eminenți colegi în magnifica „generație nouă” din perioada interbelică, cei doi s-au aflat nu într-o competiție, ci într-o împreună-lucrare misionară de afirmare a conștiinței de sine a culturii românești la întâlnirea cu marea cultură universală. În cartea sa *Sentimentul românesc al ființei*, Noica exprimă crezul unei întregi generații, cea care se dorește legată de trecut, dar este pregătită prin studii făcute, cum va menționa Mircea Vulcănescu, la mari universități străine, ca, după întoarcerea în România, să construiască ceva durabil pentru țară. Sufletul românului din prezent trebuie legat de cel dacic, primordial, înțelegând ce a însemnat contactul cu slavii și cu toate popoarele care s-au perindat pe plaiuri mioritice, până la francezi, italieni etc. Mircea Vulcănescu îndemna ca vara tineretului să fie trimis să colinde plaiurile românești, spre a-și face „un suflet de munte”. Chiar vizitele întreprinse de universitarul bucureștean la Păltiniș erau resimțite, așa cum comunicantul a ținut să precizeze, ca o ascensiune spirituală spre Noica, filosoful care a ales la înălțime locul său de cugetare. „În raportul dintre general și particular, Noica a demonstrat modul nostru de a semnala condiția românilor, care nu sunt marginali, ci un popor care are rădăcini într-un loc”, a concluzionat Ghiorgău Geană în încheierea comunicării sale. Asupra aceluiași raport a glosat și prof. univ. dr. Elena Dragoș, care în *Modelul Cultural Noica*, vol. V, 2022, a publicat studiul dedicat aspectelor de colonaționare *Considerații lingvistico-filologice asupra tipării unui manuscris al lui Constantin Noica*, „Modelul cultural european”.

Doctorand la Institutul de Filozofie al Academiei Române, Vlad Bilevsky a valorificat în comunicarea sa un dialog epistolar bogat, cuprinzând scrisorile inedite ale lui Noica și ale romancierului Paul Anghel, o personalitate copleșitoare, ca autor al celor 10 volume intitulate *Zăpezile de acum un veac*. Într-un acces de încântare, filosoful, care îl citea și îi păstra romanele, l-a considerat pe Paul Anghel „un Lev Tolstoi al României”. Dl Marius Dobre, cercetător la Institutul de Filosofie și Psihologie „Constantin Rădulescu Motru” al Academiei Române din București, în comunicarea *Mircea Vulcănescu despre diferențele dintre filosofia religiilor apuseană și cea răsăriteană* consideră că cea mai importantă deosebire între Apus și Răsărit este cea referitoare la raportul dintre Dumnezeu și lumea creată de el. Concepția răsăriteană prezintă multe afinități cu augustinismul. În Răsărit, ca și la Augustin, „totul e în Dumnezeu”, totul există și subzistă deopotrivă prin el, ci nu prin cauze secunde. Așa cum conchide Vulcănescu, în Răsărit, Creația și Harul nu sunt distincte esențial. Dimpotrivă, în Apus, pe lângă viziunea augustiniană, este prezentă și viziunea tomistă, mai influentă și mai răspândită, creatoare în fond a civilizației vestice, „potrivnică” celei răsăritene, privind raportul dintre Dumnezeu și lume. Așa cum preciza Vulcănescu, după ce a creat lumea, conform tomismului, Dumnezeu a lăsat-o să se desfășoare autonom, dar după legile prescrise de el de la început. Este o lume aristotelică, cu viață proprie, în care Dumnezeu nu intervine, nu controlează permanent, el fiind numai un suport transcendent. Așa a încheiat demonstrația comunicantul, ca pe mai departe să trimită la alte epoci ale gândirii analizate de Vulcănescu.

Conf. univ. dr. Marian Diaconu, adevăratul suflet al evenimentului, ne-a pus în fața unei portretizări pe care Constantin Noica i-o făcea profesorului său în evocarea intitulată *Amintiri despre Mircea Vulcănescu*. Acest text a fost solicitat de soția Ioana Margareta Vulcănescu lui Noica, studentul care l-a continuat pe profesorul său în studiul limbajului românesc. De prima dată când Noica l-a ascultat vorbind în iarna lui 1928-1929, Vulcănescu i s-a părut nu doar un om deosebit, ci și unic în felul său. „Despre aproape orice vorbea Mircea Vulcănescu, îți dădea sentimentul că se naște din el.” Modul cum profesorul Vulcănescu se implica în proiectele tinerilor, așa cum fusese gruparea „Criterion”, îl

determină pe Noica să recunoască adevărul că „tot ce făcea acolo era lucru făcut plus Mircea Vulcănescu.” Discreția sa nu altera profunzimea acțiunii temeinice, astfel că Noica recurge la un personaj mitologic atunci când afirmă că Vulcănescu „avea ceva de Noe în el. Ar fi știut să umple cum trebuie o arcă.” În evocarea sa, Noica insistă îndeosebi asupra rolului jucat de Vulcănescu în busolarea celor tineri: „Era inima și temelul în grupul ce-și spunea „generația tânără”, deși se manifesta în public cel mai puțin. Dacă Mircea Eliade era „șeful” generației..., Mircea Vulcănescu era cel care o legitima în adânc”. Exemplele concrete l-au condus spre anii când Vulcănescu era asistentul la Catedra de Sociologie a lui Gusti și le corecta lucrări, cum erau la studentul Noica traduceri filosofice din franceză. Concluzia este că Vulcănescu „era o mare prezență printre noi”, căci în anii celui de-al Doilea Război Mondial, când Vulcănescu era și ministru, sub îndrumarea lui, tinerii filosofi au format o asociație cu seminarii zilnice și lecții de greacă, cu revista anuală. „Izvoare de filosofie”, unde profesorul Vulcănescu aducea contribuția cea mai originală. Noica menționează studiul lui Vulcănescu despre cele două tipuri de filosofie medievală și „admirabilul studiu-conferință *Dimensiunea românească a existenței*, fără lecția căruia, poate, n-aș fi scris niciodată *Rostirea românească*.” Același profesor a avut rolul decisiv în selectarea dintre cele 14 cursuri ale lui Nae Ionescu a celor 4 cursuri, dar acelea au fost migălite cuvânt cu

cuvânt înainte de publicare. Legătura lui Noica a continuat până la procesul lui Vulcănescu pentru care el și-a pregătit pledoaria din timp și le-a arătat-o tinerilor. Se știe că în închisoarea de la Aiud, el s-a comportat eroic, gata să se sacrifice pentru a salva viața altui deținut. S-a stins, după ce a fost ținut într-o celulă la -20 grade C., ultimele lui cuvinte fiind „Să nu ne răzbunați.” După un asemenea deces martiric în închisoare al profesorului Vulcănescu, Noica a căutat prin lăzile rămase cu lucrările sale, găsind multe schițe, traduceri, note și proiecte, dar nu o mare operă, cum se aștepta să fi rămas de la o minte atât de strălucită. Marin Diaconu a publicat această evocare noiciană în primul volum apărut în 1992 la Editura Eminescu cu lucrare *Dimensiunea românească a existenței*. Tot Domnia sa a publicat după manuscris Apărarea lui Vulcănescu la proces, text intitulat *Ultimul cuvânt*. În 2004 la Editura Humanitas, Marin Diaconu scoate cartea lui Mircea Vulcănescu *Bunul Dumnezeu cotidian: studii de religie*, ca în anul următor să îngrijească ediția Mircea Vulcănescu *Opere*, vol. I-II, apărută în seria *Opere fundamentale* la Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă din București.

Preocupată de cea mai dramatică realitate a vieții lui Constantin Noica, conf. univ. dr. Anca Sîrghie a tratat la simpozion tema *Obiectivul „Dan Nica” la Sibiu în documentele Securității*, demonstrând că nu numai în anii domiciliului forțat la Câmpulung, ci și în cei ai așezării filosofului la Păltiniș, Securitatea a acționat neîncetat, astfel că imediat ce un dosar, cum a fost cel coordonat de lt. Col. Pătrulea Ioan, acționând prin informatori precum „Nicoară” sau „Cristian”, s-a închis, se deschidea un altul, cum a fost la Sibiu cel coordonat de col. locotenent Laurențiu Smaranda. Dosarul de urmărire informativă 2172-Păltiniș, constituit de Securitatea Sibiu, avea 7 volume, dintre care 5 au fost incendiate în timpul Revoluției din decembrie 1989. Când a descoperit incendiul produs în curtea Securității, grupul de sibieni din care făcea parte și Anca Sîrghie, a protestat, încercând, dar fără succes, să oprească această acțiune. Important este că 5 volume din cele 7 au fost digitalizate înainte de Revoluție. Cercetătoarea Dora Mezdrea de la Muzeul Literaturii Române din București a realizat 3 volume dedicate temei *Noica și Securitatea*. În vol. IV *Nae Ionescu și discipolii săi în arhiva Securității. Constantin Noica 2*, Editura Muzeului Literaturii Române, 2010, Anca Sîrghie apare între prietenii lui Noica urmăriți de Securitate, ca și Gabriel Liiceanu, Andrei Pleșu, Sorin Vieru etc. Pe o întregă pagină se dau date despre familia profesoarei, despre proiectul de studiu ADDA în Germania, pentru care domnul Noica a încercat în secret să-i procure formularele necesare, despre înrudirea cu Radu Pârvan (dr. Liviu Cristea) de la BBC Londra și apoi la Europa liberă din München etc. Pentru ca următorul să nu fie cumva cunoscut, s-a adus de la Turnu Severin o persoană cu totul străină de Sibiu. Certitudinea că este urmărită a avut-o profesoara când în iunie 1982 a făcut comanda unei convorbiri cu străinătatea de la un alt telefon decât cel personal. Glasul telefonistei a surprins-o cu întrebarea: „Tovarășă profesoară Sîrghie, de ce nu vorbiți de la numărul de telefon de acasă?”. Uimită și contrariată, profesoara a întrebat cine este la receptor, convinsă că numai vreo fostă elevă putea să-i recunoască atât de ușor glasul. Răspunsul a venit năucitor: „Tovarășă profesoară, eu nu sunt un nume, eu sunt un număr”. Orice discuție cu conținut primejdios, Noica o purta în compania Ancăi Sîrghie în plimbările prin stațiunea Păltiniș sau pe stradă în Sibiu, așa cum el recunoaște într-o formă camuflată în corespondența lor. Niciodată într-un spațiu închis ei nu s-au hazardat să facă niște enunțuri ce ar fi putut fi interpretate ca dușmănoase regimului comunist. Atunci când cineva a încercat să-l atenționeze că este urmărit de Securitate, Noica a răspuns fără să se impacienteze: „Ei, și?”, neacceptând să gloseze pe o asemenea temă. Bibliotecara Emilia Hîrbea își amintea că încercarea domnului Noica de a aduna la Păltiniș câte un profesor de română din diferite județe ale țării, ca să le explice proiectul Manuscriselor Eminescu, a eșuat din cauza impedimentelor Securității, care l-a urmărit consecvent până la moarte. Există însă și o parte benefică a acestei urmăriri, anume faptul că în lipsa unui jurnal personal, refuzat sistematic în favoarea unui *Jurnal de idei*, biografia filosofului se reconstituie din notațiile urmăritorilor lui, idee precizată de Sorin Vieru în prefața semnată la cartea deja semnalată a dnei Mezdrea. La retroproiect, cele 56 de poze prezentate au susținut ideile comunicării.

Pr. Nicolae Streza din Rășinari fructifică în comunicarea *Noica și Cioran: prietenie, filosofie, teologie* dialogul epistolar dintre cei doi prieteni, insistând pe scrisorile trimise de Noica spre Cioran în care se desprinde o realitate cu totul specială, evidențiată îndeosebi de comentariile filosofice și teologice, nicidecum de cele literare. Noica considera că „dintr-un singur punct poți veni sigur spre filosofie, anume dinspre teologie, întrucât aceasta îl prezintă pe om de sus în jos, admițând pe Dumnezeu drept creator. Spre deosebire de Noica, Cioran nu-l consideră pe Dumnezeu punctul culminant al existenței, chiar dacă vorbește de Dumnezeu, îl privește cumva panteist, nese separat de creație. Este o reminiscență platonicească. Dialogul lor rămâne în diapazonul prieteniei. Cioran l-a calificat la superlativ, citind cărțile lui Noica trimise în Franța. La rândul său, Noica ținea să scoată în evidență la operele lui Cioran stilul și lupta cu Dumnezeu. S-a argumentat ideea că lui Vulcănescu i-a fost recunoscută inteligența scilpitoare și adevărul că în toate domeniile în care s-a afirmat, chiar și în cel al poeziei, el a creat exemplar. În timpul procesului intentat de către comuniști, la falsa acuză că ar fi subminat economia României cât a fost ministru în guvernul Antonescu, Mircea Vulcănescu a dovedit contrariul, anume că tezaurul României era de 13 tone când el a intrat în guvern, și sub conducerea sa el a ajuns la 24 tone de aur. Pentru viața sa neprihănită, merită să fie sanctificat.

Profesoara Lavinia Simona Bădulescu în comunicarea *Constantin Noica - un filosof al culturii române, plin de sensibilitate*, constată că, de când era elev la Liceul „Spiru Haret”, interpreta roluri în spectacole de teatru și scria versuri, pe care le-a consemnat Alex. Ștefănescu în *Istoria literaturii române contemporane*. Noica scria poezie și în 1971, așadar la maturitate. Autoarea și-a depănat amintiri de la Câmpulung, unde părinții ei îl invitau pe Noica în vizită, iar filosoful le admira biblioteca. În generația lui, Noica nu a intrat în universalitate ca Eliade sau Cioran, pentru că el nu și-a părăsit țara, ci a dorit să reflecte realitatea românească. Descriind modulația ființei, filosoful a definit verbul „a fi” și cuvântul „dor”, dar altfel decât Blaga. Exemplele continuă în demonstrația, finalizată cu o concluzie: „Rămân la părerea că Noica era un om sensibil cu o cultură vastă, fructificată în cercetările sale și interpretările de filosofia culturii, o pildă de studiu pentru noi toți, generațiile care i-am succedat.”

Între documentele discutate la simpozion, cel mai interesant, aflat în grija Muzeului Municipal Câmpulung, este constituit de cele 24 volume ale Procesului Noica-Pillat, intitulat *Dosarele distrugerii elitei române*, într-o ediție realizată de Constantin Barbu la Editura Contrafort, Craiova, 2012, având texte olografe și dactilografiate. S-a citit la Simpozion interogatoriul din 13 decembrie 1958 de la Pitești, unul care durase 4 ore. Într-un limbaj de lemn tipic consemnărilor securistice, se menționează, ca acuză, circulația unor „cărți dușmănoase”, trimise de Mircea Eliade și Emil Cioran în țară sau ale lui Noica în străinătate. O parte din cartea *Povestiri despre Hegel* a fost redactată la Câmpulung Muscel, unde Noica a trăit 10 ani de domiciliu forțat.

Prof. de istorie Ion Oană a făcut cunoscută o a 3-a locuință a lui Noica în Câmpulung, până acum neidentificată. El a fost martor, în pruncie, al lecțiilor pe care filosoful le oferea copiilor din vecinătate, adunați la locul numit „Stâlp”. Așa se manifesta dorința lui Noica de a fi profesor, un vis neîmplinit. Vii au rămas în mintea copilului de atunci arestările repetate ale lui Noica, ridicat de Miliție cu tot ce scrisese filosoful acolo. La una dintre întoarceri, copiii au observat că domnul Noica nu mai avea dinți, dovadă a maltratării la care a fost supus.

Doctorul Gheorghe Radu a fost prezent la toate edițiile simpozionului, pe care l-a inițiat împreună cu filosoful Constantin Barbu de la Craiova. El a amintit faptul că primele ediții ale Simpozionului Noica s-au desfășurat în cadrul „Zilelor culturii muscelene”. Domnia sa a comentat propunerea lui Constantin Barbu ca documentul Procesului Noica-Pillat, inițiat la centenarul Noica, să fie oferit Muzeului de Istorie din oraș, drept care Muzeul a acceptat să găzduiască acest simpozion. O altă manifestare fusese la Alexandria cea organizată de Arhivele locale. Ing. Emil Hagi păstrează în biblioteca Fundației sale din Câmpulung operele lui Constantin Noica și cartea *Neamul Noica* a nepotului de văr al filosofului, ing. Nicolae Noica, iar arhimandritul a scos Medalia Noica. Filosoful Alexandru Surdu a organizat un simpozion itinerant dedicat filosofului. Însă, în mod cert, acest simpozion de la Câmpulung Muscel este cel mai frumos dar făcut lui Mircea Vulcănescu, așa cum la Suceava s-a organizat în acest an comemorativ o expoziție pentru elevi dedicată profesorului.

Sub veghea voievozilor încoronați din sala Muzeului, s-au oferit comunicanților diplome de participare, moment de emoție cu care s-a încheiat partea științifică a evenimentului. Întregul simpozion s-a bucurat de interesul posturilor de televiziune locală, iar din partea instituției-gazdă, muzeografa Consuela Elena Grecu a asigurat aparatura necesară bunei desfășurări a simpozionului. Caldele noastre mulțumiri tuturor câmpulungenilor implicați.

Din proiectul organizatorilor n-a lipsit nici vizita la Casa memorială „George Topârceanu” din Nămăești, unde sunt păstrate multe obiecte personale ale poetului și războiul de țesut care i-a aparținut mamei, o strălucită maestră a veșmintelor românești. În imediata vecinătate, la Mânăstirea rupestră din Nămăești, am admirat icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului, pictată de Sf. Apostol și Evanghelist Luca. Așadar, una dintre cele mai vechi icoane ale întregii creștinătăți, legenda vorbind și despre ascendența dacică a mânăstirii. La acest lăcaș sfânt atât de pitoresc ca așezare, ne-a impresionat expoziția de costume populare, unică în felul ei. Este o colecție din care nu a lipsit nici costumul distins cu Premiul I la Expoziția de la Paris în 1900, nici costume țesute de mama poetului George Topârceanu, familie a cărei obârșie se află în Mărginimea Sibiului. Maica stareță a împănat cu versurile proprii explicațiile date evenimentelor nupțiale tradiționale ilustrate, la care se purtau costume distincte ale principalilor actanți. Ne-a impresionat această formă de creativitate a măicuței-starețe, căreia i-am promis să revenim, cu ocazia viitoarelor ediții Noica de la Câmpulung, la mânăstirea rupestră de la Nămăești, o așezare sacră cum nu mai există în țară decât la Cetățuia și la Corbii de piatră.

Zaharia STANCU
05.10.1902 – 05.12.1974

Dincolo de zidul alb

Dincolo de zidul alb e soarele
Tolănit pe lanuri verzi și pe copaci.
– Smulge-i sufletului aripele,
Tu, cel mai sărac dintre săraci.

Dincolo de zidul alb e visul
Căutat pe cărării întortocheate.
– Hai, îngroapă-ți liniștit ucisul
Dor în inima ce încă bate.

Dincolo de zidul alb sunt mări,
Clopote, păduri, ereți și vrăbii.
– Ochii tăi trudiți și fără zări
Taie întunericul ca două săbii.

Dincolo de zidul alb e viața
În care niciun fir de iarbă nu-i stingher.
– Tu, captiv, așteaptă-ți dimineața
Și o să te urci pe scări de nori la cer.

**Yehuda Amichai
(ISRAEL)**

(1924-2000)

Yehuda Amichai s-a născut în Würzburg, Germania, în 1924. A emigrat împreună cu familia sa în Palestina în 1936. Ulterior, a devenit cetățean israelian naturalizat. Deși limba sa maternă era germană, în momentul în care s-a mutat în Palestina, citea fluent ebraica.

A servit în Brigada evreiască a armatei britanice în cel de-al Doilea Război Mondial și a luptat în cadrul forțelor de apărare israeliene în războiul arabo-israelian din 1948. După război, a urmat cursurile Universității Ebraice pentru a studia texte biblice și literatură ebraică; apoi a predat în școli secundare.

Amichai a publicat unsprezece volume de poezie în limba ebraică, două romane și o carte de povestiri scurte. Poeziile sale, scrise în ebraică, au fost traduse în patruzeci de limbi, iar volume întregi din opera sa au fost publicate în engleză, franceză, germană, suedeză, spaniolă și catalană.

Premii:

- 1957 – Premiul Shlonsky
- 1969 – Premiul Brenner
- 1976 – Premiul Bialik pentru literatură (co-recipient alături de eseistul Yeshurun Keshet)
- 1981 – Premiul pentru cultură al orașului Würzburg (Germania)
- 1982 – Premiul Israel pentru poezie ebraică. Citația premiului suna, în parte, astfel "Prin sinteza sa a poeticului cu cotidianul, Yehuda Amichai a operat o schimbare revoluționară atât în ceea ce privește subiectul, cât și limbajul poeziei."
- 1986 – Premiul Agnon
- 1994 – Premiul Malraux: Salonul Internațional de Carte (Franța)
- 1994 – Premiul Literary Lion (New York)
- 1995 – Premiul Coroana de Aur a Macedoniei – Golden Wreath Award: Festivalul Internațional de Poezie
- 1996 – Premiul norvegian Bjornson pentru poezie

Pace sălbatică

Nu pacea unui armistițiu
nici măcar viziunea lupului și a mielului,
ci mai degrabă
ca în inimă, după ce emoția a trecut
și poți vorbi doar despre o mare oboesală.

Știu că știu săucid, asta mă face un adult.

Iar fiul meu se joacă cu un pistol de jucărie care
știe
cum să deschidă și să închidă ochii și să spună
"Mama".

O pace
fără zgomotul mare de a forja săbiile în pluguri,
fără cuvinte, fără...
zgomotul puternic al ștampilei de cauciuc: să fie
ușoară, plutitoare, ca o spumă albă și leneșă.

Un pic de odihnă pentru răni – cine vorbește de
vindecare?
(Și urletul orfanilor se transmite de la o generație la
alta
la următoarea, ca într-o cursă de ștafetă:
ștafeta nu cade niciodată).

Să vină
ca florile sălbatice,
brusc, câmpul
trebuie să o aibă: pace sălbatică.

Ierusalim

Pe un acoperiș din Orașul Vechi
Rufe atârinate în lumina soarelui de după-amiază
târzie:
cearșaful alb al unei femei care îmi este dușman,
Prosopul unui bărbat care îmi este dușman,
Pentru a-și șterge sudoarea frunții.

Pe cerul din orașul vechi
Un zmeu.

La celălalt capăt al sforii,
Un copil
Nu pot vedea
Din cauza zidului.

Am pus multe steaguri,
Ei au pus multe steaguri.
Ca să ne facă să credem că sunt fericiți.
Pentru a-i face pe ei să creadă că noi suntem
fericiți.

Nu accepta

Nu accepta aceste ploi care vin prea târziu.

Mai bine să zăbovești.
Fă-ți durerea
O imagine a deșertului.
Spune că se spune
Și nu privi spre vest.
Refuză

Să te predai.
Încearcă și în acest an
Să trăiești singur în vara lungă,
Mănâncă-ți pâinea uscată, abține-te
De la lacrimi.
Și nu învăța din

Experiență.
Luați ca exemplu tinerețea mea,
Întoarcerea mea noaptea târziu, ceea ce a fost
scris
În ploaia de altădată.
Nu face nicio diferență

Acum.
Privește evenimentele tale ca pe ale mele.

Totul va fi ca înainte: Abraham va fi din nou
Abram.
Sarah va fi Sarai.

(Traduceri de Adrian Graunfels)

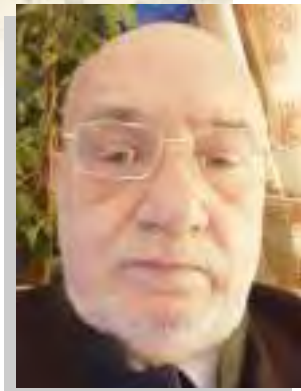

rubrică de
Georges BOISNARD

Georges BOISNARD

Trei luni, trei momente din istoria României

Octombrie

18 octombrie 1599 - Bătălia de la Șelimbăr

Bătălia de la Șelimbăr a fost primul act al unirii personale a Țărilor Române de către Mihai Viteazul. Ea s-a dat între armata principatului Transilvaniei, condusă de cardinalul principe Andrei Bathory, și oastea Țării Românești, în fruntea căreia s-a aflat Mihai. Inițial a existat o alianță între domnul Țării Românești și Sigismund Bathory (predecesorul și vărul lui Andrei) care-i dăduse chiar dreptul lui Mihai să ridice o mănăstire ortodoxă lângă Alba Iulia, capitala principatului. În 1597, Bathory cedase Transilvania împăratului Rudolf al II-lea, în schimbul a două ducate din Silezia. Anul următor, însă, nestatornicul principe s-a răzgândit și s-a reîntors în Ardeal, de unde i-a expulzat pe reprezentanții lui Rudolf. Din nou nehotărât, Sigismund l-a chemat din Polonia pe varul său cardinalul Andrei Bathory, cedându-i tronul. Dieta l-a recunoscut ca principe în 1599. Apropiat de polonezi, aliați cu turcii, acesta era un pericol potențial pentru Țara Românească. Mai mult, aliat cu domnul Moldovei Ieremia Movilă, i-au cerut amândoi lui Mihai Vodă să părăsească tronul, pentru a fi înlocuit cu Simion Movilă, fratele lui Ieremia. Se mersese totuși prea departe...

Contrar unei încarnări cinematografice celebre (mă refer la excelenta interpretare a lui Andrei Bathory de către marele actor de etnie maghiară Georg Kovacs, în superproducția lui Sergiu Nicolaescu), cardinalul era un om tânăr. În 1599 avea 36 de ani. Crescuse la Cracovia, la curtea unchiului său Ștefan Bathory, care fusese ales rege al Poloniei. (după ce fusese și el principe al Transilvaniei ca foarte mulți membri ai acestei familii,

atestată încă din secolul al XIV-lea). După moartea unchiului său, în 1586, a fost sprijinit de cancelarul Jan Zamoisky să ocupe tronul, dar văduva lui Ștefan Bathory, Ana Jagiello a reușit să-l impună pe nepotul său, Sigismund Vasa. Numit de papă cardinal în 1584, Andrei Bathory a obținut în 1589 demnitatea de principe episcop de Varnia, pe care a păstrat-o până la moarte.

Când a primit primit scrisoarea ofensatoare din partea cardinalului Bathory și a lui Ieremia Movilă (menționată în Letopisețul Cantacuzinesc) Mihai s-a arătat la început speriat! I-a răspuns cardinalului că e de acord să plece, cu rugămintea „să i se dea un loc unde să poată locui în Ardeal”. Asta a provocat derută. Bathory declarase chiar că Mihai „nu e decât un cioban care nu știe să se bată!” Așa cum arată istoricul Dan Falcan (vezi bibliografie) aceeași tactică a folosit-o Napoleon în preajma bătăliei de la Austerlitz, când s-a arătat speriat în fața emisarului țarului Alexandru I, prințul Dolgoruki. Dușmanii erau liniștiți!

Imediat, voievodul Munteniei s-a hotărât să ocupe și Transilvania și Moldova, dar i-a cerut inițial sfatul împăratului Rudolf al II-lea. Acesta a refuzat să se amestece, având probleme cu turcii în Ungaria inferioară (care nu fusese ocupată de otomani) și mai ales opoziției generalului Gioglio Basta (albanez de origine), care comanda trupele imperiale. Înainte de a porni spre Ardeal, Mihai a dat însă toate asigurările, atât lui Rudolf, cât și otomanilor că nu le va leza interesele.

După ce a asigurat granițele Țării Românești, ce urma a fi apărate de vornicul Dumitru cu 5000 de oameni, Mihai Viteazul a pornit spre Transilvania pe văile Buzăului și Teleajenului, o a doua armată condusă de frații Buzești mergând pe valea Oltului spre Sibiu. Cele două coloane s-au întâlnit la Tâlmaci pe 16 octombrie și au înaintat până la Șelimbăr, în apropierea Sibiului. Mihai Viteazul dispunea de 20.000 de oameni. (30.000 după alte surse). O mare parte erau mercenari, plus oaste de țară, haiduci balcanici și secui, aceștia din urmă dușmani de moarte ai Bathoreștilor. Mihai și-a dispus armata pe trei linii: Baba Novac și haiducii lui apărau aripa stângă, corpul de oaste condus de aga Lecca pe cea dreaptă, iar în centru era corpul de călăreți condus de banul Mihalcea. Linia a doua era compusă din 8000 de călăreți, iar cea de-a treia, cetele boierilor și garda domnului asigurau rezerva.

Andrei Bathory dispunea de circa 16.000 de oșteni, comandați de Gaspar Kornis, căpitan general al oștirii transilvănene. Spatele armatei ardeleni era apărat de 45 de tunuri dispuse în fața zidurilor Sibiului. Primul a atacat Baba Novac care a destabilizat flancul drept al armatei lui Bathory. Este apoi atacat centrul armatei transilvane, comandat de Moise Szekely, care cedează și pierde drapelul mare al principelui. După ce aripa stângă a muntenilor a fost respinsă de Petru Huzsar, Mihai intervine personal în luptă cu trupele de rezervă, obligându-i pe ardeleni să se retragă în dezordine.

Andrei Bathory a fugit de pe câmpul de luptă, intenționând să ajungă în Moldova, și de acolo în Polonia. A fost însă prins de o ceată de secui, întemnițat câteva zile, apoi decapitat. Secuții i-au adus lui Mihai capul cardinalului drept trofeu, dar domnitorul a spus doar: „săracul popă”. După care a cerut să i se aducă și trupul și i-a înmormântat cu toate onorurile în catedrala catolică din Alba Iulia, participând el însuși la ceremonie...

Pe 1 noiembrie 1599, Mihai și-a făcut intrarea triumfală în Alba Iulia. Dieta nu l-a recunoscut însă ca principe ci doar ca locțiitor al împăratului. (în actele latine). În actele slavone el se intitulează însă „Domn al Țării Românești și al Ardealului”. Mihai nu a modificat sistemul constituțional al Transilvaniei. Nu a intervenit în reprezentarea „națiunilor politice”, respectiv nobilimea maghiară, sașii și secuții. A intervenit însă în alcătuirea Consiliului principatului transilvănean, unde a introdus doi boieri români, așezând în cetăți pârcașii proprii. Secuții le-a confirmat vechile drepturi și privilegiile, care le fuseseră răpite de Bathorești.

În aprilie 1600, în fața pericolului pe care-l reprezenta în Moldova influența polonă a cancelarului pro-otoman Jan Zamoisky, Mihai a pornit o expediție de ocupare a principatului dintre Nistru și Carpați. Îl învinge pe Ieremia Movilă lângă Bacău și realizează astfel prima unire a țărilor române. În acele momente regele Franței Henric al IV-lea îi scria ambasadorului său la Constantinopol contele de Breves: „Se pare că valahul este foarte tare și ambițiile îi cresc potrivit cu victoriile”.

Din păcate, cum unirea personală a lui Mihai tindea să schimbe forțele politice din regiune, revoltele nu au întârziat să apară. Mai întâi cea a nobilimii maghiare, care nu accepta un „schismatic” (ortodox!) pe tronul principatului. Sașii i-au fost și ei ostili. Mihai e învins de generalul Basta la Mirăslău (18 septembrie 1600) și pierde Ardealul. În scurt timp Moldova va reintra în posesia Movileștilor.

În urma unei vizite la Praga, la Rudolf al II-lea, Mihai se împacă cu Basta și pornesc împreună la recucerirea teritoriilor românești. Prin victoria de la Guruslău, Sigismund Bathory (care revenise!) este din nou înlăturat de pe tron. Lui Rudolf al II-lea nu-i convenea însă o reunificare a principatelor românești. Pe de altă parte, Basta era invidios. La cererea lui, o trupă de mercenari valoni l-au asasinat pe Mihai Viteazul în tabăra de la Câmpia Turzii. S-a pus capăt astfel celei mai spectaculoase epopei din istoria românilor, de la sfârșitul evului mediu. Menționat astăzi și de mari istorici în tratate de faimă internațională, Mihai rămâne unul dintre simbolurile de neșters ale istoriei românești.

Noiembrie

24 noiembrie 1927. Moartea lui Ion I.C. Brătianu

La 24 noiembrie 1927 se stinge din viață la București, omul politic liberal Ion I.C. (Ionel) Brătianu, una dintre cele mai importante personalități ale istoriei românilor din prima jumătate a secolului al XX-lea. A fost unul din

principalii artizani ai Marii Uniri și inițiatorul reformei agrare din 1921 (prima reformă agrară reală din România), a reformei electorale și a Constituției din 1923. Istoricul Neagu Djuvara spunea că odată cu moartea lui Ionel Brătianu s-a încheiat pleiada adevăraților oameni de stat români, formată în veacul al XIX-lea și în prima decadă a secolului XX.

Se născuse în 1864 pe moșia familiei de la Florica (azi Ștefănești, județul Argeș), ca fiu al lui Ion C. Brătianu, revoluționar pașoptist, prim ministru al regelui Carol I și fondator al Partidului Național Liberal. Ionel Brătianu a urmat liceul la Sfântu Sava și după bacalaureat s-a înscris la Școala de Poduri și Șosele, pentru a deveni inginer. După un stagiul militar de șase luni, a plecat la Paris pentru a-și desăvârși studiile. A fost auditor extern al Școlii Politehnice și student al Școlii de Poduri și Șosele din capitala Franței, unde a obținut diploma de inginer. Revenit în țară, s-a angajat ca inginer specialist în construcția de căi ferate, în subordinea lui Anghel Saligny.

Aflat într-o delegație în Moldova, o cunoaște pe prințesa Maria Moruzi, văduva lui Alexandru I. Cuza, fiul cel mare al domnitorului Unirii. Acesta murise prematur la Madrid, în urma unei tuberculoze. Între cei doi se petrece un „coup de foudre”, urmat de o aventură din care Maria Moruzi a rămas însărcinată. În această situație, cneazul Moruzi, tatăl Mariei, se pare că l-a amenințat pe Brătianu cu pistolul, cerându-i imperativ să se căsătorească cu fiica sa, însă doar până la nașterea copilului. A amenințat că dacă nu divorțează imediat după aceea, îl va împușca! Moruzi considera că era complet imoral ca fiica sa, nora lui Alexandru Ioan Cuza să se căsătorească cu fiul unuia dintre cei care contribuiseră la detronarea lui! Copilul născut din această poveste de dragoste a fost istoricul și omul politic Gheorghe I. Brătianu. În copilărie a trăit alături de mama sa la castelul lui Cuza de la Ruginoasa, fiind destul de îndepărtat de tatăl său. Ionel Brătianu s-a recăsătorit cu Eliza Știrbei, sora prințului Barbu Știrbei, apropiat al familiei regale și, din câte s-a spus, iubitul reginei Maria.

Membru al Partidului Național Liberal încă din 1895, Ionel Brătianu a devenit în ianuarie 1909 președintele acestui partid, funcție pe care a păstrat-o până la sfârșitul vieții. Cu o lună mai devreme regele Carol I îl numise prim ministru. În decembrie 1909, omul politic a fost ținta unui atentat, săvârșit de ceferistul Gheorghe Stoenescu-Jelea, probabil un om al cercurilor de extremă stângă, aflate sub influența doctorului Cristian Rakovski, de naționalitate bulgară, dar care-și desfășura activitatea în România. Cert este că tentativa de asasinat a avut loc după ce guvernul liberal decisese expulzarea lui Rakovski din țară. Rakovski a plecat în URSS, a fost prim ministru al Ucrainei sovietice, dar a căzut victimă „Marii epurări” a lui Stalin și a fost executat de NKVD în 1941.

Încă dinaintea primului război mondial, Brătianu a propus Partidului Național Liberal, susținerea a două reforme esențiale: reforma agrară, prin exproprierea unei părți importante a marii proprietăți, și reforma electorală prin adoptarea unui colegiu unic. Liberalii au fost de acord, dar conservatorii și regele Carol I s-au opus. Reformele aveau să fie implementate, tot sub guvernare liberală, abia după război.

În iulie 1914, când a izbucnit primul război mondial, Ionel Brătianu era prim ministru. La Consiliul de coroană convocat de regele Carol I la Peleș, suveranul a insistat pentru intrarea României în război alături de Puterile Centrale, în virtutea tratatelor secrete încheiate cu Austro-Ungaria și Germania în 1883. Brătianu s-a opus vehement! Pe moment s-a hotărât neutralitatea. Între timp primul ministru a negociat cu Rusia, deci cu Antanta, primii pași ai unei alianțe. În 1916, cu acordul regelui Ferdinand și avându-l din nou la șefia guvernului pe Ionel Brătianu, România a intrat în război de partea Antantei. Brătianu a rămas prim ministru până în ianuarie 1918, când guvernul era încă refugiat la Iași și a revenit în fruntea executivului în 28 noiembrie același an. În această calitate a condus delegația română la tratatele de pace de la Versailles.

Lucrurile nu erau simple. Alianții ne reproșau pacea separată încheiată cu Germania și Austro-Ungaria în martie-aprilie 1918, o pace de altfel umilitoare pe care România, învinsă, nu avea cum s-o evite și pe care regele Ferdinand n-o ratificase. Disperat că nu poate obține tot ceea ce dorea pentru țara lui, Brătianu s-a retras de la Conferința de pace, cedând locul noului prim ministru, ardeleanul Alexandru Vaida-Voevod. Se pare că în particular ar fi mărturisit că ar fi mai potrivit ca negociator, pentru că Vaida era francmason, ca și majoritatea reprezentanților puterilor învingătoare! Tatăl lui Ionel Brătianu, Ion C. Brătianu, fusese membru al masoneriei în tinerețe în Franța și fusese chiar arestat și încarcerat de poliția lui Napoleon al III-lea pentru asta. Cu siguranță din acest motiv, el le-a interzis celor trei fii ai săi, Ionel, Vintilă și Dinu să intre vreodată în masonerie!

Așa cum am arătat la început, Ionel Brătianu a reușit să implementeze după război cele mai importante reforme ale României interbelice: reforma agrară din 1921, reforma electorală care permitea votul universal (cu excepția totuși a femeilor și militarilor!) și constituția din 1923, care consfințea România ca monarhie constituțională, cu puterea executivă exercitată de un guvern rezultat din alegeri. La 22 octombrie 1922, guvernul liberal condus de el a organizat ceremoniile încoronării regelui Ferdinand și reginei Maria la Alba Iulia, ca suverani ai României Mari.

În Sfârșitul său a fost considerat de mulți inexplicabil. Din iunie 1924 era din nou prim ministru. Avea 63 de ani. Locuia în București, într-o frumoasă casă neoromânească, în apropiere de Piața Amzei, proiectată de arhitectul Petre Antonescu (astăzi sediul Fundației Brătianu). Ultimele sale momente au fost consemnate în memoriile surorii lui, Sabina Cantacuzino, dar și în cele ale lui Constantin Argetoianu. Sabina Cantacuzino și-a văzut fratele încă sănătos ultima oară, pe 19 noiembrie 1927. Se întorsese de la o ședință unde înregistrase o placă de gramofon și avusese întrevederi cu Nicolae Titulescu, atunci ministru de externe și cu Vintilă Brătianu.

Titulescu se plângea de o gripă. Cum se știa că marele diplomat era ipohondru, asta n-a mirat pe nimeni. A doua zi, Ionel Brătianu a început să se plângă de dureri de gât, dar a insistat să se ducă la inaugurarea Casei Crucii Roșii, deși soția sa l-a implorat să nu iasă din casă. La întoarcere avea febră și s-a băgat în pat. Au fost chemați o serie de doctori, somități ale epocii. Doctorul Elias a diagnosticat o amigdalită, prescriind gargară! Au venit și doctorii Angelescu, Nanu-Muscel și Danielopolu. Starea lui Ionel Brătianu se înrăutățea pe zi ce trece. Febra creștea și începea să se sufocă. Avea, evident, căile respiratorii blocate. Doctorii au hotărât să-i facă a traheotomie. Și aici s-a bâjbâit. S-a încercat la început cu canule prea mici, după care s-au adus unele mai mari. Unul din medici a scăpat chiar un bisturiu în trahee, care însă a fost recuperat! În sfârșit bolnavul a reînceput să respire, după o pauză destul de lungă. Starea se înrăutățește din nou. Urmează o operație de ganglioni, care se inflamaseră. Încet încet, marele om politic se stingea. A murit în dimineața zilei de 24 noiembrie la orele 6.45... A fost înmormântat în cavoul familiei de lângă conacul de la Florica.

După 1990 au existat istorici care au emis ipoteza că sfârșitul neașteptat al lui Ionel Brătianu ar fi fost din cauza unor comploturi ale serviciilor secrete sovietice. Sunt însă doar supoziții, negăsindu-se dovezi certe în acest sens.

În anii 90, primăria Bucureștilor a găsit frumoasa lui statuie din marmură, sculptată de marele sculptor croat Ivan Mestrovic și a așezat-o în grădina din fața casei sale, de pe prelungirea bulevardului Dacia.

Decembrie

30 decembrie 1947 - Abdicarea forțată a regelui Mihai

La 23 august 1944, când România a întors armele împotriva Germaniei hitleriste, nimeni nu se aștepta să se întâmple ce s-a întâmplat mai departe. Partidul Comunist, ieșit din ilegalitate intrase la guvernare, dar publicul îl considera un partid mic și neimportant. Nimeni nu se gândea pe moment că avea să obțină treptat, sub presiunea sovieticilor, puterea absolută. Ceea ce nu s-a știut și avea să se afle mult mai târziu, este că în octombrie același an Churchill și Stalin se întâlniseră la Moscova și împărțiseră pe celebrul „petec de hârtie” zonele de influență în Europa de est. România picase prost: 90 % influență sovietică și doar 10 % influență occidentală. Aici, mă simt nevoit să fac o paranteză necesară. Churchill a fost foarte înjurat ulterior că „ne-a dat pe mâna sovieticilor”. Lucrurile trebuie să fie explicate. Stalin i-a dat posibilitatea lui Churchill să aleagă între România și Grecia. Ori, după ce dusese, practic, greul războiului, primul ministru al Imperiului Britanic nu putea accepta instalarea unor baze militare în mijlocul Mediteranei, în insulele grecești. O putere comunistă la Atena ar fi fost pentru britanici o catastrofă! Apoi, cinstit vorbind, ce obligații ar fi avut Marea Britanie către România cu care se aflase trei ani încheiați în război? Este adevărat, Churchill propusese la un moment dat o debarcare a aliaților în Marea Neagră, conștient de faptul că Stalin avea să ocupe estul Europei. Roosevelt însă a refuzat. Sfeerile de influență au fost consfințite la Yalta în 1945.

La începutul lui martie 1945, Andrei Vișinski, reprezentantul guvernului sovietic la București, i-a impus regelui Mihai I aducerea la guvernare a unui executiv marionetă condus de „milionarul roșu” dr. Petru Groza. Deși primul ministru și nici o serie de miniștri nu erau membri P.C.R. guvernul era manevrat de comuniști. În Comisia Aliată de Control, sovieticii avea primul și ultimul cuvânt, reprezentanții puterilor occidentale având doar un rol de formă. Regele a tot sperat să se poată opune comunizării țării. Era susținut de o foarte mare a populației. În ziua de 8 noiembrie 1945 o mare demonstrație pro monarhistă, în Piața Palatului, a tineretului țărănist dar la care au participat și mulți studenți a fost spartă de „muncitori” aduși cu camioanele de autorități. Poliția a intervenit trăgând în manifestanți. Au fost morți și răniți și peste 1000 de studenți arestați și duși în beciurile siguranței. Din ianuarie regele declarase „grevă regală”, refuzând să mai semneze hotărârile guvernului, ceea ce constituția îi dădea dreptul. Acedat, abia în decembrie 1946 după alegeri.

Alegerile din noiembrie 1946, au fost, după toate documentele studiate ulterior, de Național Țărăniști, dar l-a numărarea voturilor câștigătoare a fost declarată alianța formată de comuniști cu o serie de formațiuni de stânga. Că doar Stalin însuși declarase: „nu contează cine votează, contează cine numără!”. Regele a fost nevoit să țină discursul tronului de deschidere a Parlamentului, deși știa că se fraudase!

În Iulie 1947, înscenarea de la Tămădău a dus la arestarea tuturor fruntașilor național țărăniști, în frunte cu Iuliu Maniu și Ion Mihalache. A urmat un proces care s-a soldat cu ani grei de temniță și muncă silnică pentru inculpați. Partidul Național Liberal s-a autodizolvat. Comuniștii câștigaseră, cu ajutorul sovieticilor, puterea absolută. Mai rămâneau două opreliști: monarhia constituțională și constituția din 1923.

În noiembrie 1947 regele Mihai și regina mamă Elena au fost invitați la Londra, la nunta principesei moștenitoare Elisabeta (viitoarea regină Elisabeta a II-a) cu prințul Philip de Grecia și Danemarca, naturalizat în marea Britanie sub numele Philip Mountbatten. Regele Mihai și regina Elena erau rude cu ambii miri. Au fost conduși la aeroport de membrii guvernului într-o atmosferă de-a dreptul festivă! Realitatea este că Petru Groza și primul secretar al P.C.R. Gheorghe Gheorghiu Dej erau convinși că regele și mama sa nu se vor mai întoarce în țară. Mihai a pilotat personal avionul, împreună cu comandorul Traian Udriști.

Iată însă că la Londra, la hotelul Claridge unde erau cazați, Mihai I o cunoaște pe principesa Ana de Bourbon Parma. (descendentă dintr-unul din fiii lui Ludovic al XIV-lea). Între cei doi se produce un adevărat „coup de foudre”. După nuntă au venit împreună în Franța, unde regele României a cerut-o de soție. A anunțat fericit și

guvernul, deși nu era obligat neapărat s-o facă. La întoarcere, la gara Băneasa, a fost primit de aceiași membri ai guvernului, însă într-o tăcere mormântală și o atmosferă de înmormântare. Lucrețiu Pătrășcanu nu i-a dat nici măcar mâna, făcându-se că se uită în altă parte...

O căsătorie a tânărului rege (avea 26 de ani) le încurca profund planurile. În decembrie regele și regina mamă au plecat la Sinaia la Foișor, pentru sărbători. Pe 29 decembrie Mihai primește un telefon de la mareșalul palatului, Dimitrie Negel, că trebuie să se întoarcă a doua zi în București, pentru că primul ministru îi cere o audiență. Protocolul nu era oricum respectat, pentru că primul ministru ar fi trebuit să se prezinte el în fața suveranului, la oricare din reședințe s-ar fi aflat acesta. Mihai a trecut peste protocol, crezând că e vorba de o discuție despre mariajul său. A doua zi s-a urcat în mașină și a pornit pre București, împreună cu regina mamă Elena și cu aghiotantul Jacques Vergotti. La ora 10, Petru Groza a venit la Palatul Elisabeta, reședința monarhului, însoțit de Gheorghe Gheorghiu-Dej. (micul palat de lângă Muzeul Satului îi fusese cedat regelui de mătușa sa, Elisabeta, fostă regină a Greciei, pentru că palatul regal de pe Calea Victoriei fusese bombardat de nemți și „casa nouă” unde se locuia - pe locul actualei Sălii Palatului - fusese complet distrusă). De la sosire regele a remarcat că garda regală dispăruse și micul palat era înconjurat de trupe ale Diviziei „Tudor Vladimirescu”, formată în U.R.S.S. din prizonieri români și fideli comuniștilor și sovieticilor. Mai mult, lângă stadionul de la Arcul de Triumf era plasată o baterie de artilerie cu tunurile îndreptate spre reședința regală.

Groza a început prin a spune că a venit să discute despre „un divorț amiabil între popor și monarhie”. Venise cu actul de abdicare gata pregătit. În act se stipula că „Regele abdică pentru el și toți urmașii săi” (care încă nu erau născuți). Mihai I a spus că nu poate abdica decât dacă se face un referendum pentru a se cere părerea poporului. Groza și Dej i-au spus că nu e timp! Atunci monarhul s-a retras în biroul de alături pentru a se sfătui cu secretarul său particular Mircea Ionițiu. Acesta l-a sfătuit să semneze, pentru că actul era întocmit ilegal și ar fi putut fi contestat, explicându-i că altfel ar fi putut fi omorât. Rămas singur cu regina mamă, Groza i-a arătat că avea în buzunarul hainei un pistol „ca să nu pățească ca Antonescu!”. Mihai a revenit în salon și atunci i-a pus în față un teribil ultimatum: dacă nu semnează, cei 1000 de studenți arestați la demonstrația din 8 noiembrie 1945, vor fi împușcați! În fața unei amenințări de un asemenea cinism și de o asemenea mârșăvie, Mihai I a semnat actul de abdicare.

Petru Groza și Gheorghiu-Dej s-au grăbit să convoace în aceeași seară Adunarea Deputaților (Senatul fusese desființat ca fiind „burghez”) pentru a legifera schimbarea de regim. Cum foarte mulți deputați erau în vacanță, pentru a se asigura cvorumul au fost aduși muncitori din fabrici care au votat fără să aibă dreptul! Președintele ședinței a fost scriitorul Mihail Sadoveanu. Astfel s-a proclamat Republica Populară Română, „stat al muncitorilor și țăranilor”!

Familia regală a plecat în aceeași seară la Sinaia, însoțită de o „comisie de evaluare”, evident improvizată. Regelui i s-a dat dreptul să facă repede o listă cu câteva persoane care puteau pleca cu el în exil. În privința bunurilor, i s-a dat voie să ia patru automobile care-i aparțineau și câteva valize cu obiecte personale. Regele Mihai și regina mamă Elena au plecat pe 3 ianuarie 1948, spre Elveția, cu un tren special, din gara regală de la Sinaia. Au urcat în tren prin două rânduri de soldați întorși cu spatele, pentru a se evita orice contact vizual. Unii dintre puținii martori oculari au mărturisit că unii soldați plângeau...

Mihai I s-a putut întoarce oficial în România în 1997, după 50 de ani. Guvernul Ciorbea i-a redat cetățenia română și dreptul de a locui în țară, cu prerogativele de fost șef de stat, având ca reședință Palatul Elisabeta. A încetat din viață în Elveția, la Aubonne, la 5 decembrie 2017, în vârstă de 96 de ani. Guvernul român i-a organizat funeralii naționale, care s-au desfășurat impecabil. A fost condus pe ultimul drum de sute de mii de oameni. A fost înhumat într-o capelă special construită în incinta bisericii episcopale de la Curtea de Argeș, alături de soția sa, Ana de Bourbon Parma, care murise cu doi ani înainte. A fost ultimul șef de stat din al doilea război mondial, aflat în viață până în acel moment.

Bibliografie:

- George Marcu (coordonator), *Enciclopedia bătrânilor din istoria românilor*, Editura Memoria, București 2011
Dan Falcan, *Mihai Viteazul, ultimul cruciat sau întâiul unificator*, în revista „Historia Special”, nr 21, decembrie 2017
Dan Falcan, *Enigmele atentatului asupra lui Ionel Brătianu*, în revista „Historia Special”, nr. 29, decembrie 2019
Mihail Mihailide, *Controversata moarte a marelui Ionel Brătianu*, în revista „Historia Special”, nr.29, decembrie 2019
Mircea Ciobanu, *Convorbiri cu Mihai I al României*, Editura Humanitas, 2008
Sir Ivor Porter, *Mihai I al României, Regele și Țara*, Editura Alfa 2007

AVRAM IANCU ÎN LITERATURA ROMÂNĂ

Erou cu un destin shakespearian, Avram Iancu (n. 1824, Vidra –d. 1872 Baia de Criș) a simțit din anii prunciei acuta nedreptate ce se făcea iobagilor transilvăni. ”Tată – a exclamat el văzând la Vidra cât de aspră era viața iobagilor, supuși corvezilor, torturați în băți cu vergi – nu-i bună rânduiala de acum! Trebuie schimbată! Nu-i drept ca unii să moară de flămânzi, iar alții să crape de sături!” Convingerea sa de luptător și-o va exprima ca student la Facultatea de drept din Cluj, unde în anii 1846–1847 a participat la dezbateri ale Dietei nobililor cu privire la ușurările ce trebuiau aduse vieții iobagilor, soluțiile fiind paleative. Cu nestăpânită revoltă, el exclamă: „Nu cu argumente filosofice și umanitare se pot convinge tiranii, ci doar cu lancea lui Horea.” Puterea pe care el se baza era poporul, cu plugari, mineri și muncitori, gata să se dezlănțuie. În 3 / 15 mai 1848, la Marea adunare revoluționară de pe Câmpia Libertății, el a îndemnat cu glas răsunător: „Uitați-vă pe câmp, românilor, suntem mulți ca cucuruzul brazilor, suntem mulți și tari, și Dumnezeu e cu noi.” La adunarea din septembrie, la care a venit în fruntea a 6.000 de moți călări, Iancu a declarat de la tribună însoțindu-și cuvintele cu un pocnet de pistol: „Pretențiile noastre sunt sfinte, pe cât de sfântă e dreptatea! Noi suntem gata a le apăra cu orice preț.” Și el, reînviind epopeea lui Horea, le-a apărat împreună cu moșii săi și cu nevestele acestora în marile bătălii de la Abrud, Buceș, Roșia, Cernita, Ponorul Remetei, Mărișel, Fântânele, Trăscău, Sângiorz și din alte locuri, unde a reputat tot atâtea victorii. El se ridica în fruntea moșilor, conștient că luptă pentru obținerea drepturilor și a libertăților pentru care s-au răsculat urmașii lui Decebal, cei ai lui Mihai Viteazul și apoi ai lui Horea, Cloșca și Crișan. Aflat la Curtea din Viena, între delegații românilor, Iancu refuză decorația „Crucea de aur cu coroană”, cerând cu îndreptățită mândrie „ca mai întâi să se decoreze națiunea cu împlinirea promisiunilor” ce i-au fost făcute. O asemenea demnitate arătată lui Francisc Iosif I rușinează Curtea imperială, care îl somează pe Iancu „să se care din Viena” în termen de 8 zile. Nici în vizita pe care Francisc Iosif I o face în Țara Moșilor în 1852, Iancu nu-l salută pe împărat, dezamăgit definitiv de minciunile habsburgice. Deloc preocupat de imaginea pe care o va lăsa posterității, el nu a consemnat evenimentele politice la care a participat, astfel că în toamna anului 1849, când istoricul Ion Maiorescu s-a oprit la Abrud și la Câmpeni, cerându-i „prefectului generariu” Avram Iancu date despre bătăliile din munți, tribunul nu deținea nicio notiță. După convorbiri purtate cu Iancu, Axente Sever și Simion Balint, istoricul va întocmi rapoartele pe care August Treboniu Laurian le-a publicat la Viena sub titlul *Die Romänen der österreichischen Monarchie*. Covârșit de înfrângerea suferită de români, tribunul de la Țebea se îndepărtează de viața socială. Se însingurează și timp de 20 de ani rătăcește prin munți cu fluierul său, ce-l ajută să-și exprime suferința. „Eu nu sunt Iancu. Eu sunt numai umbra lui. Iancu a murit.”, pare să fi afirmat tribunul, dovedind că o sămânță de conștiință îi rămăsese chiar și în anii rătăcirilor. Un același amestec de luciditate și rătăcire a minții îl vom regăsi la un alt mare român, Emil Cioran, gânditorul de la Paris, cuprins de suferința ce i-a provocat și sfârșitul. Avea mințile pierdute asemenea regelui Lear sau Ofeliei din teatrul shakespearian. Lipsa documentelor de arhivă a îngreunat sarcina istoricilor, dar a nutrit imaginația scriitorilor care l-au evocat.

Din istorie, Avram Iancu pătrunde în mit, urcând în cele mai diferite arte, ca o figură pe cât de dramatică, pe atât de fascinantă. A inspirat creații de pictură, celebre devenind portretele realizate de Mișu Popp și de Barbu Iscovescu din stampa imprimată la Paris în 1850¹⁾. În sculptură, gen artistic care prin monumentalitatea expresiei sale este propice personalității sale complexe, covârșitoare ca semnificație națională, Crăișorul Munților îmbogățește peisajul citadin transilvan cu lucrări precum statuia din bronz ridicată în 1993 de Ilie Berindei în Piața Avram Iancu din Cluj-Napoca, bustul creat de Cornel Durgheu, care a fost dezvelit în 24 iunie 1994 la Oradea, sau bustul plămădit de Radu Aftenie de la Sibiu la comanda Asociației Avram Iancu făcută în 2014.

1. În Biserica din satul Portița de lângă Carei se păstrează, probabil în unicat, stampa tribunilor Revoluției de la 1848, între care se afla și Avram Iancu. Pictorul a sosit în Transilvania după înfrângerea suferită de Revoluția din Țara Românească, el lucrând la stampă în anii 1848-1849. Portretul lui Avram Iancu are format 56/47 cm, reprezentând un bărbat tânăr de o frumusețe ravisantă.

Lipsa datelor certe privind viața lui personală a dat frâu liber imaginației scriitorilor. Avram Iancu este prezent în literatură, unde a ilustrat poezia, romanul și drama scenică. Crăișorul Munților, cum a pătruns în conștiința folclorului transilvan românesc, făcuse el însuși dovada unor calități literare prin felul cum formulase Raportului înaintat „gubernatoriului” Transilvaniei, baronul Wolgemuth, în noiembrie 1849. Desigur că nu despre o asemenea ipostază va fi vorba în comentariul nostru, dar ținem să o punctăm și pe aceasta, spre a întregi portretul martirului Revoluției de la 1848 și eroului națiunii române.

Locul documentelor arhivistice a fost luat de amintirea folclorică. Aceasta a premers toate abordările culte, pentru că figura eroică a luptătorului pașoptist nu putea să nu impresioneze pe creatorii anonimi. Ca o cutie de rezonanță, ei au reacționat cu o imensă emoție la dispariția dramatică a martirului neegalat: „Jale-i, Doamne, cui și cui / De armele lancelui / Că le plouă și le ninge / Și n-are cine le-ncinge, / Că cine mi le-a avut, / Mi-a pus fața la pământ, / Dar n-a pus-o să-nflorească / A pus-o să putrezească...”. La nivelul pânzei freatice a creației populare românești, s-a plămădit un filon al evocării eroului, sintetizat de cercetători ai folclorului²⁾. Nu întâmplător, prima antologie de *Poezii populare despre Avram Iancu* (1900) realizată de Simeon Florea Marian în urma unui apel publicat în „Familia”, prin 1895, își propunea tocmai stimularea inspirației scriitorilor și artiștilor.

Între contemporani, Alecu Russo amintește în *Cântarea României* că pe Iancu românii l-au numit cu fală Împăratul Munților³⁾, iar Nicolae Bălcescu, după ce l-a întâlnit în munți va relata că Avram Iancu se afla în fruntea unei oștiri bine organizate, el fiind numit Craiul munților și Regele codrilor⁴⁾. În 1851, când aniversează 3 ani de la Revoluție, Bălcescu evocă mânuind un condei în stare să capteze emoția întâlnirii în toamna anului 1849 pe cărările din Munții Craiului cu oștenii lancelui: „În acea vreme când inima îmi era zdrobită, căci din toate părțile vedeam naționalitatea română călcată și strivită de dușmanii streini, fusei fericit a găsi acolo pe acele piscuri uriașe, pe deasupra norilor, o naționalitate și o viață românească înfocată și puternică. Cu ce entuziasm frenetic fusei aclamat și binecuvântat de toți acei țărani când le spusei că am venit să le aduc urări de noroc și izbândă din partea fraților lor din țară, minunați de vitejia lor. Generalii acestei oști țărănești erau niște preoți și niște tineri abia ieșiți din școlile de teologie, filosofie și jurisprudență, ei nu puseseră până atunci mâna pe o armă, când nevoia îi sili a se face generali și a câștiga bătălii. Lipsiți de cunoștințe și de principii de artă militară, ei le inventară în mijlocul luptelor. Am văzut cu mirare cum ei dibuieră adevăratele principii ale războiului și cum simțise importanța pozițiilor naturale și folosul ce știură a trage din orice localitate. Femeile nu rămăseseră în urmă nici cu curagiul, nici cu simțimintele naționale, ele luară parte la toate primejdiile soților lor. Din vârful munților ele aruncau o ploaie de bolovani, care răreau batalioanele vrăjmășești. Cântecurile lor nu erau ca mai înainte, cântece de dor și de plăcere, ci cânturi pline de patriotism și de simțiment național.”⁵⁾ Înlăcărarea rememorării conferă evocării lui Bălcescu o adevărată valoare literară. Evocările memorialistice iau sfârșit aici.

Clasicii literaturii române, de la Eminescu la Slavici, Coșbuc și Goga, s-au înlăcărât fiecare în felul său la amintirea figurii complexe și tulburătoare a lancelui. Eminescu îl menționează cu o imaginație romantică în *Geniul pustiu*, unde Toma Nour și prietena sa Poesis stau sub fascinația faptelor lancelui din sângerosul an 1848. „Într-o noapte – precizează personajul – am văzut un spectacol măreț. În culmile munților, pe frunțile lor de piatră, care de care mai înălțate, se aprindeau, unul câte unul, focuri mari, – părea că munții înșiși se aprinsese. Împrejurul focurilor vedeai șezând cete întregi de oameni și lăncile culcate pe umere străluceau în aer... lănci de coase, care în urmă erau să devie spaima inamicilor. Din creștetele munților românii slobozeau roți înfășurate în paie și aprinse, care se rostogoleau cu o repejune demonică, până se pierdeau hăulind în prăpăstiile adânci, în inima pământului. Buciumele sunau din vârfuri, astfel încât ți se părea că sufletele de aramă ale munților se trezise și sunau a moarte lumii. Culme pe culme ardea, atâția uriași ochi roșii, câte unul pe-o frunte de deal. Codrii bătrâni trosneau amortiți de iarnă, stelele și luna erau mai palide în cer, cerul însuși părea mai sus. Era unul din acele spectacole mărețe, din acele tablouri uriașe, pe care numai Dumnezeu le poate zugrăvi pe tabla întinsă a lumii, înaintea ochilor uimiți și a inimii înfrântă”⁶⁾.

Struna lirică a prins cel dintâi dimensiunea vizionară a eroului în poezii ca *Moțul și secuicul* de V. Alecsandri, *Visul lui Iancu* de Iosif Vulcan, *La mormântul lui Avram Iancu* de Ioan Tripa și *Cântec pentru Avram Iancu* de N. Isac, chiar dacă nu totdeauna talentul literar a fost la înălțimea figurii legendare a celui evocat. Sub semnul entuziasmului narativ stau și scrierile în proză *Moțul de la Vidra* de Atanasie Marienescu, juristul bănățean devenit membru al Academiei Române pentru activitatea sa de folclorist, *Nebunul Carpaților* de Lazăr P.

2. Vezi George Dumitrescu, *Avram Iancu în poezia populară română*, în „Transilvania”, anul LIII, nr. 9, septembrie, Sibiu, 1922; Romulus Felea, *Avram Iancu în folclorul moșilor*, Ediția a II-a, Cluj-Napoca, 1999.

3. Vezi Alecu Russo, *Opere complete*, ediție îngrijită de Lucian Predescu, București, 1942, p. 257.

4. Vezi N. Bălcescu, *Opere*, IV, Corespondența, scrisori, memorii, adrese, documente, ediție îngrijită de G. Zane, Editura Academiei R.P.R., p. 181, 205.

5. N. Bălcescu, *Mișcarea românilor din Ardeal la 1848*, în revista „Junimea română”, 1851, n. 2.

6. M. Eminescu, *Geniul pustiu*, în *Proză literară*, ediție îngrijită de Al. Colorian, București, 1943, p. 232–233.

Petrinu sau *lubita lui Iancu* de Al. Ciura. Asemenea nume obscure sub raport literar nu au reușit să dea lumină figurii Iancului. Nici scriitorii consacrați, precum Slavici, care i-a închinat un articol omagial în „Vatra”, nu l-au transfigurat în creații beletristice. Coșbuc avea să se apropie de personalitățile revoluționarilor pașoptiști transilvăneni în articolul *Câmpia Libertății*, dar ceea ce l-a fascinat îndeosebi a fost semnificația istorică a evenimentului: „Un episod frumos, poate cel mai frumos din întreaga istorie a românilor de peste munți, a fost fără îndoială adunarea «celor patruzeci de mii» pe Câmpia Blajului, numită de atunci Câmpia Libertății.” E frumos numele acesta! O câmpie unde aveau să se adune românii ca robi clăcași, ca neam suferit numai de milă pe pământul strămoșilor săi, și de unde aveau să se întoarcă liberi și stăpâni în țara cea largă a Ardealului.”

Creator al unui roman pe aceeași temă, Ioan Pop Florantin îl dramatizează, publicând astfel tragedia istorică în 5 acte *Avram Iancu regele Carpaților* (1922). A urmat Tudor Gallia cu o tragedie istorică în 4 acte și 7 tablouri, intitulată *Avram Iancu* (1928) și de Al. Ceaușianu, care publică în 1935, în revista „Țara Bârsei” poemul dramatic în versuri *Craii munților*, evocând pe Papiu Ilarian, Corcheș, Bătrâneau, Andreica, Poruțiu și pe alți luptători români pentru desființarea robiei.

„Iancu – va afirma Octavian Goga în fața mormântului de la Țebea la comemorarea din 1924 – a smuls de la început mișcarea de la patruzeci și opt din ogașa bătătorită a suplicațiilor seculare către «prea înălțatul cezaro-crăiesc scaun» și i-a dat un caracter revoluționar. Ființa lui îmbibată de fanatism a dominat masele din primele clipe. Acest tânăr de douăzeci și cinci de ani, cu graiul răspicat și scurt, cu sclipiri de oțel în adâncul ochilor albaștri, și-a dat seama că numai armele pot hotărî într-un proces de veacuri, care a batjocorit până la sânge plebea năpăstuită. La adunarea de pe Câmpul Libertății în 3 / 15 mai la Blaj, Iancu a venit în fruntea moșilor organizați militarmente, gata să înfrângă orice val inoportun de cuminenție iobăgească. Peste capul episcopului Lemeni și al canonicilor lui supuși stăpânirii ungurești, sarcasmul lui a plesnit ca un bici de foc. Dincolo de îngrijorarea căpeteniilor circumspecte, tribunul de la Câmpeni radia tinerețe, nervi și optimism. Prin el a primit mișcarea noastră nota vitejiei și romantismul de epopee.”

Impresionați de personalitatea lui Avram Iancu s-au arătat Emil Isac scriind în „Societatea de mâine”, Octavian Goga într-un articol dintr-un număr omagial al revistei „Țara noastră”, Ion Agârbiceanu în revista „Transilvania”. Dar abia Lucian Blaga nu se va mai mărgini doar la seria articolelor dedicate în ziarul „Patria”, ci el solicită profesorului Ion Breazu surse de documentare pentru o operă dramatică dedicată eroului. Astfel la 20 martie 1932, Ion Breazu îi trimitea lui Blaga monografia lui Silviu Dragomir, semnalându-i și cărțile pe aceeași temă din istoria Transilvaniei, semnate de Nicolae Buta și Ioan Lupaș. Proiectul acesta încântă pe cei apropiați, printre care profesorul Sextil Pușcariu și Ion Chinezu. Acesta se și oferă să publice fragmente din viitoarea piesă în revista sa „Gând românesc”. Se știa că Blaga tocmai renunțase la ideea de a-l evoca pe Horia și se orientase spre Avram Iancu. Dramaturgul configura o adevărată galerie de profiluri proeminente din istoria neamului românesc, pornind de la *Zalmoxis* până la *Meșterul Manole* și *Anton Pann*, tratarea fiind expresionist mitică, de o vădită originalitate.

Înainte de Blaga, experimentează formula evocării dramatice și Gallia Tudor care publică la București la 10 mai 1928 o tragedie istorică în 4 acte și 7 tablouri, intitulată *Avram Iancu*. Alături de protagonist, în această creație prind contur dramaturgic importante personalități ale epocii pașoptiste precum Simion Bărnuțiu, Andrei Șaguna, Ion Maiorescu, Pelaghia Roșu etc. O izbândă artistică o reprezintă reconstituirea atmosferei vieții moșilor, fundal pe care se profilează Avram Iancu, eroul național, cu calitățile sale funciare, onestitatea, spiritul dreptății, dăruirea sa totală pentru cauza neamului românesc. Atunci când împăratul îi dăruiește „Crucea”, Iancu are tăria de a refuza acest semn de apreciere, rostind cuvintele: „Cât despre onoruri, asta nu privește pe nimeni! Omului îi poți lua cu forța tot, dar nu-i poți da nimic, fără voia lui!”⁷⁾

Onestitatea Iancului se deduce chiar și prin felul în care își tratează adversarii, care îi fac propuneri inacceptabile, cum se întâmplă când el primește o solie ungurească:

„Voșvari – (Intră curajos). Sănătate generale!

Avram Iancu – (Surprins). Aaa! Tu, Feher Pal?!...

Voșvari – Nu mai sunt aprinsul Feher Pal – ci sunt fiorosul Voșvari, care m-am înarmat cu un cearșaf alb ca să pot pătrunde până la tine!

Avram Iancu – Pentru ce ai venit?!

Voșvari – Să-ți propun pentru a doua oară, să vii cu mine până la Budapesta!

Avram Iancu – Rău ai făcut de ai venit, căci de data aceasta nu cred să te mai întorci!

Voșvari – Am să mă întorc de braț cu tine până la Kosuth Lajos!

Avram Iancu – Nu-i voi face această cinste tiranului vostru! Dar spune-mi rogu-te, cum ai pătruns în munți?!

Voșvari – Din cauza pâclei dese pândașii tăi nu m-au zărit, deși am trecut foarte aproape de postul lor!

Avram Iancu – Hâm! Pândașii mei te puteau împușca tot din cauza aceleiași pâcle dese! Te-ai expus cam îndrăzneț, Voșvari!

7. Gallia Tudor, actul III, tabloul VII, scena I din *Avram Iancu*, București, 1928, p. 125.

Voșvari – Recunosc, că am avut mare noroc! (Desface pachetul din mâna soldatului și scoate un calpac de general, cu pene, o mantie albă cu hermină și o sabie cu pietre încrustate în mâner, lancu îl privește nepăsător). Ți-am adus mantie, sabie și calpac de-ale lui Arpad, precum și decret de General Gubernial! (li dă un plic sigilat). Și așa gătit, să mergi la Budapesta, unde am ordin să te duc!

Avram lancu – (Le ia din mâna lui, le privește disprețuitor și i le aruncă la picioare). N-am nici un respect pentru penele acestea de tirani! Nu voi îmbrăca niciodată corcoatele voastre, atâta timp, cât poporul meu e nedreptățit de voi!... Kosuth Lajos nu va avea cinstea să mă primească de amic; regret!

Voșvari – (Adună hainele de pe jos și le dă soldatului, apoi, prinde steagul din mâna lui, îl sfâșie enervat și-l aruncă la picioarele lui lancu). Hai, scoate sabia, lancule, pe viață și pe moarte! Noi doi. Tu ai martori pe Căpitaniii tăi, iar eu, numai ofensa adusă memoriei lui Arpad și insulte adresate lui Kosuth Lajos!

Avram lancu – (Liniștit). Ooo! Oprește-te, Voșvari, nu mă bat cu tine!

Voșvari – Nu te mai bați cu mine, zici?! Explică-te!

Avram lancu – Ai fost în casa mea pe cale pașnică, la Vidra, și odată ce ai stat la masa mea, nu te mai pot lovi! Este un principiu moștenit de la Decebal al nostru!

Voșvari – Bine, atunci delegă pe căpitaniii tăi!

Avram lancu – Liniștește-te, Voșvari, nu vei fi ucis mișelește, aici unde ai venit cu steag alb, și nici măcar prizonier, deci vei pleca teafăr, păzit de oamenii mei, până vei găsi trupele tale. Apoi vom lucra în mod cinstit, fiecare în fruntea oastei lui! De vei cădea, așa ți-a fost ursita, de vei scăpa, norocul tău! Acum noroc bun! (li întinde mâna).

Voșvari – (Mișcat îi dă mâna, apoi salută militărește). Îți mulțumesc! Nobil principiu avea Decebal!

Avram lancu – (Apleacă capul în semn de salut): Cozma, du-te cu Onetu și conduceți pe Domnul General până în apropierea trupelor lui! Grijă, să nu i se întâmple nimic și iute înapoi, nu-i timp de pierdut!⁸⁾

Este pusă în ecuație iubirea pasională pentru ungueroaica Aninta și datoria față de patrie sau devotamentul resimțit în relația lui cu semenii și iubirea pentru propria mamă. Lancu este omul jertfei pentru o cauză nobilă, una înalt patriotică. Dezamăgirile încercate prin trădarea împăratului, a iubitei și din cauza înfrângerii Revoluției vor justifica finalul tragic. Deși are o tramă condusă cu dexteritate și personaje puternic conturate, nu cunoaștem nicio punere în scenă a acestei creații dramatice.

În schimb, drama lui Lucian Blaga intitulată *Avram lancu*, după publicarea unor fragmente în revistele timpului⁹⁾, a avut premiera absolută la 30 ianuarie 1935 pe scena Teatrului Național din Cluj. Premiera a fost un succes redutabil și critica a subliniat calitățile spectacolului în care rolul protagonistului i-a fost încredințat actorului Ștefan Braborescu. Specific viziunii blagiene este transpunerea mitică a eroului, care provine dintr-o pasăre, metamorfozată în om. Noutatea unei asemenea amprente mitice se impune chiar din *Prolog*, unde autorul închipuie „întruparea” în istorie a eroului, din duhul unei uriașe păsări de pădure: „În pădure / Toate păsările dorm. / Numai un n-are somn, / Cată să se facă om.” Un moț i se adresează Babei, care va fi martora acestei transfigurări, căci numai ea poate face legătura cu zeitatea ce stăpânește lumea românilor din Munții Apuseni, zona de obârșie a lancului. El o invocă strigând-o: „Hei, Muma pădurii, muma noastră, muma românilor”. „Eu sunt căpitanul vostru!” afirmă energic lancu, asumându-și toate riscurile pe care le incumbă o asemenea responsabilitate majoră a istoriei.

În primul act, pe care Blaga îl numește „faza întâia”, se evocă dezbaterile ce aveau loc în Comitetul Național Român de la Sibiu, unde tânărul tribun Avram lancu este prezentat în opoziție cu alți conducători ai națiunii române din Ardeal, membri mai vârstnici care îndeamnă la „răbdare și înțelepciune”. Eroul argumentează convingerea lui că după o îndelungă supunere, acum vine momentul mării răzvrătiri a românilor în lupta lor pentru drepturi legitime: „Cu solii și cu jalbe, nu suntem pentru împăratul decât jalnice umbre, care sunt și nu sunt. Cu solii și cu jalbe, dobândim, precum s-a văzut, făgăduieli! Să clădim pe sânge! Să clădim pe oțel!!!”. Răspunsul dat generalului Puchner vedește o asumare deplină a cauzei obștești: „Nu dezarmez și-mi iau toată răspunderea. Va veni ceasul, tulbure pentru noi toți, când generalul va înțelege împotrivirea mea... De va hotărî timpul împotriva mea, iacă îmi dau cuvântul că peste un an voi trimite generalului capul meu, să-l poarte în vârf de țepă prin Ardeal, să nu se mai ridice niciodată în împărăție un rebel ca mine. Și nici măcar nu cer generalului să facă același legământ, dacă el ar greși. Eu pun totul în acest joc al sorții, el nu pune nimic!”.

Strategia aleasă este determinată de situația disperată în care se afla propriu său neam, locuind pe aceste pământuri de mii de ani: „Trăim în împărăția morții, domnilor – unde nu hotărâsc bunele cuviințe, pe care v-ați adunat să le lăudați, ci poruncile sângelui care se apără! Eu vin de pe Arieș, și pretutindeni – în munți și văi – am văzut hambare arzând, cocoși în flăcări pe crucea caselor, am auzit cucuruzul pocnind în poduri, în noapte am văzut stâni în vâlvătaie, sate întregi numai scrum, mume scurmând în cenușă, și pretutindeni am auzit strigătul sugrumat. Nu mai avem popi de dat spre tăiere ca taurii, nu mai avem copii de dat spre spintecare, nici fete de măritat cu batjocura! Dacă strigătul acesta n-a ajuns încă la urechile dumneavoastră, mă îngrijesc eu să vi-l fac știut. Domnilor, sau punem pumnul în fața furtunii, sau pierim!”.

8. Ibid., tabloul VII din actul III.

În „faza a doua”, Avram Iancu apare acționând în creierul Munților Apuseni, la Abrud, în plină luptă a românilor, situați de partea imperialilor, cu armatele maghiare conduse de generalul Hatvani. Ion Dragoș, falsul trimis al lui Kossulh Lajos, încearcă să-i convingă pe români că ar fi mai avantajos să se alipească de armata maghiară, dar argumentele lui nu pot convinge. Pentru că intenționase să-i dezarmeze pe români, Dragoș este simțit a fi un trădător de neam. Vizionar, Iancu făurește imaginea țării pe care neamul său o merită: „– Toți mocanii și toți românii sunt pătruși de-un singur duh! Răsfirați cum sunt, i-aș vrea strânși într-o singură țară, cu chingile tari, în slujba luminei și spre slava împărăției! Mume puternice să nască viitorul!” Pentru un asemenea țel, Iancu înțelege să lupte hotărât, neprecupețind niciun efort, gata de jertfa totală. El este conștient că este solicitat să pună înaintea propriei fapte cauza neamului său oropsit: „Vreau să merg până la capătul drumului. Trebuie! Trebuie să mă duc până la capăt! Toți sunt la capăt! Numai eu încă nu! Vreau să știu cel puțin, vreau să știu că n-am lăsat nimic neîncercat. Pe urmă vom vedea – pe urmă pot să mor ca un câine fără așternut, alungat din poartă în poartă!”. Luptele vor continua și victoria militară este a românilor. În „faza a treia”) Avram Iancu așteaptă de acum un semn din partea împăratului de la Viena, spre împlinirea promisiunilor făcute de acesta. Dezamăgirea lui Iancu este totală, căci în trecerea lui prin Transilvania, împăratul îl ignoră pe Iancu, evitând orice întâlnire cu tribunul românilor. Aghiotantul împăratului îi reproșează faptul că Iancu nu primise decorația oferită de împărat. Dar refuzul avusese o cauză superioară, în condițiile în care românii au fost uitați de coroana austriacă, deși tocmai acest popor s-a jertfit în momentele de cumpănă, astfel ca majestatea sa să nu-și piardă tronul. De aici, replica: „m-aș bucura de decorație cu tot entuziasmul, dacă poporul românesc ar fi mai întâi decorat cu împlinirea tuturor făgăduielilor”.

Ultima „fază” a piesei aprofundează contradicția dintre Avram Iancu și împărat, iar repercusiunea este tragică. În „epilog”, dramaturgul închipuie o reîntrupare a eroului în pasăre. Viitorul neamului său împilat va fi asigurat de alți luptători: „Cine s-o facă? Că eu nu mai sunt bun de nimic. Să vie alții! Să vie alții – peste zece, peste douăzeci, peste o sută de ani, să vie alții cu sutele, cu miile, cu miile de mii – s-o facă ei împărăția noastră! Eu nu mai sunt bun de nimic. Mie mi-e destul.

Eu mă duc – eu mă duc unde stăpânește fiara și tăcerea. – Erji, părinte, aici e muntele! Aici am fost pasăre și m-am făcut om. Acu mă duc iar în pădure – mă duc în pădure – să mă schimb”. Prologul și epilogul dramei configurează un inedit cadru mitic, proiectând pe canavaua eternității tragedia personalității Iancului și drama unui popor văduvit de dreptatea istoriei. Există o întregă literatură de-a lungul secolelor care a reflectat viața politică într-o viziune mitică¹⁰⁾. Sensul dat de Blaga eroului său este explicat concludent de istoricul literar Eugen Todoran: „În piesa lui Blaga erou intră în legendă pentru că, după înfrângerea lui tragică în istorie, să se vadă el însuși în legenda moșilor, prezicându-le un viitor așa cum ei îl doreau, închipuit în formele imaginației mitice. Așa s-a născut din istorie mitul, făcând din personajul istoric Avram Iancu un erou mitic. În acest fel este el simbolul unei forțe care trebuie să se lupte nu numai cu oamenii, ci cu o întregă istorie, căreia el vrea să-i schimbe cursul; cu singurul rezultat, tragic în esența lui umană, că este coborât de oameni din mitologie în istorie, pentru că înfrânt de inerția istoriei, să reîntre în legendă, oamenii păstrându-i amintirea de-abia în această formă, devenind un erou, așa cum era așteptat să fie, numai prin înfrângerea lui.”¹¹⁾

Viața unei creații dramatice depinde de frecvența montărilor pe care le are la teatrele din țară. Premiera de la Teatrul Național din Cluj a fost considerată rodul unei creații de vârf a dramaturgiei românești. Între comentatorii de elită, alături de Ion Chinezu și Ion Breazu, se numără Pompiliu Constantinescu care în cronică sa publicată în „Vremea” arată că noua premieră a promovat creația „unui mare poet și dramaturg ajuns la maturitate.” Raportând drama blagiană *Avram Iancu* la teatrul de tip istoric de până atunci, criticul stabilește deosebiri semnificative. Astfel, „Iancu nu e numai un exponent istoric al unei tragedii politice, sociale și naționale; el este profetul, spiritul zaratustrian, supus „veșnicei reînțoarceri”; reîntrupându-se în pasăre, Iancu moare numai ca om, în spirit etern, căci el a adus „o lege nouă”, pe care, dacă n-a realizat-o, a dat-o totuși oamenilor ca pe un suprem ideal. Nitscheanismul este însă integrat în tonalitatea etnică, este împăcat în spiritul lui Zamolxe și în mitul lui Pan. Ideologia lui Blaga este atât de armonios împletită în personalitatea umană, vie, a lui Avram Iancu, adâncimea mitică a eroului este atât de viguroasă, încât socotim figura cea mai realizată din tot teatrul său”.

Gabriel Bălănescu publica în 1940 romanul cu titlul *Avram Iancu*, având o prefață de recomandare a lui Liviu Rebreanu. Romanul are ca reper realitățile social-politice ale vremii, marcate de odiosul diktat de la Viena, prin care României i s-a luat în mod samavolnic partea sa de nord. Deși autorul tratează o problemă legată de revoluția de la 1848 din Transilvania, pregnant apare substratul său de actualitate, condamnându-se energic mutilarea țării. Chiar ideea de rememorare a figurii lui Avram Iancu devine în mod simbolic un memento și un îndemn pentru toți românii, de a începe marele război de reîntregire națională. Însuși Liviu Rebreanu transformă prefața sa într-un avertisment, îndemnând la luarea aminte asupra realității prezente: „Azi, totuși, actualitatea eroului ardelean, prin cruzimea evenimentelor, ia proporții covârșitoare. După numai două decenii de unire, Transilvania românească e sfârțecată iarăși de granițe artificiale, în vreme ce oropsita Basarabie e smulsă din nou din trupul țării...” Eroul de la Țebea a depășit ca subiect de inspirație dorința de evocare a unei epoci dramatice din istoria neamului, ci el a devenit matca celor mai diferite experimente ideologice și estetice.

Figura lui apare în toate genurile literare și este nelipsit din toate momentele de evoluție a literaturii noastre naționale.

Desigur că de-a lungul timpului s-au găsit regizori de talent care să întruchipeze în spectacole figura marelui tribun Avram Iancu. Piese care s-au scris în anii socialismului slujeau ideea vehiculată a raportului dintre personalitate și masele populare, temă pentru care Crăișorul Munților era un reper admirabil. Astfel au apărut textul dramatic *Avram Iancu sau Cavalerul biruinței* publicat de Al. Voitin în 1970, piesa într-un act *Iancu la Hălmașu* a lui Paul Everac, *Avram Iancu* a lui Mircea Micu ca și *Iancu, domnul moșilor* piesa lui Stelian Vasilescu, toate jucate cu succes în acei ani.

Între punerile în scenă ale acestui text blagian, remarcabilă socotim a fi varianta radiofonică realizată în 1982 în două părți, cu o distribuție de referință, cuprinzând pe Ștefan Iordache, Mircea Aldulescu, Mariana Mișuț, Octavian Cotescu, Ioana Ciomîrșan, Ion Marinescu, Jeanine Stavarache, Sorin Gheorghiu, Mariana Cercel, Virginia Rogin etc.

Poezia contemporaneității noastre l-a preluat pe Avram Iancu drept o sursă de inspirație fecundă. El apare în versurile unui vlăstar al Munților Apuseni, poetul Mihai Beniuc în creații precum *Umblând, Poeților tineri* sau în *Aicea, printre ardeleni*, în care se închipuie revenit printre ai săi: „În fiecare văd un nepot de-al lui Horea, de-al lui Iancu. / Ai! Ce s-or mișca-ntr-o bună zi Munții Apuseni, / Ce s-or urni din loc, ca urieșii!” Al. Andrițoiu îl evocă sub titlul atât de concentrat *Iancu*, iar Ion Brad îl elogiază în versurile intitulate *Balada*. Un alt vlăstar al Țării Moșilor, Vlaicu Bârna, scrie poezia *Fluierul Iancului*: „Mai sună și azi peste zările veacului / doină șoptită de fluierul Iancului, / glasul din urmă al durerii, sugrumat, / totdeauna duruț, niciodată uitat”. Poetul Ion Horea îl evocă pe eroul transilvan în *Rânduri sfinte*. Cu firea sa clocotitoare, Adrian Păunescu în *Poezia Duhul lui Iancu*

Poezia *Iancu la Țebea* a fost cretă la Sălișteța Sibiului în 1982, în atmosfera electrizantă a cinaclului Flacăra, alături de poet fiind Vasile Șeicaru și Ștefan Hrușcă. Ale lui Adrian Păunescu erau atât versurile cât și melodia pe care textul a fost cântat acolo și în numeroase evenimente similare: „Trăiască Duhul lui Iancu, / Trăiască moșul între moși, / Câmpia Libertății spune / Că Avram Iancu suntem toți. // Ce vești mai aveți, voi, români, despre Iancu, / Să spună ce știu toți acei care știu, / Ce vești să avem, suntem oastea lui Iancu, / La Țebea, la Țebea, eroul e viu. // Eroul ne cheamă, ne cheamă la Țebea, / Al nostru frumos, pătimit crăișor, / Aici ne rugăm pentru Iancu, la Țebea, / Roș, galben, albastru – altar tricolor. // Popor românesc, nu uita niciodată / Că nu ești urmaș de fricoși și bastarzi, / La tine acasă, cât faci ochii roată, / De dragul eroilor veșnic să arzi. // La Țebea foșnesc românește gorunii / Și-ntr-o calendar se-aude pe drum / Și clopote fierb untdelemnul furtunii, / La Țebea, la Țebea, la Țebea acum. // Și nu e român omul care în viață / O dată măcar, într-un ceas minunat, / Pe sine privindu-se parcă în față, / Lui Iancu Avram nu i s-a închinat. / Tu, Iancule sfânt, ne-ai purtat idealul, / La Țebea venim, fiii tăi te cinstesc, / Lui Iancu-nchinare, trăiască Ardealul, / Trăiască întregul popor românesc.”

Cu fiorul ei liric inimitabil, Ana Blandiana creează poezia *Bocet pentru Iancu*. Mircea Vaida imaginează un *Amurg de baladă*, în care îl întruchipează pe eroul de la Țebea. Ioan Alexandru îi închină poeziile *Avram Iancu* și *Imnul lui Avram Iancu*, începând emoționant cu versurile profetice: „Ies buciumele moșilor în Apuseni / În zori de zi pe dealuri și pe sate / Să dea de știre țării de pe munți / Că Iancu e-mpărat după dreptate.” În mod simetric poetul se întoarce în final la același motiv, dar cu o încărcătură simbolică mai amplă: „Cu furci și seceri gata de-a intra / În holda libertății aurie / Acolo-n Blaj sub ceriuri împărat / Iancu-n văpaia tricolor adie.” Poetul Mircea Micu a scris *Noapte în Ardeal* și *Respir din puritate*, închinându-i gândul său plin de evlavie. Numeroasele sunt și volume consacrate figurii marelui luptător al munților Apuseni de poetul Ioan Mărginean din Alba Iulia: *Scrisori din Apuseni*, *Muntele cu făclii*, *Iancule, ce mândru ești* (antologie de literatură populară), *Iancule-soare trudit*, *Cântece despre Horia și Avram Iancu*, *Avram Iancu tulburător, năvalnic nume* (1997).

Din fauna literară a aceleiași perioade fac parte și Vlaicu Bârna cu *Romanul Caterinei Varga*, 1960, Dominic Stanca, autorul romanului *Pentr-un hoț de împărat*, 1968, și ciclul nuvelistic *Tulnicele Iancului*, din recentul *Timp scufundat*, 1983, Ștefan Nedelcu cu *Tunarul lui Avram Iancu*, 1968, Vitalie Munteanu cu *Povestiri cu Avram Iancu*, 1975, David Sava cu *Foc nestins. Copilăria și tinerețea lui Avram Iancu*, 1979 și, Liviu Dobrea cu microromanul *Craiu munților*, publicat în 1980. Copilu Cheatră publică culegeri de folclor, precum *Cântece noi despre Avram Iancu* (1968), *Cântece pentru Avram Iancu* (1972), *Iancule, ce mândru ești* (1972) și pe aceeași temă în 1996 apare romanul *Craiu Munților* în 1998.

Desigur că și alte condeie s-au încumetat să evoce figura neîntrecutului fruntaș al mișcării naționale a românilor transilvăneni. În spațiul limitat al lucrării de față ar fi imposibil să ilustrăm exhaustiv o asemenea temă vastă. Rostul Bibliografiei atașate este cel de a sugera și alte titluri decât cele tratate în acest text în care selectăm doar autorii mai reprezentativi ai evocării marelui erou.

9. Vezi: „Gând Românesc”, nr. 11, nov. 1934 și nr. 2, febr. 1935 și „Familia”, nr. 8, 1935.

10. Vezi: Girardet Raoul, *Mituri și mitologii politice*, Editura Institutul European, Iași, 1997, traducere de Gabriela Adameșteanu, prefață semnată de Daniel Dumitru.

11. Eugen Todoran, *Dramaturgia lui Lucian Blaga*, în vol. Lucian Blaga, *Teatru*, Ediție și prefață de Eugen Todoran, Editura Minerva, București, 1971, p. XXVII-XXVIII.

Col. (r) dr. Constantin Moșincat a publicat la Oradea în 1996 *Avram Iancu – tragedie istorică, în Munții Apuseni III* și cea mai recentă apariție este un volum de teatru al lui Mircea Tomuș, cu care se încheie creația sa. Este *Glonțul de argint sau adevărata moarte a lui Avram Iancu*, piesă apărută la Editura Fundația Transilvania, Cluj-Napoca, 2022. Volumul are 350 pagini, cuprinzând Bibliografia întregii opere a scriitorului. Iată un titlu incitant și așteptăm ca acest text să fie pus în scenă cât de curând.

Desigur că pot să apară și alți scriitori, care se vor lăsa fascinați de personalitatea complexă și atât de dramatică a Craișorului. Important rămâne felul cum textele dramatice create de diferiți autori își fac loc pe scenele teatrelor, astfel ca mesajele scriitorilor să ajungă la publicul contemporaneității noastre. Este cel mai firesc mod de a pune în ecuație trecutul cu prezentul, încât marile figuri de români afirmați în mișcarea națională să le fie pildă tinerilor, cei care trasează linia viitorului pe pământ românesc.

BIBLIOGRAFIE

Andrițoiu Alexandru, *Avram Iancu*, Editura Albatros, București, 1972. [Antologie literară]

*** *Avram Iancu (1824-1872): volum dedicat împlinirii a 125 de ani de la moartea eroului, Deva: Muzeul Civilizației Dacice și Romane din Deva*, 1997.

Bâgiu Lucian Vasile, „*Avram Iancu*” de Lucian Blaga. *Viziune tragică asupra eroului mitic în misterul istoric*. In: „*Transilvania*”, an 2012, nr. 7, p. 26- 32.

Blaga Lucian, *Avram Iancu*: dramă într-un prolog și trei faze (zece tablouri). Sibiu: Dacia Traiană, 1934; *Opera dramatică* (vol. II), Sibiu, 1942; *Avram Iancu*. Drama în zece tablouri. Sibiu, 1942; *Opere* (vol. 5); *Teatru*, editie îngrijită de Dorli Blaga, București, 1977; *Opere*, IV, ed. critică de G. Garia, București, 1991.

Copilu Cheatră Vasile, *Craii Munților*. roman, Brașov: Dealul Melcilor, 1998.

Cubleșan Constantin, *Realismul mitic (Avram Iancu)*, de Lucian Blaga). Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2006.. In: *Societatea Culturală „Lucian Blaga” Cluj-Napoca: Meridian Blaga*.

Dragomir, Silviu, *Avram Iancu*, ediția a II-a, Editura Științifică București, 1968.

Dudaș, Florian, *Avram Iancu, eroul românilor*, Editura Lumina, Oradea, 1993.

Dudaș, Florian *Avram Iancu în tradiția românilor*, Editura de Vest, Timișoara, 1998.

Dumitrescu, George, *Avram Iancu în poezia populară română*, în rev. *Transilvania*, anul LIII, nr. 9, septembrie, Sibiu, 1922.

Felea, Romulus, *Avram Iancu în folclorul moșilor*, ediția a II-a, Cluj-Napoca, 1999.

Hitchins, Keith *Românii 1774-1866*, ediția a II-a revizuită, Editura Humanitas, București, 2004.

Liu Nicolae. *Avram Iancu și mitul istoric apolitic la Lucian Blaga*, în „*Steaua*”, aprilie-mai, 1998.

Loghin, Constantin, *Avram Iancu și eroii revoluției sale în literatura Bucovinei*, „*Junimea Literară*”, an. 13, nr. 9-10, 1924, p. 394-398.pdf (575.9Kb)

Lucaci Liviu., *Crucea Iancului*, Biblioteca Centrală Pedagogică, București, 1997.

Maeștrii picturii românești în Muzeul de Artă al Republicii Populare Române * Texte scrise de Ionel Jianu și Ion Frunzetti, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București 1953.

Maior, Liviu, *1848- 1849. Români și unguri în revoluție*, Editura Enciclopedică, Timișoara, 1998.

- Neacșu Marius, *Avram Iancu și Anton Pann – resorbția istoriei în mit*. În: „*Cultura*”, an 2007, vol. 3, nr. 47.

Popa, Mircea. *Avram Iancu în conștiința noastră literară*, în vol. *Istoricul Gelu Neamțu la 75 de ani*, Sfântu-Gheorghe, ed. Eurocarpatina, 2014, p. 320- 330.

Pop-Florantin Ioan, *Avram Iancu: regele Carpaților*: tragedie istorică în 5 acte: (după istorie, legende și comunicări personale)., Tipografiile Române Unite, București, 1924.

Pop-Florantin Ioan, *Avram Iancu: regele Carpaților: (continuatorul operei lui Horea)*: roman istoric: după publicațiuni și comunicări date de martori oculari și părtași la lupte,

Tipo-Litografia și Fonderia de Litere Dor. P. Cucu, București, 1891. URL: <http://dspace.bcuculuj.ro/handle/123456789/82182>. URL.

Ranca, Ion; Nițu, Valeriu, *Avram Iancu: Documente și bibliografie*, Editura Științifică, București, 1974.

Soricu I. U., Pora Neculai I., Gorun Ion, *Avram Iancu: cu prilejul întâiului centenar de la nașterea eroului*. Cartea Românească, București [192-]. NOTA: Cuprinde: *Doina Iancului* / de I. U. Soricu; *Cuvântul cezarului* / de N. Pora; *Marșul lui Iancu*; *Numai cu o moarte* / de Ion Gorun; *Colo în Munții Tebiei*; *Lozinca*: [fragment din „Regele munților” / de N. Pora]; *Avram Iancu: clipe din viața eroului*; *Testamentul lui Avram Iancu*.

Sterca-Șuluțiu, Alexandru „*O lacrimă fierbinte*”, 1877.

Sterca-Șuluțiu, Alexandru *Biografia lui Avram Iancu*, Editura tip. Archidiecezane, 1897.

Tucă, Florian; Ucrain, Constantin *Locuri și monumente pașoptiste*, București, 1988.

Comunicări prezentate la sesiunile științifice anuale de la Cluj-Napoca, dedicate operei poetice și filosofice: 2000- 2006, vol. 6. Tom 1: Literatură, p. 53- 61.

<https://dspace.bcuculuj.ro/handle/123456789/8014>

https://www.dacoromania-alba.ro/nr60/o_poezie.htm (*Cântecul Iancului*, 1847).

http://documente.bcuculuj.ro/web/bibdigit/fg/BCUCLUJ_FG_188598_1891.pdf.

TARA ZARANDULUI 'TARA GORUNILOR

Din vremuri străvechi Județul Hunedoara are o particularitate anume, teritoriul său cuprinzând mai multe regiuni istorice, așa-numitele „țări”: Țara Pădurenilor, Țara Hațegului, Țara Momârlanilor, Țara Zarandului. Pe toate le-am *bătut cu pasul* cunoscând minunate locuri și oameni care sălășluiesc pe aceste meleaguri, unii de-o viață, fără gândul de a se înstrăina.

Într-una din călătoriile mele am ajuns și în Țara Zarandului sau Țara Gorunilor, cum îi mai spun locuitorii ei, cu mândrie. S-a întâmplat să fie o zi cu aromă de toamnă însorită, pe când merele luminează ramuri ruginii și gutuile se rostogolesc ca bulgări de ceară în verdele ierbii, iar cântecul aprins în gâtlej de mierlă, îi dă călătorului sentimentul că aici, și numai aici, s-a născut veșnicia...

Și iată-mă într-o călătorie de suflet, străbătând cărările acestui ținut de poveste spre locuri păstrătoare de spirit și autentice tradiții românești. Căci aici este Ținutul Moșilor!

Mai întâi m-am oprit în orașul **Brad**, la **biblioteca orașenească „Mircea Sântimbreanu“**, unde am zăbovit puțin de câteva momente, stând de vorbă cu dna bibliotecară ce era în pregătiri de întâlnire cu elevi din clasele primare în vederea înmânării unor premii.

Chiar în centrul orașului, imediat în vecinătatea bibliotecii se află vestitul **Muzeu al aurului**. Nu poți trece prin oraș fără să vizitezi acest muzeu unic în Europa, care adăpostește cea mai mare colecție de piese din aur nativ. Se află aici aproximativ 1300 de exponate din aur, găsite în mare parte în minele din zona Munților Apuseni, dar și din întreaga lume. Am avut ocazia să admir, încrustate în minereu, steagul dacilor, o întreagă colecție de șopârle din aur nativ, ba chiar și harta României, așa cum au fost ele scoase din adâncul pământului. Muzeul a fost înființat în 1896, și, anual stârnește interesul unui număr tot mai mare de vizitatori.

Tot în Brad, trecem și pe la mormântul familiei Sântimbreanu, din Cimitirul ortodox, unde își dorm somnul de veci părinții și fratele scriitorului Mircea Sântimbreanu, – „cel mai înalt scriitor român” cum îi plăcea dumnealui să se recomande. Rememorez atâtea clipe unice petrecute în preajma acestui scriitor, bun prieten, dar și ziua când a fost adusă de la București urna cu cenușa sa, scriitorii hunedoreni fiind prezenți la depunerea acesteia lângă crucea fratelui său... O candelă, un buchet de flori, un gând de pioasă aducere aminte, e tot ce mai pot face acum pentru scriitorul-prieten, care adeseori venea acasă, la Brad, animat de marea sa pasiune – pescuitul.

Drumul meu continuă spre **satul Crișan**, de departe abia observat printre colinele împădurite. Este un sat cu mare însemnătate pentru zărăndeni, deși, la prima vedere pare un loc în care nu se poate întâmpla nimic. Amiaza zilei este tulburată doar de cântecul cocoșului sau de lătratul câinelui în nările căruia a dat miros de străin. Pe o potecă abia agățată de malul unui pârau, ajung la **Casa memorială** a poetului **Vlaicu Bârna**. O casă încremenită în timp, pe prispa căreia ajungi traversând curtea unde locuiește familia și sora poetului, pe sub bogăția de struguri și mere. Ne-ntâmpină ochii blânzi, de un albastru senin, ai surorii mai mici – Mărioara – care a fost sora cea mai dragă poetului. Doamna Mărioara, vine cu cheia și intrăm în casa bătrânească în care

poetului Vlaicu Bârna îi plăcea să se retragă, atunci când venea din București, în căutarea liniștii și a mirosului din copilărie. Pridvorul și cele două încăperi își așteaptă parcă și acum stăpânul, gătite de sărbătoare, cu ștergere, mobilier vechi și fotografii ale scriitorului în întâlniri cu diferite personalități ale vremii sau cu familia, cărți și poezii expuse în rame, dar mai ales tricolorul, tricolorul românesc, veghind peste tot amintiri, într-o deplină liniște. Curiozitatea mă îndeamnă să știu cât mai multe despre acest spațiu în care mă aflu, și astfel dialogul meu cu doamna Mărioara, continuă și pe cărarea spre cimitirul satului: „Am fost cinci frați, dar Vlaicu a fost cel mai bun. A fost o raritate de om și a ținut la mine mai mult decât la ceilalți frați” – spune ea cu tremur în glas. Mormântul unde poetul își doarme somnul de veci se află la câțiva pași de biserica satului, în

Comuna CRIȘAN
Casa memorială CRIȘAN

umbra unui falnic brad. În jurul său sunt înmormântați părinții, bunicii, cu tot neamul lor cel adormit în veșnicie. Iarba, arsă de brume încearcă ba aici, ba colo, marginile de ciment care înconjoară mormintele...

Și nu putem pleca din lumina acestei localități fără să ne găsim un loc de hodină în umbra **Căsuței Memoriale Crișan**, unul dintre cei trei eroi (Horia, Cloșca și Crișan) ai răscoalei de la 1784. Ne întâmpină un bust de piatră ce-l înfățișează pe erou nostru, o curte pustie, o casă din alt veac, ascunsă sub un „clăbăț” gros de paie, drept acoperiș. O casă la capăt de uliță, e tot ceea ce se poate numi teritoriul lui Crișan. Mai întâi am poposit pe prisma casei apoi am intrat în cele două încăperi-muzeu, unde erau expuse obiecte reprezentative ale zonei și epocii. Un nuc imens, secular, mângâie cu tonuri aurii această casă cu rădăcini adânci...

La intrarea în această localitate există și o mănăstire – **Mănăstirea Crișan**, o mănăstire ortodoxă de călugări, construită alături de ruinele vechii **mănăstiri Vaca** (vechea denumire a localității), o adevărată Mecca a Zarandului. Deși construcția ei a început doar în 1992, ceea ce se vede acum este un edificiu menit să dureze veacuri întregi. Biserica, prin pictura sa interioară poate fi trecută în rândul marilor ctitorii din ultimii ani. Un lac izvorând din munte, chiliile cufundate din abundență în culorile vii ale mușcatelor, un cimitir așezat în trepte, cu cruci încă nescrise – „pentru noi, când o fi... să fie” după cum spune starețul Visarion, dar mai ales Altarul din pădure, unde vara se țin slujbele și rugăciunile, fiindcă vin prea mulți credincioși din tot Zarandul și nu numai, și nu încap în biserică; toate la un loc înseamnă Mănăstirea Crișan.

Dar cum să pleci din Țara Zarandului fără o sfântă plecaciune la **Mormântul Crăișorului Avram Iancu și a Gorunului lui Horea**? Așa că ne oprim la Țebea – capitala regiunii istorice „Țara Zarandului”, inimă vie a întregului Ardeal, care a dat întotdeauna și dă încă putere și speranță românilor, la vremuri grele.

În liniștea unui asfințit cu umbre de brândușe, regăsim **Panteonul eroilor** noștri, care străjuiesc cu sfințenie Biserica albă, ridicată în anul 1783, dreaptă ca o lumânare aprinsă spre cer. În fața bisericii se află mormântul Crăișorului Munților, mormânt înconjurat de tricolorul românesc, cinstindu-i memoria. Mă apropiu cu emoție de mormântul eroului, iar firava flacăra a candelii din căușul palmelor mele, prinde și ea un tremur ușor... Așez alături candela și un buchet de flori, spre recunoștință. „Să ne punem în față eroii și să ne comparăm ca ei.” spunea cineva în aceste zile. Crăișorul își doarme aici somnul de veci încă din 1874. Mormântul este încadrat de două tunuri din războiul de la 1877, iar în prelungire se înalță falnic **Gorunul lui Avram Iancu**. Lângă gorun, pe o placă, se află testamentul Crăișorului, scris în 1850, la doar 26 de ani. Începe așa: „Unicul dor al vieții mele fiind ca să-mi văd Națiunea fericită”...

Alături veghează **Gorunul lui Horea**, rămas acum, la venerabila vârstă de peste 400 de ani, doar un trunchi ajutat să mai reziste cu cercuri de oțel și cimentul turnat în scorbura sa. Cu ceva ani în urmă mai avea o ramură, din care mereu dăruia ghinde ce erau apoi bine păstrate pentru renaștere când se va topi cu totul în măcinarea timpului. Dar într-o zi din anul 2005, o furtună a smuls ramura din trunchiul care încă îi dădea viață. Din lemnul său s-a cioplit o cruce – **Crucea lui Horea**, așezată acum în fața gorunului și care astăzi este protejată de o vitrină din sticlă. Iar ce-a mai rămas din bătrânul gorun are în jurul trunchiului său de 9 metri, și o cingătoare tricoloră.

Dar acest sfânt sanctuar al moșilor mai adăpostește și alți goruni **celebri**: doi dintre ei au fost plantați de **Regina Maria și de Regele Ferdinand în 1924** și cel de-al treilea al **Generalului Henri Berthelot**, Cetățean de onoare al României.

Mă opresc și în **Cimitirul eroilor** ce înconjoară – ca un cerc veghetor zona din jurul bisericii. Aici odihnesc eroii din Războiul pentru Independență al României de la 1877.

Iată de ce, în fiecare an, moșii din Apuseni se adună aici, să-și cinstească eroii la „Serbările Naționale de la Țebea” cu răsunset în toată țara și spre slava celor care au contribuit de-a lungul anilor, la trăinicia peste veacuri a Neamului Românesc.

Mă retrag cu smerenie din acest **sfânt sanctuar al moșilor** care, sunt sigură, că va dăinui peste veacuri, ocrotit cu sfințenie și dragoste, de cei ce vor veni: moși, Apuseni, Zarand...

fotoportaj de Ștefania VÎȚ

HUNEDOARA

tezaur de amintiri

Castelul Corvinilor

Timpu în Hunedoara nu curge fluent. Am aflat asta după câțiva ani buni de stat departe de casă. Dacă vrei să găsești ritmul timpului aici, în orașul muzeu, unde lumina stă aprinsă de veacuri în turla castelului Corvinilor, ia o bicicletă și dorița de a redescoperi lucrurile uitate și urcă-te pe șa, dând din pedale spre porțile trecutului.

Roțile se învârt, vântul bate ușor is, cu mâinile pe ghidon, în fața mea, se vede vârful turnului de la gară. Pe lângă mine, zăresc un șir lung de panouri care te întâmpină la intrarea în oraș, pe Bulevardul Traian, dedicate istoriei familiei lui Ioan de Hunedoara și a castelului Corvinilor. Cea mai mare expoziție pe teme istorice în aer liber „pavează” drumul către casă. Scenele sunt așezate cronologic și explicate cu ajutorul gravurilor și ilustrațiilor de epocă, a fotografiilor vechi și actuale, a reconstituirilor digitale și a informațiilor scrise, fiind adăugate și instalații de iluminat. O cale foarte bună spre a aduce în atenția copiilor istoria orașului și nu doar a copiilor. Pe strada Avram Iancu, la o aruncătură de băț, e vechea mea casă, și mă gândesc uneori că Raiul

Curtea Castelului Corvinilor

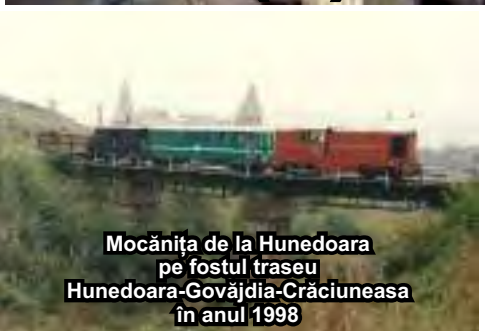
Priveliște din spatele castelului

Copii îmbrăcați în costume populare pădurești

Străbunicii Ileana și Ioan în covăcie (fierărie)

Mocănița de la Hunedoara pe fostul traseu Hunedoara-Govăjdia-Crăciuneasa în anul 1998

Înseamnă să te trezești într-o baie de amintiri, să simți, să miroși momentele din viață când ai fost atât de fericit. Printre astfel de momente, eu aș alege și copilăria de la bloc. Cu magnolia viselor în fața geamului de la camera mică și curățenia de primăvară, când toți vecinii făceau curat în fața blocului și vopseau trunchiurile copacilor cu var, ori plantau flori, iar noi, copiii, adunam pădăii din fața blocului și mirosea așa frumos...Sau adunam castane toamna și ne pregăteam de făcut zacuscă, care inunda casa scării cu miros de vinete coapte. Dacă liniștea are miros? Da, se simte ca patru anotimpuri în aceeași zi, pe note diferite de iarbă crudă, legume coapte, tuberoze și omăt.

Mergând mai departe, o iau la dreapta, sperând ca cineva să mă poată lăsa să intru în gară. Închisă din 2018 și lăsată în paragină de către autorități, sper să pot găsi o cale de a vedea ce a rămas în urma unui secol și jumătate, acolo unde, acum 138 de ani, trenuri veneau și plecau în grabă mare pe ruta Hunedoara-Simeria. Zăcămintele de fier de la Ghelari au făcut ca, de la începutul anilor 1900, o altă cale ferată să se consolideze, cale care lega Hunedoara de Ținutul Pădurenilor, locul emblematic care mă duce cu gândul la bunici, la copilărie. Nu am stat prea mult pe gânduri și am găsit un domn care avea acces la încăperea de unde se luau biletele. Am prins și eu acei ani în care veneam cu părinții și cumpăram 3 bilete dus-întors spre Simeria. Parcă văd și acum coloana de oameni care așteaptă, iar între timp, cu ochii pe sus, văd cele două fresce din holul principal, pictate de Paul Miraovici prin anii 50, care redau munca în oțelăriile Hunedoarei și sărbătoarea localnicilor, așezați pe iarbă cu bucate și vin, veselindu-se la porțile combinatului. Vuietul de oameni răsună și acum pe peronul gării, supraglomerat de sutele de muncitori care așteptau trenul pentru a pleca spre uzinele Hunedoarei și spre nodul feroviar Simeria. Gara avea și un restaurant, câteva baruri și terase, iar cele două săli de așteptare erau marcate de întâlniri spumoase între iubiiți, părinți, frați și surori sau doar prieteni care căutau întinderea țării și secolul care avea să nu mai fie...

Mă urc pe șta și pedalez înainte, cu speranța ca autoritățile să se îndure de amintirea aceasta care merită a fi recondiționată și păstrată la loc de cinste în inima hunedorenilor.

Orașul își întinde aleile și nu știu pe unde să o iau. În față am drumul care duce spre bunicuța care îmi dădea cireșe. La vremea aceea, o doamnă care stătea în fața casei sale și vindea cireșe cu punga, iar mama îmi făcea poftele și îmi cumpăra mereu. Azi, în locul casei și al pomului roditor, s-a construit cu hotel. Merg mai departe și intru într-un magazin să-mi iau o sticlucă cu apă, căci mai sunt multe de vizitat. Coșul bicicletei e aproape plin, cu biscuiți, un puloveraș și aparatul de fotografiat. Pozele întrețin amintirile vii, chiar dacă uneori, anumite momente se văd mai clar în suflet decât orice obiectiv le-ar putea reda. O iau prin centrul orașului, schimbat total de acum 5 ani. Îmi amintesc cu nostalgie drumul pe care îl făceam spre școală pe aici. Copaci de o parte și de alta, tot felul de magazine, pizzeria Derna, locul unde mi-aș fi dat toți banii din pușculiță să merg. Acum e pietonală. Copacii au dispărut, iar în locul lor asfaltul găzduiește ghivece cu copăcei. Pe strada George Enescu este Casa de Cultură, recondiționată și impunătoare între blocurile ceaușiste. Acolo am învățat primii mei pași de dans, după-amiaza, când Casa de Cultură era goală și fete de 8, 9 ani populau interiorul în care răsună muzica. Paralel, pe bulevardul Corvin, se află Galeria de Arte, unde mereu găsești câte o expoziție

care să-ți fure ochii...sau sufletul. Aici se fac și lansări de carte, evenimente culturale menite să adauge culoare vieții de zi cu zi. Și e bine, e foarte bine că nu doar în orașele mari există astfel de inițiative, ci și în orașele mai mici, în care există guri de aer proaspăt pentru cotidianul umplut de „breaking news-uri”.

Pădurea Chizid așteaptă pași de vizitatori în stânga, iar în partea dreaptă se află Centrul Vechi. Simt cum mă copleșesc amintirile din toate părțile și bicicleta așteaptă o decizie. Să urc sau să cobor? Aproape de pădure e și casa mea, iar scopul nu e să încetinesc, ci să pedalez ca să pot prinde timpul din spate și să-l rog să-mi explice de ce trece altfel aici. Spre Centrul Vechi!

La poalele Castelului Corvinilor, pe unde râul Cerna trece liniștit, clădirile istorice așteaptă să fie reabilite. Locul unde mai demult se desfășurau festivaluri, târguri și evenimente sociale, își așteaptă rândul pentru a ieși la suprafață. Locul populat de hanuri, prăvălii și case solide cu arhitectură medievală, a rămas în anii de comunism o „haltă” în drumul muncitorilor spre combinat. Acum, mergând la pas pe lângă bicicletă, îmi dau seama cât de degradate au ajuns clădirile care odinioară, se impuneau în calea trecătorilor prin simbol și arhitectură. La fel și Parcul Libertății, unde se află un monument simbol al orașului, Corbul cu inel în cioc. Catedrala e însă neatinsă de vreme, clopotele bat în surdina sufletului, căci cu zgomotul claxoanelor, doar cine pleacă urechea spre credință le mai poate auzi. Mă îndeamnă inima să cred că totuși, lucrurile nu vor fi lăsate la voia întâmplării, iar proiecte precum reabilitarea clădirilor vechi sau a zonei Râului Cerna, declarate eligibile pentru a primi finanțare, se vor concretiza în viitorul apropiat. Falnicul castel mă privește de peste pod. Mă atrage în mrejele lui.

Încadrat în top 10 destinații de basm din Europa, Castelul Cornivilor, ridicat în secolul al XV-lea de către Iancu de Hunedoara pe o stâncă la baza căreia curgea râul Zlaști. Cu trecerea timpului, diferiți stăpâni ai castelului i-au modificat înfățișarea, adăugând turnuri, săli și camere de onoare.

Am ajuns la poartă. Parchez bicicleta și scot aparatul. Frunzele ruginii îi dau un aspect aparte. Castelul este sursa mai multor legende, printre care Legenda Corbului și Legenda Fântâniei. Aceste lucruri se găsesc în pliantele din interiorul curții castelului, și sunt necesare a se citi dacă îți dorești să intri întru totul în acea stare. Se aud trubadurii în Sala Cavalerilor. Vraja poezilor-cântăreți încă o învăluie în farmec și mister. Ce muze i-au călcat pragul și câte priviri nu s-au încrucișat la balurile medievale ținute cu mare fast? Îmi plimb mâinile pe pereții castelului și închid ochii. Oare aici își trage sufletul timpul? O treaptă care se deschide sub sală, învecinată temniței, duce spre un coridor întunecos, inaccesibil turiștilor, despre care se spune că ar fi fost o temniță. Legenda spune că Sala Cavalerilor, pe lângă faptul că era folosită ca loc de ospăț, avea rol și de sală de judecată. Curând se va înnopta. În castel se lasă liniștea. Turiștii pleacă unul câte unul. Aș mai zăbovi o clipă. Și dacă s-ar putea, prin mijloace ezoterice sau printr-o excepție făcută de destin, să mă pot naște acolo unde cavalerii se înclinau în fața domnițelor, așezând stindardul onoarei la baza sufletului lor și timpul nu era afișat în fața ochilor, ci se trăia neîntrerupt, clipă cu clipă, disecat doar de căderea frunzei sau de cântatul cucului.

Bicicleta e încă la locul ei, e bine. Mă grăbesc spre casă și poate cu puțin noroc, ajung și la autobuz. Hunedoara e mistică datorită felului în care stelele sclipesc deasupra castelului, dar și mai mistici sunt munții care se zăresc din casa bunicilor. Nu aș rata o zi la țară, la Ruda,

Tragerea rafului pe roată

Frescă din anii '50 în gara din Hunedoara

Laibăr bărbătesc

Drumul Corvinilor, cea mai mare expoziție pe teme istorice în aer liber

Ladă de zestre pădurească

leagănul copilăriei mele, cu cele mai frumoase peisaje și cele mai bune mere. Bunica, fostă învățătoare la Școala generală nr. 11 din Hunedoara, are un fel aparte de a privi lucrurile. E doamna care îți face plăcinte pădurenești la cinci minute după ce ai cunoscut-o și tot ea, cu mâinile ei în care a ținut stiloul, îți culege din grădină salvie proaspătă și roșii succulente, aromatizate cu puțin busuioc din tufa de lângă fântână. Peisajul mioritic care îmi va mângâia mereu memoria mă leagă de casă și îmi amintește cât de norocoasă sunt. Zilele săptămânii aici se asortează perfect cu coloristica sufletului meu. De aceea satul bunicilor îmi e atât de drag. La câțiva kilometri mai sus de sat, se află Poienița Voinii, unde regretatul cântăreț de muzică populară, Drăgan Muntean, aduna an de an sute de spectatori la festivalul său, denumit Festivalul Pădurenilor. Viața la sat, viața aici, în inima pădurenilor e plină de simboluri și tradiții. Nu voi fi subiectivă, însă costumul pădurenesc este cel mai complex costum tradițional din județul Hunedoara. Bunica obișnuiește și acum să îmi vorbească despre portul popular, descriindu-l cu drag.

– Culorile vibrante, materialul folosit (jolgi), felul cusăturii pe mâneci și pe poale și felul de a îmbina părțile componente ale costumului, toate acestea îmbinate dau naștere unei bijuterii a folclorului românesc, spunea bunica.

– Și buna Ileana stătea noaptea să coasă? Nu era obositor după o zi plină la câmp?

– Mama lucra un costum în câteva luni. Noaptea, nu doar ea stătea și țesea la război, ci multe dintre femeile din sat se adunau la șezătoare și țeseau împreună. Munca câmpului, să știi de la mine, nu obosea la fel de tare cum obosește trupul stând pe scaune acum. Faptul că îți planteai cartofii sau strângeai fânul te pune în contact cu natura și sănătatea nu îți era șubrezită de datul cu sapa sau întorsul fânului cu furca. Asta era în obiceiurile oamenilor. Ei erau fericiți, noi eram fericiți ca și copii să ne jucăm pe câmp și la ora mesei, cu toate bucatele întinse pe ștergar, să luăm o roșie, o brânză, o ceapă, o slănină și cu pâine făcută de mama la cinci dimineața, să ne hrănim împreună cu ei în bătaia soarelui, mi-a spus ea.

Lada de zestre a străbunicii conține nopțile pline, petrecute la războiul de țesut și dragostea trecută din generație în generație pentru aurul pădurenilor, costumul popular.

Cei doi kilometri dintre locul unde mă lasă autobuzul și sat, sunt umpluți cu momente de respiro și fotografii făcute dealurilor și munților din depărtare. Mă gândesc neîncetat în ce oraș plin de minunății m-am născut. Hunedoara se bucură să ofere spre vizitare și un baraj cu poveste (Barajul Cinciș), unde un șir de sate au fost acoperite cu apă, furnalul de la Govăjdie de unde au fost produse componente din fontă pentru turnul Eiffel și unde mai demult ajungea superba mocăniță care pornea de la Gara mică și făcea tot traseul mânăta de cărbunii care lăsau în urma lor fumul dens pe care îl vedeam în desenele animate.

Conexiunile pe care sufletul și mintea mea le fac împreună, sunt dovada faptului că, oricât de mult am comenta despre dezechilibrele financiare ale vremii și greutățile pe care viața ni le așează în poale, există ceva mai presus de înțelesul nostru, un arhitect care modelează veacurile și schițează numai omul, dându-i voie să-și găsească propriile culori în încercarea lui de a depista unde și cum se poate opri timpul.

Urcând panta către sat și aducându-mi aminte de ritmul timpului aici, acasă, mi-am dat seama că nu despre el este vorba, ci despre inima mea, care a încetat să îmbătrânească de 10 ani, neobosită să vadă, să spere, să trăiască, să fie...

Să lăsăm să cadă cuvintele în amintirea poetei Ana Trestieni

Poezie de toamnă

Privind un arbore
Mă simt asemeni arborelui din fața mea.
El și-a pierdut primele frunze.
Și eu am pierdut câte ceva:
Râsul în hohot, sclipirea din ochi.
El îmi arată nuanțele: verde spre galben, roșu spre maro,
Eu nu mai cred în bine și rău.
Pe amândoi ne pândește înghețul.
El și-a pregătit o siluetă subțire și neagră,
Eu paltonul negru și lung.
În somnul iernii, el va visa foșnet de frunze în miez de vară,
Eu foșnetul clipelor îmbrățișând o iubire.

Ana Trestieni

Se spune că matematicienii au înclinație și talent la muzică și poezie. E cert în cazul poetei și scriitoarei de proză Ana Trestieni pe care vreau să vi-o prezint acum. Ana a îmbrățișat eternitatea pe 27 iulie, 2022 la București.

Absolventă a facultății de matematică, Ana Trestieni s-a îndreptat cu pasiune spre literatură. A publicat poezii în diverse antologii și în volumul de poezii proprii „*Imortele*”, 2013).

Ana Trestieni la târgul
de carte la Paris, 2016

Foto (Silvia Colfescu – în stânga, Ana Trestieni – în dreapta) la librăria Mihail Sadoveanu din București în octombrie 2014, de la evenimentul de lansare a cărții „*Să lăsăm cuvintele să cadă*”. Preluare de la <https://www.facebook.com/silvia.colfescu>

A publicat și proză de ficțiune, mustind de gingășie și inspirație, dar și alte lucruri:

O antologie de poezie românească bilingvă româno-franceză („*Să lăsăm cuvintele să cadă*” / „*Laissons les mots tomber*”,- ce titlu inspirat!), unde Ana Trestieni apare alături de poezii ei preferate (Lucian Blaga, Ana Blandiana, Nichita Stănescu). Versurile fiind traduse în franceză de ea. Volumul a ajuns la târgul de carte din Paris în 2016.

O reușită micromonografie „*Brâncuși*” (în colaborare cu soțul ei, sociologul Dan Trestieni), pentru care fiul Anei,

Ion Tudor Trestieni (în conducerea Directoratului General pentru Cercetare și Inovație a Comisiei Europene) a organizat o lansare la Bruxelles în 2021 la care a participat și Consulul României din Belgia. Autorii au vorbit celor adunați în sală pe Zoom, de la București.

O minte frumoasă, Ana Trestieni descoperă lucruri speciale: Eugen Ionescu – parafizician, despre care Ana vorbește într-un articol care îmi place mult. Parafizica este definită ca domeniu al parapsihologiei care cercetează fenomenele paranormale în sensul de schimbări materiale ce nu pot fi explicate prin legile naturii (ex. anumite raze, fenomenele P.S.I. etc.). Într-un fel face o parodie a științei. Nu știam nimic despre Colegiul

Lansarea cărții Brâncuși la Bruxelles în 2021. De la stânga la dreapta: Ion Tudor Trestieni, organizator și moderator, soții Ana și Dan Trestieni, autorii, pe Zoom și Consulul României în Belgia vorbind audienței.

Parafizicienilor de la Paris din care făcea parte Eugen Ionesco a cărui dramaturgie se înscrie de fapt bine în această linie diferită de abordare a realității.

O poezie de a Anei a fost aleasă să fie inclusă în volumul bilingv română-engleză, „Poezie și Știință” / „Poetry and Science”.

Descriind hiperbolă spre soare

Ne țineam din când în când de mână
Și priveam printr-o eroare același punct,
Descriind hiperbolă spre soare
Și-o elipsă înclinată spre infern.

Pedalam agale cicloide,
Miezul lor de nucă îl mâncam,
Sâmburi de caisă și idee,
Între dinții noștri lung scrâșneau.

Descifram cu tine teoreme,
Lemele grațioase ne puneau
Labele de gheață răcoroase,
Pe obraji și buze luciul sideral.

Răsfoind acum caiete vechi
Chipul tău se-ncheagă sub simboluri
Sigma, tau și epsilon cel mic
mi-amintesc de dimineți cu rouă.

Ana Trestieni

Cartea cuprinde, pe lângă o serie de poeți talentați, nume prestigioase din lumea științifică cum ar fi Basarab Nicolescu și Solomon Marcus. Cartea a luat premiu pentru traducere. Premiul a onorat-o pe editoarea cărții, doamna Grete Tartler.

Eu însămi nu pot spune că „am întâlnit-o” pe Ana Trestieni. O știu de când, bebeluș, se târa pe pardoseala apartamentului pe care familia mea îl împărțea cu familia ei (pe când comunismul considera că suprafața de

locuit pentru fiecare cetățean, trebuie să nu fie mai mare de 9m²). La rândul meu eram copilă cu doar câțiva ani mai mare ca Anișoara. (Poate sunt singura care a continuat s-o cheme așa, cu acest diminutiv cu frumoasă sonoritate românească).

Iată că cea mai recentă (și ultima) carte a Anei Trestieni evocă strada pe care era acest apartament, Strada Speranței din București: „O odisee a săniilor din Strada Speranței”.

În ultimii ani Anișoara cu mine am corespondat mult. Dar comunicam prin text, prin email (costul convorbirilor telefonice fiind prohibitiv pentru ea) și mai niciodată prin viu grai. Acum niște luni însă m-am pomenit cu un telefon de la Anișoara. Îmi cerea de urgență să-i trimit o poză cu blocul în care mai mulți ani am locuit amândouă, un bloc frumos, acoperit de iederă, o haină verde proaspăt vara și cu culori ruginii toamna. Îi trebuia repede căci vroia să pună poza blocului îndrăgît ca primă imagine în frumoasa ei carte pentru copii, în curs de apariție. (A apărut la editura Vremea în iunie 2022 puțin înainte de data lansării la Bookfest, București.). Ana nu putea să ia o poză a blocului căci acum se renovează și este un uriaș paralelipiped îmbrăcat în pânză groasă gri și roz. M-am bucurat mult că am reușit (cu mare noroc căutând în multiplele mele căpițe de fișiere de pe numeroase USB-uri și discuri hard externe) să dau de o poză și să i-o trimit.

„O odisee a săniilor din Strada Speranței” este o frumoasă carte cu ilustrații pentru copii.

În ea autoarea povestește cu voioșie și antren năzdrăvăniile pe care le făceau cu zeci de ani în urmă copiii de pe strada Speranței. Iată un paragraf reprezentativ:

„Era pe vremea când mamele erau tinere și atrăgătoare, când toată strada era a copiilor și tot cartierul cu duzi și oțetari era al lor. Când mama îi trimitea să cumpere vara gheață și să umple sifoane din sticlă groasă colorată. Mașinile erau rare, scumpe, frumoase și nu circulau pe stradă și în cartierul lor. Când jucăriile erau puține. Era pe vremea când săniile împânzeau cartierul înzăpezit. Când spaimele părinților și urâciunea lumii erau ținute ascunse de ochii avizi ai celor mici. Când traumele multor oameni erau încă proaspete și se vorbea în șoaptă despre ele, iar rudele se adunau mereu, încercând să crească împreună speranța.”

În proza sa Ana observă totul cu acuitate, dar filtrat prin sensibilitatea ei deosebită și descrie totul într-un stil

gingaș, plin de simțire și imaginație poetică.

Voi da mai jos un fragment dintr-o lucrare pe care a prezentat-o Ana Trestieni la congresul Academiei Româno Americane de Arte și Științe (ARA) la Iași în 2018 și care s-a publicat și în ARA „Arts and Humanitas” Journal din acel an: „Poetul în Parc”. Este vorba de tema întâlnirii poetului cu muza sa, prezentată ca având loc în timpul unei plimbări într-un parc bucureștean din apropierea statuii Aviatorilor, într-o zi de iarnă.

Poemul se naște, nu fără chinuri, în aerul înghețat, sub un soare cu dinți, în timpul petrecut de poet în parc. Textul încearcă apropierea cititorului de ființa fragilă a poetului.

„Într-un parc din București, iarna Poetul se plimbă fără cățel în parcul din apropiere. Cu ochii la crengile pline de zăpadă proaspătă invită Muza să-i șoptească un pastel adecvat anotimpului. Aceasta, mofturoasă, acceptă, cu condiția să schimbe anotimpul pentru unul mai călduros. Odată pactul încheiat, crengile copacilor se populează cu niște spiriduși cu fețe obraznice. Fiecare început de vers, rostit de poet, este secondat de intervențiile corecționale ale galeriei de derbedei. Aceștia stau cocoțați în copacii albi, mișcându-și voios picioarele ce le atârnă.

Poetul începe șoptit:

Clipele s-au desprins de noi ca niște pescăruși.” ...

Iată acum câteva persoane cu care se întretaie viața Anei Trestieni: Ana Blandiana pe care a tradus-o în franceză: Nichita Stănescu de care a fost apropiată și care i-a dedicat o poezie, romancierul American Saul Bellow care venind în România a stat în apartamentul în care a locuit Ana Trestieni (pe atunci Vasilescu) și pe care acesta l-a descris în romanul „*Iarna Decanului*”; Mihai Vasilescu (Edgar Shelar) ca nume de jurnalist la BBC - unde a lucrat 20 ani – și apoi la Europa Liberă și autorul cărții „*Refugiații*” – 2013) fratele mai mare al Anei despre care Anișoara vorbește cu multă gingășie în „*Odiseea săniilor din Strada Speranței*”; matematiciana Alexandra Bellow din Chicago, USA, care a locuit în același apartament pe Strada Speranței cu Anișoara și i-a fost nașă la botez, ele două ținând mult una la alta; compozitorul de muzică clasică modernă, Aurel Stroe, al doilea soț al mamei Anei, cu care Anișoara a avut multe și lungi convorbiri interesante și care au marcat-o, după câte mi-a mărturisit chiar ea, și numele căruia a fost dat Casei de Cultură de la Bușteni, dat fiind școala lui de muzicieni din casa de vară pe care o avea acolo.

Pot spune deci că 'am descoperit-o' pe Ana Trestieni ca poetă și scriitoare prin colaborarea mea cu ea pentru congresele recente ale Academiei Româno-Americane de Artă și Știință a cărei Președinte Interimar sunt. Ana a fost foarte activă la congresele ARA din 2017 (Sinaia), din 2018 (Iași) și prin Zoom la congresul ținut în 2019 la cunoscuta universitate UCLA (Los Angeles). Ea a făcut prezentări și a publicat articole de proză în jurnalul anual ARA „*Arts and Humanitas*” din 2017 și 2018.

Ana a scris și câteva haiku-uri. Haiku-ul este un gen literar japonez. Este vorba de un scurt poem compus din trei versuri și 17 silabe. Este ceva limpede, de o subtilă sau prozaică frumusețe.

Închei cu două Haiku-uri de Ana Trestieni care exprimă tristețea mea în pierderea unei prietene cu minte frumoasă.

Pasăre albă în zbor
Luminând întunericul
Noptii.

Pietre gri.
Lipsa florilor
Are mirosul absenței tale.

(Los Angeles – 6 septembrie 2022)

© *Autoarea reține drepturile de copyright pentru acest material.*

Șt. O. IOSIF
11.09.1875 – 22.06.1913

Cântărețul

El n-ar dori să-l recunoască
Pe lume nimeni, niciodată,
Să poarte pururea o mască
Pe fața lui de chin brăzdată,

Să treacă nebăgat în seamă,
Ca și o umbră prin mulțime,
Ce nici să știe cum îl cheamă
Pe tristul făurar de rime..

Doar seara când, trudit de cale,
Se-ntoarce-n casa lui sihastră,
S-audă cântecele sale
Cântate de la vreo fereastră,

S-asculte dus și nici să-i vină
În minte cânturile-acele,
Să-i pară-o inimă străină
Că suferă și plânge-n ele...

(din volumul: „Cântece”, 1912)

Ploaia, ca sângele unei meduze uriașe

Ploaia, ca sângele unei meduze uriașe,
Sufletul diafan al lucrurilor ghemuindu-se în materie,
O pâlnie în țeasta mea, prin care toate curg:
Milă, trufie, disperare, mizerie.
Creierul abia pâlpâie în întuneric,
Se teme de o lovitură mortală
Și eu îi strig: apără-te, apără-te!
De această moarte torențială.
Sunt cu tine în blindajul de os,
Sunt cu tine în această blestemată de viață,
Urlă cu toate circumvoluțiunile tale,
Urlă-le adevărul în față.
Apoi vom pleca împreună,
Prin tunelul acela de cristal aurit,
Într-o lume fără durere și întristare
Unde somnul e bând și fără sfârșit.

Să mă întorc acasă

Să mă întorc într-un târziu acasă,
Ca dintr-o bătălie pierdută,
Ca dintr-un pustiu care doarme,
Să urc încet scările,
Ca și cum numai umbra mea ar fi,
Imaterială, acolo. Să trag podul,
Să tai orice punte și în urma mea doar noaptea
Să pâlpâie ca un gol, ca un ocean rece și negru.
Să mă întorc acasă,
În micul paralelipiped de beton
Ca într-un refugiu, ca în toracele
Unui animal mare și cald, ca într-un rest
De memorie. Să-mi pierd urmele,
Să-mi pierd auzul, să-mi pierd văzul
Și doar un simț necunoscut să lucreze, uriaș, în
tăcere, în mine,
Să fiu singur. Un scrib într-un sarcofag,
Într-un labirint nesfârșit, într-o noapte de piatră.

Caut un loc curat

Peste tot năvălește o apă murdară, o simți?
Toate ruginesc, peste tot plutesc nori de gunoaie,
Un lichen cenușiu inundă străzile, piețele, casele.
Nu mai ai unde să fugi, nu mai ai unde să fugi,
O bacterie roade pietrele, fierul, aerul, carnea,
Totul coclește, se degradează, putrezește, moare,
Se acoperă cu ciuperci uriașe, cu noroi, cu mazăgă,
cu bale.
Un monstru nevăzut aruncă tăcut respirația lui
puturoasă,
Nu mai ai unde să fugi, nu mai ai unde să fugi,
Nicio insulă, niciun loc unde să se fi retras
puritatea,
Niciun ascunziș unde să respiri, să te bucuri.
Nu mai ai unde să fugi, nu mai ai unde să fugi,
Caut un loc curat; nu-l găsesc și mi se face frică.

O pungă uriașă

O pungă uriașă de sânge a explodat
Și s-a risipit pe cer, și doar soarele
Se mai vede, ca un disc roșu. Știu acest crepuscul,
L-am privit de mii de ori și, probabil,
Și el mă știe pe mine,
Dar nu avem nimic să ne spunem.
Orașul gâfâie la capătul zilei,
Își descarcă furia și firmele strălucesc,
Ca ochii monstrului infraroșu.
Lumea aleargă, mașinile se grăbesc,
Ca un salt de panteră e clipa
Și ca o spadă. Să prindem cu ghearele,
Să apucăm ceva din trupul însângerat
În marele abator. Să ducem prada
În tainica noastră vizuină.
La marginea orașului a înverzit pădurea; să
mergem acolo,
Lacul sclipește stins și sălbăticiunea își linge puiul,
O lume îndepărtată, în alt timp
Și în altă alcătuire.

Un monolog despre Monolog

Se știe bine că antichitatea elină a favorizat prin înțelepciunea lui Platon dialogul ca formă a cunoașterii omului sub multiple incidențe (a limbajului, a iubirii, a imortalității sufletului, etc.) fără a uita să sancționeze dur prezența în *polis* a poetului ce incită prin teatru (tragedie și comedie, deopotrivă), pasiuni violente și condamnabile. Din fericire, lucrurile au evoluat în planul culturii universale tocmai prin prețioasele contribuții ale miilor și miilor de poeți care aveau să privilegieze – în locul dialogurilor scolastice ori fastidioase – monologul ce deriva din esența tot mai vizibilă a meditației.

William Shakespeare a fost unul dintre promotorii în teatru ai monologului ca formă a esențializării mesajului dramatic. Iar multe din personajele marelui dramaturg își datorează remanența în memoria spectatorilor grație acelor „dezvăluiri” aproape intime ce încălzesc până la incandescență sălile de spectacol.

Între monologul lui Hamlet, despre care Ian Kott scria că „este unul din puținii eroi literari, care trăiesc în afara textului, care trăiesc în afara teatrului” și monologul lui Prospero din actul V al **Furtunii** „interpretat de romantici ca un mesaj prin care Shakespeare își ia rămas bun de la teatru și își afirmă credința în forța demiurgică a poeziei” se află mărturiile lui Falstaff, Launce (servitorul din Verona), Richard al III-lea, Ariel, Lear și desigur ale Bufonului ori ale lui Caliban – care devin în structura dramaturgiei elisabetane un avanpost al mării poezii a cugetului omenesc. Mai târziu Richard Wagner, obsedat de ideea unui teatru total va socoti că ar fi eronat ca spectacolul să se rezume la arta dramatică, mai ales că „dansul, muzica și poezia sunt trei surori născute o dată cu lumea”.

Prin multele monoloage cuprinse în țesătura dramatică, poezia și-a configurat locul său de aleasă prezență în fața spectatorului / cititorului de teatru. Acestui spectator / cititor i se adresează și prezentul **Monolog**, admirabil scris și gândit de Dana Oprîță – scriitoare româncă trăind în Statele Unite ale Americii – ca o „radiografie a sufletului” aflat în căutarea perfecțiunii. Căutarea unui „dublu” merit să asigure viabilitatea acestui proces ne-o aduce alături, ca pe o reprezentare ideală pe Alcinte despre care nu vom afla niciodată dacă este „chiar o ființă, palpabilă și caldă” ori doar „o minciună perfectă”.

Ecuția alterității n-a fost niciodată ușor de rezolvat. Nici măcar după ce într-o zi din primăvara lui 1871 Jean Arthur Rimbaud, un adolescent de doar șaptesprezece ani, scria într-o epistolă către un prieten această propoziție uluitoare: „Je est un autre”. Și – mai departe: „J'assiste à l'eclosion de ma pensée: je la regarde, je l'écoute...”

De fapt începea atunci „ecloziunea gândirii” artistice a lumii, dar și a omului ce-și prelua modernitatea din mers, traversând războaie și revoluții. Psihanaliza a reprezentat ea însăși – de la Sigmund Freud la Jacques Lacan – o poartă menită să ofere omului speranța unei vindecări prin cunoaștere (și autocunoaștere), chiar dacă – potrivit lui C. G. Jung „nimic nu tulbură mai rău sentimentul, decât gândirea”.

Monologul Danei Oprîță dovedește că sentimentul și gândirea nu numai că pot coexista, dar chiar formează o alcătuire armonică și simbolică. De fapt Jung însuși arătase la timpul potrivit că „atâta vreme cât un simbol e viu, el e expresia unui lucru ce nu poate fi mai bine caracterizat altminteri”. Căci „simbolul e viu doar atât timp cât poartă în sine o semnificație”.

Poate de aceea poeta amână continuu „confruntarea cu iadul care urlă dinlăuntru și nu iartă”.

Când am citit *Scrisorile dintr-o săptămână imaginară* ale Danei Oprîță i-am sugerat să le reunească sub forma unui expozeu liric fără fisuri. Altfel zis, sub forma unui monolog... Cu trudă și cu emoție ea a izbutit să aducă în fața spectatorului / cititor imaginea unui suflet ce se răsfrânge parcă în acea apă limpede rimbaldiană: „L'eau claire; comme le sel des larmes d'enfance”...

Întotdeauna „Je est un autre”... Și, mereu, dinspre lumea lui Will va veni spre tine îndemnul: „Be not afraid. The isle is full of noises, / Sounds, and sweet airs that give delight, and hurt not.” („Nu-ți fie teamă, plină e de zvonuri insula / cu sunete și cânturi dulci ce te-amețesc, dar rău nu fac deloc.”)

Așa să fie deci, așa să fie...

„Scrisori pentru Alsinte”

Monolog în 4 tablouri

Personajul se află sub ecranul care a redevenit fereastră, spre care are o privire prelungă. De altfel, într-un fel sau în altul, prin priviri sau gestul de a se îndrepta și rămâne sub acea fereastră pentru un timp, ar trebui să fie evident că îi este o întrebare la care caută ori așteaptă un răspuns, chiar o obsesie.

Rostește, cu aparență detașare:

În vremea aceea mă obseda îngrijorător un gând, citit aiurea: „În fiecare an trecem nepăsători prin ziua morții noastre”. Desigur, nepăsători e un fel de a spune. Cine este capabil să spună lămurit ce înseamnă acea zi care va fi ținută minte (ne iluzionăm cu blândețe) drept a doua dată esențială a unei vieți, ce oare simt eu atunci, ce se petrece în mine traversând acele ore ca o aducere aminte; cu ce sfere intrăm în rezonanță, de ce alte lucruri nevăzute ne apropiem până la desăvârșita dispersie? De parcă am putea schimba ceva, uitând mereu că totul se întâmplă exact așa cum trebuia să se întâmple, totul e scris și transcris pe curat de un școlar care tocmai a primit nota zece, care tocmai tremură de emoție, care încearcă un zâmbet, dar nu prea convingător, să nu-i supere pe colegi, să nu-l invidieze, să nu-l blesteme, un școlar care se întâmplă să fie propriul destin, o viață, o alta la fel de frumoasă, la fel de urâtă, la fel.

Când toamna dă colțul străzii și mă așteaptă, cuminte, în capătul scârilor, nimic nu îmi mai aparține, nu controlez niciun gest, nu-l pot opri sau întreba încotro vrea să se încumete.

Mi-e bine, deocamdată, în această stare nedeslușită și, chiar dacă îmi țiuie urechile de atâta singurătate, trec dincolo de metalul oglinzii. O mângâi. Îmi amintesc.

(Se oprește o clipă, privind lung spre nicăierul din interior, lăsând să iasă la lumină amintirile, încercând să le găsească, în sfârșit, un rost...)

Oricum, nu cred să fie tristețe mai usturătoare, decât să-ncepi toamna singur. Aș vrea să rătăcesc pe străzi ca de atâtea ori, doar că acum sunt prea obosită: eu, un ceas cu arcul neîntors, cu orele rupte, un ceas părăsit de timp. Atât. Din colț, sus, de pe perete, surâsul moale al Alsintei mi se oprește pe buze. S-ar putea. Dar nu sunt sigură că asta ar reuși să rezolve ceva. Departe este, iar prezența nu și-a anunțat-o încă. În schimb absența ei ispitește aventuri ciudate.

(Din nou scurtă pauză, în care încearcă, din nou, să pună ordine în amintiri)

Deși trăiesc intens fiecare lucru, cu aceeași nestăpânită sinceritate îl uit, așa încât în jurul meu totul este nou și vechi și iarăși nou, ca și cum nimic nu se întâmplă, ca și cum totul se întâmplă, urmând legi pe care nu le pot și nu vreau să mi le explic. Mi-am cam pierdut liniștea de când mă simt privită. Mă-ntorc. Doar zâmbetul incert al Alsintei, care, de data asta se întinde cu buzele până la urechi.

(Se uită spre un raft de bibliotecă sau orice alt ungher dinspre care simte venind energia acelu zâmbet)

Și, poate că odată voi găsi drumul spre mine, spre „acasă” al meu, iar atunci n-ar mai fi de niciun folos să mă tot rătăcesc, să tot inventez ceva ce demult a fost inventat. Să-mi tot imaginez că trăiesc.

(Se îndreaptă spre (sau este deja acolo) un alt raft de bibliotecă, de unde scoate o altă carte prăfuită, pe care, când o deschide, se aude în difuzoare cealaltă voce (cea care spune poemele), rostind):

LUNI

(Se poate repeta același joc, al rostirii suprapuse sau preluate cuvintele).

Vocea lui, a medicului plătit să-mi supravegheze respirația
avea miros de cafea proaspăt măcinată
ca și cum gura îi era o enormă mașină de râșnit boabele atât de aromate
o voce mieroasă, pregătită pentru invitații speciale.

M-am întrebat ce visa un astfel de om
cu mari spirale de somn aglomerând irisuri incoloro,
ce gesturi mai face
în afară de a-și scoate pălăria pentru salut
sau pentru a se spăla de păcate.

Aici nimic nu mai poate lua forma lucrurilor în care crezi,
în care ai putea crede,

totul trebuie făcut repede, pe fugă
și mai ales să nu gândești prea mult, să nu vorbești –
vocea ta are acum gust de tăiței nefierți sau
de fasole verde fără sare
(fără sare, e foarte important!)
îngrozitor, uniform
halatele, zgomotele, eprubetele sparte, fiolele pregătite pentru injecții
totul alb, alb murdar, alb tocit
de atâta curățenie și scrobeală
de atâta maculatură de microbi și de foste rețete care n-au ajutat la nimic,
totul sterilizat – chiuvete, seringi, suflute, memorii,
ace, cuvinte
nimic nu mai există –
doar noi:
o armată de deținuți, generali fără onoruri,
celule cu paturi de fier, cu urechi de fier, cu geamuri de fier
noi, cei pedepsiți fiindcă ne-am născut, totuși,
așteptând
în acest spital – purgatoriu – închisoare – tribunal
să ne înece marile ploii, să ne purifice marele foc
așteptând așteptând
plătind indulgențe, dându-ne conștiincios obolul zilei de-Apoi
noi, pedepsiți întru viața lui Dumnezeu
luni, marți, miercuri...

(Scurtă pauză de liniște)

Și așa, amânând mereu iubirea, de teamă să nu regret, au trecut zile, veacuri întregi, fără să se petreacă
ceva cu adevărat, doar o imensă singurătate consumată între patru pereți și imaginație. „N-ai curaj!” – îmi spun,
îmi repet. „Ba am!” – îmi spun, îmi repet. Fiindcă tocmai accept să trăiesc. Dar fără tine.

Cu amintirile atârinate de umeras e reconfortant să exiști, deci mă las tentată de alte aventuri, de alt timp, de
alt spațiu. Nu încerc să mă salvez. Nu. Nu încă.

(fragment din „SCRISORI PENTRU ALCINTE”, Monolog în 4 tablouri, Tabloul II)

“Letters for AlcinTE”

4 Scenes Monologue

The character is under the screen that has turned back into a window, staring intently at it.

*The way the character heads towards that window and lingers underneath it, the way it looks at it, every
gesture should suggest that there is, in fact a question, searching for an answer or waiting to be answered,
maybe even an obsession.*

The character speaks, apparently aloof:

At that time a thought was obsessing me anxiously, one picked up from God knows where:” Every year we
go uncaringly through the day of our passing”. Surely uncaringly is a way of phrasing it, who can tell clearly
what is the meaning of that memorable day (we gently delude ourselves), the second essential life date,
what do I feel then, what happens inside me as I go through those hours as a memento; what spheres do
we start resonating with, what unseen things are we closing in up to total dispersion? As if we could change
anything, forgetting that everything happens exactly as it should, everything is written and transferred on a
clean paper sheet by a pupil who just got an A, trembling with excitement, who attempts to smile an
unconvincing smile, not to upset his colleagues, not be envied, not be cursed, a pupil that it happens to be
your own destiny, a life, another just as nice, as bad, the same.

When autumn comes around the corner and waits for me quietly at the bottom of the steps, nothing
belongs to me anymore, I do not control any gesture, cannot stop it or ask it where is it headed.

I am fine, for now, in this foggy state and even if my ears are ringing with all this solitude, I pass on the
other side of the mirror silver. I caress her. I remember.

*(Stops for a moment, searchingly stares into the room's void, allowing memories surface to light, trying to
finally find their point...)*

Anyway, I see no harsher sadness than to start autumn alone. I would like to roam the streets as before but
I am too tired now: me, an unwound up clock with torn off hands, a time deserted clock. Nothing else. From
the corner, high up, on the wall, AlsinTE' soft smile stops on my lips. It might. But I am not sure it would
solve anything. She is far away and she hasn't announced her presence yet. But her absence entices
strange adventures.

(Another short pause, meant to sort out memories)

Although I live intensely each moment, I forget it with the same unrestrained honesty, so everything around me is new and old and new again, as if nothing happens, as if everything happens, following laws I cannot explain and I do not want to explain. I have lost my peace since I feel watched. I turn. Only Alcinte's uncertain smile stretches up to the ears this time.

(She looks towards a shelf, or any other place that might provide the energy for that smile)

And, maybe someday I will find my way back to me, back to my "home" and then I would not have to roam any longer, to invent what has been already invented. To keep imagining that I am alive.

(She heads to another shelf (or she is there already), she takes out another dusty book and the other voice (the one that reads out the poems) can be heard as she opens it):

MONDAY

(The same voice overlapping or word repetition game can be used).

His voice, the doctor's paid to oversee my breathing
smelled like freshly ground coffee
as if his mouth was a huge coffee grinder -
the coffee beans so fragrant -
a honey voice prepared for special invitations.
I wondered what he dreams of
with huge sleep spirals cramming colorless irises
what other gestures he makes
except taking his hat off to salute
or to atone for his sins.

Here nothing can take the shape of things you believe in,
things you could believe in
everything must be done quickly, on the run
and, what is more, do not think too much do not speak –
your voice tastes now like uncooked noodles or green beans with no salt
(no salt, it's very important!)
terrible, uniform
the lab coats, the noises, the broken test tubes, the vials ready to be injected
everything white dirty white worn out white
by so much cleanliness and starch
by all the scrap microbes and old prescriptions good for nothing
everything sterilized – sinks, syringes, souls, memories,
needles, words
nothing exists–
but us:
an army of prisoners, dishonorable generals
cells with iron beds, with iron ears, with iron windows
we, punished because we were born
waiting
in this hospital – purgatory – jail – court
to be drowned by the great rainfalls, to be purified by the great fire
waiting waiting
buying indulgences, conscientiously paying the Day of Reckoning's contribution
we, punished into our God-given life
Monday, Tuesday, Wednesday...

(Short silent recess)

And so, postponing love endlessly, for fear I would regret, days have passed uselessly, whole centuries, nothing really happening, only a huge solitude, consumed between four walls and imagination. „*You have no courage!*” – I tell myself, I repeat. „*Yes, I do*”, I tell myself, I repeat. Because I accept to live. But without you.

It's so comforting to live with the memories suspended on a hanger, so I let myself be tempted by other adventures, by another time, by another space. I do not try to save myself. No. Not yet.

(excerpt from "Letters for Alcinte", 4 Scenes Monologue, translated from Romanian to English, by Irina Popescu)

Ion STRATAN
01.10.1955 – 19.10.2005

Viața și moartea

S-a înecat Budha cu un bob de orez - spun bătrânii.
Binecuvântat fie Budha binecuvântat bobul, binecuvântați bătrânii.

Binecuvântate cuvintele care ne dau voie să vorbim despre moarte. Atâția prieteni am acolo, încât nu știu dacă sunt mort sau sunt viu.

Visez uneori că istoria se repetă viața se repetă

vorbele se repetă

Alteori nu visez, ca un pumnal sfâșiind o mătase mă trezesc cu rouă pe piept.

Ca un cuțit, ca un pumnal strălucește gheața în inima mea.

Am iubit, am urât și n-a fost destul.

Unde ne duci viață Saturată de timp?

Mă bucură copiii crescând

Mă întristează bătrânii murind.

Aici stau, între două anotimpuri cu crucea pe piept și hainele

Puse în rânduială.

Părul crește, unghiile cresc
Dar n-am timp să observ asta.
Vinul trece, apele rămân
Dar n-am timp să observ asta.
Viața trece, numai moartea rămâne. Dar n-am timp să observ asta.

(din volumul: „De partea morților”, Ed. liberART, 1998)

IN MEMORIAM – Acad. Eugen Simion

„MĂ SILESC SĂ MERG BINE PE CALEA MEA, FĂRĂ MARI COMPLEXE, FĂRĂ URĂ ÎN MINE, FĂRĂ SUPERSTIȚII”

– Interviu realizat de Rodica Lăzărescu –

*Profesorul, criticul și istoricul literar, cărturarul „din rasa constructorilor de catedrale” (Basarab Nicolescu), „instituția Eugen Simion” a ajuns la un nou „prag biologic” sau „de vârstă” (îl citez!). Cum „unui critic literar nu-i stă bine să fie sentimental” (l-am citat din nou) și cum **Criticul** se dezvăluie în bogata sa operă, mi-am propus să aduc în fața cititorilor mai întâi **Omul** – cu rădăcinile sale, cu zestrea sa ancestrală, cu bucuriile și spaimile sale, cu împlinirile și cu ratările, cu iluziile și cu deziluziile sale... M-a ajutat – fără să știe – însuși distinsul cărturar, cerându-mi să-i pun întrebări... ce nu i-au mai fost puse până acum! Incitantă provocare... însă... ușor de zis, greu de făcut! Mai ales că, pe lângă numeroasele interviuri acordate de-a lungul anilor, multe dintre scrierile sale, în frunte cu volumul de dialoguri cu regretatul Andrei Grigor, „În ariergarda avangardei”, sunt cărți confesive! Sau măcar conțin pasaje confesive.*

Unde să sapi spre a găsi firicelul (de apă, de aur, de suflet) nescos până acum la lumină?

„La ce-ar mai fi bun destinul dacă l-am cunoaște dinainte?”

– Stimate domnule profesor Eugen Simion, cu voia și la cererea expresă a Domniei Voastre, pentru început, permiteți-mi să vă întreb o... neîntrebată! În zi sfântă, de pomenire a celei de-a treia aflări a capului prorocului Ioan Botezătorul, care „cădea”, în acel an, într-o joi, v-ați ivit în lumină în casa moșnenilor Sultana și Dragomir. Făcând un exercițiu de imaginație, pe modelul celui închipuit, pentru Sadoveanu, de E. Lovinescu, ce-or fi merit ursitoarele sosite la căpătâiul pruncuțului?

*– Nu știu, n-am aflat și, la drept vorbind, nici n-am dorit vreodată să aflu. La ce-ar mai fi bun destinul dacă l-am cunoaște dinainte? Misterul lui este mai rodnic, deoarece cultivă în noi credința că-l putem *îmbuna* (un verb ce*

aproape nu mai este folosit azi în limbă, din nefericire; mie îmi place, mi se pare *frumos*, are un sens mistic: *îmbunează și invită la îmbunare, învrednicire*, la înfrânarea stării de încrâncenare a sufletului), că putem influența pozitiv destinul ce ne este hărăzit. Revin la întrebare: de la mama mea, care era o femeie religioasă și fundamental optimistă (credea în bine și recomanda, în mai toate situațiile de existență, binele ca factor esențial în viața omului), de la ea, zic, am aflat că, atunci când am venit pe lume, era începutul unei după-amiezi de mai, după o ploaie bogată („o ploaie frumoasă, frumoasă” – adăuga mereu mama când evoca acest moment auroral din viața mea)... Cum pot fi traduse semiologic aceste simboluri? Ce mai pot spune, în ordine nesimbolică, este că veneam, în familia lui Dragomir R. Simion, după trei fete (una dintre ele, Maria, murise după naștere), două dintre ele trăiesc, prin grația lui Dumnezeu, și azi. Tata era, mi s-a spus (nu de către el, el a fost totdeauna un om excesiv de discret, pot spune *un om rușinos*, și-a ocrotit fără zgomot intimitățile, afecțiunile), tatăl meu, zic, era atât de fericit, încât a amânat să mă declare imediat la primărie. M-am născut, așadar, pe 23 mai și am fost înregistrat în acte la 25 mai 1933. Așa se face că, atât timp cât părinții mei au trăit, am sărbătorit ziua mea de naștere la 23 mai, iar cu prietenii – când s-a întâmplat să fie – la 25 mai. În ambele situații țin de *zodia Gemenilor*, aproape de *zodia Taurului*. Are, oare, vreo semnificație această zonă de frontieră? Ce spun astrele?

„Fiecare om duce cu el în lume o «Coasta Boacii»”

„Nostalgiiile, paradisurile, să zicem miturile personale (timorate, rușinate) ies rar la suprafața scriiturii mele”

– Cioran exclama: „La ce bun să părăsești Coasta Boacii?”, Goga se tânguia: „De ce m-ați dus de lângă voi?”. Eugen Simion ce zice?

– Despre interogația lui Cioran am scris în eseul *Cioran. O mitologie a nedesăvârșirilor* (2015). Despre „Coasta Boacii” mele n-am scris pentru că nu m-am gândit niciodată în chip serios la această problemă. Totdeauna suntem siliți să ne despărțim de ceva, de cineva. În ceea ce mă privește, m-am despărțit (formal, pe etape) de familie la 11 ani și am intrat, la Ploiești, într-un internat, unde am stat opt ani. Am plecat, apoi, la București (la Facultatea de Filologie) și, în continuare, am rămas aici. N-am avut impresia, în acest lung răstimp (sunt mai mult de 60 de ani), că m-am despărțit total de copilăria mea, deși, dacă stau să mă gândesc mai bine, copilăria este pentru mine o lume foarte îndepărtată în timp. O port încă în mine, mai toate visele mele din ultimii ani se petrec în spațiul copilăriei. În ele apar, iarăși, mai totdeauna, părinții, surorile mele și chiar și oamenii pe care i-am întâlnit în alte locuri. Nu știu cum să interpretez aceste fantasmă ce nu mă părăsesc, am impresia, niciodată. Ele au trecut, se pare, și în scrierile mele. O tânără eseistă, Bianca Burța-Cernat, a scris o postfață la studiul meu despre Creangă, *Cruzimile unui moralist jovial*, în care face o observație ce m-a uluit: descoperă în *Dimineața poezilor*, *Creangă* și alte cărți pe care le-am publicat *un sentiment auroral* ce se repetă, în fine, o *fantasmă* (în sensul dat de psihanaliză) ce se repetă în imaginarul meu critic. M-a surprins, repet, această intuiție. Mi se pare verosimilă.

Pe scurt, probabil că m-am despărțit fizic de „Coasta Boacii” mele, dar n-am plecat singur din ea: am călătorit și, cât voi călători încă, împreună cu fantasmăle copilăriei mele în acel spațiu care, și pentru mine, a fost paradisiac. N-am făcut însă caz de el, nu-mi place să fiu un nostalgic, nu-i iubesc în chip necondiționat pe poporaniști (în politică ei sunt lăutarii lucrurilor ce mor), dar îi citesc cu interes și uneori cu admirație pe C. Stere și G. Ibrăileanu, pe Iorga, Slavici, Rebreanu, Preda, când este vorba de literatura lor și de spiritul lor critic. Chiar dacă nu pot fi totdeauna de acord cu teoriile lor. Ideea mea este că dezechilibrul politic, social și moral al lumii românești de azi se datorează, în bună parte, faptului că a dispărut *clasa țărănească*, iar ceea ce a rămas din ea a fost lichidat de capitalismul primitiv de după 1990. Dispariția clasei țărănești (cu răzeșii și moșnenii ei) a dezechilibrat și destabilizează, în continuare, azi, lumea românească. A dispărut piatra ei de temelie, a dispărut, totodată, și o sursă esențială de energie morală și spirituală a societății noastre în drum spre democrația socială. Dar aceasta este o temă ce merită discutată în alt context. Mi-am amintit de ea pentru că dumneata, Rodica Lăzărescu, ai amintit de Parce, mituri, părinți și de paradisuri pierdute, aici, pe pământ, de Goga, Cioran, de „Coasta Boacii”, iar eu mi-am amintit de modul cum le-am trăit eu în copilăria mea. Pe scurt, fiecare om duce cu el în lume o „Coasta Boacii” și, dacă se întâmplă să fie și un creator, atunci nu face decât s-o mitizeze, cum face Cioran, care – cum se știe – demitizează totul, afară de *muzică, mistică sfintelor și copilăria* („Coasta Boacii”). Iar eu, critic literar, sunt obligat să demitizez ceea ce alții mitizează în opera lor sau să reabilitez ceea ce alții (cei mai mulți, în fapt, în zilele noastre) – supărați pe miturile naționale și convingși că ele ne țin în loc, ne marginalizează – demitizează cu program, demolează sistematic miturile românești. Așa că nostalgiiile, paradisurile, să zicem *miturile personale* (timorate, rușinate) ies rar la suprafața scriiturii mele.

– V-ați imaginat vreodată trăind în alt timp? Care ar fi acela? Făcând ce?

– Sincer, nu. Îi aud pe unii: *mi-ar plăcea să trăiesc în epoca lui Pericle*. Sau: *dacă aș trăi în epoca interbelică, aș face și aș drege* etc. Jocuri ale spiritului. Exerciții de imaginație. Suntem, fatal, oameni ai prezentului, bun sau rău. Nu avem încotro. Suntem fiii circumstanțelor. Depinde ce putem face într-un timp ce ne este dat. Mă uit în urmă la *timpul meu* și observ că am trecut prin aproape toate evenimentele secolului (în afară de Primul Război Mondial, pe care îl trăise din plin, adică din prima până în ultima zi, tatăl meu, ca soldat). Copilăria mea a fost fermecată, între altele, de poveștile lui și ale prietenilor săi despre generalul Dragalina, generalul Averescu etc., pe care, ceva mai târziu (la începutul adolescenței, când am citit poemele homerice în traducerea lui E.

Lovinescu), mi i-am imaginat ca pe niște eroi mitici. Atât de mult îmi plăceau povestirile despre ei, încât am decis, atunci, să devin general. Când eram chestionat, cum sunt chestionați convențional copiii, pentru a le testa gradul de imaginație: *ce vrei să te faci tu când vei fi mare sau ce vrei să devii*, eu – țanțoș – răspundeam, până pe la 11-12 ani: *eu vreau să mă fac general, așa, ca Dragalina, Averescu...* Interlocutorii mei zâmbeau și mă laudau... Copilării. N-a fost să fie după imaginația mea...

M-am îndepărtat de întrebare. Voiam, în fapt, să vă răspund: nu mă chestionați în ce epocă mi-ar fi plăcut să trăiesc și ce aș fi putut face, ci, mai cinstit: *ce-ai făcut și ai fi putut face în timpul ce ți-a fost dat să trăiești?! La această întrebare aș putea să dau răspunsuri mai cinstitute...* De altfel, vreau să vă mai spun ceva: istoria nu-i niciodată *bună, dreaptă, favorabilă*, cel puțin așa se înțelege din scrierile contemporanilor istoriei... Când citești articolele lui Eminescu, îți vine greu să spui că epoca lui era o epocă ideală. Și, totuși, azi o vedem ca o mare epocă de creație pentru noi, românii. La fel ca epoca interbelică: contemporanii o judecă aspru, aproape toți scriitorii o găseau (cel puțin în anii '30) detestabilă, haotică, violentă, acut politizată etc. Și, totuși, în aceste două decenii, cultura română s-a sincronizat, a dat mari valori, a ieșit în lume...

Îmi vine să vă întreb, dar mă opresc la timp, ca să nu încurc și mai tare lucrurile: *ce-am făcut noi, în literatură, după 1990? Ce capodopere am dat în ultimele trei decenii? Ce-am făcut, pe scurt, cu timpul nostru?* Nu aștept răspunsul. *Treceți, călători, nu insistați...*

– *Dar în altă cultură? Ați refuzat tentația exilului...*

– Da, nu m-a ispitit. Dar nu le-am reproșat niciodată, nimic, celor care au ales exilul – unii de nevoie, alții de voie. Și nici nu accept să-mi reproșeze, indiferent cine ar fi, de ce am decis eu asupra destinului meu. Ce este drept să facem și ce putem face spre a rămâne în marginile adevărului – vorba lui Maiorescu – este să ne judecăm corect faptele noastre, fără prejudecăți *est-etice*. După 1990 s-a discutat mult (și confuz) în legătură cu această temă și, constatăm azi, fără niciun folos pentru literatura și critica literară românească. În ultima mea carte publicată (*E. Lovinescu și posteritatea lui critică*) am cercetat, cred, cu mai mare liniște și obiectivitate critică, acest război publicistic, în fond, fără noimă. Îmi vine să spun că, aproape două decenii, publicității literari și-au pierdut timpul degeaba... Și-au ratat capodoperele pe care le puteau scrie.

Capodopera poate să apară, evident, oriunde. Oricine scrie bine, spune undeva Camus, servește Franța. Cine scrie bine în românește servește cultura română – putem spune la rândul nostru. Unii consideră că numai traduse în altă limbă (cu o circulație mai mare) cărțile lor pot fi apreciate la justa lor valoare estetică. Au dreptul să creadă acest fapt. Eu continui să cred că este o prejudecată ce izvorăște dintr-un vechi complex al nostru. Un complex de inferioritate ce produce, automat, o neîncredere funciară în valorile culturii naționale, inclusiv în capacitatea criticii românești de a le judeca estetic. Complex vechi, neîncredere bătrână și morocănoasă, specifică mediilor intelectuale, provinciale, speriate mereu de ce zice Europa (care stă – vorba eroului caragialesc – cu ochii pe noi) despre noi. G. Călinescu a scris odată despre acest misticism al intelectualului român, care așteaptă totul de la alții, având grijă (tot G. Călinescu) să combată și celălalt complex care îl terorizează: *complexul localismului* (nombriismului) satirizat – și acesta – de I.L. Caragiale. S-a discutat, zilele trecute, dacă este bine sau rău ca scriitorul român să scrie în altă limbă. Sigur că rău nu poate fi, condiția este să scrie bine și să fie luat în seamă în limba de adopție. Ideea că, dacă scrii, în continuare, în limba română, nu ai nicio șansă (pentru că este o limbă mică, într-o cultură marginală) este, însă, profund falsă și, cum să zic ca să nu supăr și mai tare pe cei care sunt deja supărați pe opiniile mele, suspectându-mă de „naționalism” (un concept, după ei, reducționist și chiar mai mult decât atât!), profund falsă, zic, și fără viitor.

„Cred doar în aristocrația spiritului”

– *Recunoașteți că sunteți un om orgolios. E de bine, e de rău? În fond, ce e orgoliul – e un defect, e un scut, o carapace? Sau, dimpotrivă, considerați că sunteți un om tolerant? Cât de tolerant? Simțiți că „sporul de ani” v-a schimbat?*

– Atenție! Orgoliul nu trebuie confundat cu vanitatea, ruda lui detestabilă, înfumurată, necreatoare. Un critic trebuie să creadă că ceea ce scrie are valoare, că poate fi performant. Altfel de ce s-ar apuca să mâzgălească hârtiile? Poți crede, de ce nu?, că ceea ce pui pe hârtie poate deveni o *operă* și că opera ta urcă, spre vârf, în scara valorilor. Unii cred, chiar, cu tărie că sunt geniali și nu ezită să ne comunice această descoperire a lor. E. Lovinescu ia în răs *preeminența* de care suferă Don Camilo (Camil Petrescu), o boală, de altfel, răspândită în literatura română. Este o altă denumire pentru *vanitatea scriitorului*... N-am fost atins până acum, am sentimentul, de această maladie și, dacă mă gândesc bine, nici nu mai am timp să fiu molipsit. Geniul nu se spune, geniul se recunoaște, târziu, de alții. Nici orgoliul, cred, nu trebuie afișat, scos în lume. Puțină modestie, în această privință, nu strică. Dimpotrivă, servește orgoliului. Ca semn de noblețe a creatorului. Cred doar în aristocrația spiritului. Toleranța? Este un sentiment creștin. Pe toleranță se bazează morala ce stă la baza spiritului european. *Toleranța activă*, iată soluția unei lumi drepte, posibile, *tolerabile*... Încerc să fiu un om tolerant și să nu circul prin lumea postmodernă cu o față desfigurată de intoleranță.

– *Ce e onoarea? Pentru ce cauză v-ați duela (la propriu!)?*

– Onoarea, îmi vine să zic, este sora bună a toleranței. Ele trebuie să circule împreună printr-o lume sfâșiată de contradicții. Onoarea se învață și se cultivă, ca și *bunul-simț, omenia*, valori simple, fundamentale... Nu trebuie să facem caz, însă, toată ziua de ele, așa cum natura nu face caz de ea însăși, nu vorbește de valorile

ei, nu se laudă. De duelat nu m-am duelat până acum și nici nu văd cum aş putea să recurg la acest act romantic. Maioreșcu, de nu mă înșel, a provocat pe cineva sau a fost provocat la duel. Criticii au motive, așadar, să-și apere onoarea... Mă tem că, astăzi, ei sunt nevoiți să folosească internetul pentru a-și repara onoarea... Personal, n-am *vanități de eu* și caut alte metode pentru a-mi apăra onoarea, când simt că ea este lezată. Îmi amintesc că Tudor Vianu spunea că, atunci când cineva, un confrate, îți face o injustiție, răspunde-i scriind o carte bună și, dacă se poate, foarte bună. Atunci ești răzbunat, ai câștigat duelul cu el. Încerc să aplic această metodă de vreo 60 de ani. Nu știu dacă am câștigat toate duelurile, dar am încercat...

– *Priviți înapoi cu mânie, cu îngăduință, cu seninătate...? Sau nu priviți decât înainte? Ce regretați că nu ați făcut până acum?*

– Cu luciditate și, uneori, în ceea ce privește scrierile mele, cu oarecare cruzime. Nici atitudinile mele nu-mi par totdeauna de admirat. Nu mă despart, oricum, de trecutul meu, răzând, cum cerea Marx. N-am cum. Sunt momente pe care n-aș mai vrea să le trăiesc. Am auzit ieri, alaltăieri o frază ce mi-a plăcut, spusă de Virgil Tănase. Nu știu de ce îmi vine, acum, în minte, apropo de trecutul meu și de atitudinea corectă față de trecutul altora: față de tinerii de azi, care ne contestă – zicea el – noi, bătrânii, avem avantajul că noi am trăit tinerețea lor (și, deci, o cunoaștem, știm cât valorează și ce repede trece!), în timp ce ei n-au trăit bătrânețea noastră. Este frumos spus, nu?... Aceste inteligente vorbe îmi amintesc de altele, tot atât de scilipitoare, spuse de alt scriitor din generația mea, Nichita Stănescu, apropo de *trecutul generației '60* și de adversitatea pe care ne-a arătat-o, încă de la debutul ei, *generația optzecistă: să nu-i judecăm pe tineri după greșelile noastre, să-i lăsăm să-și facă și să-și trăiască greșelile lor...* Înțelepte cuvinte și acestea. Și tolerante...

– *Un proverb indian spune că dacă ai un prieten adevărat nu mai ai nevoie de oglindă. Dumneavoastră cum ați defini un prieten adevărat? Aveți (mulți) prieteni adevărați (că dușmanii se văd!)?*

– Vă spun și eu o propoziție, poate două-trei, despre prietenie. Roland Barthes mărturisea că *și-a reușit prietenii, mai puțin ideile în viață*. Păstrând propoziția, am scris odată (în cartea-vorbită cu *Andrei Gligor. În ariergarda avangardei*) că, în ceea ce mă privește, mi-am reușit (cât am reușit) ideile mai mult decât prietenii. Mă opresc aici. În ultimele decenii prietenii vechi au murit, iar prietenii noi (literare, academice) s-au risipit și mai repede. În postmodernitatea românească prietenia a fost, am impresia, înlocuită de *alianță*. În Renaștere, prietenia valora mai mult decât iubirea.

„Iubirea este starea de grație a omului din om, poate chiar manifestarea divinității din om”

– *Întrebându-se ce e dragostea, Baudelaire își răspundea: „Nevoia de a ieși din tine însuți”. Domnia Voastră ce răspuns i-ați da?*

– Ce întrebare poți să-mi pui, doamnă Rodica Lăzărescu! Mai rămâne să mă întrebați dacă cred sau nu în Dumnezeu! Iubirea ca „nevoie de a ieși din tine însuți”? Nu cumva este invers: „nevoia de a intra în tine însuți”, în *sinele profund*, în *ipseitate*, ca să vorbim în conceptele „sineității”, adică în limbajul profunzimilor? Ce-aș putea zice eu, acum, după ce toată viața mea am citit atâtea despre iubirea sublim romantică, despre un *nu știu ce* și un *nu știu cum*, despre *dulcele chin* al lui Conachi și Eminescu etc. Să spun doar atât, în cuvinte mai simple: iubirea este starea de grație a omului din om, poate chiar manifestarea divinității din om, forma supremă a bunătații și inteligenței sale. Este starea de spirit a sufletului. Iubirea, să nu uităm, se hrănește însă nu numai cu sublimități, dar și cu negativități. Și atunci este distrugătoare. Gândiți-vă că ea poate provoca susceptibilități, gelozii cumplite. Este o lance cu două capete: cu unul rănește, cu altul vindecă și sublimază...

– *Știm cum era bunicul Radu Simion: „un om scund, bine legat, nu părăsise niciodată portul tradițional [...] Bunicul vorbea puțin și privea mult. Privea aceleași locuri, pentru el toate erau în bună rânduială, morțile nu-l impresionau prea mult.” Dar bunicul Eugen Simion cum e?*

– Este încântat, fermecat pur și simplu de Bobiță și Bubiță care, peste o lună (la 3 iulie 2018) vor ajunge la 12 ani. Au rămas, pentru mine, două *minuni albe*. Mă împacă, pur și simplu, cu lumea din afară, care pare din ce în ce mai haotică, învrăjbită, pusă pe căpătuială.

– *Găsesc în scrierile dumneavoastră referiri la vinul care vă este servit (la prieteni, în restaurant etc.). Sunteți, după câte înțeleg, un priceput degustător de vinuri alese. E glasul ținutului natal înscris în zestrea dumneavoastră genetică? Ține de educație, de cultură?*

– Nu. Vinul nu-i o moștenire. Este un produs al culturii. Am învățat multe despre vin în Franța, de la prietenii mei. Îmi place vinul roșu. Românii au, astăzi, vinuri bune. Semn că tradiția este veche și puternică. Cred și eu că vinul este, pentru om, un prieten bun, un confident loial. Se poate bea în singurătate, încet și tăcut, dar și în grup, cum se bea, de pildă, în *Hanul Ancuței*. El stimulează meditația și narațiunea (istorisirea). Are, așadar, virtuți epice și filosofice.

„Susțin o cultură a tăcerii, pentru a avea, astfel, mai mult timp pentru a medita”

– *Tăcerea e totdeauna de aur?*

– Este, dar nu totdeauna. Omul postmodern a uitat însă virtuțile tăcerii. Vorbește mult, tot timpul. Suferă de locvacitate. Cum a zis un om politic francez despre alt om politic: *a ratat șansa de a tăcea*. Susțin o cultură a tăcerii, pentru a avea, astfel, mai mult timp pentru a medita.

– Vă considerați un răsfățat al sorții/zeilor?

– Nici pe departe. Dar nici o victimă a destinului. În consecință, mă silesc să merg bine pe calea mea, fără mari complexe, fără ură în mine, fără superstiții, deși uneori mă surprind că superstițiile din copilărie mă vizitează și azi.

– A fost un jurnal francez („Timpul trăirii, timpul mărturisirii”), unul german („Sfidarea retoricii”), unul „danez” (publicat în „Caiete critice”)... pe când și unul intim, început, cum ați afirmat, la 13 ani? Cu ce clauză de publicare?

– Țin un jurnal, de mulți ani, am scris despre jurnalul intim, dar încă nu știu ce voi face cu jurnalul meu. Să-l ard, să-l las moștenire fiicei mele și *minunilor albe* de care ți-am vorbit?

– Se citește prea puțin sau se scrie prea mult?

– De scris, observ, se scrie mult, dovadă că se publică multe cărți. Dar sunt citite? Am îndoieli. Eseistii occidentali sunt de părere că literatura moare, dacă n-a murit încă. Trăim, deja, în *postliteratură*. Sigur este că trăim de câteva bune decenii nu într-o *civilizație a literaturii*, ci într-o *civilizație a imaginii*. Televiziunea ne-a luat cititorii și ne-a marginalizat enorm pe noi, autorii de cărți. Ce-i de făcut? Să scriem, așteptând timpuri mai bune.

– Să fi avut dreptate Rebreanu cum că scriitorii se ceartă și-n cimitir?

– Cam are. Dacă mă uit în jur, n-aș putea spune că lumea este condusă de înțelepți și de sfinți. După *lupta de clasă* a urmat, surprinzător, *lupta omului împotriva omului și lupta între generații, fracțiuni, partide, grupuri de interese* etc. *O luptă este viața, deci te luptă...* O luptă, trebuie să precizez, cânoasă, fără Dumnezeu, politicianistă, exasperantă, cultivând toate imoralitățile... Ce-i de făcut?

„Critica literară trebuie să fie citită și pentru ea însăși, ca o proză de idei...”

– Sartre spunea că, pentru a-ți impune ideile, trebuie să le pui într-o poveste. Dumneavoastră completați: „Așa trebuie să procedeze și criticul literar”. Ce e povestea, domnule Profesor?

– Jean-Paul Sartre are, de data aceasta, dreptate. Are și adversarul său, Eugen Ionescu, care mărturisește, pe când făcea critică literară în limba română, că scrisul are nevoie de un „epicism interior”. În critică, „epicism” înseamnă nu să povestești opera despre care scrii, ci să reconstitui, critic, elementele esențiale ale operei, pentru ca lectorul tău să te poată urmări, în cunoștință de cauză. Așa procedează E. Lovinescu și, mai ales, G. Călinescu. A spune *da* sau *nu* despre un roman, fără să spui la ce se referă acordul sau negația, nu înseamnă nimic. Mai spun o dată ceea ce au spus și criticii dinaintea mea: critica literară trebuie să fie citită și pentru ea însăși, ca o superioară proză de idei...

– Modelul dumneavoastră în critică a fost E. Lovinescu, despre care ați scris o monografie, iar de curând un amplu volum intitulat *Posteritatea critică a lui E. Lovinescu. Principiile criticii estetice lovinesciene și ideile sale despre civilizația modernă românească v-au însoțit de-a lungul anilor. Au apărut, între timp, în cultura română și alte modele, mai cu seamă în sfera literară?*

– Sigur că au apărut. Chiar în timpul vieții sale au fost contestate opiniile sale despre *sincronism*, *tradiționalism* etc. În volumul pe care l-ați citat (*E. Lovinescu și posteritatea lui critică*) am urmărit aceste polemici. Două capitole masive din carte analizează, din nou, polemica lui G. Călinescu cu E. Lovinescu, pe care, în 1930, îl considera „cel mai mare dacă nu unicul critic român”, iar în 1937 îl minimaliza. Dincolo de latura personală (existentă, evidentă) este și o diferență de concepție între acești doi mari critici. Azi le putem judeca pe toate, lăsând de o parte simpatiile și antipatiile, refuzurile noastre. Este ceea ce am încercat să fac. Au apărut, evident, alte metode în critică și alte modele. Unele principii de ordin estetic rămân încă. Țin de natura disciplinei noastre. Nu le putem schimba pe toate... În postmodernitatea în care trăim, mai spun o dată: teoriile îmbătrânesc repede, metodele, iarăși, se perimează și ele, tot repede, iar ideile se rătăcesc și mor tinere. *Noua critică* și *noua nouă critică* franceză au terorizat viața literară două decenii și n-au supraviețuit în conștiința literaturii, decât prin Roland Barthes, de pildă, care a avut inteligența să se despartă de structuralism (după ce l-a impus în critică) și să scrie *Plaisir du texte* și *Discurs îndrăgostit*. Fără el și fără câțiva alți teoreticieni, „Demonul teoriei” (cum îi zice Antoine Compagnon) a murit.

– Afirmăți că în zilele noastre critica a fost înlocuită cu „comentariul” de tarabă. S-a tabloidizat critica/istoria literară? Se mai face cercetare serioasă, câți mai suflă colbul din arhive, câți tineri mai găsești în sălile Bibliotecii Academiei, de pildă?

– Se mai face. Nu mult, dar se face încă. La Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”, de pildă, unde există un grup solid de cercetători. Cu ei am făcut și facem în continuare edițiile critice din clasici (au apărut deja 200 de volume), *Dicționarul general al literaturii române* (prima ediție are șapte volume, din ediția a II-a au apărut până acum patru volume din cele opt proiectate!), *Enciclopedia literaturii române vechi* și 30 de volume din *Cronologia vieții literare (1944-2000)*. Nu vi se pare că acești cercetători (câți mai sunt și care sunt plătiți – mizerabil!) merită să fie apreciați pentru știința și devotamentul lor pentru literatura română?

(București, 20 mai 2018)

Ascultă cum ninge decembrie...

Cântecul lui Nicu Alifantis, pe versurile lui George Bacovia, înnobilează sufletul de fiecare dată atunci când îmi amintesc de zăpada copilăriei și de copilăria zăpezii.

Luna decembrie îmi pare prielnică și pentru clepsidre, pentru că ninge în sufletul lor, aidoma acelor globuri pe sticlă iarna: întoarse în palmă, încep să cearnă iarna copilăriei noastre. La sfârșit de an facem un bilanț oftat, pentru că a mai trecut un an, dar pe la jumătatea acestui bilanț ne oprim fiindcă ne dăm seama de zădărnicia acestei aritmetici care nu mai folosește nici măcar optimismului curent. Ne întrebăm.... și noi odată cu poetul: „unde sunt zăpezile de altădată?”

Într-adevăr, unde sunt, dar întreb imediat, unde este copilăria, unde ne așezăm noi zîmbetul inocenței și chiuitul de bucurie când sania copilăriei pornea la vale pe ulița devenită loc de așezat veșnicia?

Într-o seară, când visam cu insomni, m-a căutat Moș Crăciun. Era supărat foc: copiii nu mai vor jucării, lor le trebuie telefoane mobile, tablete, iar la vamă i se scotocește în sanie, se scot pachetele, se desfac cu atenție sporită, de parcă Moș Crăciun s-ar ocupa de alte cele, decît aducerea bucuriei pentru copiii lumii.

Pentru noi, de la o anumită vîrstă, timpul se măsoară și în indicații terapeutice, în plimbări pe un coridor de spital, sau pe o alee de parc, unde auzi copacii vorbind între ei. Nu trebuie să ne pierdem speranța, și nici nu trebuie să-i dăm voie să se gîndească cumva la expiere: nu va pleca nici ultima, nici penultima, speranța nu va pleca niciodată.

De aceea, și această iarnă, nu va fi iarna vrajbei noastre.

Cluj-Napoca, România

Iată, vin colindători!

Timpul nu este în puterea noastră să îl controlăm. Însă, cum îl drămuim sau îl irosim este. Așadar, mai ales după încercarea neașteptată și grea, prin care a trecut în ultimii trei ani, și, vai, încă trece omenirea, cele mai viabile urări pe care le pot face sunt: să fim înțelepți, mai mult ca niciodată să nu lăsăm pe nimeni să-L dea afară pe Dumnezeu din inimile, casele și din țările noastre; cum cea veche nu se va întoarce niciodată, să începem să clădim o nouă viață din care să excludem, de la bun început, ce ar fi trebuit să fi învățat deja de-a lungul istoriei că ne-a condus la autodistrugere. Lumea poate fi frumoasă și bună. Lumea este frumoasă și bună. Trebuie doar ca fiecare dintre noi să vrem să vedem asta. Fiindcă, dacă ne amintim că suntem făcuți din pământ, de care, tocmai de aceea trebuie să avem grijă, altfel ne facem rău nouă înșine, dar suntem făcuți *după chipul și după asemănarea lui Dumnezeu*, iar suflarea divină este în permanență în noi, atunci ne e mai ușor să înțelegem că nimic nu este pierdut, așa cum, prin frică, suntem aproape încurajați să credem.

Eminescu are perfectă dreptate când spune: „*Toate-s praf... Lumea-i cum este... și ca dansa suntem noi*”. Însă, de-am schimba *praful* de care s-a ales totul și l-am înlocui cu pulbere de Lumină, atunci orice lucru bun devine posibil. Cum suntem noi, da, așa este și lumea din jurul nostru. Suntem luminoși și buni și înțelepți și drepți?, așa va fi tot ce ne înconjoară! Prin urmare, inclusiv o revistă de cultură, ca aceasta, poate fi măcar o rază de lumină, când noi înșine asta suntem. Ce altceva mai frumos pot dori acestei reviste căreia m-am dedicat trup și suflet timp de trei ani încheiați, decât să fie înconjurată de oameni care să i se consacre măcar la fel ca mine, întru păstrarea ei la valoarea recunoscută, la care am adus-o?

Cum și redactorul-șef pentru România, dar și fondatorul revistei, au răspuns invitației mele de a vă adresa urări pentru Noul An ce stă să vină, la cele deja spuse, vă trimit și obișnuitele, dar doritele urări de sănătate, bucurii, prosperitate, succese, inspirație, zile și nopți senine, vești întotdeauna bune, vise împlinite, mereu zâmbet pe buze, frumosul permanent alături – fie că este un domeniu al Artei, fie în Natură, Prieteni sau /și Ființele cu patru picioare ori aripi de lângă noi. Gând curat, pace și liniște în suflet, ca să le putem trimite ochilor noștri Lumina despre care vorbeam, să arate lumii că nu am uitat cine suntem cu adevărat.

Non multa, sed multum este o înțeleaptă vorbă. Așadar:

La mulți ani România!

Crăciun fericit creștinilor din toată lumea!

La mulți, mulți, MULȚI și binecuvântați ani fiecăruia dintre dvs.!

Fie ca Dumnezeu să protejeze orice om și orice națiune de pe planeta pe care se întâmplă se ne aflăm!

Dana Opriță,
redactor-șef „Destine Literare”

Binecuvântată fie Limba Română

A mai trecut un an și poate ne-am îndepărtat de spiritul autentic al mesajului nostru pentru lumea care pentru noi reprezintă limba română. Recunosc faptul că istoria făuritorilor de grai strămoșesc trebuie mereu înnobilită și amintită mai ales pentru timpurile hibride în care locuim. Pentru noi există doar lucrurile pe care le credem c'ar putea exista. Să fie doar un mecanism iluzoriu al gândurilor noastre încătușate de educația societății în care trăim? Sau e un paradox al iluziei asemănătoare cu pilda platonică a peșterii și a celor trăiți în aceasta?

Știm mai multe despre noi. Simțim permanent acest lucru. Ce sentiment ne poate încerca când ieșim pe ușa bisericii după o liturghie în care ne-am contopit cu toții în misterul credinței!? Liberi, ne recunoaștem ca spirite vii ale Universului pe care îl purtăm în noi încă din timpul Creației. Ducem cu noi experimentele sufletelor angelice încă din epoca strămoșilor până în viitorul ce'l întrezărim parcă mai nesigur ca niciodată.

Redactor șef al minunatei reviste **Destine literare**, lecturată cu nesaț de copiii mei, am revăzut în acest an redacția pe care molima mi-a izolat-o pentru o bună perioadă de timp. Marele noroc pentru întreaga comunitate românească, pe care am reîntâlnit-o fizic acum, a fost crearea în acești ani a unui cenaclu virtual pe Zoom de către neobositul fondator al breslei scriitorilor de limbă română din America de Nord, bravul nostru frate întru spirit, Alexandru Cetățeanu. Nu ne putem abține din a remarca dorința sa de a realiza mereu lucruri noi printr-un debordant altruism, uneori părând copilăresc și utopic, dar hotărât și plin de imaginație. Și totuși, iată-mă pendulând între continente, între frați de limbă, între obligații profesionale și iubire de literatură și istorie, între realizări editoriale și familia împărțită de un ocean.

Visez, poate, acum de sărbătorile Fiului Divin, Steaua Dimineții reîncarnată pentru a ne atenționa asupra haosului dorit să se reîntoarcă, să învingă pe cei ce plănuiesc dănuirea beznei în locul luminii; visez și sunt convins că nu vom opri dezvăluirile adevărului legilor sacre. Nimeni nu va mai avea cum să fie menținut în ignoranță și limitare de la accesul permis către fructele arborelui din Eden. Doresc din inimă să aducem cititorilor Lumina mereu prezentă la capătul unui imens labirint sau în străfundul unei fântâni asemănătoare unei găuri negre, unde minciuna, falsitatea ori distorsiunile ideatice nu sunt posibile...

A mai trecut un an, Destine literare își menține ușile și ferestrele deschise către toți creatorii de limbă românească și totodată celor care ne iubesc de pe tot globul pământesc. Dragii noștri cititori, ne vom strădui să vă facem cât mai interesantă și plăcută lectura paginilor noastre. Sănătate și Pace. La mulți ani!

Liviu Pendefunda

Urări de Crăciun și Anul Nou

Din vremurile de demult, străbune, pe cuprinsul tărâmului unde am fost aduși cu trup și suflet pe lume, zăpada scotea copiii din casă, cu alai asurzitor de colinde și de cereri de răsplată, de ți se rupea sufletul de dragul lor. Mai ales că lăsau loc și unei alternative „ne dați ori nu ne dați”. După ce țineau postul Crăciunului și cam flămânzeau, copiii mergeau cu Steaua în noaptea de Crăciun și vreo câteva zile după. Cântau în cor, cu vocile lor subțirele: Steaua sus răsare / Ca o taină mare / Steaua strălucește / Și lumii vestește / Ca astăzi curata / Prea nevinovata / Fecioara Maria / Naște pe Mesia / În oraș vestit / Betleem numit / ... știu și acum versurile.

De Anul Nou se mergea cu Plugușorul, apoi cu Sorcova. Tropotitul lor nocturn și înfrigorat prin omăt, s-a dovedit ulterior, pentru etnografi și hermeneuți, cum că ar simboliza alungarea Anului Vechi cu obidă și cu supărare, ca să facă loc Anului Nou. Măi să fie, îmi zic eu acum în gândul meu de vechi și aprig colindător, ce obidă și ce supărare să aibă un prunc sau un fecior mai măricel, pe anul care a trecut? Și mai spun, cu de la mine, Alex cetire, că n-aveam nicio opinteală cu trecutul, nicio supărare pătimasă; noi, colindătorii de la Amărăști, aveam în față numai prezentul înzăpezit prin care mergeam vitejește, până în viitorul foarte apropiat, Crucea Noptii gătită cu beteală și cu Lumina Cerului în noi. Și când venea așteptatul Anul Nou, se dădea drumul la gălăgie, cu pocnet de bici și zurgălăi de răsunau văile, câmpiile și munții, care pe unde apucam să fim porniți cu colindul și cu Urările de Anul Nou. Câtă zarvă tot atâta fericire pentru noi. Greu era mai apoi drumul către case, la căldură și la ospățare, încărcăți cu daruri, chiar și cu ceva bănuți în buzunar. Dacă era ca Anul Nou să ne găsească printre frați, printre prieteni, acolo încă mai aveam de povestit despre micile noastre aventuri, între noi.

Am ajuns, precum se vede, la voi, frații mei din prezentul continuu al Cenaclului Destine Literare, cu revista sa cu tot, într-un întreg ca într-un bulgăre de zăpadă fermecat. Nu plângeți frații mei după Anul care a trecut, că și anul Nou, 2023, tot așa va fi, cu Kalokagathia, ca profesiune de credință a Destinilor Literare. Frumoși și tineri sănătoși, unduitori ai condeiului pentru bine și frumosul omenesc din noi. La Muncă fraților, că s-a dus alternativa străveche cu „ne dați ori nu ne dați”. Nimeni nu ne pune în palme decât o răsplată virtuală, aidoma cu scrierile și zicerile noastre. Zoom-ul să trăiască și Cenaclul să trăiască și revista să trăiască armonios și frumos. Să trăiască și păstorita exigentă și erudită care a făcut urzeala tronurilor în revistă, ca să ne simțim cu toți talentați și cu chemare pentru culmile zărilor literare, adunați de prin unghere mai mult sau mai puțin știute ale Planetei, rătăcitori prin irealitatea ficțională. Am urat-o personalizat pe redactorul șef Dana Oprea, ca să treacă în Revistă Plugușorul meu, să nu-l corecteze, să nu-l cenzureze, să-l valideze și să-l treacă înspre publicare. Să trăiască și rădăcinile noastre nealterate de viziuni ciudate și răstălmăcite prin cuvinte. Pentru că numai al Domnului este Cuvântul ce ne învață să fim buni și iubitori.

De urat aș mai ura, sănătate și belșug, dar aștept să vină și vremea mea. Colindați și voi Flăcăi și pentru mine, să mă țină voința și dorința pentru Destine Literare drepte și împlinite. Dați cu biciul măi flăcăi, pe ZOOM, să audă Noul An bucuria noastră. La mulți Ani cu sănătate și PACE, pentru dumneavoastră și familiile domniilor voastre, de pe cuprinsul acestui Pământ!

Alexandru Cetățeanu

(20 noiembrie 2022, de pe tărâmul drept al fluviului Saint Laurent)

MEMBRII ȘI
MEMBRII FONDATORI
ASRAN

(în ordine alfabetică)

Veronica Balaj
Ioan Barbu
Marian Barbu
Mircea Ștefan Bartan
Eugen Enea Caraghiaur
Melania Caragioiu
(Vicepreședintă)
Alexandrina Caragioiu
Iacob Cazacu
Alexandru Cetățeanu
(Președinte)
Sergiu Cioiu
Monica Ligia Corleanca
Ion Cosmuță
Nicholas Dima
Carmen Doreal
Dumitru Ichim
Constantin Ionițescu
Smaranda Livescu (Mada)
Constantin Lupeanu
Dumitru V. Marin
Cristina Mihai
(Vicepreședintă)
Marin Mihalache
Elena Mitru
Dorin Nădrău
Dana Oprîță
Gheorghe Palcu
Liviu Pendefunda
(Președinte · România)
Vavila Popovici
Anca Sîrghie
Florentin Smarandache
(Președinte · SUA)
Lavinia Stan
Camelia-Carmen Stănescu
Sanda Tulics
Corneliu Tocan
Cerasela Tofan
(Secretară)
Lucian Turcescu

ASOCIATIA SCRITORILOR ROMÂNI DIN AMERICA DE NORD

IN MEMORIAM
MEMBRII DE ONOARE
POST-MORTEM

Acad. Victor Craciun
Monica Ligia Corleanca
Gheorghe Culicovschi
Francisc Ion Dworschak
Eugen Evu
Al Francisc
Dan Fruntelată
Traian Găduș
Dan Ghițescu
Eugene Giurgiu
Doru Dinu Glăvan
Vasile Gorduz
Dumitru M. Ion
Cezar Ivănescu
Corneliu Leu
Pompiliu Manea
Claudiu Mătasă
Netuța Mătasă
Ion Murgeanu
Livia Nemțeanu
Gen. Ion Mihai Pacepa
Gheorghe Palcu
Constantin Răuță
Arthur Silvestri
Antoine Soare
Sorin Sonea
Ortansa Tudor
Ion Țăranu
Cezar Vasiliu
Zoe Torneanu Vasiliu
Grigore Vieru

MEMBRII
DE ONOARE
ASRAN

(în ordine alfabetică)

Martin Alexander · Hong Kong
Celia Altschuler · Porto Rico
Ion Andreiță · România
Ioan Barbu · România
Marian Barbu · România
Jacques Bouchard · Canada
Dan Brudașcu · România
Sorin Cerin · România
Jean-Yves Conrad · Franța
Monica Ligia Corleanca · USA
Nicholas Dima · USA
R.K. Das · India
Bidhan Datta · India
Sebastian Doreanu · USA
Gilles Duguay · Canada
Marius Fincă · Canada
Mihai Ganea · România
Daniela Gifu · România
Lidia Grosu · Rep. Moldova
Jacob Isaac · India
Carolina Ilica · România
Shirley Lee · South Coreea
Miron Manega · România
Dr. Lucian Marina · Serbia
Marc Marinescu Constantin ·
Canada
Kae Morii · Japonia
Doru Moțoc · România
Dariusz Pacak · Polonia
Virginia Paraschiv · România
Acad. Ioan-Aurel Pop ·
România
Florentin Popescu · România
Theodor Răpan · România
Dorel Schor · Israel
Simona Sîrghie · USA
Emil Străinu · România
Otilia Tunaru · Canada
Doina Uricariu · SUA
Traian Vasilcău · Rep. Moldova
Virginia Zeani · USA
Aurelia Zmeu · România
Ceng Zhuo · China

Cezarina Adamescu
 Alina Agafiței
 Mihaela Aionesei
 Petruș Andrei
 Lia-Maria Andreiță
 Adrian Anghelescu
 Ovidiu D. Argeșeanu
 Veronica Balaj
 Marian Barbu
 W.B. Bayril
 Nicolae Bălașa
 Adrian Bede
 Claudine Bertrand
 Lucreția Berzintu
 Michaela Bocu
 Ioan-Aurel Bolba
 Teresia Bolchiș Tătaru
 Mircea Botiș
 Radu Botiș
 Magda Botez
 Ovidiu Bufniță
 Mihai Batog Bujenița
 Eugenia Bulat
 Sabin Buraga
 Erwin Lucian Bueriu
 Rareș Burlacu
 Constantin Butunoi
 Rodica Calotă
 Roni Căciularu
 George Călin
 Zenovie Cârlogea
 Nicholas Cetățeanu
 Ana R. Chelaru
 Luca Cipola
 Sergiu Cioiu
 Livia Ciupercă
 Teodor Codreanu
 Monica Ligia Corleanca
 Daniel Corbu
 Radu Mihai Crișan
 Grigore M. Croitoru
 Octavian Curpaș
 Ion Cuzuioac
 Rita Dahl
 Theodor Damian
 R.K.Das
 Ion Anton Datcu
 Alensis de Nobilis
 Corina Diaconescu Vlad
 Julia Deaconu
 Virgil Diaconu
 Dominic Diamant
 Nicholas Dima
 Viorel Dinescu
 Mihaela Donciulescu
 Mihaela Dordea
 Sebastian Doreanu
 Corneliu Drăghici
 Ion Draghici

Darie Ducan
 Ștefan Dumitrescu
 Daniel Dumitru
 Victorița Duțu
 Gela Enea
 Anatol Eremia
 Hasan Erkek
 Eduard Filip
 Petre Fluierașu
 Joseph Earl Franco
 Nicolae Dan Fruntelată
 Harrison Forbes
 Karina Galvez
 Keith Garebian
 Sudhakar Gaidhani
 Mariana Gheorghe
 Ioana Gherman
 Vasile Ghinea
 Remus Giorgioni
 Ana-Maria Gibu
 Suparna Gosh
 Nadejda Godoroja
 Dimitrie Grama
 Vasilica Grigoraș
 Lidia Grosu
 Iury Gugolev
 Ion Haineș
 Rosemarie Haineș
 Valentin Iacob
 Isabella-Elena Ioniță
 Bill Jonke
 Laura T. Ilea
 Jacob Isaac
 Liviu Florian Jianu
 Manuela-Cerasela Jerlăianu
 Dimana Ivanova
 Hilal Karahan
 Maurice Lebeuf
 Krystyna Lenkowska
 Paul Leu
 Dan Lupescu
 Guofu Li
 Amalia Licheva
 Mihaela Litvn
 Florin Logreșeanu
 Octavian Lupu
 Dan Lupescu
 Daniel Constantin Manolescu
 Luisa Marc
 Netuța Mătasa
 Mihai Mălaimare
 Nicolae Grigore Mărășanu
 Mihai Merticaru
 Irina Lucia Mihalca
 Vasile Mic
 Călin Mihăilescu
 Silvia Miler
 Elena Mitru
 Milena Munteanu

Gheorghe Neagu
 Tudor Nedelcea
 Mihai Miltiade Nenoiu
 Dragoș Niculescu
 Emil Pădurețu
 Marian Pătrașcu
 Cornelia Păun Heinzl
 Mariana Pândaru
 Ionela Petercă
 Ion Enescu Pietroșița
 Dan Plăieșu
 Alexandru-Grigore Pisoschi
 Doina Popa
 Liliana Popa
 Corina Popescu
 Dan Predescu
 Long Quan
 Constantin Răuță
 George Roca
 Cristina Sava
 Virgil Sacerdoțeanu
 Malak Sahioni
 George Sarry
 Irian Sautean
 Adrian Săhlean
 Cristian Săileanu
 Octavian Sărbătoare
 Heidi S. Simon
 Carmen Stănescu
 Emil Străinu
 Beatrice Silvia Sorescu
 Passionaria Stoicescu
 Victor Stroe
 Tsvica Szternfeld
 Ion Pachia Tatomirescu
 Dumitru Tâlvescu
 Ion Floricel Teicani
 Flavia Teoc
 Clementina Timuș
 Mihai Tudor
 Daniel Tudosiu
 Mihaela Tudosiu
 Al. Florin Țene
 Titina Nica Țene
 Bogdan Ulmu
 Ion Iancu Vale
 Isabela Vasiliu-Scraba
 Le Verne
 Ștefan Vișan
 Alina Voicu
 Leonard Ionuț Voicu
 Daniela Voiculescu
 Nicolae Vrăsmaș
 Dan Vulpe
 Maria Zavati Gardner
 William Zhou

Destine Literare

În această perioadă, cenaclul „Destine Literare”, se va ține **ONLINE**.
Dacă doriți să participați puteți trimite un email pe adresele
destineliterare2@gmail.com sau **romwriters@gmail.com** sau
stanescucameliacarmen@gmail.com pentru a vă putea trimite link-ul de conectare

Cum la difuzarea ultimului număr al DL, multe dintre mesajele trimise către dvs., conținând revista în variantă PDF sau link-ul de accesare, au ajuns înapoi, cu mențiunea „Address not found” vă rugăm să ne ajutați să aflăm cum le putem trimite „Destinele Literare”, în cazul în care mai doresc să o primească și cunoașteți noile adrese ale celor care și le-au schimbat. Vă mulțumim anticipat și vă dorim lectură plăcută.

CONTACT INTERNATIONAL - REVISTĂ ÎNFRĂȚITĂ cu DESTINE LITERARE
www.contactinternational.ro

Fiecare autor care semnează în revista „Destine Literare” răspunde moral și juridic de conținutul articolului său. Redacția respectă ortografia autorului. Materialele nepublicate nu se înapoiază autorilor.
Autorii textelor publicate nu se remunerează.

Destine Literare

COLECTIVUL DE REDACȚIE · THE EDITORIAL BOARD

- **Alexandru Cetățeanu** · Director fondator, redactor-șef · Founding Manager, Editor in Chief
(destineliterare2@gmail.com)
- **Dana Oprîță** · Redactor-șef · Editor in Chief (destineliterare2020@gmail.com)
- **Liviu Pendefunda** · Redactor-șef (România) · Editor in Chief (Romania)
(pendefunda@gmail.com)
- **Rosemarie Haineș** · Consilier social și politic · Social and Political advisor
- **Ion Haineș** · Consilier Literatură Română · Romanian Literature advisor
- **Radu Vida** · Consilier cultural · Cultural advisor
- **Robert Nissen** · Consilier cultură americană, traducător · American Culture advisor, translator
- **Valentin Florin Luca** · Tehnoredactor și editor · Layout and Design Editor
(valiluca@yahoo.com)
- **Andrei Scutelnicu** · Webmaster

Destine Literare

ISSN 1916-0623

ISSN CANADA
Library and Archives Canada · Government of Canada
ISSN CANADA
Bibliothèque et Archives Canada · Gouvernement du Canada
www.bac-lac.gc.ca/eng/services/issn-canada

La mulți ani!

Happy New Year!

Bonne Année!

2023

Destine Literare

Uniunea Ziaristilor Profesioniști
din România

ASOCIAȚIA SCRITORILOR ROMÂNI DIN AMERICA DE NORD

ISSN 1916-0623